

กรณีศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาหลักสูตร
งานไม้แกะสลักและงานไม้ สำหรับนักเรียน
ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
โรงเรียนบ้านต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย
จังหวัดเชียงใหม่

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.สำลี ทองธิว
อาจารย์ มานพ จินะนา
อาจารย์ พยุง ไชยวงศ์

มกราคม 2541

บทคัดย่อภาษาไทย

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

กิตติกรรมประกาศ

สารบัญ

สารบัญแผนภูมิ

บทที่

๑. บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่อง.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	8
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	8
วิธีที่ใช้ในการวิจัย.....	8
พื้นที่โครงการวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	8

๒. วิธีการวิจัย

ประชากรและตัวอย่างประชากร.....	10
เครื่องมือและวิธีที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	11
ขั้นตอนในการวิจัย.....	12

๓. ประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของชาวบ้านถวาย.....13

ประวัติความเป็นมา.....	14
สภาพภูมิประเทศ.....	14
โครงสร้างพื้นฐาน-สาธารณูปโภค.....	15
โครงสร้างทางเศรษฐกิจ.....	15
การปกครองและการแบ่งเขตการปกครอง.....	16
ลักษณะเฉพาะของหมู่บ้านถวาย.....	16
ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนหมู่บ้านถวาย.....	20
ลักษณะความสัมพันธ์เชิงแรงงานระหว่าง คนบ้านถวายกับคนในหมู่บ้านอื่น.....	22

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
๓. ลักษณะของเส้นทางการค้าขายติดต่อ.....	26
ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาวบ้านถวาย.....	26
การสร้างหลักสูตรและการสอนบนฐานความ สัมพันธ์ระหว่างครูกับชุมชน.....	26
เงื่อนไขที่จำเป็นในการศึกษาวิถีชีวิต ของชาวบ้าน.....	30
๔. ขั้นตอนการทำงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้.....	47
ขั้นตอนการทำงานอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้.....	47
อาชีพงานแกะสลักไม้.....	48
ขั้นตอนการแกะสลักไม้และงานไม้ การเรียนรู้ และการถ่ายทอดทักษะของชาวบ้านถวาย.....	48
อาชีพตกแต่งงานไม้แกะสลัก-ทำสี-ทำเก่า.....	56
ขั้นตอนการทำสี ตกแต่งด้วยเส้นสี ประดับกระจก และการทำหุ่นให้ดูเก่าเป็นของโบราณ.....	56
อาชีพทำธุรกิจค้าขายสินค้าไม้แกะสลักและงานไม้.....	64
ขั้นตอนการทำธุรกิจค้าขายไม้แกะสลัก ในหมู่บ้านถวาย.....	64
ลักษณะคุณค่าทางวัฒนธรรมที่พบในงานอาชีพงานไม้แกะสลัก และงานอาชีพที่เกี่ยวข้อง.....	70
กระบวนการถ่ายทอดทักษะการทำงานไม้แกะสลัก : เปรียบเทียบ การถ่ายทอดความรู้ตามภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการจัดการเรียน การสอนในโรงเรียน.....	74
บรรณานุกรม.....	80
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก.....	82
ภาคผนวก ข.....	103
ภาคผนวก ค.....	123

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
๑. แผนที่แสดงอาณาเขตอำเภอหางดง.....	18
๒. แผนที่แสดงอาณาเขตหมู่บ้านถวาย.....	19
๓. สังคมมิติแสดงกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมในการทำ กิจกรรมต่างๆในหมู่บ้าน.....	21
๔. สังคมมิติแสดงที่มาของแรงงานในร้านฟ่อเลี้ยงธงชัย.....	22
๕. สังคมมิติแสดงที่มาของแรงงานในร้านเลิศสิน.....	23
๖. สังคมมิติแสดงที่มาของแรงงานในร้านยุทธนา.....	24
๗. สังคมมิติแสดงที่มาของแรงงานในร้านวิเชียร.....	25
๘. สังคมมิติแสดงที่มาของแรงงานในร้านป่าจัน.....	25
๙. แผนภูมิแสดงเส้นทางการส่งสินค้าจากร้านยุทธนาไปยัง ประเทศที่เป็นลูกค้า.....	27

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องกรณีศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรงานแกะสลักไม้และงานไม้ สำหรับนักเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาโรงเรียนต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย จังหวัดเชียงใหม่เป็นงานวิจัยที่ได้รับทุนสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยฝ่ายสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับชุมชน ตามสัญญาเลขที่ RDG4/008/2541 ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิชผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ ดร.สีลาภรณ์ บัวสายผู้อำนวยการฝ่ายสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับชุมชนที่ได้ให้การสนับสนุนด้านเงินทุนและข้อเสนอแนวทางในการวิจัยเรื่องนี้ ตลอดจนขอขอบพระคุณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ปัญญาแก้ว และคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้ให้การสนับสนุนด้านเวลาและสถานที่รวมถึงการอำนวยความสะดวกนานัปการให้กับผู้วิจัยจนทำให้ได้งานวิจัยที่เสร็จสมบูรณ์ตามกำหนดเวลา

ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณ ดร.อมรวิทย์ นาคทรพร และรองศาสตราจารย์ ดร.จิตทิพย์ เชื้อรัตนพงศ์ ฝ่ายประสานงานโครงการวิจัยเกี่ยวกับชุมชนที่ได้ให้การสนับสนุนในการทำวิจัยเป็นอย่างดี ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ทั้งยังคอยดูแลให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยพบอย่างรวดเร็วและด้วยความเต็มใจ

ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความร่วมมือของชาวบ้านถวายทุกคน โดยเฉพาะพ่อหลวง สุวรรณโปธิ และพ่อเลี้ยงธงชัยโปธิ ขอขอบคุณคุณพรณี และคุณธีรวัฒน์ สหเวียนต์แห่งโรงเรียนธีรวัฒน์บำเพ็ญ ตลอดจนอาจารย์มานพ จินะนาผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านต้นแก้วและครูทุกท่านในโรงเรียนบ้านต้นแก้วที่ได้ให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาของการวิจัยทั้งยังได้แสดงความสนใจและความเอื้ออาทรอย่างอบอุ่นให้กับผู้วิจัย

ในท้ายที่สุดผู้วิจัยขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ยงเจริญผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติและการวิจัยที่ได้ให้ข้อความรู้ที่เป็นประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์และการทำแผนที่สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ทั้งขอแสดงความชื่นชมในความร่วมมือของนิสิตปริญญาโทและปริญญาเอกทุกคนในศูนย์ปฏิบัติการสอนที่ให้ความร่วมมือและช่วยเหลืองานวิจัยในครั้งนี้ด้วยความเต็มใจและสนใจเป็นกำลังที่ดียิ่งสำหรับผู้วิจัย

สำลี ทองธิว

บทคัดย่อ

กรณีศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรงานแกะสลักไม้และงานไม้สำหรับนักเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาโรงเรียนต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัย รองศาสตราจารย์ ดร. ลำลี ทองธิว

ผู้ช่วยวิจัย นาย มานพ จินะนา

นางสาว พยุ่ง ไชยวงศ์

ระยะเวลาในการวิจัย

สิงหาคม ๒๕๕๑ - มกราคม ๒๕๕๒

ประเภทของการวิจัย

สังคมศาสตร์

ความเป็นมา

การสร้างหลักสูตรงานอาชีพในกลุ่มแรงงานและพื้นฐานอาชีพตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ ฉบับปรับปรุง ๒๕๓๓ นั้นโดยส่วนใหญ่เป็นการสร้างหรือการกำหนดแนวทางในการสร้างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญจากส่วนกลาง จุดประสงค์ของการเรียนการสอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะในการทำงานอาชีพนั้นๆและมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน อย่างไรก็ตามจากการติดตามผลที่เกิดขึ้นปรากฏว่าไม่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้เพราะเมื่อนักเรียนเรียนงานอาชีพนั้นไปแล้วไม่สามารถทำงานนั้นได้ตามความต้องการหรือได้มาตรฐานของผู้ที่อยู่ในอาชีพนั้น นอกจากนี้ยังพบว่าการจัดการเรียนการสอนและการฝึกอบรมการทำงานมีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น แม้จะมีการสนับสนุนให้ครูในท้องถิ่นจัดทำหลักสูตรงานอาชีพท้องถิ่นขึ้นใช้แล้วก็ตาม แต่ปรากฏว่าหลักสูตรที่ได้เป็นหลักสูตรที่สร้างจากความต้องการที่มองเห็นมากกว่าการสร้างหลักสูตรจากข้อมูลวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่แท้จริงของชาวบ้าน ดังนั้นครูในท้องถิ่นและผู้สร้างหลักสูตรท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่นตลอดจนความต้องการที่แท้จริงของคนในท้องถิ่นเพื่อสร้างหลักสูตรงานอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านทั้งยังพยายามหาทางศึกษาค้นหาคคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แฝงเร้นอยู่ในตัวงานอาชีพนั้นๆออกมาด้วยจึงจะทำให้ได้หลักสูตรงานอาชีพที่เป็นพลวัตรและเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงต่อการพัฒนาท้องถิ่นนั้น และในการที่ครูและผู้

สร้างหลักสูตรจะสามารถเข้าถึงชาวบ้านเพื่อค้นหาข้อมูลที่สำคัญในการสร้างหลักสูตรดังกล่าวได้นั้นจะต้องศึกษาเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ได้ข้อมูลรายละเอียดจากชาวบ้านอย่างเพียงพอต่อการสร้างหลักสูตรด้วย

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและลักษณะทางภูมิประเทศของหมู่บ้านถวายนตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน สังคมมิติแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้านถวาย

๒. เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์เชิงแรงงานระหว่างคนในหมู่บ้านถวายกับคนในหมู่บ้านใกล้เคียง เส้นทางการค้าขายติดต่อ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาวบ้าน เงื่อนไขที่จำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาวบ้านเพื่อศึกษาวิถีชีวิตการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของคนในหมู่บ้าน

๓. เพื่อศึกษาขั้นตอนการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ตลอดจนอาชีพที่สัมพันธ์เกี่ยวข้อง ศึกษาลักษณะคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้และอาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง กระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้งานในอาชีพเปรียบเทียบกับกระบวนการเรียนการสอนงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ในโรงเรียน

พื้นที่โครงการ หมู่บ้านถวาย อำเภอขุนทอง จังหวัดเชียงใหม่
ประกอบด้วยชาวบ้าน ๑๔๐ หลังคาเรือน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีการวิจัยภาคสนาม (Field Method) ซึ่งประกอบด้วยการใช้แบบบันทึกข้อมูลภาคสนามเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรมระหว่างการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้และงานอาชีพที่เกี่ยวข้อง และการเข้าไปสังเกตวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้านถวายด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) ตลอดระยะเวลาของการวิจัย ตลอดจนการใช้ภาพนิ่ง การทำสังคมมิติและการทำแผนที่ภาคพื้นดินประกอบ

การวิเคราะห์ข้อมูลมีสองแบบคือสำหรับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจการประกอบอาชีพของชาวบ้านจากแบบสำรวจสัมภาษณ์ประชากรใช้ความถี่และค่าร้อยละ แล้วนำเสนอเป็นความเรียง ส่วนข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและจากแบบบันทึกข้อมูลภาคสนามได้นำมาวิเคราะห์ให้รหัสเป็นหกกลุ่มได้แก่กลุ่มประวัติความเป็นมา กลุ่มความสัมพันธ์ในวิถีชีวิต กลุ่มความสัมพันธ์เชิงแรงงาน กลุ่มขั้นตอนการทำงาน กลุ่มคุณค่าทางวัฒนธรรมของงาน และกลุ่มกระบวนการเรียนรู้งานอาชีพ แล้วนำเสนอเป็นแผนภูมิสังคมมิติ และวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ภายใต้กรอบทฤษฎีการสื่อสาร

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับสังคม ทฤษฎีการเผยแพร่วัฒนธรรมทางการศึกษาแล้วนำมาเสนอเป็นความเรียง

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยพบว่า เจื่อนไขที่ทำให้ครูท้องถิ่นและผู้วิจัยสามารถเข้าไปศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับวิถีชีวิตการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ตลอดจนวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในงานอาชีพเหล่านี้คือ ๑. ความร่วมมือกันระหว่างครูในฐานะตัวกลางการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน กับผู้วิจัยในฐานะตัวกลางการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน, ๒. การที่ครูใช้การสื่อสารในลักษณะแนวราบ (Homophyle) กับชาวบ้าน, ๓. การใช้การประชุมกลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านเพื่อระบุดูประสงคของการดำเนินงานวิจัยอย่างชัดเจนให้ผู้บริหารรับรู้และในขณะเดียวกันพยายามค้นหาความต้องการที่แท้จริงเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นจากที่ประชุม, ๔. การพยายามระบุดูผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิดในชุมชนที่สามารถช่วยสนับสนุนให้งานวิจัยได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านได้

การวิจัยพบว่า อาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้แบ่งได้เป็นสามอาชีพย่อยๆคืออาชีพงานไม้แกะสลักพวกหุ่นไม้ งานอาชีพตกแต่งงานไม้แกะสลัก และงานอาชีพพระพุทธรูปแกะสลัก และงานไม้ซึ่งอาชีพทั้งสามมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในลักษณะพึ่งพาซึ่งกันและกันอย่างแยกจากกันไม่ได้ นอกจากนี้ยังพบว่าชาวบ้านถวายเป็นวัฒนธรรมการรู้จักปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินอาชีพได้ตามสภาพแวดล้อมและความจำเป็น และมีวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายตามเศรษฐกิจแบบพอเพียง

การวิจัยพบด้วยว่า ลักษณะการถ่ายทอดความรู้และทักษะงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่โรงเรียนใช้มีลักษณะแตกต่างไปจากที่คนในอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ใช้กันอยู่หลายประการไม่ว่าจะเป็นขั้นการดำเนินการสอน การวัดและประเมินผล เป้าหมายของการฝึกงาน ตลอดจนแรงจูงใจของการทำงาน และเกณฑ์ในการคัดเลือกคนเข้ามาฝึกงาน

ดังนั้นเสนอแนะว่าครูในท้องถิ่นที่รับผิดชอบต่อการสอนงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้จะต้องหันมาวิเคราะห์ และปรับปรุงสร้างหลักสูตรงานไม้แกะสลักและงานไม้โดยพยายามให้มีการนำเอาวัฒนธรรมแฝงตามรายละเอียดที่ค้นพบในการวิจัยนี้สอดแทรกลงไปหลักสูตรที่จะสร้างขึ้นใหม่ แต่ที่สำคัญที่สุดคือจะต้องเป็นหลักสูตรงานอาชีพท้องถิ่นที่ชาวบ้านถวายเป็นความต้องการและมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องให้ความร่วมมือกับทางผู้สร้างหลักสูตรให้ได้หลักสูตรที่เป็นของชาวบ้านถวายเป็นแท้จริง

Research Title : A Community Study on Wood-Carving Handicraft At Bann
ThaWai, Chiang-Mai Province

Project Director : Associate Professor Dr. Sumlee Thongthaw

Research Assist. : Manop Jinana

Research Assist. : Payoong Chaiwong

Project Coordinator : Associate Professor Dr. Jaitip Chuaratanaphong

Research Completed : 31 January 1999

Research Funding : The Thailand Research Fund (TRF) GDG4/008/2541

Abstract

The main purpose of this study is to describe both the explicit and tacit cultural knowledge and the inter relationship between the two sides of knowledge concerning the process of wood-carving handicraft being done at Baan ThaWai, Chiang Mai Province. There are approximately 140 households of local people involving in the study.

This study also examines the role of local teachers as internal change agents in diffusing the concept of sustainable development through a school local curriculum to local people. Field Method including participation observation, direct observation, observation of physical environment, topographical and land mapping, sociometric technique, still photography and audio recording, interviewing, data coding and recording is used as vehical to gather data.

Findings show that there are three major occupations related to the wood-carving handicraft : the wood carving occupation, the wood-carved finishing occupation, and wood-carving business. In order to get information from the local people teachers as the internal changes agents must work closely with the researcher, the external change agent so that to support inputs from each other. The communication between the local people and the teachers at the homophelic degree is required. Both informal and formal opinion leaders in the community must be clearly identified so that to gain friendly support from the whole community.

บทที่ ๑

ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่อง

การศึกษาปัญหาและความต้องการในชุมชนหนึ่งๆจะสามารถเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์ถ้าผู้ที่ศึกษาเป็นคนในชุมชนนั้นหรือมีสัมพันธภาพกับชาวบ้านในชุมชนนั้นเป็นอย่างดี มีความใกล้ชิดในสถานภาพของการเป็นคนในชุมชนนั้นสามารถรู้ถึงความรู้สึกและความหมายของวิถีชีวิตที่ชาวบ้านกำลังกระทำอยู่พอสมควรสามารถตีความพฤติกรรมต่างๆที่ประพฤติดูปฏิบัติกันภายในชุมชนนั้นได้เป็นอย่างดีซึ่งผู้ที่จะมีบทบาทดังกล่าวได้ดีที่สุดก็คือครูในพื้นที่ที่เป็นสมาชิกคนหนึ่ง ของชุมชนนั้น มีความใกล้ชิดและรู้วัฒนธรรมของชุมชนทั้งยังมีความรู้และเป็นที่ยอมรับนับถือของชาวบ้านอีกด้วย (สำลี ทองธิว, 2526, หน้า 122)

บทบาทที่สำคัญที่สุดของครูตามที่ระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง (ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2435-2507, หน้า 364) และฉบับที่สอง (เอกสารการศึกษาลำดับที่ 6 แผนการศึกษาแห่งชาติ, หน้า 31) กำหนดให้ครูเป็นผู้ให้ความรู้ทางวิชาการแก่นักเรียนให้นักเรียนมีความรู้ที่เหมาะสม สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ นอกจากนั้นยังต้องเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมทางสังคมให้กับสมาชิกใหม่เพื่อดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของไทยทั้งยังต้องปรับปรุงการศึกษาให้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอีกด้วย (แผนพัฒนาการศึกษาลำดับที่ 3/2515-2519, หน้า 78) ซึ่งการที่ครูจะทำบทบาทที่กล่าวมาได้ควรจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมโดยเฉพาะให้แคบลงไปคือเกี่ยวกับชุมชนที่ครูอยู่เพื่อจัดหาความรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนและสร้างทักษะงานอาชีพที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้จริง และที่สำคัญกว่านั้นคือครูจะต้องมีความใกล้ชิดมีสัมพันธที่แนบแน่นกับชุมชนพอที่จะรู้ซึ่งถึงพลวัตของวัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนนั้นจึงจะสามารถทำการถ่ายทอดวัฒนธรรมดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถดำรงความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมนั้นไว้ได้

ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือการที่ครูท้องถิ่นเหล่านี้ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อสัมพันธภาพในระดับชุมชนเท่าที่ควรเนื่องจากไปเน้นการแสวงหาความรู้และดำเนินวิถีชีวิตของคนเมืองจนทำให้สัมพันธภาพที่เคยมีอยู่กับชาวบ้านเจือจางลง ทำให้ความรักความผูกพันและความเข้าใจระหว่างชาวบ้านกับครูพลอยลดน้อยลงไปด้วย ประกอบกับสิ่งที่ครูได้รับมอบหมายให้สอนเป็นความรู้และวัฒนธรรมที่แปลกปลอมแตกต่างไปจากสิ่งที่ชาวบ้านต้องการหรือคุ้นเคยจึงยิ่งทำให้สัมพันธภาพและความเข้าใจระหว่างครูกับชาวบ้านยิ่งลดลงเป็นลำดับ ซึ่งในเรื่องนี้ครูท้องถิ่นอาจ

จะต้องเริ่มสร้างสัมพันธภาพขึ้นใหม่โดยอาศัยฐานเดิมที่มีอยู่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจความคุ้นเคยใหม่กับชาวบ้านทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ

อย่างไรก็ตามแม้ว่าครูท้องถิ่นจำนวนมากจะเห็นความสำคัญและยึดมั่นต่อวิถีชีวิตชาวบ้านก็ตามแต่เมื่อลงมือทำการเรียนการสอนตามหลักสูตรจากส่วนกลาง ความแตกต่างระหว่างพลวัตทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชาวบ้านกับสิ่งที่บรรจุอยู่ในหลักสูตรไม่ว่าจะเป็นเป้าหมาย เนื้อหา และกระบวนการเรียนรู้จะปรากฏชัดเจนขึ้นมาทำให้ผู้เรียนไม่สามารถจะนำความรู้และทักษะที่ได้รับจากครูไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริง ไม่สามารถพัฒนาวิถีชีวิตไปในทิศทางที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แท้จริงได้

การสร้างหลักสูตรงานอาชีพในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง 2533 นั้นโดยทั่วไปแล้วเป็นการสร้างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญจากส่วนกลางกระทรวงศึกษาธิการ จุดประสงค์ของการเรียนการสอนงานในกลุ่มนี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นำทักษะที่ได้ไปประกอบอาชีพได้ต่อไป อย่างไรก็ตามจากการติดตามผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรดังกล่าวปรากฏว่าไม่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทั้งนี้เพราะงานอาชีพที่นักเรียนได้เรียนไปไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และที่สำคัญกว่านั้นคือการจัดการเรียนการสอนและการฝึกกระบวนการทำงานมีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น แม้ว่าในบางท้องถิ่นได้มีการสนับสนุนให้ครูจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมีการศึกษาความต้องการที่แท้จริงของคนในท้องถิ่นและสร้างหลักสูตรงานอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการแล้วก็ตาม ผลที่ได้ก็คือหลักสูตรงานอาชีพที่คนในท้องถิ่นต้องการจริงหากแต่ไม่ได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่แท้จริงของคนในท้องถิ่น ไม่ได้นำเอาตัวคุณค่าที่แฝงเร้นอยู่ได้ตัวงานอาชีพนั้นๆออกมาด้วยซึ่งการที่จะสร้างหลักสูตรงานอาชีพที่ลึกซึ้งได้ขนาดนี้ผู้สร้างจะต้องมีความละเอียดอ่อนต่อความสัมพันธ์ระหว่างงานอาชีพนั้นกับความเป็นมาเป็นไปของงานอาชีพนั้นกับท้องถิ่นเป็นอย่างมาก กล่าวโดยรวมก็คือผู้สร้างหลักสูตรงานอาชีพสำหรับท้องถิ่นนั้นจะต้องมีความเข้าใจพลวัตทางวัฒนธรรมของงานอาชีพนั้นและมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างงานอาชีพนั้นกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ไม่ใช่เพียงแค่แสวงหาข้อมูลเบื้องต้นรู้เพียงว่าท้องถิ่นนั้นมีการทำอาชีพดั้งเดิมที่สำคัญอะไรซึ่งควรที่จะอนุรักษ์ไว้ไม่ให้งานนั้นสูญหายไปจากท้องถิ่นนั้นหรือคนในท้องถิ่นนั้นมีความต้องการจะเรียนรู้งานอาชีพใดแล้วลงมือสร้างงานอาชีพนั้นเท่านั้นซึ่งการสร้างหลักสูตรในลักษณะนี้การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นและนักสังคมวิทยาเรียกว่าเป็นการสร้างหลักสูตรจากข้อมูลวัฒนธรรมที่มองเห็น

การที่หลักสูตรงานอาชีพในระดับท้องถิ่นสร้างขึ้นจากข้อมูลวัฒนธรรมที่มองเห็นเป็นผลมาจากการที่ผู้เข้าไปศึกษาข้อมูลศึกษาลงได้ไม่ลึกพอซึ่งอาจจะเป็นเพราะไม่มีความรู้เกี่ยวกับ

วัฒนธรรมคุณค่าซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มองไม่เห็น แต่จะสามารถรับรู้ได้โดยคนในวัฒนธรรมนั้น ดังนั้นการที่จะได้ข้อมูลด้านวัฒนธรรมคุณค่าของงานอาชีพและความเป็นพลวัตของงานอาชีพอย่างแท้จริงจะต้องมองโดยใช้มุมมองของชาวบ้านที่กำลังประกอบอาชีพนั้นอยู่(สำลี ทองธิว, 2540, หน้า 81-83) ชาวบ้านคิดอย่างไร ให้ความหมายไว้อย่างไร มีความเชื่อ ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีอะไรที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับงานอาชีพนั้นบ้างนั่นคือการมองงานอาชีพนั้นในองค์รวม มองที่ระบบวิถีชีวิตและมองแบบเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียว อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะสามารถใช้ข้อมูลจากชาวบ้านได้เสียทั้งหมดทุกอย่างไปทั้งนี้จากงานของสำลี ทองธิว (2526, หน้า 125) ระบุว่าบ่อยครั้งที่สมาชิกภายในสังคมมักจะมองที่ตัวรายละเอียดปลีกย่อย มองที่ด้านใดด้านหนึ่งของความหมายมากไปซึ่งก็อาจทำให้เกิดการตีความคลาดเคลื่อนและมองไม่เห็นภาพรวมได้ชัดเจนเท่าที่ควร ดังนั้นการที่มีบุคคลภายนอกสังคมในที่นี้คือภายนอกงานอาชีพนั้นหากแต่ยังเป็นคนในชุมชนเดียวกันอยู่เข้าไปร่วมศึกษาข้อมูลด้วยจะทำให้การรับรู้วัฒนธรรมทั้งที่มองเห็นและที่เป็นคุณค่ามีความสมบูรณ์ขึ้น นั่นคือการสร้างหลักสูตรงานอาชีพให้กับคนในท้องถิ่นโดยความร่วมมือระหว่างครูในท้องถิ่นกับชาวบ้านที่ทำอาชีพนี้ซึ่งหลักสูตรงานอาชีพที่ได้จะเป็นงานอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่แท้จริงของชาวบ้าน

ดังนั้น การสร้างหลักสูตรงานอาชีพงานแกะสลักไม้และงานไม้ของชาวบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างครูในท้องถิ่นและชาวบ้านนอกจากจะทำให้ได้หลักสูตรท้องถิ่นเน้นการประกอบอาชีพหลักของชาวบ้านซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงต่อชาวบ้านแล้ว ยังทำให้ครูกับชาวบ้านหันหน้าเข้าหากันร่วมมือกันศึกษากระบวนการเรียนรู้ กระบวนการทำงานตามวิถีชีวิตชาวบ้าน ศึกษาและค้นหาวัฒนธรรมอันดีงาม ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขปัญหาหรือช่วยกันประยุกต์ฟื้นฟูให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านถวาย ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้ชาวบ้านมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นของตนผ่านทางกระบวนการจัดการศึกษาในระบบได้มากขึ้นซึ่งผลกระทบที่จะได้จากความร่วมมือนี้ก็คือโอกาสในการพัฒนาชุมชนบ้านถวายโดยอาศัยรากฐานภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมผสมผสานกับวัฒนธรรมที่ดีงามจากส่วนกลางนั่นเอง

จากการศึกษาและการวิจัยของสำลี ทองธิว (สำลี ทองธิว, 2526; สำลี ทองธิว, 2529) พบว่าการศึกษาปัญหาและความต้องการในชุมชนหนึ่งๆจะเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์และสามารถใช้ข้อมูลนั้นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริงผู้ทำการศึกษจะต้องรู้จักคุ้นเคยกับประชากรในชุมชนเป็นอย่างดี มีสัมพันธภาพกับประชากรอย่างใกล้ชิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันพอสมควรที่จะทราบความรู้สึกและรู้ปัญหาที่แท้จริงที่ประชากรกำลังประสบอยู่ และได้เสนอว่าขั้นแรกของการศึกษาข้อมูลในลักษณะข้างต้นควรจะเป็นการสร้างสัมพันธภาพกับประชากร ทั้งที่เป็น

ชาวบ้านและที่เป็นกลุ่มผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ยังต้องขยายสัมพันธภาพนี้ไปยังกลุ่มข้างเคียงของประชากรอีกด้วย (สำลี ทองธิว, 2526, หน้า 122)

อย่างไรก็ตามการสร้างสัมพันธภาพระหว่างนักวิจัยที่เป็นบุคคลภายนอกชุมชนกับคนในชุมชนนั้นต้องใช้เวลาค่อนข้างมากและอาจจะไม่ได้รับการไว้วางใจมากพอที่จะได้ข้อมูลที่มีความเชื่อถือได้และที่สำคัญคือการตีความข้อมูลที่เป็นคุณค่าอาจจะมีคลาดเคลื่อนได้มากเนื่องจากผู้วิจัยไม่รู้จักมาตรฐานภายในวัฒนธรรมนั้นดีพอที่จะนำมาเป็นตัวตัดสินคุณค่า ข้อมูลทางวัฒนธรรมที่ได้มา ดังนั้นการใช้สมาชิกภายในชุมชนเป็นผู้ศึกษาข้อมูลทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็น (สำลี ทองธิว, 2526, หน้า 125)

ปกติครูที่ทำหน้าที่สอนอยู่ในโรงเรียนส่วนภูมิภาคจะเป็นคนในชุมชนนั้นหรือจากชุมชนใกล้เคียงที่มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน บทบาทหลักของครูคือการให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนมีความสามารถที่จะประกอบอาชีพได้และถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดีงามในสังคมให้กับนักเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, แผนพัฒนาการศึกษาลำดับที่ 3/2515-2519, หน้า 78) หากแต่ในความเป็นจริงความรู้ ทักษะในการประกอบงานอาชีพและวัฒนธรรมที่ครูถ่ายทอดให้นักเรียนเป็นสิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรส่วนกลางซึ่งมีความแตกต่างจากความรู้ แตกต่างจากงานอาชีพและไม่ใช่วัฒนธรรมที่แท้จริงของชุมชนนั้นดังนั้นเมื่อนักเรียนเรียนจบแล้วจึงไม่อาจนำความรู้ ทักษะและค่านิยมทางสังคมทั้งหมดที่ได้รับจากโรงเรียนไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ครูและโรงเรียนในชุมชนซึ่งน่าที่จะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมีความใกล้ชิดกับชาวบ้านจึงมีความแตกต่างจากชาวบ้าน ชาวบ้านมักจะมองว่าครูทำหน้าที่เป็นตัวแทนของรัฐ เป็นตัวแทนของสังคมส่วนกลางมีพื้นฐานความเชื่อและค่านิยมก่อนไปทางสังคมเมืองมากกว่าชาวบ้าน

ดังนั้นการที่จะให้ครูซึ่งเป็นคนในชุมชนเป็นผู้ศึกษาข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ มีความสามารถในการค้นหาวัฒนธรรมที่ดีงามในท้องถิ่นพื้นฟูและประยุกต์วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นเพื่อพัฒนาความแข็งแรงให้กับท้องถิ่นอย่างแท้จริงซึ่งหมายถึงการพัฒนาท้องถิ่นไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกโดยไม่สูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น จำเป็นที่จะต้องคืนความเป็นคนท้องถิ่นให้กับครูเหล่านี้ก่อนเป็นงานแรก ในที่นี้คือประการแรกทำให้ครูได้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านในฐานะ “คนใน” ท้องถิ่นในระดับสถานภาพเดียวกัน (Homephele, ลาซาฟิลและเบอร์ตัน, 1964 อ้างถึงในสำลี ทองธิว, 2526, หน้า 52) เพื่อสร้างความไว้วางใจและระดับการยอมรับ และประการที่สองคือทำให้ครูเกิดความเข้าใจต่อความรู้สึกนึกคิด รู้ถึงความต้องการที่แท้จริง มองเห็นปัญหา เห็นศักยภาพในการแก้ปัญหาและภูมิปัญญาของชาวบ้านได้ดีขึ้น

งานวิจัยเรื่องกรณีศึกษาชุมชนเพื่อพัฒนาหลักสูตร งานแกะสลักไม้และงานไม้สำหรับนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ชุมชนบ้านดวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่จึงได้กำหนดให้ภาคแรกของการวิจัยเป็นการให้ครูจากโรงเรียนในชุมชนบ้านดวายในฐานะผู้ช่วยวิจัยในการเก็บข้อมูล เข้าไปศึกษากระบวนการทำงานอาชีพงานไม้ ความต้องการและทักษะที่จำเป็นของคนที่จะประกอบอาชีพนี้ซึ่งหมายถึงข้อมูลวัฒนธรรมที่มองเห็น และให้ศึกษาข้อมูลวัฒนธรรมที่เป็นคุณค่าเป็นองค์ความเชื่อ ที่แฝงอยู่ในการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักซึ่งข้อมูลที่ได้จะต้องประกอบด้วยข้อมูลวัฒนธรรมทั้งสองอย่างเพื่อให้หลักสูตรงานไม้แกะสลักที่กำลังจะสร้างในภาคต่อไป เป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่ผลิตช่างไม้แกะสลักที่นอกจากจะสามารถทำงานอาชีพนี้ได้แล้วยังมีความรักความผูกพันต่อการทำอาชีพนี้ในฐานะสมาชิกในชุมชนที่มีการทำงานอาชีพดังกล่าว มาเป็นเวลาหลายสิบปีแล้ว

การสร้างหลักสูตรงานอาชีพงานไม้แกะสลักที่ผู้วิจัยต้องการสร้างเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นตามขั้นตอนการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่นอกจากจะต้องอาศัยข้อมูลความต้องการและความจำเป็นในการประกอบอาชีพงานไม้ซึ่งเป็นข้อมูลวัฒนธรรมที่มองเห็น อาศัยข้อมูลขั้นตอนการทำงานงานไม้แกะสลักและงานไม้แล้วยังต้องอาศัยข้อมูลกระบวนการทำงานการเรียนรู้คุณค่าซึ่งเป็นข้อมูลวัฒนธรรมด้านคุณค่าที่มองไม่เห็นอีกด้วย ดังนั้นงานในระยะแรกของงานวิจัยนี้ตัวแปรหลักที่ต้องการศึกษาคือวัฒนธรรมในภาพรวมของการทำอาชีพงานไม้แกะสลักของชาวบ้านในชุมชนบ้านดวายตลอดจนความสัมพันธ์เชิงสังคมระหว่างงานอาชีพดังกล่าวกับบริบทวิถีชีวิตของชาวบ้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ความเกี่ยวข้องระหว่างครอบครัว แนวคิดความเชื่อและการปรับตัวของคนในชุมชนตลอดจนการมองและการยอมรับระหว่างชาวบ้านกับสถาบันโรงเรียน กระบวนการที่ใช้ในการศึกษาคือผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นครูในชุมชนนั้นจะทำงานร่วมกันเป็นทีมเน้นคือใช้การเข้าถึงชุมชนและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยหลักการผสมผสานสองระดับคือในระดับแรกเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยคือตัวกลางการเปลี่ยนแปลงภายนอก (Outside change agent) กับครูในชุมชนซึ่งเป็นตัวกลางการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน (Inside change agent) ระดับที่สองคือการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูในชุมชนในฐานะคนนอกอาชีพกับชาวบ้านดวายในฐานะคนในอาชีพช่างไม้แกะสลักเพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านในการทำงานอาชีพดังกล่าว ผลผลิตที่จะได้จากการวิจัยนี้คือข้อมูลลักษณะโดยทั่วไปของงานอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้รวมถึงขั้นตอนทั่วไปของการทำงานอาชีพนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างงานอาชีพดังกล่าวในบริบทสังคมบ้านดวายและสภาพเงื่อนไขที่จำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาวบ้านดวาย

วัตถุประสงค์

๑. ศึกษาประวัติความเป็นมาและลักษณะทางภูมิประเทศของหมู่บ้านถวายตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน สังคมมิติแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้าน แผนที่แสดงอาณาเขตของหมู่บ้าน

๒. ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์เชิงแรงงานระหว่างคนในหมู่บ้านถวายกับคนในหมู่บ้านใกล้เคียง เส้นทางการค้าขายติดต่อ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาวบ้าน เจื่อนใจที่จำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาวบ้านเพื่อศึกษาวิถีชีวิตการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของคนในหมู่บ้าน

๓. ศึกษาขั้นตอนการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ตลอดจนอาชีพที่สัมพันธ์เกี่ยวข้อง ศึกษาลักษณะคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในอาชีพงานไม้แกะสลักงานไม้และอาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง กระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้งานในอาชีพต่างๆเปรียบเทียบกับกระบวนการเรียนการสอนงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ในโรงเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาเน้นเฉพาะอาชีพการแกะสลักไม้และการทำไม้และความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเชิงสังคมและเศรษฐกิจระหว่างงานอาชีพนี้กับอาชีพหลักอื่นๆของคนในหมู่บ้านถวายระหว่างพ.ศ. 2500- 2541 เท่านั้น

งานไม้แกะสลักและงานไม้ที่ศึกษา เป็นผลผลิตที่ผู้วิจัยพบในหมู่บ้านนี้เท่านั้น

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงการวิเคราะห์วิพากษ์ข้อมูลทั้งหมดที่เก็บในระหว่างการวิจัยภายใต้กรอบทฤษฎีการศึกษา ทฤษฎีทางสังคมวิทยา ทฤษฎีการสื่อสารและทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับสังคมทั้งนี้เพื่อนำมาประกอบการรับรู้ ความเข้าใจและการตีความของชาวบ้านถวายเกี่ยวกับกระบวนการทำงานอาชีพงานแกะสลักไม้และงานไม้ตลอดจนการมองความสัมพันธ์ของงานอาชีพนี้ในบริบทของวิถีชีวิตของชาวบ้าน รวมถึงการมองปัญหาและการแก้ปัญหาของชาวบ้านอีกด้วย

คำจำกัดความ

เจื่อนใจที่จำเป็น หมายความว่าถึงสภาพหรือสิ่งที่ทำให้ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสร้างความสัมพันธ์ ก่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถสื่อสารกับชาวบ้านในชุมชนได้ในระดับที่ชาวบ้านให้ความไว้วางใจ ให้ความเชื่อมั่นและเต็มใจให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลหรือร่วมมือทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง

สภาพหรือสิ่งที่กล่าวข้างต้นครอบคลุมประเด็นการทำตัวให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ลักษณะความสัมพันธ์กับชาวบ้าน การใช้ภาษาและระดับการสื่อ

สาร ทักษะคิดต่อชาวบ้าน การรับรู้ปัญหาและชี้ประเด็นปัญหา การให้คำแนะนำหรือหาทางออกให้กับปัญหา การยอมรับศักยภาพและความสามารถของชาวบ้าน และการดึงทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุดกับทรัพยากรจากภายนอกมาสร้างความแข็งแกร่งให้กับชาวบ้านในชุมชนได้

กระบวนการผลิต หมายความว่าขั้นตอนในการทำงานไม้แกะสลักและงานไม้ของชาวบ้านในชุมชนบ้านฉาง ตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบซึ่งได้แก่ไม้ แรงงานคนและทักษะความรู้เกี่ยวกับการแกะสลัก การศึกษาความต้องการของตลาด การลงมือทำงานจนได้งานที่สมบูรณ์ และการใช้ประโยชน์จากผลิตผลนั้นซึ่งรวมถึงการขายหรือการนำมาใช้สอยเอง

การถ่ายทอดทักษะ หมายความว่าขั้นตอนที่ช่างไม้แกะสลักที่ชำนาญงานใช้ฝึกช่างไม้แกะสลักที่ยังไม่ชำนาญหรือใช้ฝึกผู้ที่ยังไม่เคยทำการแกะสลักไม้หรือทำงานไม้มาก่อน จนทำให้คนเหล่านั้นทำงานแกะสลักไม้และทำงานไม้ได้ตามแบบที่ช่างไม้ที่ชำนาญนั้นยอมรับ

ความสัมพันธ์เชิงสังคม หมายความว่าถึงความเกี่ยวข้องในเชิงสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างกระบวนการผลิตและถ่ายทอดงานไม้แกะสลักและงานไม้กับวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ความเกี่ยวข้องระหว่างคนในชุมชนและระหว่างคนในชุมชนกับคนนอกชุมชน และระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนบ้านคันแก้ว

กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน หมายความว่าขั้นตอนหรือกระบวนการฝึกของนักเรียนในโรงเรียนบ้านคันแก้วเกี่ยวกับการทำงานไม้แกะสลักและงานไม้ตั้งแต่การเริ่มต้นทำงานจนถึงการได้ผลิตผล ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ในที่นี้จะพาดพิงครอบคลุมถึงลักษณะของการถ่ายทอดทักษะ ค่านิยมและทัศนคติการทำงานไม้แกะสลักและงานไม้ของครูด้วย

กระบวนการเรียนรู้ในอาชีพ หมายความว่าขั้นตอนหรือกระบวนการฝึกของคนทำงานในอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ในบ้านฉางเกี่ยวกับการทำงานไม้แกะสลักและงานไม้ตั้งแต่เริ่มต้นทำงานจนเสร็จสิ้นการผลิตของคน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ในที่นี้จะพาดพิงครอบคลุมถึงลักษณะการถ่ายทอดทักษะ ค่านิยมและทัศนคติการทำงานไม้แกะสลักและงานไม้ของผู้สอนด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork data sheet)
2. เทปบันทึกเสียง
3. แบบบันทึกข้อมูลจากภาพ (Photo log)

วิธีที่ใช้ในการวิจัย

1. การศึกษาเอกสารชั้นต้นและชั้นรองเกี่ยวกับข้อมูลประชากรในชุมชน กิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชน ตลอดจนงานวิจัยศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นข้อมูลที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และวางแผนขอบเขตการเก็บข้อมูลภาคสนาม
2. การเก็บข้อมูลภาคสนามโดยวิธีการศึกษาภาคสนาม (Field Study) เน้นการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของชาวบ้าน การเก็บข้อมูลในบันทึกประจำวัน (diary) การถ่ายภาพเหตุการณ์
3. การทำแผนภูมิสังคมมิติแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างคนในชุมชน ระหว่างคนในชุมชนกับคนนอกชุมชน และระหว่างคนในชุมชนกับบุคลากรในโรงเรียน
4. การทำแผนที่แสดงอาณาเขตอำเภอหางดง และแผนที่หมู่บ้านถวาย
5. การวิเคราะห์แบบวิพากษ์ข้อมูลที่ประมวลได้ทั้งหมดภายใต้กรอบทฤษฎีทางสังคมวิทยา ทฤษฎีการศึกษา ทฤษฎีการสื่อสารและทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีการศึกษา กับทฤษฎีสังคมวิทยา

พื้นที่โครงการวิจัย

ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีประชากรทั้งหมดประมาณ 140 หลังคาเรือน ประชากรที่ศึกษาแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มที่ทำงานอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้
2. กลุ่มที่ทำอาชีพตกแต่งงานไม้แกะสลัก ทำสีและทำให้เป็นของเก่า
3. กลุ่มที่ทำอาชีพธุรกิจค้าขายงานไม้แกะสลักและงานไม้

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับชาวบ้านถวายที่สามารถทำให้ชาวบ้านถวายพัฒนาหมู่บ้านของตนเองในลักษณะพัฒนาแบบยั่งยืนพึ่งตนเองได้และที่สำคัญคือเป็นหลักสูตรที่ดึงดูดเข้มแข็งของชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง

2. เป็นแนวทางสำหรับครูในโรงเรียนท้องถิ่นที่ต้องการศึกษาถึงวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของชาวบ้าน ต้องการรู้ถึงปัญหาที่แท้จริงของชาวบ้านและต้องการร่วมมือกับชาวบ้านเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต่อไป

บทที่ ๒

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กรณีศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรงานแกะสลักไม้และงานไม้สำหรับนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ชุมชนบ้านถวาย อำเภอดง จังหวัด เชียงใหม่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยภาคสนาม (Field Method) มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

๑. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและลักษณะทางภูมิประเทศของหมู่บ้านถวาย ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน สังคมมิติแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้าน แผนที่ตั้งแสดงอาณาเขตของหมู่บ้าน

๒. เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์เชิงแรงงานระหว่างคนในหมู่บ้านถวายกับคนในหมู่บ้านใกล้เคียง เส้นทางการค้าขายติดต่อ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาวบ้าน เจื่อนใจที่จำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาวบ้านเพื่อศึกษาวิถีชีวิตการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของคนในหมู่บ้าน

๓. เพื่อศึกษาขั้นตอนการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ตลอดจนอาชีพที่สัมพันธ์เกี่ยวข้อง ศึกษาลักษณะคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้รวมถึงงานอาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้องด้วย กระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้งานในอาชีพต่างๆ เปรียบเทียบกับกระบวนการเรียนการสอนงานไม้แกะสลักและงานไม้ในโรงเรียน

ประชากรและตัวอย่างประชากร

ประชากรในการวิจัยนี้ได้แก่ชาวบ้านถวายจำนวน ๑๔๐ หลังคาเรือนรวมประมาณ ๗๐๐ คน และเนื่องจากการวิจัยโดยวิธีการภาคสนามดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาวิถีชีวิตและการปะทะสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านในภาพรวมทั้งหมดซึ่งรวมเรียกว่าเป็นการศึกษาชุมชนในพื้นที่โครงการวิจัย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้ศึกษาขั้นตอนของการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ตลอดจนงานอาชีพที่เกี่ยวข้องด้วยโดยศึกษาจากตัวอย่างประชากรของผู้ประกอบอาชีพนั้นๆซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ตัวอย่างประชากรได้มาจากประชากรในสามกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับอาชีพงานแกะสลักไม้และงานไม้ซึ่งได้แก่

๑. ประชากรในกลุ่มอาชีพงานแกะสลักไม้และงานไม้

๒. ประชากรในกลุ่มอาชีพตกแต่ง ทำสี และทำให้เป็นของเก่า

๓. ประชากรในกลุ่มอาชีพธุรกิจค้าขายไม้แกะสลักและงานไม้

เกณฑ์ในการเลือกตัวอย่างประชากรในแต่ละกลุ่มมีดังนี้

๑. เป็นผู้ที่ เป็นชาวบ้านถวายเป็นโดยกำหนดและประกอบอาชีพนั้นๆอยู่ในบ้านถวาย
๒. เป็นผู้ที่ มีประสบการณ์ในการทำงานในอาชีพนั้นๆไม่น้อยกว่า ๒๐ ปีและ ขณะที่ทำการวิจัยยังประกอบอาชีพนั้นๆอยู่
๓. เป็นผู้ที่ ู้บริหารหมู่บ้านและครูในโรงเรียนบ้านคันแก้วให้การยอมรับว่าเป็นผู้ เชี่ยวชาญในงานอาชีพนั้นๆ
๔. เป็นผู้ที่ ู้บริหารหมู่บ้านและหรือครูในโรงเรียนบ้านคันแก้วแนะนำรายชื่อให้
๕. เป็นผู้ที่ ชาวบ้านถวายรู้จักและให้การยอมรับในฐานะผู้มีทักษะในการประกอบ อาชีพนั้นๆ

รวมตัวอย่างประชากรในแต่ละอาชีพเป็นดังนี้

๑. ตัวอย่างประชากรในอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ จำนวน ๔ คน
๒. ตัวอย่างประชากรในอาชีพงานตกแต่ง ทำสี ลงรักปิดทองไม้แกะสลัก จำนวน ๕ คน
๓. ตัวอย่างประชากรในอาชีพธุรกิจค้าขายไม้แกะสลักและงานไม้ จำนวน ๓ คน

เครื่องมือและวิธีที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

๑. แบบบันทึกข้อมูลภาคสนามซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดแบบมี โครงสร้างเพื่อศึกษาขั้นตอนการทำงานอาชีพงานแกะสลักไม้และงานไม้ งานอาชีพตกแต่ง ทำสี และทำให้เป็นของเก่า งานอาชีพธุรกิจค้าขายไม้ และใช้ในการสังเกตพฤติกรรมขั้นตอนการทำงาน ในอาชีพและการบันทึกข้อมูลภาคสนาม (Direct observation and field notes)
๒. การถ่ายภาพนิ่งสภาพแวดล้อมและการดำเนินวิถีชีวิตของชาวบ้านภายในหมู่บ้านถวาย (Still photography)
๓. การลงสำรวจสภาพภูมิประเทศ บ้านเรือน การประกอบอาชีพ การปะทะ สัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน (Direct survey of physical environment, events, and interaction analysis) โดยใช้วิธีการเข้าไปอยู่ร่วมกับชาวบ้านถวายในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง (Engaged participation)
๔. การทำแผนที่ภาคพื้นดิน (Ground mapping)
๕. การศึกษาเอกสาร (Documentary study) ในที่นี้ได้แก่เอกสารทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสภาพความเป็นมาของบ้านถวาย สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในหมู่บ้านระหว่างพ.ศ. ๒๕๐๐ เอกสารชั้นต้นเกี่ยวกับการสำรวจสัมมะโนประชากรของชาวบ้าน การสำรวจอาชีพของชาวบ้าน

ขั้นตอนในการวิจัย

๑. การเตรียมตัวก่อนทำวิจัยภาคสนาม

๑.๑ ขั้นการศึกษาความเป็นมาและปัญหาของพื้นที่ในโครงการ

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพโดยทั่วไปและปัญหาของหมู่บ้านถวายและโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือและจากการสอบถามอย่างไม่เป็นทางการจากผู้ที่อยู่ในพื้นที่โครงการ และในสถาบันการศึกษาที่องค์กรท้องถิ่น ดำเนินการคัดเลือกผู้ช่วยวิจัยที่เป็นครูในพื้นที่ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างผู้วิจัยกับชาวบ้านและมีความประสงค์จะเรียนรู้วิธีการหาข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเพื่อพัฒนาหมู่บ้านแบบยั่งยืนต่อไป

๑.๒ ทำโครงร่างการวิจัยเพื่อขอทุนสนับสนุนการวิจัยตามหลักเกณฑ์และขอบเขตของแหล่งทุน

๑.๓ การเตรียมตัวเพื่อลงเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการศึกษาทำความเข้าใจภาษาถิ่น จัดหาที่พักอาศัยตลอดจนเครื่องใช้และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเก็บข้อมูลแบบ participation observation ในหมู่บ้านในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของหมู่บ้าน

๑.๔ สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลซึ่งได้แก่แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม (สัมภาษณ์และการสังเกตพฤติกรรมการทำงาน)

๒. ขั้นลงมือเก็บข้อมูลภาคสนาม

๒.๑ ทำความคุ้นเคยกับชาวบ้านโดยมีครูท้องถิ่นเป็นผู้ประสานงานเชื่อมความสัมพันธ์ จัดประชุมผู้บริหารหมู่บ้านและผู้นำทางความคิดเพื่อระบุดูประสงคของการเข้าเก็บข้อมูลในระดับลึกและขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่จำเป็น

๒.๒ เก็บข้อมูลภาคสนามโดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การบันทึกรายละเอียดและการสรุปจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยใช้การจดบันทึกประจำวัน (daily journal) การจดบันทึกส่วนตัว (diary) และการถ่ายภาพนิ่ง การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างไว้ การทำแผนที่หมู่บ้าน การสำรวจอาชีพของประชากรโดยการสัมภาษณ์ประชากรตามหมายเลขบ้านเลขที่ในใบสำรวจสำมะโนประชากร

๓. ขั้นสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ ข้อมูลที่ได้นำมาจัดแบ่งเป็น ๖ กลุ่มได้แก่กลุ่มประวัติความเป็นมาและสภาพปัญหา กลุ่มความสัมพันธ์ในวิถีชีวิตและอาชีพของคนในหมู่บ้าน กลุ่มความสัมพันธ์ด้านแรงงานระหว่างคนในหมู่บ้านและในหมู่บ้านใกล้เคียง กลุ่มขั้นตอนการทำงานในแต่ละอาชีพและคุณค่าทางวัฒนธรรมของงานในแต่ละอาชีพ กลุ่มขั้นตอนการเรียนรู้

รู้ของชาวบ้าน และกลุ่มขั้นตอนการเรียนการสอนงานอาชีพในโรงเรียน โดยการใช้การลงรหัส
หมายเลข ๑ - ๖ ในระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูลดิบที่บันทึกไว้

๓.๒ ข้อมูลภาคบรรยายที่ได้จากแบบบันทึกข้อมูลภาคสนามการสังเกต
และการสำรวจถูกนำมาสรุปแล้วนำเสนอโดยใช้แผนที่ แผนภูมิ สังคมมิติประกอบการ
บรรยาย และนำมาวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ภายใต้กรอบทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา
กับสังคม ทฤษฎีการเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษา ทฤษฎีการสื่อสาร และมุ่งสนอง
ตอบให้ความชัดเจนต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

๓.๓ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจจำนวนผู้ประกอบอาชีพจากแบบสำรวจ
สัมมะโนประชากร นำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละแล้วนำเสนอเป็นความเรียง

บทที่ ๓

ประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของชาวบ้านฉวาง

ประวัติความเป็นมา จากการศึกษาค้นคว้าประวัติความเป็นมาของอำเภอหางดง ซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านฉวางพื้นที่ในโครงการวิจัยครั้งนี้ ทั้งที่มีปรากฏในเอกสารและจากการบอกเล่าของชาวบ้าน พบว่าอำเภอหางดงนี้แต่เดิมเป็นที่รู้จักในนาม “แขวงแม่ท่าช้าง” สภาพพื้นที่รกร้างมีประชาชนอาศัยอยู่เพียงเล็กน้อย แขวงแม่ท่าช้างนี้เดิมที่อยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าบุรีรัตน์ (เจ้ามหาอินทร์ ณ เชียงใหม่) ต่อมาสืบทอดโดย พญาแสนหลวงราชโยธา (เมือง ทิพย์มณฑล) และพระยาประจักษ์ อำเภอหางดงนี้มีสายการปกครองขึ้นตรงต่อเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่

ลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งของอำเภอหางดงนี้คือมีดงกรมแห่งหนึ่ง มีลักษณะเป็นดงไม้สักสภาพเป็นป่าดิบ ชาวบ้านใช้เป็นที่พักพิงสัตว์ป่า สถานที่แห่งนี้อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของที่ว่าการอำเภอไปประมาณ 1,500 เมตร ลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งของอำเภอนี้คือมีลำน้ำแม่ท่าช้างไหลผ่ากลางอำเภอซึ่งปรากฏว่าใช้เป็นที่พักผ่อนตากอากาศระหว่างชาวบ้านกับแม่ฮ่องสอน สำหรับเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ก็ได้ใช้เส้นทางนี้เช่นเดียวกันโดยใช้ช้างเป็นพาหนะข้ามลำน้ำดังกล่าว

ต่อมาในช่วงพ.ศ. 2457 ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้เปลี่ยนสภาพภาพของแขวงแม่ท่าช้างเป็นอำเภอ และเรียกใหม่ว่า “อำเภอหางดง” ซึ่งเรียกตามลักษณะที่มาของดงกรม โดยมองว่าที่ตั้งของอำเภอนี้อยู่ทางท้ายของดงกรมหรือเป็นทางด้านหางของดงกรมนั่นเอง แต่ต่อมาในพ.ศ. 2481 อำเภอหางดงได้ถูกทางราชการลดฐานะลงเป็นกิ่งอำเภอ ขึ้นกับอำเภอเมืองเชียงใหม่ อย่างไรก็ตามถ้าปีต่อมาคือในพ.ศ. 2490 ก็ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอหางดงดังเดิม

สภาพภูมิประเทศ อำเภอหางดงมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ ดอยปุย และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสงวนแห่งชาติ มีพื้นที่สำหรับการเกษตรกรรมและสำหรับอยู่อาศัยเพียงหนึ่งในสามของพื้นที่ทั้งหมด ลำน้ำธรรมชาติที่ไหลผ่านอำเภอหางดงมีอยู่ 2 สายสำคัญ

สายที่หนึ่งคือแม่น้ำปิง ไหลผ่านทางทิศตะวันออกของอำเภอ มีลักษณะเป็นแนวเส้นแบ่งเขตระหว่างอำเภอสารภีกับอำเภอหางดงกับอำเภอเมืองจังหวัดลำพูน ลำน้ำสายนี้มีความยาวประมาณ 20 กิโลเมตร

สายที่สองคือลำน้ำแม่ท่าช้าง เป็นแม่น้ำสายเล็กๆ มีต้นน้ำจากภูเขาในท้องที่ตำบลบ้านปง แม่น้ำสายนี้ไหลผ่านตำบลบ้านปง ตำบลหนองควาย ตำบลบ้านแหวน และตำบลหางดง ก่อนจะไหลต่อไปยังแม่ฮ่องสอน

อำเภอหางดงอยู่ทางทิศใต้ของที่ตั้งอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 108 เดินทางไปประมาณ 15 กิโลเมตร มีขนาดพื้นที่รวมทั้งหมด 302 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 188,750 ไร่

อาณาเขตที่ตั้งของอำเภอหางดงมีลักษณะดังนี้

ทิศเหนือ	มีเขตติดต่อกับอำเภอแมริมและอำเภอเมืองเชียงใหม่
ทิศใต้	มีเขตติดต่อกับอำเภอสันป่าดง
ทิศตะวันออก	มีเขตติดต่อกับอำเภอเมือง, อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	มีเขตติดต่อกับอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

โครงสร้างพื้นฐาน - สาธารณูปโภค การคมนาคมที่ใช้ติดต่อกันในระหว่างหมู่บ้าน ตำบล อำเภอและตัวจังหวัดเชียงใหม่ใช้ระบบการคมนาคมทางบก โดยมีถนนสายหลักเชื่อมติดต่อระหว่างอำเภอ ส่วนการคมนาคมในหมู่บ้านทุกหมู่บ้านมีทางให้รถเข้าถึงได้สะดวกดีพอใช้ถ้าเป็นช่วงหน้าแล้ง อย่างไรก็ตามถนนในหมู่บ้านจะเป็นถนนลูกรังเป็นส่วนใหญ่ซึ่งจะชำรุดเสียหายมากในฤดูฝน ทำให้การติดต่อคมนาคมไม่สะดวกนักในช่วงฤดูดังกล่าว

ทุกตำบลและหมู่บ้านมีระบบไปรษณีย์ โทรศัพท์ ไฟฟ้า ประปา โดยเฉพาะที่หมู่บ้านถวายเป็นที่ตั้งของสำนักงานบริการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค และระบบประปาหมู่บ้าน อีกด้วย

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของอำเภอหางดงมีทั้งการเกษตรกรรมและอาชีพด้านหัตถกรรม การเกษตรกรรมนั้นนิยมปลูกข้าวเหนียวในนาปรัง มีการปลูกถั่วเหลืองเสริมหลังฤดูการเก็บเกี่ยวข้าวนาปี และยังมีการปลูกกระเทียมในฤดูหนาวอีกด้วย อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าระบบการส่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรมมีไม่เพียงพอก่อให้เกิดปัญหาแก่เกษตรกรอยู่เนืองๆในฤดูแล้ง ในขณะที่ฤดูน้ำหลากน้ำจะท่วมทำให้พืชผลเสียหาย ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านหันมาทำอาชีพอื่นเป็นอาชีพเสริมหรือเปลี่ยนจากอาชีพเกษตรกรไปเลยทีเดียว ส่วนการหัตถกรรมนั้นนิยมทำกันมากที่หมู่บ้านถวายโดยมีการแกะสลักไม้เลียนแบบวัตถุโบราณ

และการทำเครื่องปั้นดินเผา หมูบ้านถวายนี้นับชื่อว่าเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมไม้แกะสลักที่มีชื่อเสียงมากของจังหวัดเชียงใหม่ สามารถผลิตไม้แกะสลัก เครื่องปั้นดินเผาส่งออกจำหน่ายไปยังจังหวัดต่างๆและส่งเป็นสินค้าออกไปต่างประเทศทำรายได้ให้กับหมู่บ้านอย่างเป็นกอบเป็นกำ หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 2 ตำบลขุนคอง ระยะทางห่างจากตัวอำเภอหางดงไปประมาณ 3 กิโลเมตร

การปกครองและการแบ่งเขตการปกครอง อำเภอหางดงมีสุขาภิบาล 2 แห่งคือสุขาภิบาลหางดงและสุขาภิบาลหนองตองพัฒนา มีทั้งหมด 11 ตำบลและ 88 หมู่บ้าน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ตำบลหางดง มี 9 หมู่บ้าน พื้นที่ 4.795 ตารางกิโลเมตร
2. ตำบลหนองแก้ว มี 8 หมู่บ้าน พื้นที่ 8.962 ตารางกิโลเมตร
3. ตำบลหารแก้ว มี 7 หมู่บ้าน พื้นที่ 12.995 ตารางกิโลเมตร
4. ตำบลหนองตอง มี 12 หมู่บ้าน พื้นที่ 14.836 ตารางกิโลเมตร
5. ตำบลขุนคอง มี 8 หมู่บ้าน (บ้านคันแก้ว, บ้านหนองโง, บ้านถวาย, บ้านสาระถิ, บ้านขุนคอง, บ้านกาด, บ้านท่าขุนคอง, และบ้านท่ามะโก๋) พื้นที่ 7.767 ตารางกิโลเมตร
6. ตำบลสบแม่ข่า มี 5 หมู่บ้าน พื้นที่ 4.033 ตารางกิโลเมตร
7. ตำบลบ้านแหวน มี 10 หมู่บ้าน พื้นที่ 15.014 ตารางกิโลเมตร
8. ตำบลสันผักหวาน มี 5 หมู่บ้าน พื้นที่ 11.651 ตารางกิโลเมตร
9. ตำบลหนองควาย มี 8 หมู่บ้าน พื้นที่ 13.666 ตารางกิโลเมตร
10. ตำบลบ้านปง มี 7 หมู่บ้าน พื้นที่ 137.934 ตารางกิโลเมตร
11. ตำบลน้ำแพร่ มี 9 หมู่บ้าน พื้นที่ 70.347 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะเฉพาะของหมู่บ้านถวาย

หมู่บ้านถวายเป็นหมู่บ้านหนึ่งในแปดของตำบลขุนคอง ห่างจากตัวอำเภอหางดงไปทางทิศตะวันออกประมาณ 4 กิโลเมตร และห่างจากตัวอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ไปทางทิศใต้ประมาณ 19 กิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านถวายมีประมาณ 140 หลังคาเรือน ดำรงอาชีพด้วยการทำหัตถกรรมไม้แกะสลักและงานไม้ ด้วยการเกษตรกรรม (ทำนา) ลักษณะงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่ทำอยู่นั้นเป็นงานเลียนแบบของโบราณ

หมู่บ้านถวายนี้นี้มีไฟฟ้าและประปาเข้าถึงทุกครัวเรือน สภาพบ้านเป็นเรือนไม้สองชั้น มีทั้งเรือนไม้แบบทรงไทยและเรือนไม้ธรรมดา ซึ่งชาวบ้านใช้เป็นที่อยู่อาศัยและใช้เป็นสถานที่ผลิตงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งไม้ นอกจากนี้ยังได้จัดที่สองฝั่งคลองไว้สำหรับเป็นแหล่งจำหน่าย

งานไม้แกะสลักและงานไม้ผลผลิตของชาวบ้านถวายไว้อย่างเป็นสัดส่วนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เลือกชมและซื้อหรือสั่งสินค้า ร้านค้าสองฝั่งคลองนี้จัดเป็นห้องๆเรียงรายอยู่อย่างเป็นระเบียบสองฝั่งคลองชลประทาน ระหว่างคลองมีสะพานเล็กๆทอดเชื่อมสามารถเดินข้ามไปชมสินค้าที่ร้านฝั่งตรงกันข้ามได้ สองฝั่งคลองได้รับการตกแต่งเป็นชุมชนไม้ประดับทำให้ร่มรื่นเป็นธรรมชาติ แม้ว่าจะขาดการจัดตกแต่งไปบ้างก็ตาม และนอกจากจะมีร้านค้าสองฝั่งคลองให้นักท่องเที่ยวได้เลือกชมสินค้าแล้ว นักท่องเที่ยวยังสามารถเลือกชมและซื้อสินค้าได้จากบ้านเรือนภายในหมู่บ้านอีกด้วยซึ่งส่วนใหญ่จะมีการวางสินค้าพวกไม้แกะสลัก ผ้าฝ้ายทอสีสวย และเครื่องปั้นดินเผาจำหน่ายโดยทั่วไป ปัจจุบันคณะกรรมการร้านค้าสองฝั่งคลองของหมู่บ้านถวายมีมติให้เก็บค่าเช่าร้านค้าจากชาวบ้านที่มาเช่าร้านเป็นเงินห้องละ 300 บาทซึ่งเงินที่เก็บได้นี้ส่วนหนึ่งคณะกรรมการใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการตกแต่งทำให้สถานที่สวยงาม ร่มรื่นเป็นที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และส่วนใหญ่เก็บเพื่อส่งให้กับชลประทานเจ้าของคลอง

7

ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนหมู่บ้านถวายเป็น

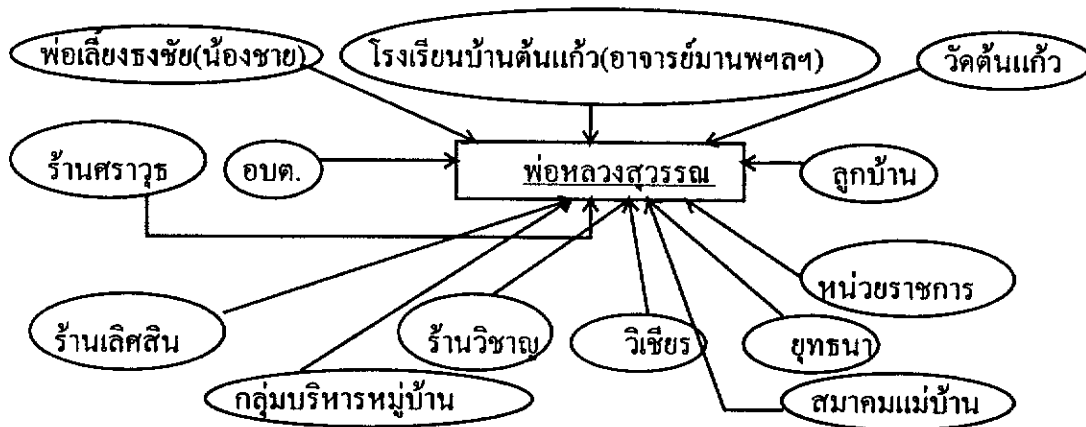
จากการสอบถาม สัมภาษณ์และการสังเกตผู้วิจัยพบว่าคนในหมู่บ้านถวายเป็นส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องร่วมนามสกุลเดียวกัน หรือไม่ก็ผูกพันกันในฐานะเขยสะใภ้ และคนคุ้นเคยกัน อย่างเช่นครอบครัวของพ่อเลี้ยงบุญเลิศ พ่อเลี้ยงยุทธนาและร้านสิบุญเรือง เมื่อผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลนั้นพบว่าครอบครัวของพ่อเลี้ยงบุญเลิศเจ้าของกิจการร้านค้าและโรงงานผลิตไม้แกะสลักที่ใหญ่มากที่สุดแห่งหนึ่งของหมู่บ้านถวายเป็นพี่ชายแท้ๆของ เจ้าของกิจการร้านค้าไม้แกะสลักสิบุญเรือง และเป็นพี่เขยของเจ้าของกิจการร้านยุทธนาซึ่งล้วนแต่เป็นกิจการใหญ่ๆมีคนงานมากมายและมีที่ดินทำเป็นศูนย์การค้าในบ้านถวายเป็นและในหมู่บ้านติดต่อกับบ้านถวายเป็น ดังนั้นทั้งสามครอบครัวจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เมื่อมีกิจการงานอะไรก็มักจะแจกจ่ายให้แก่กันและร่วมมือกันเป็นอย่างดีแม้ว่าลักษณะของสินค้าจะแตกต่างกันออกไปบ้างก็ตาม เช่นพ่อเลี้ยงบุญเลิศจะเน้นสินค้าพวกไม้แกะสลักและการรับเหมาผูกเรือนไม้ทรงไทย ในขณะที่พ่อเลี้ยงยุทธนาจะเน้นสินค้าพวกเครื่องปั้นดินเผา ทั้งแบบสมัยใหม่และแบบโบราณเป็นต้น นอกจากครอบครัวพ่อเลี้ยงบุญเลิศ - สิบุญเรือง - ยุทธนาแล้ว ยังมีอีกหลายตระกูลที่เป็นพี่น้องกันและทำอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ เช่นตระกูลโปธาซึ่งเป็นของพ่อหลวงสุวรรณ และพ่อเลี้ยงธงชัย หรือตระกูลอัมแก้วซึ่งเป็นตระกูลของพ่อโงมาหนึ่งในสามปรมาจารย์ผู้นำงานอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้เข้ามาเผยแพร่ให้ชาวบ้านถวายเป็นรับช่วงทำต่อจนกลายเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมไม้แกะสลักที่มีชื่อเสียงที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่ พ่อโงมามีลูกหลานสืบทอดงานไม้แกะสลักอยู่หลายคนแม้แต่บางคนที่ทำอาชีพอื่นก็มีฝีมือทางช่างแกะสลักไม้และหาโอกาสมาช่วยทำงานไม้แกะสลักเสมอเมื่อกลับมาเยี่ยมบ้าน เช่นเดียวกับลูกหลานบ้านพ่อหนานแดง พันธสา ซึ่งได้แก่นายบุญผล พันธสาซึ่งเป็นช่างแกะไม้ฝีมือยอดเยี่ยมประจำหมู่บ้านถวายเป็นสืบทอดงานฝีมือที่ละเอียดอ่อนเดิมไปด้วยศิลปะที่เป็นที่นิยมของทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ได้รับเชิญให้ไปแสดงฝีมือการแกะสลักไม้ถึงประเทศญี่ปุ่นเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ยังมีลูกหลานสายพ่อเฮือน พันธสาสตรีมีนายทิมเป็นคนที่ทำงานไม้แกะสลักสืบต่องานสายพ่อเฮือน

การเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านถวายเป็นหลายคนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานจากโรงเรียนเดียวกันคือโรงเรียนบ้านต้นแก้วดังนั้นจึงรู้จักกันมาก่อน พ่อเฒ่าโตเป็นผู้ใหญ่ต่างคนจึงแยกย้ายกันไปทำงานและมีครอบครัวแต่เวลาว่างของหมู่บ้านหรืองานของโรงเรียนก็จะมาช่วยงานกันเป็นอย่างดี ที่มีฐานะคืออย่างพ่อเลี้ยงบุญเลิศและพ่อเลี้ยงชัยและแม่เลี้ยงพรรณเจ้าของร้านสราวุธก็จะรับเป็นกรรมการและคอยให้ความอุปถัมภ์โรงเรียน

ผู้ใหญ่วัยหรือพ่อหลวงก็เรียนจบจากโรงเรียนบ้านต้นแก้ว เป็นผู้มีอิทธิพลดี ขยันขันแข็งและมีความจริงใจเป็นที่รักของชาวบ้าน ทั้งยังสละเวลาทำงานให้การพัฒนาหมู่บ้านอย่าง

ไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยดังนั้นจึงได้รับความนิยมาจากลูกบ้านเป็นอย่างมาก จากการบอกเล่าของลูกบ้านพบว่าเวลาที่หมู่บ้านมีงาน พ่อหลวงจะเป็นศูนย์กลางในการแบ่งงานและผู้มีส่วนร่วมในการทำงานของหมู่บ้านมีดังนี้

แผนภูมิที่ ๑ สังคมมิติแสดงกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆในหมู่บ้าน

นอกจากลักษณะความสัมพันธ์แบบญาติพี่น้องกันแล้ว ชาวบ้านดวยยังมีความสัมพันธ์กันในเชิงพึ่งพาอาศัยกันทางการผลิตงานไม้แกะสลักและงานไม้เอกลักษณ์หนึ่งด้วย จากการสังเกตและการสัมภาษณ์พบว่าการทำงานไม้แกะสลักก็ดี หรือการตกแต่งงานไม้ก็ดี ชาวบ้านดวยทั้งหมู่บ้านจะช่วยกันทำในลักษณะของอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่นนายชัยมีฝีมือทางการหั่นไม้มังกรก็จะแกะท่อนไม้ขนาดหนึ่งฟุตให้เป็นรูปมังกร โดยการแกะชิ้นหุ่นนี้จะทำแบบหยาบๆ พอเห็นเป็นรูปมังกร แล้วจะส่งต่อให้ครอบครัวที่สองซึ่งเป็นญาติกันรับซื้อไปขัดตกแต่งให้สมบูรณ์ ซึ่งอาจจะนำไปขายได้เลยหรือ ส่งต่อให้อีกครอบครัวหนึ่งรับไปตกแต่งทาสี ตีคระจก ปิดทองก็ได้ แล้วจึงส่งไปให้ครอบครัวอื่นๆรับไปขายปลีกหรือขายส่งต่อไป ดังนั้นสินค้าแต่ละชิ้นที่เห็นอยู่ในบ้านดวยไม่ได้ทำสำเร็จรูปจากที่ใดที่เดียวเสมอไป อาจจะเป็นงานที่ได้ผ่านมือของชาวบ้านมาหลายครอบครัวแล้วก็ได้ เท่าที่สัมภาษณ์น้อยคนที่จะทำงานตั้งแต่ต้นจนสำเร็จเพียงลำพัง ซึ่งแต่ละคนให้เหตุผลว่าไม่ถนัดในงานทุกด้าน ผู้ชายส่วนใหญ่จะชอบงานแกะไม้มากกว่า ส่วนผู้หญิงจะรับงานมาตกแต่งและทาสี หรือทำเก้าอี้ การมีความถนัดที่แตกต่างกันไปเช่นนี้ทำให้มีการแบ่งงานกันทำและเป็นการทำงานในลักษณะที่เป็นทีม พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ลักษณะความสัมพันธ์แบบที่สามคือเป็นเรื่องของการพึ่งพาอาศัยกันเชิงค้าขายในลักษณะของการว่าจ้างทำงานในลักษณะนายจ้างและลูกจ้างซึ่งมีสองลักษณะย่อยๆคือลักษณะแรกเป็นการว่าจ้างแบบจ้างเหมา นับซื้อกันเป็นรายชิ้นงานที่สมบูรณ์แล้วหลังจากแจกจ่ายงานไปให้ทำ

ที่บ้านของลูกจ้างแต่ละคน อีกลักษณะหนึ่งคือการจ้างชาวบ้านถวายเป็นงานที่โรงงานหรือบ้านของนายจ้างให้ค่าจ้างเป็นรายวันหรือเป็นรายชิ้นแล้วแต่จะตกลงกัน ผู้วิจัยพบว่าลักษณะการว่าจ้างในแบบหลังนี้จะมีน้อยกว่าแบบแรกมาก เท่าที่พบเจ้าของโรงงานมักจะจ้างแรงงานจากต่างหมู่บ้านและต่างอำเภอมากกว่าจ้างคนในบ้านถวาย

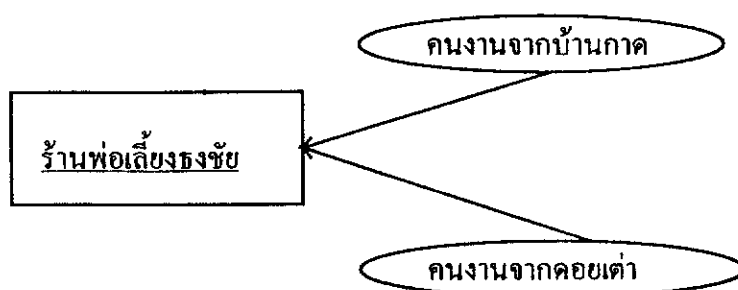
ลักษณะความสัมพันธ์เชิงแรงงานระหว่างคนบ้านถวากับคนหมู่บ้านอื่น

จากการสังเกต, สัมภาษณ์และสำรวจสัมมะโนประชากร (ประกาศอำเภอหางดง บ้านเลขที่ 1 - 140) ทำให้พบว่า คนในหมู่บ้านถวายแม้จะมีอาชีพทำไม้และหรือแต่งไม้ทำสีเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพรองถึงร้อยละ 95 ก็ตาม แต่ไม่ใช่ทุกคนจะเป็นเจ้าของกิจการหรือทำงานเป็นอาชีพอิสระทุกคนครัวเรือนไป ประมาณร้อยละ 70 เป็นลูกจ้างให้กับเจ้าของธุรกิจค้าไม้และสลักซึ่งเป็นคนบ้านถวายด้วยกัน หรือเป็นเชลยของบ้านถวายและการเป็นลูกจ้างนี้ก็มีทั้งที่เป็นลูกจ้างแบบทำงานภายในโรงงานหรือในร้านของเจ้าของธุรกิจและทำงานเป็นลูกจ้างอยู่ที่บ้านของตนเอง ในลักษณะของการรับงานจากเจ้าของธุรกิจมาทำที่บ้านโดยต้องออกค่าใช้จ่ายในการซื้อวัสดุอุปกรณ์เอง ไม่ได้รับค่าจ้างแรงงานแต่จะได้เงินตามจำนวนชิ้นของงานที่ส่งให้กับเจ้าของธุรกิจเป็นลักษณะการจ้างเหมา ผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านถวายนิยมทำงานในลักษณะการจ้างเหมานี้เป็นส่วนใหญ่ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะชาวบ้านถวายนิยมทำงานอยู่ที่บ้านเพื่อดูแลครอบครัวหรือทำงานอื่นๆเช่นทำนา หรือค้าขายเล็ก ๆ น้อยๆ ประกอบด้วยซึ่งถ้าไปเป็นลูกจ้างทำงานที่โรงงานตั้งแต่เช้าถึงเย็นอย่างเช่นกรณี (นางรัชณี เมืองแก้ว) จะไม่สามารถทำงานอื่นๆได้อีก

ลักษณะความสัมพันธ์เชิงแรงงานในธุรกิจของชาวบ้านถวายทำให้เห็นถึงขอบข่ายความเชื่อมโยงระหว่างคนในหมู่บ้านถวากับหมู่บ้านใกล้เคียง โดยที่หมู่บ้านถวายจะทำหน้าที่เป็นเสมือนจุดศูนย์กลางดึงแรงงานจากหมู่บ้านใกล้เคียงเข้ามาทำงาน

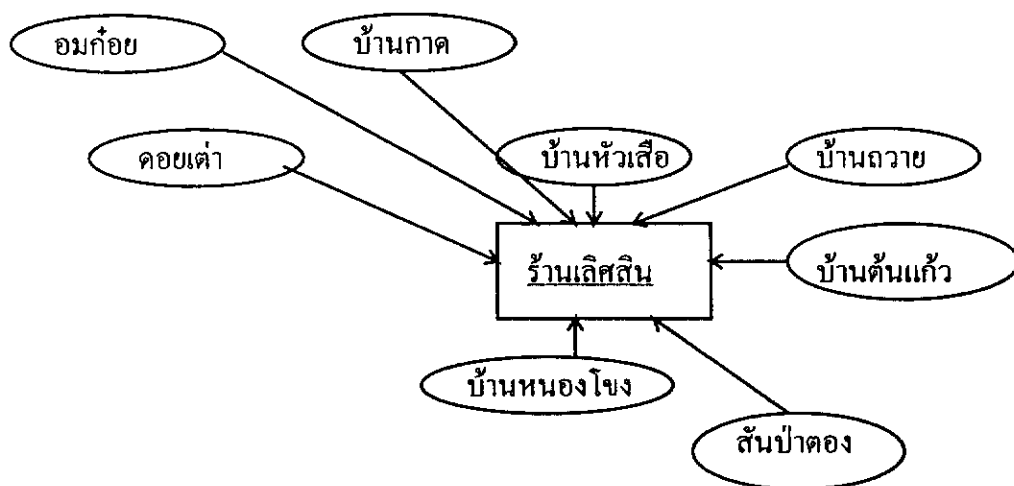
ถ้าจะทำสังคมมิติแสดงความสัมพันธ์เชิงแรงงานของหมู่บ้านถวากับหมู่บ้านอื่นๆจะเป็นได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒ สังคมมิติแสดงที่มาของแรงงานในร้านพ่อเลียงธงชัย

จากข้อมูลที่ได้พ่อเลี้ยงธงชัยมีคนงานบ้านถวายเป็นอันมากแต่เป็นจำนวนน้อยมาก คนงานส่วนใหญ่จะได้รับแบ่งงานไปทำที่บ้านแล้วให้นำมาส่งให้ที่โรงงานให้ค่าแรงเหมาะสมตามสินค้าที่นำมาส่งให้ สินค้าที่นำมาส่งจะทำสำเร็จมาเรียบร้อยแล้ว พ่อเลี้ยงอาจจะนำมาแต่งอีกเล็กน้อยให้เรียบร้อยแล้วนำออกขายหน้าร้านเลขที่เดียว ในลักษณะนี้ทำให้คนงานภายในโรงงานของพ่อเลี้ยงมีจำนวนไม่มากนักเท่าที่เห็นมีไม่ถึง 30 คน ด้านหลังของโรงงานมีเตาอบไม้ขนาดใหญ่อยู่ ชั้นบนของโรงงานเป็นโกดังเก็บสินค้าที่ทำเสร็จแล้ว

แผนภูมิที่ ๓ สังคมมิติแสดงที่มาของคนงานในร้านเลขสิบ

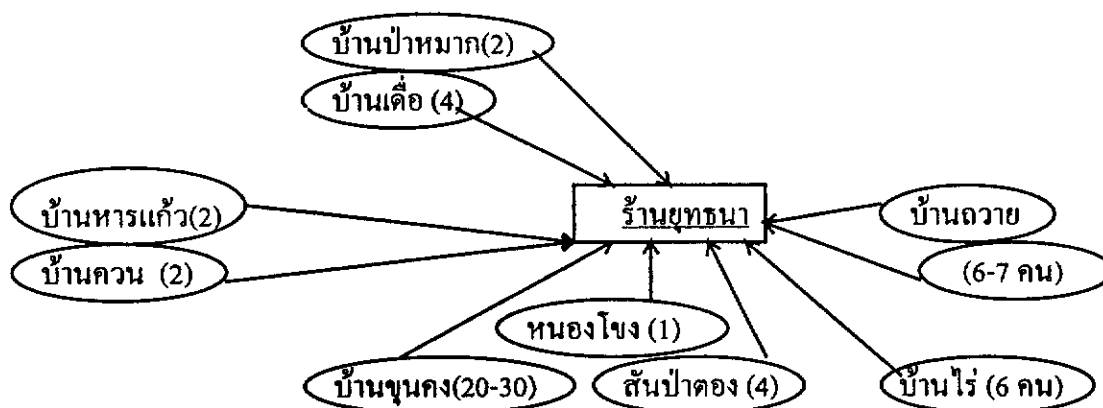

ร้านเลขสิบเป็นร้านของพ่อเลี้ยงบุญเลิศซึ่งมีกิจการใหญ่ที่สุดในบ้านถวาย มีที่ดินและร้านค้าให้เช่ามากมาย ตัวพ่อเลี้ยงเองทำงานรับเหมาก่อสร้างบ้านไม้โบราณอีกด้วย โดยรับงานทั่วไปทั้งที่พญา อยุธยาเป็นต้น สินค้ามากที่มีขายทั้งปลีกและส่งและรับว่าในช่วงที่พลเอกชาติชายเป็นนายกรัฐมนตรีงานค้าไม้และสลักและทำเครื่องเรือนได้รับการส่งเสริมมากกว่าทุกยุคทำให้กิจการเจริญรุ่งเรืองมาก ทั้งที่เคยคิดจะเลิกกิจการไปแล้วในช่วงหนึ่ง แต่ปัจจุบันกิจการไม่ค่อยดี พ่อเลี้ยงมีคนงานจำนวนมากและมาจากทั่วทุกทิศ ปกติพ่อเลี้ยงจะรับคนงานมาฝึกงานเมื่อทำงานเป็นจะลาออกไปทำงานของตนก็ไม่ว่าและมีหลายคนที่อยู่ในลักษณะดังกล่าว เท่าที่คุยกัน พ่อเลี้ยงมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการค้าขาย และการทำความเจริญให้หมู่บ้านถวายมาก มีใจกว้างมองว่าการจัดงานศิลปหัตถกรรมที่จะดึงคนเข้ามาซื้อของ สังคมในหมู่บ้านนั้นไม่จำเป็นว่าจะจำกัดให้คนขายเป็นคนในหมู่บ้านเท่านั้นถ้าจะมีคนที่อื่นหรือคนในเมืองมาตั้งขายด้วยก็น่าจะทำได้เพื่อให้ลูกค้าที่มาเยี่ยมบ้านถวายมีโอกาสซื้อของอื่นๆด้วย และมองว่าเป็นการทำให้งานใหญ่ขึ้น เป็นที่รู้จักของคนมากขึ้น เมื่อถามถึงเรื่องปัญหาที่คนนอกจะเข้ามาค้าขายแข่งกับคนในบ้านถวาย มาแย่งงานของ บ้านถวายหรือมาเอาเปรียบแรงงานและดึงทรัพยากรออกไปจากหมู่บ้านนั้น พ่อเลี้ยงกลับเห็นว่าถ้าเขาทำได้ก็ต้องให้เขาทำเพราะเรื่องนี้อยู่ที่ฝีมือของแต่ละคนไปจำกัดเขาไม่ได้ คนบ้านถวายต้องรู้จักปรับปรุง

ตัวและแข่งขันกับเขาให้ได้จึงจะถูกต้อง ไม่ใช่ไปกีดกันคนที่ไม่มีฝีมือ เมื่อถามถึงว่าต่อไปจะมีคนแปลกหน้ามากมายมาอยู่ในบ้านถวายเป็นไหมมีแต่คนพื้นบ้านเหมือนก่อน (พ่อเลี้ยงให้คนนอกเข้ามาเช่าที่ทำร้านขายของ ขายที่ดินให้คนนอกด้วย) พ่อเลี้ยงตอบว่าทุกอย่างย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และมีการติดต่อค้าขายกันตลอดเวลาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องถิ่นฐานที่อยู่ของคนซึ่งห้ามกันไม่ได้

พ่อเลี้ยงเป็นประธานกรรมการศิษย์เก่าโรงเรียนบ้านคันแก้ว ซึ่งให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนและ ให้การสนับสนุนงานของหมู่บ้านมาตลอด

แผนภูมิที่ ๔ สังคมมิติแสดงที่มาของแรงงานในร้านยุทธนา

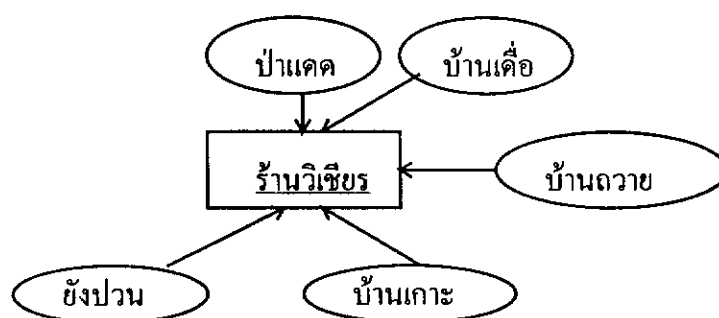
ร้านยุทธนาเป็นโรงงานและโกดังสินค้าสำหรับขายส่งมากกว่าร้านขายปลีก ดังนั้นการจัดวางสินค้าจึงดูไม่เป็นระเบียบนัก มีของมากและหลากหลายมาจากหลายแหล่ง มีทั้งที่มาจากลำพูน สันป่าตอง และสุโขทัย มีทั้งสินค้าที่เป็นไม้ชิ้นใหญ่มาก จนถึงเครื่องปั้นดินเผา และทองเหลือง มีคนงานมากมาย มีแผนกบรรจุหีบห่อ และส่งของออกนอกเป็นต้น

ร้านยุทธนานี้เจ้าของไม่ได้เป็นคนบ้านถวายเป็นโดยกำเนิด แต่เป็นน้องเขยของร้านเลิศสินซึ่งเป็นร้านใหญ่อยู่ตรงกันข้ามกับร้านยุทธนา ทั้งสองร้านมีอาณาบริเวณโรงงานใหญ่โตกว้างขวางกว่าร้านอื่นๆ มีที่ดินทำเป็นที่สร้างโกดังเก็บสินค้า และร้านค้าให้คนนอกเช่าด้วย

พ่อเลี้ยงยุทธนาเจ้าของโรงงานอธิบายว่าจำเป็นต้องจ้างคนงานไว้ทำงานที่โรงงานไม่เจกงานออกไปให้ชาวบ้านถวายเป็นทำแล้วนำงานมาส่งเหมือนกรณีร้านพ่อเลี้ยงธงชัยหรือแม่เลี้ยงพรรณี เจ้าของร้านศราวุธเนื่องจากไม่ต้องการให้ต้นแบบ (model) ของสินค้าที่ออกแบบไว้โดยลูกค้าหรือโดยพ่อเลี้ยงเองกระจายออกไปนอกโรงงาน โดยปกติแล้วเวลาที่ชาวบ้านรับงานไปทำมักจะลอก

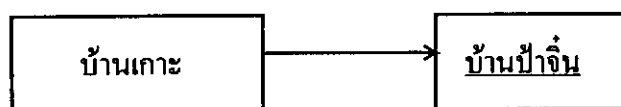
แบบสินค้าไว้แล้วนำสินค้า ที่ทำเพิ่มจากจำนวนที่ทำให้ร้านออกขายเอง ทำให้เจ้าของแบบสินค้าหลายคนไม่พอใจโดยเฉพาะถ้าเป็นพวกชาวต่างประเทศจะถือมาก ดังนั้นเพื่อเป็นการตัดปัญหาจึงจ้างคนงานให้ทำงานให้โรงงานโดยเฉพาะไม่ให้นำงานออกไปทำนอกโรงงาน คนงานส่วนใหญ่ไปเข้าเย็นกลับและมีรถของโรงงานไปรับถึงหมู่บ้าน เช่นหมู่บ้านขุนทองซึ่งมีคนงานแถมมาทำงานที่โรงงานนี้เป็น จำนวนมากที่สุดคือ 60-70 คน

แผนภูมิที่ ๕ สังคมมิติแสดงที่มาของคนงานในร้านวิเชียร

พ่อเลี้ยงวิเชียรเจ้าของโรงงานจะเน้นการทำไม้แกะสลัก และตกแต่งทำสี ปัจจุบันพ่อเลี้ยงทำงานประจำอยู่ที่โรงงานนี้โดยมีภรรยาใหม่ดูแลโรงงานอีกแห่งหนึ่งด้วย และภรรยาคนนี้มีร้านให้เช่าอยู่บริเวณศูนย์การค้าบ้านถวาย นอกหมู่บ้านอีกถึง 24 ห้อง ส่วนภรรยาคนแรกก็ทำงานไม้แกะสลักเช่นเดียวกันแต่ทำเป็นร้านค้าขายไม่ได้ทำเป็นโรงงานใหญ่โตเหมือนกับสามีและภรรยาคนใหม่โดยทำงานที่บ้านและที่ร้านค้าหนึ่งห้องที่ศูนย์การค้าเดียวกัน

แผนภูมิที่ ๖ สังคมมิติแสดงที่มาของคนงานในบ้านป่าจันทน์

โรงงานไม้แกะสลักของป่าจันทน์นี้อยู่ภายในบริเวณบ้านหลังใหญ่ของป่าจันทน์เอง คนงานทำงานกันที่ลานบ้าน และโรงเรือนยาวหน้าบ้าน ส่วนใหญ่เป็นงานขัดไม้ ทำสีให้เรียบและตกแต่งหุ่นไม้มากกว่า ปัจจุบันป่าจันทน์ไม่ได้ทำไม้เองแต่จะให้ลูก 2 คนรับทำ

คนแรกจะซื้อหุ่นไม้มาทำสี แล้วส่งขาย

คนที่สองรับงานของคนที่น่าหุ่นมาให้ทำ ไม่ได้ไปซื้อหุ่นมาทำ

จากการสอบถามคนงานในบ้านป่าจันทน์ได้ความว่าสินค้าส่วนใหญ่ และลูกค้าส่วนใหญ่เป็นชาวจีน

ลักษณะของเส้นทางการค้าขายติดต่อ

ผู้วิจัยพบว่าลักษณะการค้าขายของชาวบ้านถวายเป็นสองประเภทคือ ค้าขายหน้าบ้าน หรือหน้าร้านให้กับลูกค้าที่เป็นพวกนักท่องเที่ยวที่เข้ามาหาซื้อสินค้าของฝาก หรือต้องการจะนำสินค้านั้นไปใช้เองไม่ว่าจะเป็นพวกเครื่องแต่งบ้าน เช่นพวกตุ๊ก โต้ะ ที่วางโทรศัพท์ และพวกตุ๊กตาไม้ตัวใหญ่น้อย ซึ่งลักษณะการค้าขายประเภทแรกนี้ถ้าไม่ได้เข้ามาศึกษาอยู่ด้วยแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participation observation) แล้วจะเข้าใจว่าชาวบ้านถวายส่วนใหญ่ทำการค้าขายแบบนี้เป็นหลัก

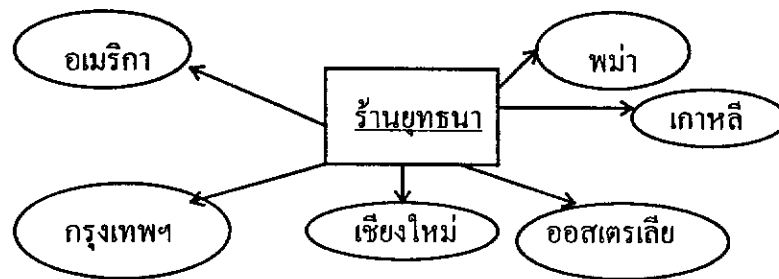
ลักษณะการค้าขายประเภทที่สองคือแบบขายส่งเป็น lot ใหญ่ๆ ให้กับลูกค้าทั้งในและต่างประเทศ จากการเข้ามาศึกษาอยู่แบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participation observation) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการศึกษาภาคสนาม (Field Method) เป็นเวลาประมาณ 6 เดือน ผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านถวายส่วนใหญ่ทำการค้าประเภทที่สองนี้มากกว่าประเภทแรก สินค้าที่เหลือจากประเภทที่สองนี้จึงจะนำออกขายหน้าร้าน หรือออกแสดงหน้าร้านเพื่อเป็นตัวอย่างให้ลูกค้าสั่งซื้อ จริงอยู่ที่ผู้ค้าขายประเภทที่สองจะอยู่ในลักษณะของพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงหรือเป็นร้านค้าใหญ่ๆ แต่ก็ต้องพึ่งแรงงานของชาวบ้านถวายเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงมีการกระจายงานไปให้ชาวบ้านทำที่บ้านตามแบบของตัวอย่างที่ลูกค้าสั่ง (order) ที่รับมาอีกทีหนึ่ง ซึ่งเราจะเห็นว่าแบบของสินค้าจะมีแตกต่างกันเป็นช่วงๆ เช่นปี 2538-2539 จะเป็นสินค้าพวกหุ่นแมวสีไม้หรือลงฝุ่นทองและเขียว ในขณะที่ปี 2540 พบตุ๊กตาหุ่นสุนัขแบบต่างๆและขนาดต่างๆ ส่วนในปี 2541 พบตุ๊กตาเศียรพระสมัยต่างๆเป็นต้น และแต่ละช่วงจะพบสินค้าแบบเดียวกันเกือบทุกร้านในบ้านถวายแสดงให้เห็นถึงการทำงานที่ประสานกันเป็นเครือข่าย

สำหรับลูกค้าของชาวบ้านถวายมีมากมายจากหลายแหล่ง ภายในประเทศมีอาทิเช่นพ่อค้าจากพัทยา ภูเก็ต ภายในเมืองเชียงใหม่เอง และจากกรุงเทพฯ ซึ่งสังเกตได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญๆของประเทศทั้งนั้น ส่วนลูกค้าในต่างประเทศมีอเมริกา ฝรั่งเศส เดนมาร์ก เยอรมัน สวีเดน เกาหลี ไต้หวัน ฮองกง แคนาดา ออสเตรเลียเป็นต้น แต่ละประเทศจะสั่งสินค้าคล้ายๆกันหากแต่รสนิยมของการสั่งดี และการตกแต่งจะแตกต่างกันไป ซึ่งผู้ทำจะต้องรู้จักสังเกตและทำให้เป็นที่พอใจของลูกค้าแต่ละราย

ตัวอย่างลูกค้าของร้านยุทธนาซึ่งเป็นร้านใหญ่ มีคนงานมากมายและเน้นเรื่องการค้าขายกับต่างประเทศเป็นสำคัญ โดยดูจากการให้ความสำคัญกับเรื่องการสวมนแบบของหุ่นมาก ดังนั้นจึงไม่ค่อยเห็นสินค้าที่ร้านยุทธนามีซ้ำกับร้านอื่น พ่อเลี้ยงยุทธนาให้สัมภาษณ์ว่าเรื่อง

ลักษณะที่ชาวต่างประเทศถือเป็นเรื่องสำคัญมากไม่ชอบเห็นรูปแบบของหุ่นที่ตนออกแบบไว้ไปปรากฏที่ร้านอื่นๆ พ่อเลี้ยงคนอื่นๆ มักจะถูกต่อว่าเมื่อมีเหตุการณ์ดังกล่าวแต่สำหรับพ่อเลี้ยงยุทธนาระวังเรื่องนี้เป็นพิเศษ

แผนภูมิที่ ๗ แสดงเส้นทางการส่งสินค้าจากร้านยุทธนาไปยังประเทศที่เป็นลูกค้า

ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาวบ้านถว

สิ่งที่น่าสังเกตเป็นพิเศษคือลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านถวโดยเฉพาะพวกที่ทำและค้าขายงานไม้แกะสลักและงานไม้ต่างๆกับสถาบันโรงเรียน ซึ่งในที่นี้คือโรงเรียนบ้านคันแก้ว ผู้วิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์กันในฐานะคนในบ้านถวด้วยกัน มีพื้นเพ ความเป็นญาติเป็นเพื่อนกันเป็นอย่างมาก โดยที่ชาวบ้านถวให้ความเกรงใจครูค่อนข้างมากในฐานะที่ช่วยให้การศึกษาและอบรมสั่งสอนลูกหลานของตน และถือว่าครูเป็นผู้มีการศึกษาสูงกว่าพวกตนเป็นข้าราชการ แต่เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในฐานะคนในสถาบันโรงเรียนกับชาวบ้านหรือในฐานะของครูที่จะต้องศึกษารายละเอียดของชุมชนเพื่อนำข้อมูลมาผสมผสานกับเนื้อหาในหลักสูตร ทำให้เนื้อหาต่างๆเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและต่อการพัฒนาหมู่บ้านอย่างแท้จริงนั้น ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์ในลักษณะที่กล่าวมาเลย ครูจะเข้าไปติดต่อกับชาวบ้านเมื่อต้องการความช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมของทางโรงเรียนหรือของทางการ หรือชาวบ้านต้องการจะใช้สถานที่ของโรงเรียนเพื่อการประชุม เพื่อการศึกษาและอื่นๆ ความสัมพันธ์เชิงวิชาการที่ทางโรงเรียนมีกับชาวบ้านเท่าที่สัมผัสพบคือเรื่องการเงินวิทยากรชาวบ้านเข้ามาพูดในโรงเรียนเป็นครั้งคราว หรือให้นักเรียนไปศึกษาดูงานการทำไม้แกะสลักเพื่อมาทำรายงานหรือฝึกทักษะการทำงานอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้จากคนงานโดยปล่อยให้คนงานทำหน้าที่ฝึกนักเรียนตามลำพัง

การสร้างหลักสูตรและการสอนบนฐานความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างครูในโรงเรียนบ้านคันแก้วและชาวบ้านถวที่จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์หมู่บ้านนั้น นอกจากจะเป็นไปในแบบของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและ

กัน ในทางสังคมมีความเป็นมิตรและญาติกัน ในแบบที่เป็นอยู่ปัจจุบันแล้ว ความสัมพันธ์อีก
ลักษณะหนึ่งที่ควรจะได้ รับความสนใจคือความสัมพันธ์เชิงวิชาการเพื่อสร้างสรรค์ชุมชน ซึ่งความ
สัมพันธ์ในลักษณะนี้ผู้เป็นครูจะต้องศึกษาโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง
ของบ้านถวายให้เข้าใจอย่างน้อยในระดับที่สามารถนำข้อมูลมาใช้ปรับหลักสูตรในโรงเรียนให้
สนองตอบต่อลักษณะเฉพาะของบ้านถวายได้ แม้ว่าในระยะแรกๆครูโรงเรียนบ้านดั้นแก้วที่เป็นผู้
ช่วยวิจัยจะมีความเข้าใจสภาพสังคม เศรษฐกิจและโครงสร้างทางการเมืองภายในบ้านถวายมาก
กว่าผู้วิจัยก็ตาม แต่เมื่อศึกษาลงลึกไปได้ระยะหนึ่งแล้ว ผู้ช่วยวิจัยยอมรับว่าสิ่งที่พบเห็นและเข้าใจ
ต่างไปจากที่คิดว่ารู้เป็นอย่างมาก อาทิเช่น เรื่องอาณาเขตของบ้านถวาย ครูยังเข้าใจคลาดเคลื่อน
คิดว่าบริเวณที่มีการค้าขายไม้แกะสลักและงานไม้ทั้งหมดเป็นอาณาเขตของบ้านถวายเนื่องจากเคย
รับรู้มาตลอดว่าบ้านถวายมีชื่อเสียงทางค้าขายไม้ ประกอบกับนักเรียนในโรงเรียนบ้านดั้นแก้วรับ
นักเรียนจากหมู่บ้านในละแวกใกล้เคียงซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะบ้านถวายเท่านั้น ดังนั้นจึงมีนักเรียนที่
ครูรู้จักอยู่ในบริเวณใกล้เคียงด้วยเมื่อลงมือทำแผนที่แบ่งอาณาเขตของบ้านถวายจึงรู้ว่าอาณาบริเวณ
ทั้งหมดไม่ใช่หมู่บ้านถวาย แต่เป็นบ้านภาค ฯลฯ และเรียนรู้ต่อไปด้วยการทำไม้แกะสลักนั้น
ครอบคลุมตั้งแต่การแกะไม้ ไปจนถึงการตกแต่งไม้ ทำสี และทำสีเก่าเป็นต้น ได้เรียนรู้ว่าอาชีพ
การทำไม้แกะสลักนั้นไม่ได้จำกัดเฉพาะเรื่องของการแกะสลักไม้ แต่รวมถึงการค้าขาย การต่อรอง
การใช้ภาษาต่างประเทศนานาชาติ การบรรจุหีบห่อแบบมาตรฐาน ไปจนถึงการส่งสินค้า เรียนรู้
ปัญหาต่างๆที่เกิดจากเชื้อรา ด้วงมอด และสภาพอากาศแห้ง ได้เข้าใจถึงสภาพการว่าจ้างงานใน
ลักษณะต่างๆของคนในหมู่บ้าน ประเด็นที่สำคัญยิ่งคือได้รู้สภาพปัญหาที่แท้จริงของชาวบ้าน อาทิ
เช่น ปัญหาการตรวจจับไม้เถื่อนของตำรวจและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ซึ่งชาวบ้านที่บริสุทธิ์ก็พลอยได้รับผล
กระทบจากเจ้าหน้าที่บางคนไปด้วย ได้รับรู้ปัญหาการรुक้าเข้ามาหาประโยชน์จากชื่อเสียงของบ้าน
ถวายจากคนในเมืองและแม้แต่ชาวต่างประเทศ และปัญหาการปรับเปลี่ยนและประยุกต์ตัวของ
ชาวบ้านให้ทันต่อความเคลื่อนไหวของระบบตลาดโลก (เช่น ปริมาณความชื้นที่ตลาดค้าไม้ยอมรับ
ลักษณะของสีและความชอบของลูกค้าประเทศต่างๆ ขนาดและน้ำหนักของหีบห่อที่ได้มาตรฐาน
 ฯลฯ ฯลฯ)

ดังนั้นการสร้าง “หลักสูตรท้องถิ่น” ที่เพียงแต่นำเอาชิ้นงานไม้แกะสลักและงาน
ไม้ที่เห็นวางขายอยู่ในตลาดบ้านถวายมาเป็นเนื้อหาและทักษะให้นักเรียนในโรงเรียนดั้นแก้วได้
เรียน ได้ยาคาดหวังว่านักเรียนจะได้นำทักษะความรู้นี้ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไปในหมู่บ้านถวาย
ไม่น่าจะเป็นทางออกที่ชาวบ้านถวายต้องการ ทั้งนี้เพราะปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของ
ชาวบ้านถวายไม่ได้อยู่ที่การให้ลูกหลานของตนเรียนการแกะสลักไม้จากโรงเรียนเท่านั้น จากการ
สังเกต และสอบถามชาวบ้านผู้วิจัยพบว่าแทบทุกบ้านพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าลูกหลานของตนมี
ทักษะการแกะสลักไม้กันทุกคนเนื่องจากพอสืบตาดำเนินมาก็เห็นพ่อแม่ ญาติพี่น้องทำงานไม้แกะสลัก

กันแล้วและเคยเป็นลูกมือช่วยงานนี้กันมาแล้วทุกคน เรียกได้ว่าเป็นช่างไม้แกะสลักโดยสายเลือดกันแทบทุกคนอยู่แล้ว ดังนั้นจึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องให้เรียนกันในโรงเรียนอีก สิ่งที่เป็นปัญหาที่แท้จริงอยู่ที่การทำให้หมู่บ้านถวายนคงความเป็นเอกลักษณ์ของการเป็นหมู่บ้านช่างไม้แกะสลัก มีรายได้จากการให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมการทำไม้แกะสลักของชาวบ้านที่ทำกันเป็นอุตสาหกรรมในหมู่บ้าน หารายได้จากการขายผลิตภัณฑ์จากนักท่องเที่ยว และสื่อสารให้คนทั่วไปเข้าใจสภาพวิถีชีวิตที่แท้จริงของชาวบ้าน ไม่รังเกียจหรือเข้าใจผิดว่าเป็นหมู่บ้านที่ตัดไม้ทำลายป่ามากกว่า

และถ้าจะทำหลักสูตรการทำไม้แกะสลักและงานไม้เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษากันจริงๆแล้ว ก็น่าจะเป็นหลักสูตรที่มีรายละเอียดแยกออกไปว่าจะฝึกให้นักเรียนเป็นช่างแกะสลักไม้หรือเป็นช่างตกแต่งทำสีไม้ หรือเป็นผู้ชำนาญการทำไม้เก่า และอาจจะมีหลักสูตรว่าด้วยการบริหารจัดการทำธุรกิจค้าขายไม้แกะสลักด้วย นอกจากนี้ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรอะไรก็ตามสิ่งที่จะต้องให้ความรู้ไว้เป็นพื้นฐานทุกหลักสูตรคือความเป็นมาของหมู่บ้านถวาย ซึ่งชาวบ้านมีความภูมิใจว่าเป็นหมู่บ้านเดียวที่ชาวบ้านกว่า ร้อยละ 95 ทำอาชีพช่างไม้แกะสลักและงานไม้ เรียนรู้ประวัติที่มาของการทำอาชีพนี้ เรียนรู้ถึงปัญหาและความเคลื่อนไหวของการทำให้อาชีพนี้คงอยู่ในหมู่บ้านและเป็นแหล่งรายได้สำคัญของหมู่บ้านสืบต่อไป

อนึ่งการสอนหลักสูตรงานแกะสลักไม้และงานไม้ที่จะทำในโรงเรียนนั้นถ้าจะทำให้ได้ผลจะต้องมีครูที่มีความเชี่ยวชาญในการทำงานต่างๆในอาชีพนี้ รู้จักเครื่องมือเครื่องใช้และสามารถใช้เครื่องมือเหล่านี้ได้อย่างชำนาญซึ่งเท่าที่ดูพื้นฐานการศึกษาและประสบการณ์แล้วไม่พบว่ามีความรู้ที่สำเร็จการศึกษามาทางนี้โดยตรง และไม่มีประสบการณ์ทางการประกอบอาชีพด้านนี้มาก่อน นอกจากนี้แล้วจากการสอบถามถึงลักษณะการเรียนรู้และการถ่ายทอดการประกอบอาชีพงานแกะสลักไม้และงานไม้ของชาวบ้านพบว่าการทำงานนี้ได้ดีผู้เรียนจะต้องมีความรักที่จะทำงานนี้เป็นพื้นฐานมาก่อน จะต้องมีความอดทน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดังนั้นจึงไม่ใช่ว่านักเรียนทุกคนจะสามารถเรียนหลักสูตรนี้ได้ ซึ่งตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษานั้นถ้าผู้เรียนสนใจ อยากเรียนก็สามารถเลือกเรียนได้ แต่สำหรับงานอาชีพงานแกะสลักไม้นี้ผู้เรียนที่สนใจ อยากจะเรียนอาจจะเรียนได้ไม่ดี ไม่ประสบความสำเร็จถ้าไม่มีคุณสมบัติที่กล่าวถึงข้างต้นประกอบเป็นพื้นฐานก่อน พ่อใจมาซึ่งเป็นครูบุญบุกเบิกงานอาชีพนี้ซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาการแกะสลักไม้และงานไม้ให้กับลูกศิษย์ในหมู่บ้านกล่าวว่าการทำงานจะรับศิษย์นั้นต้องดูที่ท่าของศิษย์ก่อน ให้งานไปลองทำดู ดูว่าตั้งใจทำงานใดและสามารถกลับแล้วฝึกงานที่กำลังทำอยู่หรือไม่ ถ้าไม่มีลักษณะที่กล่าวนี้พ่อใจมาบอกว่าไม่มีประโยชน์ที่จะเรียนต่อ ส่วนเรื่องฝีมือนั้นฝึก

กันได้ ทำไปนานๆเข้าก็จะสวยงามละเอียดอ่อนไปเอง แต่เรื่องความคิดริเริ่ม การต่อลายคิดลายนั้น ต้องคนมีใจรักและมีพรสวรรค์จึงจะทำได้ดี บางคนดีทุกอย่างแต่ขาดความอดทนก็ทำต่อไม่ได้

เงื่อนไขที่จำเป็นในการศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้าน การที่ครูบ้านต้นแก้วเข้ามาศึกษาชุมชน ร่วมกันกับผู้วิจัยอย่างใกล้ชิดในลักษณะของการทำงานร่วมทีมเดียวกันนั้น ทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสได้ ศึกษาลักษณะการทำงานของครูบ้านต้นแก้ว และศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างครูบ้านต้น แก้วกับชาวบ้านถวายเป็นไปด้วยพร้อมๆกัน

จากการทำงานร่วมกันในระยะแรกนี้ผู้วิจัย พบว่าเงื่อนไขที่จำเป็นที่ครูโรงเรียนบ้านต้น แก้วจะต้องมีเพื่อทำให้การศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านถวายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมีดังต่อไปนี้

1. เงื่อนไขการสร้างสัมพันธภาพแบบคนในหมู่บ้านโดยร่วมมือกับผู้วิจัยในฐานะคนภายในหมู่บ้าน ปกติแล้วครูโรงเรียนบ้านต้นแก้วมีความคุ้นเคยกับชาวบ้านถวายเป็น อย่างดี ในฐานะคนบ้านใกล้กันและพูดภาษาเดียวกัน บางคนมีศักดิ์เป็นญาติและบาง คนเรียนจบมาจากที่เดียวกันดังนั้นการเข้าไปสัมภาษณ์ชาวบ้านโดยเข้าไปกับครู วิทยาลัยบ้านต้นแก้วจึงได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี และทำให้การสนทนาเป็นไปอย่าง เป็นกันเอง ราบรื่นไม่ติดขัดเรื่องภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ทั้งยังได้ข้อมูลลึกๆเกี่ยวกับ ปัญหาภายในหมู่บ้านที่ชาวบ้านไว้วางใจปรึกษากับครูเท่านั้นอีกด้วย และเพื่อแผ้ว มาให้ผู้วิจัยได้รับรู้ไปด้วย

อย่างไรก็ตามสิ่งที่ปัญหาที่นอกจากถามไถ่ถึงปัญหาทั่วไปของชาวบ้านและ การขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการจัดงานต่างๆในโรงเรียนแล้ว ครูไม่ได้พยายาม เชื่อมโยงข้อมูลที่ได้เข้าสู่เรื่องของการเรียนการสอนหรือการจัดทำหลักสูตร ไม่ได้ใช้การ จัดการศึกษาในระบบโรงเรียนเพื่อเข้าแก้ไข้ปัญหาหรือเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน

ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะครูส่วนใหญ่ยังไม่รู้วิธีการเชื่อมสถานภาพของการ เป็นคนในชุมชน (insider) กับสถานภาพของนักการศึกษาที่รับนโยบายและแนวปฏิบัติ มาจากกระทรวงศึกษาธิการ (outsider) ซึ่งสถานภาพทั้งสองมีความแตกต่างกัน กล่าวคือเมื่อ อยู่ในสถานภาพของคนในชุมชนความสัมพันธ์แบบญาติมิตรจะมีน้ำหนักค่อนข้างมากดัง นั้นการมองปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหาจึงมักจะเป็นไปตามเสียงของชาวบ้านที่มอง ปัญหาจากภายใน เป็นการมองปัญหาเฉพาะจุดใดจุดหนึ่งไม่ได้มองอย่างเป็นกลางหรือ

มองภาพกว้างๆของปัญหา ในขณะที่เมื่ออยู่ในสถานภาพของนักศึกษาหรือคนนอกจะ
ใช้หลักการมองภาพกว้างๆของปัญหา มองตามแบบของข้าราชการส่วนกลาง ไม่ได้ใช้
รายละเอียดปลีกย่อยของชุมชน โดยเฉพาะการมองปัญหาจากมุมมองของคนใน ดัง
นั้นเมื่อพูดคุยกับชาวบ้านจึงดูเหมือนรับรู้ปัญหาของชาวบ้านได้ดีในระดับหนึ่ง แต่เมื่อ
มาจัดเรื่องหลักสูตรและการเรียนการสอนครูกลับไม่นำปัญหาเหล่านั้นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง
ของการเตรียมหลักสูตรอย่างแท้จริง ซึ่งอาจจะเป็นเพราะยังไม่สามารถวิเคราะห์สภาพของ
ปัญหาได้อย่างลุ่มลึกเท่าที่ควร ครูจึงควรศึกษาเรื่องการสร้างสัมพันธภาพกับชาวบ้านใน
ลักษณะผสมผสานระหว่างคนในและคนนอกชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทุกด้าน
หรืออาจจะใช้วิธีการทำงานแบบเป็นทีมประสานกันระหว่างครูซึ่งในที่นี้คือคนในชุมชน
กับนักวิชาการหรือนักวิจัยจากภายนอกชุมชน เรื่องข้อได้เปรียบเสียเปรียบของการสร้าง
สัมพันธภาพระหว่างคนในกับชาวบ้านนั้น ลำลี ทองธิว (2526) กล่าวไว้ดังนี้

ตัวกลางการเปลี่ยนแปลงที่เป็นสมาชิกภายในสังคมมีข้อได้เปรียบที่ว่าเขาย่อมรู้
กลไกและโครงสร้างภายในของสังคมนั้นดี สามารถสื่อความเข้าใจกับสมาชิกของสังคม
ได้อย่างสะดวกทั้งนี้เพราะมีค่านิยมและความเชื่อร่วมกัน นอกจากนี้ยังสามารถรับรู้ถึง
ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกในสังคมได้อย่างชัดเจน ทั้งยังมีความคุ้นเคย
เป็นที่ยอมรับของสมาชิกอื่นๆเป็นอย่างดีอยู่แล้ว ไม่ต้องใช้เวลาในการสร้างสัมพันธภาพ
แต่อย่างไร

ข้อเสียเปรียบของตัวกลางการเปลี่ยนแปลงที่เป็นสมาชิกภายในสังคมก็มีอยู่บ้าง
กล่าวคือส่วนใหญ่ตัวกลางการเปลี่ยนแปลงแบบนี้มักจะมองในรายละเอียดปลีกย่อยมาก
กว่าจะมองภาพรวมของสังคม มองแต่เพียงด้านใดด้านหนึ่งของสังคมมากเกินไป อีกประการ
หนึ่งก็คือตัวกลางการเปลี่ยนแปลงแบบนี้จะขาดความรู้ความชำนาญในเรื่องเกี่ยวกับนวัต
กรรม อาจจะต้องใช้เวลาในการอบรมและจัดประสบการณ์ให้จนกว่าจะคุ้นเคยกับนวัตกรรม
พอที่จะทำการเผยแพร่ได้ เขาอาจจะไม่รู้ลึกสะดวกใจในการทำหน้าที่ตัวกลางการเผยแพร่
ทั้งนี้เพราะอาจจะต้องทำหน้าที่เดิมในสังคมอยู่ และมีผู้บังคับบัญชาที่คอยดูแลหรือขัดขวาง
การใช้เวลาและกำลังงานในการทำหน้าที่ใหม่นี้และประการท้ายสุดก็คือตัวกลางการเผย
แพร่ที่เป็นสมาชิกภายในสังคมอาจจะไม่ได้รับความไว้วางใจหรือเชื่อถือจากบุคคลข้างเคียง
ทั้งนี้เพราะความคุ้นเคยหรือการที่มีสถานะเท่าเทียมกันมาก่อน (ลำลี ทองธิว, 2526, หน้า
194-195)

ในขณะที่เดียวกันการเป็นคนภายนอกชุมชนก็มีทั้งข้อได้เปรียบและเสียเปรียบ ข้อได้เปรียบคือบุคคลภายนอกชุมชนมักจะสามารถมองปัญหาได้กว้างกว่าคนภายใน ทั้งนี้เพราะไม่มีความผูกพันอันผูกพันกับคนในชุมชนมากพอที่จะมีอารมณ์และความรู้สึกอ่อนไหวไปกับเหตุการณ์และปัญหาเล็กๆน้อยๆ หรือใช้ความรู้สึกส่วนตัวในการมองและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นคนภายนอกจะสามารถรับรู้ปัญหาและความต้องการของชุมชนในมุมมองที่คนภายในไม่เคยเห็นมาก่อนได้ชัดเจนและมีความเป็นกลางพอสมควร อย่างไรก็ตามข้อเสียเปรียบของคนภายนอกก็มีไม่น้อย กล่าวคือการเป็นคนภายนอกทำให้ไม่รู้จักสมาชิกในสังคมตลอดจนไม่รู้จักโครงสร้างและกลไกภายในสังคมดีพอทำให้ไม่สามารถสื่อสารกับคนในชุมชนได้อย่างสะดวกและเป็นกันเองดังนั้นการที่จะได้ข้อมูลเล็กๆเกี่ยวกับชุมชนจึงทำได้ไม่มากนัก อีกทั้งการเป็นคนภายนอกนั้นบ่อยครั้งที่มีอารมณ์เป็นกลางเสียจนไม่ได้มีความรู้สึกร่วมกับคนภายใน

จากประสบการณ์การเข้าไปเก็บข้อมูลของผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกชุมชน พบว่าการติดต่อเข้าสัมภาษณ์ชาวบ้านทำได้ไม่มากนักเนื่องจากชาวบ้านยังไม่แน่ใจในวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และยังไม่เชื่อใจในความเป็นนักวิชาการของผู้วิจัยดังนั้นแม้ผู้วิจัยจะมีผู้ช่วยวิจัยที่สามารถใช้ภาษาถิ่นซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นช่วยสื่อสารให้ก็ยังไม่ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ละเอียดตามความต้องการ จนกระทั่งออกเก็บข้อมูลร่วมกับครูโรงเรียนบ้านดั้นแก้วซึ่งเป็นคนในชุมชนเป็นที่ยอมรับและไว้วางใจของชาวบ้านจึงสามารถพูดคุยสนทนากับชาวบ้านได้อย่างสนิทใจ และในช่วงหลังๆถึงกับได้รับเชิญให้ร่วมวงกินข้าวด้วยเสมือนคนภายในครัวเรือนเดียวกัน ทั้งยังได้รับเชิญให้เข้าร่วมในงานพิธีต่างๆของชาวบ้านเช่นการขึ้นบ้านใหม่เป็นต้น ทั้งยังมีเหตุการณ์หลายอย่างระหว่างการออกสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความจำเป็นในการมีคนภายในท้องถิ่นเป็นผู้ร่วมการวิจัย โดยเฉพาะเมื่อต้องการเก็บข้อมูลจากบุคคลสำคัญๆในชุมชน กล่าวคือผู้วิจัยได้พยายามติดต่อเพื่อขอเข้าสัมภาษณ์พ่อเลี้ยงคนหนึ่งซึ่งเป็นนักธุรกิจคนสำคัญมากคนหนึ่งแต่ได้รับการปฏิเสธตลอดมา จนครั้งที่สี่จึงได้เข้าสัมภาษณ์ด้วยการประสานงานให้ของครูบ้านดั้นแก้ว ผู้วิจัยพบว่าพ่อเลี้ยงยอมให้เข้าสัมภาษณ์ทั้งให้การต้อนรับเป็นอย่างดีเนื่องมาจากมีความเกรงใจครูใหญ่บ้านดั้นแก้ว และพบว่าพ่อเลี้ยงเป็นประธานนักเรียนเก่าของโรงเรียนบ้านดั้นแก้วอีกด้วย และเหตุการณ์เช่นเดียวกันนี้ได้เกิดขึ้นอีก 2-3 ครั้งด้วยกัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับความร่วมมือจากครูบ้านดั้นแก้วในการวางแผนเก็บข้อมูลจากบุคคลกลุ่มต่างๆภายในชุมชนทั้งนี้เพราะครูบ้านดั้นแก้วเข้าใจถึงโครงสร้างและเครือข่ายของความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเป็นอย่างดีพอที่จะวางตัวบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลรายละเอียดในเรื่องที่ผู้วิจัยต้องการ ทั้งยังได้ร่วมมือสร้างคำถามประสานรับกับวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลได้เป็นอย่างดี

หลังจากที่ทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะของงานไม้แกะสลักและงานไม้ ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตและเครือข่ายความสัมพันธ์ของงานในอาชีพต่างๆของชาวบ้านถวาย ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยซึ่งหมายรวมถึงครู โรงเรียนบ้านคันแก้วตกลงที่จะแบ่งกลุ่มตัวอย่างประชากรออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ

กลุ่มที่หนึ่งเป็นชาวบ้านถวายที่ทำงานแกะสลักไม้และงานไม้โดยตรงทั้งนี้เพื่อศึกษาขั้นตอนการทำหุ่นไม้โดยละเอียด ตั้งแต่การได้ไม้มาจนถึงการแกะสลักและขัดเกลางานได้หุ่นไม้ที่สมบูรณ์ และถามรายละเอียดของขั้นตอนที่เป็นปัญหาทั้งในเรื่องของการแกะสลักและปัญหาอื่นๆ

กลุ่มที่สองเป็นชาวบ้านถวายที่ประกอบอาชีพการทำสีและตกแต่งงานไม้แกะสลักและงานไม้ต่างๆ ซึ่งได้ศึกษาถึงเครื่องมือและขั้นตอนในการทำงานประดับตกแต่งและการออกแบบลวดลายตามแบบโบราณและแบบที่ลูกค้าสั่ง รวมไปถึงขั้นตอนการทำไม้ให้ดูเก่าและทำลายสีให้ดูแตกลายงา

กลุ่มที่สามเป็นกลุ่มชาวบ้านที่ทำอาชีพค้าขายไม้แกะสลักและงานไม้ต่างๆซึ่งคนในกลุ่มหลังนี้จะป็นนักธุรกิจมากกว่าช่างแกะสลักไม้หรือช่างแต่งสีไม้ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าจากการสอบถามตัวอย่างประชากรในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยอมรับว่าเคยประกอบอาชีพทางเป็นช่างแกะสลักไม้หรือทำงานแต่งไม้มาก่อนที่จะมาประกอบอาชีพนักธุรกิจ

การเลือกตัวอย่างประชากรที่จะทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลในกลุ่มที่หนึ่ง สอง และสาม นั้นคณะผู้วิจัยตกลงว่าจะเลือกศึกษาในรายละเอียดเฉพาะผู้ที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของคนในหมู่บ้านถวาย และหมู่บ้านใกล้เคียงโดยอาศัยข้อมูลจากครู โรงเรียนบ้านคันแก้วซึ่งเป็นคนในชุมชน และจากการบอกเล่าของพ่อหลวงประกอบกับการสังเกตจำนวนการรับศิษย์ของบุคคลนั้นๆ กล่าวคือผู้ที่มิชื่อเสียงมากๆจะมีคนในชุมชนและต่างชุมชนเข้ามาขอเรียนวิชาการแกะสลักไม้หรือมาขอฝึกงานด้วยเป็นจำนวนมาก ส่วนการเลือกตัวอย่างประชากรในกลุ่มที่สามนั้นมีลักษณะพิเศษเพิ่มเติมจากกลุ่มที่หนึ่งและสองคือเลือกผู้ที่มีเครือข่ายติดต่อกับลูกค้าเป็นจำนวนมากและจากหลายประเทศ ซึ่งการกำหนดเกณฑ์การเลือกตัวอย่างประชากรที่จะทำการศึกษาในลักษณะดังกล่าวทั้งหมดก็เพื่อจุดประสงค์จะนำข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานในอาชีพแต่ละอย่างมาลำดับขั้นตอนในการสร้างหลักสูตรและการสอนตามแบบของ DACUM ที่กำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญที่ประสบความสำเร็จเป็นผู้ให้ขั้นตอนการทำงานและตรวจสอบการทำงานของผู้ต้องการจะศึกษางานในอาชีพนั้นๆ (Adams, 1975 อ้างถึงในสำลี ทองธิว, 40 หน้า 83-85)

เมื่อพิจารณาทั้งข้อได้เปรียบและเสียเปรียบของการเป็นคนในชุมชนของหมู่บ้าน ดันแก้วในด้านการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน ถวาย การร่วมมือกันระหว่างครู โรงเรียนบ้านดันแก้วในฐานะคนในหมู่บ้านกับผู้วิจัยซึ่งเป็นคน ภายนอกจึงเป็นแนวทางสำหรับการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี สำหรับในกรณีหมู่บ้านถวายนี้ใน ระยะแรกครู โรงเรียนบ้านดันแก้วเป็นผู้ให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสมาชิกในหมู่บ้าน ช่วยชี้ตัวบุคคล สำคัญที่เป็นกุญแจในการเข้าถึงประชาชนซึ่งในที่นี้คือพ่อหลวงสุวรรณและพ่อเลี้ยงธงชัย ตลอดจน พ่อใจมา กับทั้งให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับวิถีชีวิต โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจของคนใน หมู่บ้านในขณะที่ผู้วิจัยในฐานะคนภายนอกได้ให้ความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีที่ใช้ในการเก็บข้อมูล อย่างเป็นระบบ การนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์และหาแนวทางในการแก้ปัญหาโดยใช้การศึกษาเข้า ช่วย นอกจากนี้ยังได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรงานอาชีพในท้องถิ่นและการสร้าง หลักสูตรเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านเพิ่มสถานะภาพความเป็นผู้เชี่ยวชาญให้กับครู โรงเรียนบ้านดันแก้ว ในสาขาของชาวบ้านถวายอีกด้วย ดังนั้นการสร้างทีมงานระหว่างคนภายในชุมชนและคนนอก ชุมชนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับงานวิจัยนี้

2. เงื่อนไขที่สองคือการเน้นให้ครู โรงเรียนบ้านดันแก้วติดต่อสื่อสารกับชาวบ้านถวายใน ลักษณะโฮโมฟีลี (Homophily) หรือการติดต่อสื่อสารในลักษณะแนวราบ โดยสื่อสาร กับชาวบ้านผู้รับข่าวสารข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับครูทั้งในด้านทัศนคติ ความเชื่อ และภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร เมื่อครูบ้านดันแก้วลงเก็บข้อมูลพร้อมๆกันกับผู้วิจัย ในระยะแรกๆ ผู้วิจัยสังเกตเห็นความเป็นกันเองและความสะดวกใจที่จะทำการติดต่อ สื่อสารกันระหว่างครูกับชาวบ้าน ข้อมูลที่ได้จึงค่อนข้างลึกให้รายละเอียดมากและมี คุณภาพ ได้แม้แต่ข้อมูลที่สทวนรักษาไว้เป็นความลับเฉพาะรู้กันแต่ในกลุ่มชาวบ้าน เท่านั้น

ตามหลักทฤษฎีแล้วลักษณะความสัมพันธ์ในแนวราบระหว่างครูกับชาว บ้านไม่น่าจะเป็นไปได้เนื่องจากสถานภาพทางสังคมที่ดี หรือระดับการศึกษาระหว่างครู กับชาวบ้านมีความแตกต่างกันอยู่พอสมควร ซึ่งตามหลักการแล้วความสัมพันธ์น่าจะเป็น ในลักษณะแนวตั้งหรือ เฮเทอโรฟีลี (Heterophily) มากกว่านั้นคือในกรณีที่ผู้รับและส่ง ข่าวนสารข้อมูลมีความแตกต่างกันในด้านสถานภาพ แต่สำหรับกรณีชุมชนชาวบ้าน ถายนั้นก็มีลักษณะพิเศษตรงที่ชาวบ้านมีความเป็นกันเอง มีความเป็นญาติมิตรกันเกือบทั้ง หมู่บ้านจึงทำให้ความแตกต่างทางสถานภาพนี้ไม่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาว บ้าน และแม้แต่ระหว่างชาวบ้านระดับผู้นำหรือผู้ฐานะทางเศรษฐกิจสูงกับลูกบ้านทั่วไป และที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นคือชาวบ้านต่างก็ประกอบอาชีพเดียวกัน หรือประกอบอาชีพที่ต้อง พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (การแกะสลักไม้ การแต่งไม้ การตกแต่งสี และการทำธุรกิจค้า

ขายงานไม้แกะสลัก) ดังนั้นเมื่ออาชีพหนึ่งประสบปัญหาจะทำให้อาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง
พลอยได้รับผลกระทบไปด้วยเป็นลูกโซ่ ความผูกพันเชิงพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเช่นนี้
ทำให้ต่างต้องให้ความเป็นกันเองและเอื้ออาทรต่อปัญหาของกันและกันอย่างเหนียวแน่น
ดังนั้นลักษณะของการสื่อสารติดต่อซึ่งกันและกันของชาวบ้านถวายเป็นอยู่ในลักษณะ
โฮโมฟีลีมากกว่าเฮเทอโรฟีลี เรื่องนี้ตรงกับข้อค้นพบของโรเจอร์สและสเวนนิ่ง (Rogers
and Svenning, 1969) เกี่ยวกับลักษณะสังคมแบบต่างๆที่ปรากฏรูปแบบของความสัมพันธ์
แบบโฮโมฟีลีและเฮเทอโรฟีลี โดยพบว่าในสังคมหมู่บ้านแบบโบราณที่ชาวบ้านยังมีย
ความเป็นญาติมิตร และยังพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอยู่จะมีลักษณะการติดต่อสื่อสารแบบ
โฮโมฟีลี ในขณะที่ในสังคมที่เริ่มมีอิทธิพลจากภายนอกเข้าไปแทรกแซงวิถีการดำเนิน
ชีวิตของชาวบ้าน หรือหมู่บ้านที่มีการแบ่งชนชั้นวรรณะอย่างในประเทศอินเดียจะมี
ลักษณะการติดต่อสื่อสารแบบเฮเทอโรฟีลี ซึ่งในกรณีชาวบ้านถวายที่ชาวบ้านยังต้องพึ่ง
พาอาศัยซึ่งกันและกันและมีความผูกพันฉันญาติมิตรอย่างใกล้ชิดจึงมีลักษณะของ
โฮโมฟีลีอยู่และลักษณะดังกล่าวได้ครอบคลุมมาถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาวบ้าน
อีกด้วย

การที่ครูและชาวบ้านถวาย ทั้งชาวบ้านในกลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการเช่นพ่อหลวง
และกลุ่มอบต. ของหมู่บ้าน และกลุ่มผู้นำอย่างไม่เป็นทางการเช่นพ่อเฒ่า ตลอดจนชาว
บ้านโดยทั่วไปมีความสัมพันธ์กันในลักษณะโฮโมฟีลีนี้ทำให้การเข้าถึงชาวบ้านถวายของ
คณะผู้วิจัยพลอยสะดวกไปด้วย โดยที่ครูโรงเรียนบ้านดั้นแก้วได้รวมกันกับผู้วิจัยจัด
ประชุมคณะผู้บริหารหมู่บ้านถวายขึ้นเป็นการแนะนำตัวให้ผู้บริหารหมู่บ้านรู้จักและยอม
รับคณะผู้วิจัยซึ่งเป็นคนภายนอก (ดูรายละเอียดของข้อมูลระหว่างการประชุมในภาค
ผนวก ก.)

๓. เงื่อนไขการใช้การประชุมกลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่
ชัดเจนของการเข้ามาเก็บข้อมูลในลักษณะลึกในหมู่บ้านของคณะผู้วิจัย ตลอดจนการใช้
การประชุมค้นหาปัญหาที่แท้จริงของชาวบ้านและศึกษาจุดแข็งแข็งของชาวบ้านจากการม
มองการรับรู้ของชาวบ้านในระดับผู้บริหาร

เหตุผลของการจัดประชุมกลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านถวายเพื่อรับรู้การเข้ามาทำงานวิจัย
ของคณะผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกหมู่บ้านนั้นมีอยู่หลายประการด้วยกัน ประการแรก
คือการทำวิจัยในฐานะบุคคลภายนอกนั้นย่อมได้รับการมองอย่างไม่ไว้วางใจจากชาวบ้าน
เนื่องจากไม่แน่ใจในวัตถุประสงค์ของการเข้าเก็บข้อมูลจากชาวบ้านในลักษณะบ้านต่อ

บ้าน ตลอดจนการเก็บภาพชีวิตประจำวันและการทำงานของชาวบ้าน ดังนั้นเพื่อให้การเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างเปิดเผย และได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในการให้ข้อมูลในระดับลึกจึงจำเป็นต้องแสดงตัวให้ชาวบ้านรู้จัก รายงานถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย อธิบายถึงที่มาและที่ไปของข้อมูลที่ได้และที่สำคัญคือจะต้องอธิบายถึงสิ่งที่ชาวบ้านจะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการเก็บข้อมูลพื้นฐานในรอบแรกเพื่อศึกษาสภาพภูมิประเทศและลักษณะของชาวบ้าน รวมทั้งการศึกษาเพื่อคัดเลือกผู้ช่วยวิจัยที่เป็นคนภายในหมู่บ้านก่อนทำการวิจัยนั้นผู้วิจัยพบว่าก่อนหน้าที่คณะผู้วิจัยชุดปัจจุบันจะเข้ามาทำการวิจัย ได้มีคณะนักวิจัยหลายกลุ่ม จากหลายสถาบันได้เข้ามาเก็บข้อมูลในลักษณะคล้ายคลึงกับผู้วิจัยมาบ้างแล้วซึ่งการเก็บข้อมูลทางการวิจัยของนักวิจัยเหล่านี้ต่างมุ่งเป้าศึกษาการทำไม้แกะสลักและงานไม้ ตลอดจนศิลปะงานไม้แกะสลัก แต่เป็นการวิจัยในลักษณะทั่วไปไม่ได้เจาะลึกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ไม่ได้ศึกษารายละเอียดของความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตกับการดำเนินอาชีพงานไม้แกะสลักและงานอาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และที่สำคัญคือเมื่อศึกษาไปแล้วไม่อาจบอกได้ว่าจะนำผลที่ศึกษาได้นั้นไปทำอะไรให้เป็นรูปธรรมต่อให้เกิดประโยชน์ต่อชาวบ้านและต่อการพัฒนาหมู่บ้าน และที่เป็นปัญหามากคือคำถามบางคำถามที่ใช้ในการวิจัยถูกตีความโดยชาวบ้านว่านักวิจัยกำลังต้องการข้อมูลเพื่อนำความเดือดร้อนทางกฎหมายมาสู่ชาวบ้าน นอกจากนี้การหมุนเวียนเปลี่ยนกันเข้ามาศึกษาหาข้อมูลของนักวิจัยมักจะเข้ามาแบบไม่มีรูปแบบ และไม่เป็นเวลาทำให้ชาวบ้านเสียเวลาในการประกอบอาชีพซึ่งอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ และการทำธุรกิจเกี่ยวกับการค้าขายงานที่ได้ต้องการเวลาและสมาธิเป็นอย่างมาก การเข้ามาสอบถามเก็บข้อมูลของนักวิจัยจึงไม่เป็นที่ต้อนรับ คำตอบที่ได้มักจะไม่มีคามแม่นยำตรงหรือเชื่อมั่นเท่าไรนัก ชาวบ้านยอมรับว่าบางครั้งตอบไปเพื่อให้แล้วเสร็จจะได้มุ่งทำงานประจำวันของตนต่อไป ดังนั้นเมื่อคณะผู้วิจัยชุดปัจจุบันเข้าไปแนะนำตัวว่าต้องการจะมาเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัยจึงไม่ได้รับการต้อนรับจากชาวบ้านเท่าไรนัก จนกระทั่งได้ครูโรงเรียนบ้านต้นแก้วเป็นผู้นำทางเข้าไป ทำการแนะนำให้ชาวบ้านถวายในระดับกลุ่มผู้บริหารและผู้นำทางความคิดรู้จัก ได้มีโอกาสนอธิบายถึงที่มาและที่ไปของการทำวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบการวิจัยภาคสนาม (Field Study) ที่คณะผู้วิจัยจะต้องใช้การเก็บข้อมูลแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม(Participation Observation) โดยต้องเข้าไปมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกับชาวบ้านถวายทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านถวายเสมือนคนบ้านเดียวกันเป็นระยะเวลาถึง ๖ เดือน การอธิบายให้เข้าใจซึ่งกันและกันจึงทำให้ชาวบ้านมองคณะผู้วิจัยในสายตาที่ดีขึ้น

ประการที่สองคือการประชุมในครั้งแรกนี้เป็นการประชุมชาวบ้านระดับผู้นำหมู่บ้านทั้งที่เป็นผู้นำแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งได้แก่พ่อหลวง อาจารย์ใหญ่ ตัวแทนจากองค์การบริหารตำบลเขตต่างๆในหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพ่อเลี้ยงนักธุรกิจ กลุ่มบริหารร้านค้าสองฝั่งคลอง และตัวแทนตลอดจนช่างไม้แกะสลักประจำหมู่บ้าน กลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในระยะทางสถานภาพทางสังคมคือเป็นผู้ที่ชาวบ้านยอมรับและนับถือว่าเป็นผู้นำทางความคิด ในเรื่องนี้อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านดั้นแก้วซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ช่วยวิจัยได้ร่วมมือกันกับผู้วิจัยกำหนดตัวบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเชื่อถือและยึดเป็นแนวทางในการดำเนินตามพฤติกรรมและความคิด นอกจากนี้คณะผู้วิจัยยังคำนึงถึงหลักการ โฮโมฟีลีระหว่างคณะผู้วิจัยกับกลุ่มผู้นำชาวบ้านด้วย กลุ่มชาวบ้านในการประชุมนี้เป็นผู้ที่มีลักษณะเด่นชัดต่างจากชาวบ้านทั่วไปในเรื่องของการมีวิสัยทัศน์กว้างไกลกว่าชาวบ้านเนื่องจากต้องทำงานติดต่อกับสังคมนอกหมู่บ้านอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการบ้านการเมือง หรือการติดต่อค้าขาย และแม้แต่การประชาสัมพันธ์กับสื่อมวลชนและนักวิชาการ สิ่งที่มีความตรงกันเป็นอย่างมากระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มผู้นำชาวบ้านคือความคิดในการพัฒนาหมู่บ้านถวายบนฐานของจุดแข็งแรงของหมู่บ้านนี้ มีความตั้งใจและจริงจังในการร่วมมือกันทำให้ชาวบ้านถวายคงความเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่มีชื่อเสียงสืบต่อไป ทำให้ชาวบ้านถวายมีรายได้จากการทำอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้มากขึ้นหลังจากที่ซบเซาลงเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจไม่ดี ประกอบกับมีคู่แข่งขึ้นทางการค้าจากจังหวัดอื่นๆมากขึ้น

ลักษณะความสัมพันธ์เชิงโฮโมฟีลีระหว่างผู้วิจัยกับผู้บริหารหมู่บ้านถวายและผู้นำทางความคิดเหล่านี้ทำให้การประชุมเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตลอดจนการแนะนำตัวผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทุกคนเป็นไปอย่างราบรื่น แม้ว่าจะมีการซักถามที่มาและที่ไปของการวิจัยนี้ และถามถึงภูมิหลังที่มาของผู้วิจัยอย่างละเอียดก็ตาม แต่การได้มีการทำความรู้จักและชี้แจงข้อสงสัยต่างๆของกลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านเหล่านี้ทำให้แต่ละฝ่ายได้รู้จักกันและกัน รู้ถึงเป้าหมายและสิ่งที่จะดำเนินการต่อไปในการวิจัยอย่างเปิดเผยทำให้เกิดความสะดวกใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย

การประชุมระหว่างกลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านถวายกับคณะผู้วิจัยนอกจากจะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว การประชุมนี้ยังทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงปัญหาภายในชุมชนอีกด้วยซึ่งการรู้ปัญหานี้เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยรู้ถึงจุดอ่อนและจุดแข็งแรงของชุมชน ตลอดจนรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน เนื่องจากในการประชุมนี้มีผู้บริหารบ้านถวายมาร่วมประชุมอยู่ด้วยกันหลายกลุ่ม และมีผู้นำแบบไม่เป็นทางการ

ของชาวบ้านถวายนาร่วมประชุมและร่วมสังเกตการณ์อยู่ด้วยเป็นจำนวนมากพอสมควร ดังนั้นเมื่อมีการนำปัญหาหนึ่งๆขึ้นมาเป็นตัวอย่างประกอบการอภิปราย ก็จะมี บางกลุ่มให้การสนับสนุนและบางกลุ่มเสนอการแก้ไขโดยนำประสบการณ์ของตนเป็นแหล่งอ้างอิง มีบ่อยครั้งที่ทุกคนเห็นตรงกันกับปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในหมู่บ้านถวายและเห็นตรงกันว่าจะต้องได้รับการแก้ไขโดยรีบด่วนถ้าต้องการให้หมู่บ้านถวายคงความเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านหัตถกรรมงานไม้แกะสลักและงานไม้ ถ้าต้องการให้ชาวบ้านทุกคนมีรายได้เพียงพอไม่ต้องละทิ้งงานอาชีพดั้งเดิมของหมู่บ้านออกไปหางานทำในเมือง สำหรับวิธีการแก้ไขปัญหานี้ได้มีการเสนอกันหลากหลายตามค่านิยมและความเชื่อพื้นฐานของแต่ละคนแต่ละกลุ่มซึ่งผู้วิจัยในระยะแรกๆก็ได้ร่วมเสนอแนวคิดในการแก้ปัญหานี้ด้วยเช่นกัน โดยที่เนื่องจากพื้นฐานของผู้วิจัยเป็นนักการศึกษาและนักหลักสูตรจึงได้เสนอให้ใช้ การศึกษาและการสร้างหลักสูตรงานอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้เป็นเครื่องมือในการสร้างทักษะให้กับสมาชิกรุ่นใหม่ในหมู่บ้านผ่านทางสถาบันโรงเรียนประจำหมู่บ้าน แม้ว่าการแก้ปัญหานี้ครูโรงเรียนบ้านคันแก้วและกลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านหลายกลุ่มให้การสนับสนุนแต่ก็มีอีกหลายกลุ่มไม่เห็นด้วย ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยอ้างว่าปกติเด็กๆภายในหมู่บ้านถวายมีทักษะและความรู้เกี่ยวกับการทำไม้แกะสลักและงานไม้เป็นอย่างดีอยู่แล้ว โดยอาศัยฝึกทำกับปู่ในบ้าน ช่วยงานอาชีพของครอบครัวอยู่เป็นประจำทุกวันดังนั้นจึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องไปฝึกเรียนที่โรงเรียนให้เสียเวลาอีก แต่ก็ยอมรับว่าความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของหมู่บ้านถวายนั้นเด็กรุ่นใหม่ไม่รู้จัก ไม่รู้ถึงเหตุผลต้นตอสำคัญของการหันมายึดอาชีพงานไม้แกะสลักของคนรุ่นปู่รุ่นพ่อดังนั้นจึงไม่ได้มีความรู้สึภาคภูมิใจหรือหวงแหนรักษาอาชีพงานนี้ให้คงอยู่ต่อไปเป็นเอกลักษณ์ของความพยายามปรับตัวให้อยู่รอดของคนรุ่นบุกเบิก นอกจากนี้บางกลุ่มได้อภิปรายชี้ให้เห็นว่าถึงจะมีการทำงานไม้แกะสลักและงานไม้กันเป็นทุกครัวเรือนแต่ก็ไม้อาจจะทำให้บ้านถวายพัฒนาได้ตามที่มุ่งหวังไว้ทั้งนี้เพราะสภาพในปัจจุบันไม่ได้มีแต่เพียงบ้านถวายเท่านั้นที่ยึดอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ ขณะนี้มีหลายหมู่บ้านและหลายจังหวัดที่หันมายึดอาชีพดังกล่าวและเป็นคู่แข่งทางการค้าที่น่าหนักใจของชาวบ้านถวายโดยเฉพาะกลุ่มที่เข้ามาเช่าหรือซื้อที่ค้าขายติดกับหมู่บ้านถวาย ใช้ป้ายชื่อหมู่บ้านถวายเพื่อดึงดูดลูกค้าแข่งกับชาวบ้านถวายจริงๆ ดังนั้นทางแก้ปัญหานี้จึงน่าจะเป็นวิธีอื่นที่ไม่ใช่เพียงการสร้างหลักสูตรอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้เพื่อสร้างทักษะให้ผู้เรียนรู้จักและสามารถประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้

ปัญหาหนักอีกปัญหาหนึ่งที่มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางคือปัญหาเรื่องการตัดไม้ทำลายป่า โดยที่ชาวบ้านได้บรรยายถึงความคับข้องใจที่ถูกมองว่าเป็นพวกตัดไม้ทำลาย

ป่าเพื่อนำไม้ที่ได้มาแปลงเป็นไม้แกะสลักและผลิตภัณฑ์งานไม้ต่างๆ ในขณะที่เดียวกันก็มี การส่งเสริมให้งานไม้แกะสลักและงานไม้ฝีมือชาวบ้านกลายเป็นสินค้าออกจำหน่ายได้ มหาศาลให้กับประเทศ และใช้เป็นตัวอย่างงานศิลปชั้นยอดที่เป็นที่เชิดหน้าชูตาของชาว เชียงใหม่ ความขัดแย้งระหว่างการส่งเสริมงานไม้แกะสลักในเชิงช่างศิลปะในขณะที่มีการ ควบคุมโดยใช้กฎหมายขัดขวางการทำงานหรือแม้แต่กลั่นแกล้งทำให้ชาวบ้านถวายเป็นตัว ล่าบาก และเท่าที่อภิปรายกันนั้นผู้วิจัยพบว่ามีการครอบงำทั้งงานอาชีพนี้หันไปประกอบ อาชีพอื่นเช่นค้าขายอาหาร หรือของใช้เล็กๆน้อยๆแทนทั้งนี้เพื่อหนีปัญหาการกลั่นแกล้ง จับกุมของทางการ

จากการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางและเปิดเผยเช่นนี้ทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบปัญหา ที่แท้จริงจากชาวบ้านแทนการมองปัญหาจากภายนอก ซึ่งก่อนที่จะเข้ามาศึกษาหมู่บ้าน ถวายนันผู้วิจัยในฐานะนักการศึกษาและนักสร้างหลักสูตรตั้งวัตถุประสงค์ไว้ว่าเพื่อเข้ามา เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างหลัก สูตรร่วมกับโรงเรียนบ้านดั้นแก้วให้นักเรียนในหมู่บ้านได้เรียน จะได้สามารถนำความรู้ และทักษะที่ได้ไปประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้สืบสานต่อคนรุ่นก่อนๆซึ่ง การประกอบอาชีพนี้จะทำให้ชาวบ้านสามารถมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น มีสภาพชีวิต และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยไม่ต้องพึ่งพาสังคมภายนอกมากนัก แต่เมื่อมาฟังปัญหา ข้อ คิดและข้อขัดข้องต่างๆในการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของชาวบ้านถวาย แล้ว ผู้วิจัยในฐานะคนภายนอกจึงต้องนำเอาข้อมูลที่ได้เหล่านั้นมาพิจารณาเพื่อปรับเปลี่ยน วิธีการสร้างหลักสูตร ตลอดจนเนื้อหาและโครงสร้างของหลักสูตรที่เตรียมไว้ ทั้งนี้ผู้วิจัย ตัดสินใจว่าข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์และปรับเปลี่ยนหลักสูตรเดิมจำเป็นต้องมาจากการ มีส่วนร่วมของคนภายในหมู่บ้าน ตั้งแต่ครูโรงเรียนบ้านดั้นแก้ว กลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านไป จนถึงชาวบ้านถวายด้วย และจะต้องรับฟังข้อเสนอวิธีการแก้ปัญหาของกลุ่มต่างๆไม่เลือก เฉพาะบางกลุ่ม และถ้าการแก้ปัญหาไม่สอดคล้องกันไม่สามารถหาข้อสรุปที่ลงตัวได้ผู้ วิจัยตัดสินใจจะใช้การเข้าถึงกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อและการตัดสินใจของชาวบ้านเพื่อ ช่วยชักจูงโน้มน้าวให้ชาวบ้านคล้อยตามและยอมรับวิธีการแก้ปัญหานั้น ไปก่อนระยะหนึ่ง ซึ่งเรื่องนี้ ลำลี ทองธิว (๒๕๒๗) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

ตัวกลางการเผยแพร่จะต้องพยายามหาบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลที่สามารถ ชักจูงคนอื่นๆในสังคมได้เป็นหลัก กล่าวคือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเหล่านี้จะเป็นเสมือนตัว กุญแจที่จะนำตัวกลางการเผยแพร่และนวัตกรรมเข้าไปสู่สมาชิกอื่นๆในสังคมได้ง่ายขึ้น และเร็วขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการทุ่นเวลากับการที่ตัวกลางเผยแพร่จะต้องทำสัมพันธภาพกับ

ทุกคนในสังคมโดยตรง และในบางครั้งการทำสัมพันธภาพในลักษณะดังกล่าวอาจจะทำให้ตัวกลางการเผยแพร่ต้องไปกระทบต่อความขัดแย้งซึ่งอาจจะมีอยู่เดิมระหว่างบุคคลต่างๆได้ง่าย และเป็นข้อที่ตัวกลางการเผยแพร่จะต้องหลีกเลี่ยงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (ลำลี ทองธิว , ๒๕๒๗, หน้า ๑๒๒ - ๑๒๓)

ในที่สุดผู้วิจัยได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาโดยการเสนอให้มีการทำหลักสูตรมัคคุเทศงานไม้แกะสลักและงานไม้ ซึ่งดัดแปลงมาจากหลักสูตรอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่ผู้วิจัยตั้งใจไว้ในตอนแรก หลักสูตรมัคคุเทศงานไม้แกะสลักและงานไม้นี้มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหัตถกรรมงานไม้แกะสลักและงานไม้บ้านถวาย รู้จักประวัติของปรมาจารย์ผู้สร้างงานศิลปะงานไม้แกะสลักเข้ามาสู่หมู่บ้านที่ทำให้หมู่บ้านนี้มีเอกลักษณ์และชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั้งประเทศ นอกจากนี้ยังให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพการทำไม้แกะสลักและงานไม้ตลอดจนงานอาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รู้จักภูมิทัศน์ของบ้านถวายพอที่จะน่านักท่องเที่ยวและลูกค้าจากภายนอกเข้าเยี่ยมชมและอธิบายรายละเอียดขั้นตอนการทำไม้แกะสลักของชาวบ้านถวายตามบ้านและแหล่งผลิตงานไม้แกะสลักได้ ซึ่งหลักสูตรมัคคุเทศงานไม้แกะสลักและงานไม้นั้นนอกจากจะต้องอาศัยความร่วมมือของครู โรงเรียนบ้านคันแก้วในการให้ความรู้แก่นักเรียนที่จะทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศและความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการทำงานไม้แกะสลักแล้ว ยังต้องอาศัยการประสานงานกับชาวบ้านถวายด้วยเพื่อให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและลูกค้าที่จะเข้ามาเยี่ยมชมวิถีชีวิตและการผลิตงานไม้แกะสลัก อาทิเช่นกลุ่มอบต. และกลุ่มผู้บริหารร้านค้าสองฝั่งคลองจะต้องช่วยจัดสถานที่ และปรับถนนหนทางทำภูมิทัศน์ให้สวยงาม ร่มรื่นให้เป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยวและลูกค้า ควบคุมราคาและคุณภาพของสินค้า ในขณะที่ชาวบ้านที่เลิกการทำอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้ไปแล้วจะอำนวยความสะดวกในเรื่องจัดหาที่พักและดูแลจำหน่ายเครื่องคิมและอาหารการกินให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวเหล่านี้

เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวทางการแก้ปัญหาที่ได้รับการสนองตอบเป็นอย่างดีจากพ่อหลวงสุวรรณ โดยที่พ่อหลวงรับว่าเคยมีความคิดในทำนองเดียวกันนี้แต่ยังไม่มีโอกาสลงมือทำให้เป็นรูปธรรม เมื่อมาฟังแนวคิดจากผู้วิจัยจึงมีความคิดร่วมและพร้อมที่จะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ทั้งยังได้เสนอให้มีการจัดรถพ่วงรับนักท่องเที่ยวและลูกค้าที่จะเข้าเยี่ยมชมการผลิตไม้แกะสลักตามบ้านของชาวบ้าน และแวะซื้อสินค้าของฝากที่ร้านค้าสองฝั่งคลองเพื่อที่ลูกค้าจะได้ไม่ต้องกังวลเรื่องการเดินทางลัดเลาะไปตามซอยเล็กๆของหมู่บ้านหรือหาที่จอดรถภายในหมู่บ้านอีกด้วย และมีการเสนอแนะให้ดัดแปลงบ้านที่ปัจจุบันร้าง

ลงเนื่องจากเจ้าของบ้านย้ายไปทำมาหากินที่อื่นเป็นบ้านเช่าระยะสั้นทำนองบ้านพักพร้อมอาหารเช้า (hostel) ให้นักท่องเที่ยว และนักศึกษาที่ต้องการเข้ามาศึกษาวิธีการทำไม้แกะสลักและศึกษาวิถีชีวิตแบบชาวบ้านถวายเป็นชาวบ้านได้พักพิง ซึ่งหมายความว่าชาวบ้านถวายทั้งหมู่บ้านตั้งแต่โรงเรียนประจำหมู่บ้าน และชาวบ้านร้านค้าในหมู่บ้านจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านถวายโดยอาศัยจุดแข็งของการเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมที่ชาวบ้านกว่าร้อยละ ๘๐ ประกอบอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้ เป็นหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตของการเป็นช่างไม้แกะสลักอย่างแท้จริงแตกต่างไปจากหมู่บ้านอื่นๆเป็นจุดขายของหมู่บ้านอย่างแท้จริงแทนการมุ่งเน้นขายแต่ผลผลิตงานไม้แกะสลักและงานไม้ซึ่งสามารถซื้อหาได้จากตลาดสินค้าไม้แกะสลักโดยทั่วไป ที่สำคัญที่สุดคือมีการมองว่ารายได้ที่ได้จากการประกอบกิจการทั้งหลายส่วนหนึ่งจะกันไว้สำหรับพัฒนาหมู่บ้านไม่ต้องพึ่งแต่งบประมาณของภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว ในขณะที่รายได้ส่วนใหญ่จะตกอยู่กับชาวบ้านถวายที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวดังกล่าว

การได้มาซึ่งแนวทางการแก้ปัญหาที่ผู้วิจัยนำเสนอให้กลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านอภิปรายนั้นได้มาโดยการรับฟัง และวิเคราะห์ข้อมูลจากการรับฟังการอภิปรายถึงปัญหาต่างๆ รับฟังการเสนอข้อมูล ข้อขัดแย้งและข้อคิดเห็นจากกลุ่มต่างๆ ในขณะเดียวกันก็สังเกตจุดอ่อนและจุดแข็งของชาวบ้านถวายซึ่งผู้วิจัยพบว่าการได้มาซึ่งทางแก้ปัญหาในลักษณะนี้ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากที่ประชุมทั้งนี้เพราะเป็นการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับลักษณะปัญหาและความต้องการของชาวบ้านถวาย ทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากพ่อหลวงซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลทางความคิดของลูกบ้านค่อนข้างมาก ในเรื่องนี้สำลี ทองธิว (๒๕๒๗) ได้อธิบายไว้ดังนี้

การวิเคราะห์ปัญหาของประชากรในที่นี้หมายถึงการที่ทั้งตัวกลางการเผยแพร่และประชากรช่วยกันศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ศึกษารายละเอียดข้อมูลของผลกระทบที่ปัญหานั้นสร้างขึ้น ความเป็นมาของปัญหาและตัวต้นตอของปัญหานั้นๆ ตัวกลางการเผยแพร่อาจจะต้องทำงานหนักในขั้นวิเคราะห์ปัญหานี้เพราะจะต้องเริ่มจากการรู้สึกเดือดร้อนไปกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชากร และค่อยๆชี้ให้ประชากรเห็นถึงผลกระทบของปัญหาไปจนกระทั่งช่วยกันระบุดันตอของปัญหานั้นหลังจากนั้น กระบวนการทั้งหมดที่กล่าวมาจะช่วยทำให้ประชากรสามารถบอกได้ว่าปัญหาหรือความต้องการของเขาคืออะไรกันแน่

ในการวิเคราะห์ปัญหานั้น ควรจะเริ่มจากการรับฟังปัญหาที่ประชากรมองเห็น และคิดว่าเป็นต้นเหตุของความเดือดร้อนที่ได้รับอยู่ แต่ก็ควรจะทำการศึกษาถึงปัญหาอื่นๆ

ที่เกิดขึ้นควบคู่กันไปด้วย เพื่อจะได้นำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา การหาทาง
แก้ปัญหาต่อไป.....

นอกจากการระบุปัญหาและข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในสังคมแล้ว ตัวกลางการเผยแพร่มีหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือจะต้องชี้ให้ประชากรมองเห็นความสามารถ จุดเด่น
และพลังของตนในการแก้ปัญหานั้นด้วย การชี้ให้เห็นถึงความสามารถและจุดเด่นของ
ประชากรควบคู่ไปกับการระบุปัญหานั้นจะทำให้การศึกษาสภาพปัญหาชัดเจนมากขึ้น
อีก..... (ลำลี ทองธิว, ๒๕๒๓, หน้า ๑๒๘)

๔. เงื่อนไขความสามารถในการระบุตัวผู้นำทางความคิดที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำทางความคิดนั้น

เนื่องจากครูโรงเรียนบ้านคันแก้วเป็นคนในพื้นที่ รู้จักกับผู้บริหารหมู่บ้านทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเป็นอย่างดี ทั้งยังมีความสัมพันธ์ในฐานะญาติและเพื่อน
ร่วมโรงเรียนเดียวกันกับผู้บริหารและชาวบ้านหลายคนอีกด้วยดังนั้นจึงสามารถระบุได้ไม่
ยากนักว่าผู้บริหารคนใดบ้างที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อกลุ่มผู้บริหารด้วยกัน และต่อชาว
บ้านส่วนใหญ่ดังนั้นจึงสามารถระบุได้ว่าผู้วิจัยควรเข้าไปทำความรู้จักและขอความร่วมมือ
จากใครได้บ้าง ทั้งนี้เพราะการเข้าไปทำให้ผู้นำทางความคิดที่มีอิทธิพลต่อผู้บริหารและ
ลูกบ้านยอมทำให้การเก็บข้อมูลของผู้วิจัยเป็นไปได้สะดวกยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามเท่าที่สังเกตผู้วิจัยพบว่าแม้ว่าครูโรงเรียนบ้านคันแก้วไม่คุ้นกับการเข้าไปหาผู้บริหารหมู่บ้านในลักษณะการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านแต่เมื่อผู้วิจัยซึ่งไปด้วย
กันกับครูได้ใช้คำถามตามแบบบันทึกข้อมูลภาคสนามที่ได้เตรียมไปไว้ระยะหนึ่งครู
โรงเรียนบ้านคันแก้วก็สามารถช่วยใช้คำถามเหล่านั้นในการซักถามหาข้อมูลจากชาวบ้าน
และผู้บริหารได้เป็นอย่างดี และจากการมีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้บริหารหมู่บ้านเหล่านี้เป็น
พื้นฐานอยู่แล้วจึงยังทำให้การศึกษาข้อมูลเป็นไปอย่างเป็นกันเองและได้ข้อมูลในระดับลึก
ทั้งยังทำให้ผู้บริหารหมู่บ้านเห็นถึงความจำเป็นของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้และรับจะช่วยเหลือ
สื่อสารถ่ายทอดให้ลูกบ้านช่วยกันให้ข้อมูลต่อไปอีกด้วย

จากการสังเกตผู้วิจัยยังพบอีกด้วยว่าการเข้าพบผู้นำทางความคิดและผู้มีอิทธิพลใน
หมู่บ้านนั้นไม่ใช่เรื่องที่สามารถทำได้โดยง่าย ดังนั้นการมีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้นำเหล่านี้
จึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง ยกตัวอย่างเช่นครูโรงเรียนบ้านคันแก้วที่เป็นผู้ช่วยวิจัยนั้นมีอยู่คนหนึ่ง
เป็นครูที่อาวุโสหน่อย ไม่ได้มีสัมพันธภาพกับผู้นำทางความคิดเหล่านี้เป็นอย่างดีดังนั้นเมื่อ
พาผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลจากผู้มีอิทธิพลเหล่านี้จึงมักได้รับการปฏิเสธหรือมีเหตุอ้างความ

ไม่สะดวกต่างๆ จนในที่สุดต้องขอให้ครูที่รู้จักเป็นการส่วนตัวกับผู้นำทางความคิดเป็นผู้ นำพาไปจึงมีโอกาสดูได้ศึกษาสัมภาษณ์กัน นอกจากนี้การได้สัมภาษณ์ผู้นำทางความคิดที่ มีอิทธิพลทำให้สถานภาพทางสังคมของผู้วิจัยในสายตาของลูกบ้านดีขึ้นมากโดยที่ลูกบ้าน ต่างก็ให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยเป็นอันดีในเวลาต่อมาซึ่งในเรื่องนี้ตามทฤษฎีการเผยแพร่ ความคิดใหม่ๆอธิบายไว้ว่าชาวบ้านโดยทั่วไปนั้นแม้จะเห็นด้วยกับการยอมรับการเปลี่ยนแปลงหรือการใช้นวัตกรรมใหม่ๆในหมู่บ้านแต่ก็ไม่กล้าแสดงตนว่ายอมรับโดยมักจะให้ ผู้นำของหมู่บ้านยอมรับก่อนเป็นด้านแรกจึงกล้ายอมรับหรือสนับสนุนอย่างออกหน้า ดัง นั้นการที่ผู้นำหมู่บ้านยอมให้เข้าพบเพื่อการสัมภาษณ์ก็ดี ตลอดจนการให้ความร่วมมือกับ การนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่หมู่บ้านก็ดีจึงทำให้การเข้าสัมภาษณ์ การสังเกตการทำงาน และการขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการนำหมู่บ้านไปสู่การเปลี่ยนแปลงจึงทำได้ดีขึ้น

สำลี ทองธิว (๒๕๒๗, หน้า ๔๓) กล่าวถึงอิทธิพลของผู้นำทางความคิด กับชาวบ้านซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของกรณีชาวบ้านถวยไ้วดังนี้

กลุ่มผู้ยอมรับนวัตกรรมก่อนผู้อื่น (Early adopters) เป็นพวกที่มีลักษณะและ คุณสมบัติที่คล้ายกันกับประชากรอื่นๆในสังคม..... พวกนี้มีฐานะทางสังคมค่อนข้าง สูงเป็นผู้นำทางความคิดในสังคมนั้น ประชากรในกลุ่มอื่นๆจะสังเกตพฤติกรรมท่าทีของ พวกกลุ่มผู้ยอมรับนวัตกรรมก่อนผู้อื่นและใช้เป็นแนวทางในการยอมรับหรือปฏิเสธนว ตกรรม ตัวกลางการเผยแพร่ข่าวสารจะยึดประชากรในกลุ่มนี้เป็นพวกแรกที่จะทำความ คู่กันเคยด้วยและพยายามชักจูงให้ประชากรในกลุ่มนี้ยอมรับนวัตกรรมทั้งนี้เพราะถ้าสามารถ ยึดประชากรกลุ่มผู้ยอมรับนวัตกรรมก่อนผู้อื่นเป็นพวกได้แล้ว การเผยแพร่ข่าวสารไป ยังกลุ่มประชากรที่เหลือก็จะง่ายขึ้น

๕. เงื่อนไขความรู้ความสามารถในการเก็บข้อมูลในลักษณะการวิจัยภาคสนาม
บันทึกข้อมูลที่ได้และตีความข้อมูล ความสามารถในการเก็บข้อมูลนี้ครอบคลุมถึงการ ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานความเป็นมาของชุมชนที่ต้องการศึกษา การ สร้างเครื่องมือเพื่อการเก็บข้อมูลซึ่งได้แก่การสร้างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การทำ สังคมมิติ การทำแผนที่หมู่บ้าน การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการบันทึกข้อมูลภาคสนาม

จากการทำงานร่วมกับครู โรงเรียนบ้านคันแก้วทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงจุดอ่อนในแง่ความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาและพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมในแง่ลึก แม้ว่า ครู โรงเรียนบ้านคันแก้วจะเป็นคนในท้องถิ่นแต่เนื่องจากการเป็นคนในท้องถิ่นจึงทำให้ มองสภาพชุมชนในสายตาของคนในชุมชนคนหนึ่งเท่านั้นซึ่งตามหลักสังคมศาสตร์แล้ว

ชุมชนหนึ่งๆย่อมประกอบด้วยคนหลายกลุ่ม หลากอาชีพดังนั้นจึงมีมุมมองและปัญหาที่แตกต่างกันออกไปแม้ว่าสภาพโดยทั่วไปจะมีความคล้ายคลึงกันก็ตาม สิ่งที่ครูผู้วิจัยมักจำกัดอยู่เฉพาะในวงที่เกี่ยวข้องกับครู ในที่นี้คือเรื่องของนักเรียน เรื่องการขอความร่วมมือกับชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมภายในโรงเรียน เรื่องการใช้โรงเรียนเพื่อทำกิจกรรมวันสำคัญ หรือจัดกีฬาสันทนาการให้ชาวบ้าน เรื่องการติดต่อประสานงานระหว่างสถาบันโรงเรียน กระทรวงและบ้านเพื่อจัดการศึกษาให้กับนักเรียน ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยต้องการรู้ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านถวาย รู้ถึงจุดเริ่มต้นของการเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมงานไม้แกะสลัก ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างงานอาชีพนี้กับงานอาชีพอื่นๆและคุณค่าทางวัฒนธรรมของงานอาชีพงานไม้แกะสลักจึงต้องศึกษาจากเอกสารของจังหวัดและจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านรุ่นบุกเบิกงานไม้แกะสลัก อย่างไรก็ตามครูบ้านต้นแก้วก็ได้ตระหนักถึงความจริงเกี่ยวกับจุดอ่อนนี้และได้พยายามปรับตัวโดยการเต็มใจทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ร่วมกับผู้วิจัยอย่างจริงจัง

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าครูโรงเรียนบ้านต้นแก้วมีจุดอ่อนในแง่ระเบียบวิธีวิจัย โดยเฉพาะวิธีวิจัยภาคสนาม (Field Study) ซึ่งรวมถึงการสร้างและใช้เครื่องมือประเภทแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสังเกตในการเก็บข้อมูล การบันทึกข้อมูล และการตีความข้อมูล ซึ่งเงื่อนไขข้อนี้จะเป็นสิ่งที่สำคัญมากเงื่อนไขหนึ่งในการศึกษาข้อมูลลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน จุดอ่อนนี้อาจจะเนื่องมาจากหลักสูตรฝึกหัดครูในปัจจุบันไม่ได้เอื้อต่อการเตรียมครูให้มีความรู้และทักษะในด้านนี้เท่าที่ควร จากงานวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการทางวิชาชีพของครูประถมศึกษา (สำลี ทองธิว, 2541) พบว่าสถาบันฝึกหัดครูส่วนใหญ่เน้นการฝึกปฏิบัติการสอนของนิสิตนักศึกษาในห้องเรียนเท่านั้น จุดมุ่งหมายหลักของการฝึกคือการทำให้นักศึกษามีทักษะการสอน สามารถควบคุมชั้นเรียนและปฏิบัติงานครูที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกงานครูในลักษณะนี้ทำให้สิ่งที่สำคัญที่สุดของงานครูด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชุมชนถูกละเลยไปโดยสิ้นเชิง ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาไม่ได้รับการฝึกให้รู้จักการสร้างสัมพันธ์ภาพกับชุมชนที่ต้องเข้าไปทำงานอยู่ด้วยระหว่างการฝึกสอนในโรงเรียน ไม่รู้จักการหาข้อมูลที่เป็นในชุมชนเพื่อนำมาปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับนักเรียนซึ่งจะต้องใช้ชีวิตอยู่ภายในชุมชนนั้น ข้อมูลที่นักศึกษานำมาใช้เป็นประจำจะจำกัดอยู่เพียงการศึกษาภูมิหลังทางครอบครัว ความสนใจของนักเรียนและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนทั้งนี้เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างสื่อการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนเท่านั้น ส่วนเรื่องความสัมพันธ์กับชุมชนในด้านการเรียนรู้จักวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่โรงเรียนที่กำลังทำการฝึกสอนตั้งอยู่ถูกละเลยไปอย่างน่าเสียดาย นักศึกษาไม่รู้จักสิ่งที่ตนในชุมชนนั้นให้คุณค่า ไม่รู้ปัญหาในชุมชนไม่รู้ถึงความแตกต่างระหว่างข้อมูล ความรู้หรือ

ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่โรงเรียนให้กับสิ่งที่ชุมชนรู้อยู่แล้ว ดังนั้นการที่สถาบันฝึกหัดครู มุ่งเน้นแต่ให้นิสิตนักศึกษาทำงานอยู่แต่ในห้องเรียนห้องใดห้องหนึ่งและฝึกงานอยู่กับครู เพียงคนเดียวไม่ได้มีโอกาสดอกมาสัมผัสกับสภาพความเป็นไปในชุมชนไม่มีโอกาสได้ ศึกษาวิเคราะห์ชุมชนอย่างเป็นระบบระเบียบจึงทำให้ครูส่วนใหญ่ไม่สามารถทำให้ การศึกษาเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงต่อชุมชนได้ ซึ่งนับวันการจัดการศึกษาในสถาบันโรงเรียน จะยิ่งทำให้สถาบันโรงเรียนห่างไกลจากความเข้าใจชุมชนมากขึ้น ทำให้ผู้เรียนเป็นคน นอกชุมชนของตนเองมากขึ้น

ไม่เฉพาะนักเรียนเท่านั้นที่ถูกสถาบันการศึกษาทำให้กลายเป็นคนนอกชุมชนไม่มี โอกาสได้รับข้อมูลหรือเรียนรู้จักคุณค่าของวัฒนธรรมที่แท้จริงภายในชุมชนของตนเอง ไชน์เนอร์ (Zeichner, K, 1990) ให้ความเห็นว่านักการศึกษาส่วนใหญ่ก็เน้นให้ความสำคัญ กับการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวในศาสตร์การศึกษามากไป ให้ความสำคัญกับการปะทะ สัมพันธ์กับคนในวงการเดียวกันซึ่งมีความเชื่อและอุดมการณ์ที่คล้ายคลึงกันมากเกินไปจน เป็นการแยกตนเองออกจากกลุ่มอื่นๆในสังคม ปิดประตูความรู้จากศาสตร์อื่นๆที่สามารถ เข้ามาผสมผสานเชิงสหวิทยาการ

สำหรับทางออกสำหรับเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้พบในงานของสมิธ (Smith, 1980) ซึ่ง ได้แก่การให้นักศึกษาวิชาครูทุกคนใช้เวลาอย่างน้อยร้อยละ 20 ของเวลาการฝึกสอนร่วมทำ งานในโครงการที่มีชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่เป็นเจ้าของซึ่งโครงการเหล่านี้จะมีความแตกต่าง กันออกไปในแต่ละชุมชนทั้งเป้าหมาย วิธีการทำงานและแหล่งทุน การร่วมทำงานนี้ไม่ ได้หมายความว่าแค่การไปช่วยโดยใช้แรงงานพัฒนาชุมชนเท่านั้นแต่หมายความว่า การเข้า ร่วมในฐานะการช่วยวางแผนงานและที่สำคัญคือการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับ โครงการนั้น ซึ่งจุดมุ่งหมายหลักคือการให้นักศึกษาเรียนรู้ทำความเข้าใจกับชุมชนในขณะที่ เดียวกันก็ให้โอกาสชุมชนเรียนรู้จักนักศึกษาและให้ความไว้วางใจแก่นักศึกษาในฐานะผู้ที่ จะผสมผสานความรู้ในระบบ โรงเรียนเข้ากับระบบการศึกษาแบบปกติวิถีชีวิตของชุมชนเพื่อ ประโยชน์สูงสุดต่อคนในชุมชน

เบรดี้ (Brady, L . 1987) เสนอแนะให้มีการปรับโครงสร้างของหลักสูตรฝึกหัด ครูภาคปฏิบัติ โดยเสนอให้นักศึกษาทำการฝึกงานอย่างเต็มตัวในชุมชนเป็นเวลาสาม สัปดาห์ในลักษณะที่เรียกว่า three week block ซึ่งการทำงานกับชุมชน ให้กับชุมชนและ เพื่อชุมชนนี้เป็นงานที่นักศึกษาต้องทำเพิ่มเติมจากเวลาปกติที่ต้องฝึกปฏิบัติงานในโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการทำงานและเรียนรู้จักชุมชนในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง

ของชุมชนและทำให้คนในชุมชนรู้จักและยอมรับนักศึกษามากขึ้นก่อนที่จะเริ่มงานฝึกสอนในโรงเรียน อย่างไรก็ตามในการฝึกทำงานร่วมกับคนในชุมชนนี้อาจารย์ที่ปรึกษาจะต้องให้การดูแลนักศึกษาอย่างใกล้ชิดด้วยเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนในการสื่อสารระหว่างนักศึกษากับคนในชุมชน

ลอว์และฮอร์สเลย์ (Laws,K. & Horsley,M. 1998) ได้อธิบายถึงลักษณะการทำงานร่วมกับชุมชนของนักศึกษาฝึกหัดครูของมหาวิทยาลัยที่เกาะคุกในประเทศออสเตรเลียว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องกระทำอยู่แล้วเนื่องจากชุมชนของเกาะนี้มีลักษณะวัฒนธรรมและค่านิยมที่แตกต่างไปจากสิ่งที่นักศึกษาเรียนรู้และคุ้นเคย ดังนั้นนักศึกษาจำเป็นต้องรู้จักชุมชนที่โรงเรียนของตนตั้งอยู่ให้ดีพอก่อนที่จะเข้าทำการฝึกงานครูในโรงเรียนเพื่อให้งานครูกับงานพัฒนาชุมชนเป็นไปได้อย่างเต็มที่และเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง

ประเด็นเรื่องการประสานงานระหว่างชุมชนกับโรงเรียนนั้นทำให้อาจจะต้องมีการปรับโครงสร้างของหลักสูตรการฝึกหัดครูโดยเฉพาะในส่วนของประสบการณ์วิชาชีพหรือการฝึกสอนอย่างน้อยในระดับที่ให้นิสิตนักศึกษาวิชาครูร่วมทำงานกับชุมชนอย่างแท้จริง ในฐานะข้อบังคับพื้นฐานก่อนการออกฝึกงานครูในโรงเรียน และผู้วิจัยมองว่าน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นที่เป็นไปได้ในการจัดประสบการณ์วิชาชีพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

บทที่ ๔

ขั้นตอนการทำงานอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้

จากการศึกษาอาชีพของชาวบ้านในหมู่บ้านถวายทั้ง ๑๔๐ หลังคาเรือน ผู้วิจัยพบว่า

๑. ๑๒๕ หลังคาเรือนประกอบอาชีพรับไม้แกะสลักมาตกแต่ง ทำสี ประดับกระจก หรือคิดเป็นร้อยละ ๘๘.๕ ของชาวบ้านถวายทั้งหมด

๒. ๗๐ หลังคาเรือนประกอบอาชีพแกะสลักไม้ หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๐ ของชาวบ้านถวาย

๓. ๑๒ หลังคาเรือนประกอบอาชีพธุรกิจค้าขายสินค้าไม้แกะสลักและงานไม้ ค้าขายเครื่องอุปโภคบริโภคและวัสดุต่างๆเพื่อใช้ในการทำงานไม้และตกแต่งไม้ หรือคิดเป็นร้อยละ ๘.๕ ของชาวบ้านถวายทั้งหมด

๔. พบว่าชาวบ้านถวายประกอบอาชีพอื่นๆอีกอาชีพละ ๑-๒ หลังคาเรือน อาชีพอื่นๆมีรับราชการครู ทำงานเป็นพนักงานไปรษณีย์/ไฟฟ้า ทำตู้ซ่อมรถ และเกษตรกร

เป็นที่น่าสังเกตว่าการเป็นเกษตรกรของชาวบ้านถาวยนั้นเน้นหนักไปที่การทำนา และส่วนใหญ่ทำนาพอกินพอใช้ในครอบครัว ถ้าบางปีทำนาได้ผลดีมีเหลือจึงนำออกขาย ดังนั้นข้อค้นพบในข้อที่ ๔ ที่ว่ามีบางครัวเรือนประกอบอาชีพเกษตรกรรมนั้นหมายถึงความถึงบ้านที่ยึดอาชีพการทำนาเป็นหลักไม่ได้ทำเพื่อใช้แต่เฉพาะในครอบครัวดังเช่นบ้านอื่นๆ และที่พบมีเพียง ๑-๒ ครัวเรือนเท่านั้นที่มุ่งทำนาเป็นอาชีพหลัก

สำหรับอาชีพการทำไม้แกะสลักและงานไม้ของชาวบ้านถาวยนั้นสามารถแบ่งออกได้อีกเป็นสามอาชีพใหญ่ๆซึ่งล้วนแต่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันดังนี้

๑. อาชีพงานไม้แกะสลัก ซึ่งหมายถึงการนำไม้เป็นท่อนหรือเป็นแผ่นมาแกะสลักเป็นรูปต่างๆ ทั้งรูปแบบสามมิติเช่นรูปเศียรพระ รูปสัตว์พวกช้าง ม้า รูปคน ส่วนขนาดมีต่างกัน ตั้งแต่ขนาดเล็กกว่าตัวคน เท่าตัวคน และใหญ่กว่าตัวคน และแกะสลักลงบนแผ่นไม้สำหรับประดับฝาผนัง และตกแต่งบ้านเรือน ซึ่งภาพที่แกะสลักบนแผ่นไม้ขนาดต่างๆนี้ส่วนใหญ่เป็นภาพลายตัวละครในวรรณคดีรามเกียรติ์ หรือเป็นรูปลายเทวดาและนางฟ้ามีลายเครือเถา ดอกไม้ไทยประดับตกแต่ง

๒. อาชีพตกแต่งไม้ที่แกะสลักแล้วด้วยสี ประดับกระจกหรือเส้นสี ลงรักปิดทอง และรวมไปถึงการตกแต่งด้วยสีแล้วขัด หรือใช้สารเคมีหรือวิธีการอื่นๆเพื่อให้ไม้ดูเหมือนของเก่าโบราณ ผู้ที่ประกอบอาชีพนี้จะซื้อหุ่นไม้ที่แกะสลักแล้วมาจากจังหวัดใกล้เคียงเช่นจาก ลำพูน ลำปาง และมีหลายคนที่รับงานไม้แกะสลักมาจากคนในบ้านถวายเป็นของขวัญกันมาตกแต่งต่อ

๓. อาชีพทำธุรกิจค้าขายสินค้าไม้แกะสลักที่ทำสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ซึ่งอาชีพนี้รวมตั้งแต่การจัดการติดต่อกับลูกค้าทั้งชาวไทยและต่างประเทศ รับใบสั่งของและต้นแบบของหุ่นเพื่อนำมาว่าจ้างชาวบ้านถวาย ตลอดจนชาวบ้านใกล้เคียงให้ทำหุ่น ตกแต่ง หรือทำเก่าแล้วจัดส่งต่อไปให้บริษัทขนส่ง (shipping) ส่งไปให้ลูกค้า ซึ่งผู้ประกอบอาชีพประเภทนี้จะมีโรงงานของตนเองเพื่อผลิตสินค้า และใช้เป็นโกดังเก็บสินค้าก่อนส่งไปให้ลูกค้า ส่วนหน้าโรงงานมักจะใช้เป็นหน้าร้าน ขายปลีก นอกจากนี้เจ้าของธุรกิจค้าผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักบางคนยังมีที่ดินและร้านค้าให้ชาวบ้านเช่าเพื่อขายสินค้าไม้แกะสลักอีกด้วย

อาชีพแกะสลักไม้

ขั้นตอนการแกะสลักไม้และงานไม้/ การเรียนรู้และถ่ายทอดทักษะของชาวบ้านถวาย

แม้ว่าชาวบ้านถวายจำนวนมากจะประกอบอาชีพแกะสลักไม้และงานไม้แต่ไม่ใช่ทุกคนจะมีขั้นตอนการแกะสลักไม้ หรือใช้เทคนิคเหมือนกันทุกขั้นตอนแม้ว่าจะมีส่วนที่เหมือนกันในบางขั้นตอนก็ตาม อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่าลักษณะและทัศนคติขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับช่างแกะสลักไม้ของช่างแกะสลักไม้ที่มีชื่อเสียง มีฝีมือเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านถวายด้วยกันและของลูกค้าก็น่าจะมีเหมือนกัน นั่นคือช่างแกะสลักไม้ทุกคนยอมรับว่าผู้ที่ประสบความสำเร็จในอาชีพช่างแกะสลักไม้จะต้องเป็นผู้ที่มีสมาธิดี มีความขยันมุ่งมั่นรับผิดชอบทำงานให้สำเร็จ มีความคิดสร้างสรรค์รู้จักคิดแปลงลวดลาย และที่สำคัญที่สุดคือจะต้องมีใจรักงานศิลปะและมีพรสวรรค์ทางด้านนี้ประกอบด้วย

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์นายทิม พันธุศาสตร์ทายาทของพ่อเอื้อน ปรมาจารย์ทางไม้แกะสลักคนหนึ่งของกลุ่มบ้านถวาย พบว่านายทิมเรียนรู้การทำอาชีพงานไม้แกะสลักจากบิดา โดยในระยะแรกจะเป็นลูกมือช่วยหยิบจับเครื่องมือให้ ช่วยขัดไม้ให้ ระหว่างนั้นก็สังเกตเทคนิคการแกะไม้ของพ่อเอื้อนไปด้วย นายทิมมีโอกาสแกะสลักไม้บ้างในช่วงที่พ่อเอื้อนพักและให้นายทิมช่วยแกะลายพื้นๆง่ายๆบางช่วงให้ซึ่งพ่อเอื้อนจะช่วยชี้แนะให้บ้าง และช่วยนำมาเกลารตกแต่งให้อีกที ต่อมาเมื่อสามารถแกะสลักไม้ได้ดีพอสมควรพ่อเอื้อนจึงให้ช่วยแกะไม้เวลาที่มียานเร่งต้องระดมคนช่วยกันทำ จนในที่สุดเมื่อจบชั้นประถมศึกษาภาคบังคับแล้วจึงหันมาจับงานเป็นช่างแกะไม้รับงานของตนเองมาจนถึงปัจจุบัน

เท่าที่สังเกตนายทิมจะแกะสลักลงบนแผ่นไม้ขนาดต่างๆแล้วแต่ที่มีคนมาสั่งหรือนำไม้มาให้ ลวดลายนั้นนายทิมจะเป็นผู้ออกแบบเองโดยที่ตกลงกับลูกค้าว่าต้องการเป็นภาพแบบใด เช่นเป็นตัวละครในวรรณคดีเรื่องใด ตอนใด จะให้มีตัวละครสักกี่ตัวเป็นตัวละครหรือตัวนาง หรือจะให้ใส่เป็นภาพเทวดานางฟ้าเป็นต้น ต่อจากนั้นนายทิมจะมาออกแบบร่างกระยะให้พอกับความกว้างยาวของแผ่นไม้ที่มี กะช่องไฟใส่ลวดลายเครือเถาหรือลายนกให้เต็มพื้นที่และงดงาม สำหรับขั้นตอนในการแกะสลักไม้ของนายทิมสรุปได้ดังนี้

๑. นำแผ่นไม้มาพิจารณาจะขนาดความกว้าง ยาวและดูความหนาของเนื้อไม้ทั้งนี้เพื่อจะได้คิดลวดลายให้เหมาะสมกับเนื้อที่ของแผ่นไม้นั้น เช่นดูความหนาเพื่อจะได้กะได้ว่าจะต้องแกะลายแบบใด ถ้าไม้มีความหนามากอาจจะต้องแกะลายซับซ้อนหลายชั้น ถ้าเนื้อไม้บางอาจจะแกะลายธรรมดาชั้นเดียวเป็นต้น ต่อจากนั้นจึงแบ่งไม้ออกเป็นส่วนๆส่วนใหญ่จะแบ่งเป็น ๓ - ๔ ช่วงแต่ละช่วงจะมาพิจารณาว่าจะใส่ตัวละครอะไรบ้าง มีสักกี่ตัว ตัวละครนั้นๆกำลังทำอะไรอยู่ ส่วนช่องว่างที่เหลือจะใช้จินตนาการใส่ลวดลายดอกไม้ ก้านไม้ ลายเถาวัลย์เพื่อไม่ให้มีช่องว่างมากเกินงาม

ในกรณีที่ไม้ที่มีตำหนิ เช่นมีรอยร้าว หรือเป็นรู นายทิมจะทำการซ่อมแซมก่อนลงมือแกะสลัก โดยใช้เศษผงขี้เลื่อยผสมกาวลาเท็กซ์อุดตามรอยร้าว และรูเหล่านั้นต่อจากนั้นจะขัดไม้ให้เรียบเสมอกัน บางครั้งได้ไม้ที่ไม่ได้ขนาดก็ต้องเลื่อยไม้บางส่วนทิ้งไป หรือหาเศษไม้แบบเดียวกันมาดกด้วยตะปูตัวเล็กซ่อนหัวแล้วขัดให้เรียบเสริมให้ไม้ได้ขนาด แล้วจึงลงมือแกะลวดลายลงบนเนื้อไม้ที่ซ่อมเสริมแล้วนี้

๒. ใช้ดินสอร่างลายคร่าวๆลงบนแผ่นไม้ กระยะแผ่นไม้ไปด้วยในตัว มีบางครั้งที่ต้องร่างลวดลายลงบนกระดาษลอกลายก่อนแล้วนำมาปะลงบนแผ่นไม้แล้วจึงแกะสลักไม้ตามรอยแบบที่วางไว้ อย่างไรก็ตามนายทิมอธิบายว่าการแกะสลักนั้นไม่ได้แกะตามลายทุกอย่างเสมอไป และการร่างนั้นก็ไม่ได้ร่างลายที่เดียวจนเสร็จสมบูรณ์ ระหว่างการแกะจะคิดลายต่อไปแล้วแกะตามลายที่ร่างไปเรื่อยๆ ทั้งนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้แกะสลักได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ใช้จินตนาการที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของนายช่างแต่ละคน

๓. การแกะสลักตัวละครนั้นนายทิมจะกระยะดูส่วนที่เป็นหัว ลำตัว และส่วน ขาและเท้า ต่อจากนั้นจะแกะส่วนที่เป็นเท้าก่อนค่อยๆไล่ขึ้นไปทั้งนี้เพราะส่วนที่เป็นเท้าตัวละครแกะยากถ้าแกะพลาดจะแก้ลำบาก ส่วนที่เป็นหัวและตัวนั้นถ้าแกะพลาดสามารถแก้ไขได้

เมื่อถามถึงขั้นตอนการแกะสลักไม้ที่ยากที่สุด นายทิมตอบว่าการแกะลวดลายดอกไม้ลงบนแผ่นไม้หนาๆจะยากที่สุด เนื่องจากต้องเป็นการแกะลวดลายที่ซับซ้อน ยังต้องแกะ

ลายในชั้นต่างๆยังต้องอาศัยเครื่องมือที่มีขนาดเล็กเช่นพวกสิ่วอพอที่จะล้วงลึกเข้าไปแกะลายข้างในงานในชั้นนี้ต้องการสมาธิและอารมณ์ที่มั่นคงมากๆ มิฉะนั้นลายจะขาดหรือทำให้หักเสียหายได้

๔. ขั้นต่อไปเป็นการแกะส่วนประดับตกแต่งเพิ่มเติม เช่นถ้าเป็นตัวละครที่เป็นนักดนตรีจะต้องแกะไม้เป็นเครื่องดนตรีต่างหาก แล้วนำมาติดเข้ากับตัวละครที่ทำทางจับเครื่องดนตรีอยู่แล้ว การติดเข้ากับตัวละครบนแผ่นไม้นั้นจะใช้กาวหรือตะปูตัวเล็กๆติดซ่อนไว้

๕. ขั้นสุดท้ายคือการขัดไม้ให้เรียบ ตกแต่งให้เรียบร้อย

เครื่องมือที่นายทิมนำมาให้ดูนั้นประกอบด้วยสิ่วหลายขนาดตั้งแต่เล็กมากๆจนถึงชิ้นใหญ่ที่สุด นายทิมอธิบายว่าเครื่องมือเหล่านี้มีชื่อดังต่อไปนี้

- เหล็กขาย สำหรับแกะเดินลายเส้น
- ฉ้อนเล็ก กลาง ใหญ่
- เหล็กดอก สำหรับแต่งลาย
- ไม้แปรง ส่วนใหญ่ทำเองเอาไว้พิเศษไว้ระหว่างการแกะลาย
- กาว
- ตะปูขนาดต่าง
- ผงขี้เลื่อย
- กระดาษขัดเบอร์ ๑๐ / ไม้ขัด

นายทิมเล่าว่าปกติช่างแกะสลักไม้จะมีเครื่องมือเหล่านี้คนละเป็นร้อยชิ้น สำหรับใช้แกะลวดลายแบบต่างๆ เครื่องมือที่ใช้ยากที่สุดคือพวกสิ่วอสำหรับล้วงเข้าไปแกะลาย ตามซอกหรือชั้นต่างๆของลวดลาย นอกจากนี้นายทิมยังเล่าต่อไปอีกว่าไม่เคยเก็บงานฝีมือของตัวเองไว้เลยแม้ว่าจะชอบงานบางชิ้นเป็นอย่างมากก็ตามเนื่องจากจะมีลูกค้ามาพบและขอซื้อไปจนได้ แม้ว่าจะงานบางชิ้นจะยังไม่ทันเสร็จดีก็มีคนมาจองไว้แล้ว แสดงให้เห็นว่างานแกะสลักไม้เป็นที่ต้องการของตลาดเป็นอย่างมาก

เมื่อถามถึงการรับฝึกทักษะการแกะสลักไม้ให้ลูกศิษย์นั้น คุณนายทิมไม่ค่อยเข้าใจคำถามนัก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะปกติชาวบ้านลวดยไม้ได้เรียกคนที่มาขอเรียนรู้ทักษะการทำไม้แกะสลักว่า ศิษย์แต่เรียกว่าลูกมือ หรือพวกที่มาช่วยทำงานมากกว่า ส่วนการเรียนรู้ของพวกลูกมือนั้นก็ต้องทำกันเองโดยอาศัยคอยช่วยเหลือพวกช่างที่ชำนาญกว่าไปก่อน ในขั้นแรกนายทิมจะให้ช่วยขัดไม้ไปก่อนยังไม่ให้ช่วยแกะสลักไม้เนื่องจากเกรงว่าถ้าแกะไม่ดี ทำไม้ได้จะเสียไม้ไปเปล่าๆ พวกนี้จะคอยสังเกตเทคนิคการทำงานและวิธีการแกะสลักไม้เอาเองซึ่งถ้าเป็นพวกที่มีพรสวรรค์ทางนี้เมื่อช่างมือหนึ่งต้องการพักผ่อนบ้าง หรือเวลามีงานเร่งมากๆต้องระดมแรงงานคนช่วยก็จะใช้ให้ช่วย

แกะลายง่าฯพื้นๆจนแกะเป็นไปเอง ส่วนพวกที่พอแกะสลักไม้เป็นอยู่บ้างแล้วนายทิมจะออกแบบลายให้แล้วให้แกะสลักตามลายที่วาดไว้ เมื่อแกะเสร็จแล้วนายทิมจะรับมาตกแต่ง หรือแกะสลักอีกทีหนึ่ง ถ้ามีฝีมือขนาดที่นายทิมไม่ต้องช่วยแก้ลายหรือตกแต่งให้มากนักก็จะส่งงานชิ้นๆให้ทำหรือให้รับงานแกะสลักได้เองเลย นายทิมอธิบายว่าไม่น่าจะเรียกว่าลูกศิษย์เพราะพวกนี้ไม่ได้เสียเงินมาเล่าเรียนจากตน แต่เรียกว่าพวกลูกมือเนื่องจากนายทิมต้องจ่ายค่าจ้างให้พวกนี้มาช่วยงาน และเรียนรู้วิธีการแกะไม้จากตน ข้าเมื่อขายผลผลิตงานไม้แกะสลักได้บางที่ยังต้องแบ่งรายได้ให้อีกด้วย

ช่างแกะสลักไม้คนที่สองที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาขั้นตอนการแกะสลักคือ นายนิพนธ์ พงษ์จันทร์เขียว นายนิพนธ์ทำงานแกะสลักไม้ที่บ้านของตนเองเช่นเดียวกับนายทิม บ้านของนายนิพนธ์นี้อยู่ใกล้กันกับบ้านนายชัย ทายาทของพ่อหนานแก้วปรมาจารย์ทางการแกะสลักไม้และงานไม้ของหมู่บ้านถวายอีกคนหนึ่ง

นายนิพนธ์เล่าว่าการเรียนรู้งานไม้แกะสลักของตนใช้วิธีการสังเกตและฝึกเป็นลูกมือของเจ้าของร้านที่ไปช่วยทำงานอยู่ด้วยหลังจากที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่หก เมื่ออยู่เป็นลูกจ้างฝึกงานจนเป็นแล้วจึงออกมารับงานไม้แกะสลักเอง บิดามารดาไม่ได้ประกอบอาชีพเป็นช่างไม้แกะสลักแต่อย่างไร

ลักษณะงานไม้แกะสลักของนายนิพนธ์เป็นรูปสัตว์เป็นตัวๆ มีหลายขนาด นายนิพนธ์บอกว่าในระยะแรกๆจะทำหุ่นพวกสัตว์เป็นตัวเล็กๆก่อน เมื่อฝีมือพัฒนาขึ้นจึงทำหุ่นไม้แกะสลักตัวใหญ่ขึ้น บางทีก็แกะไม้เป็นแผ่นๆเหมือนกันแล้วแต่จะมีไม้มาให้ทำ ไม้ที่ใช้เป็นวัสดุในการทำงานจะเป็นไม้พวกครกและไม้รางน้ำ นายนิพนธ์อธิบายให้ผู้วิจัยฟังว่างานแกะสลักแต่ละชิ้นมีลักษณะเฉพาะเมื่อทำเสร็จแล้วบอครั้งที่รู้สึกเสียค่าที่ต้องขายไป แต่ก็จำเป็นต้องขายเนื่องจากเป็นรายได้ของครอบครัว มีฝรั่งที่สนใจมาขอศึกษาการแกะสลักไม้จากนายนิพนธ์บ้างแต่นายนิพนธ์บอกว่าสอนให้ฝรั่งแกะสลักตามแบบของตนยากและใช้เวลานาน

ขั้นตอนการแกะสลักไม้ของนายนิพนธ์เป็นดังนี้

๑. วาดแบบเป็นโครงร่างก่อน ในการเขียนโครงร่างนั้นถ้าลูกค้าต้องการแบบที่มีอยู่แล้วก็จะเอาลายนั้นมาลอกลงบนไม้ได้เลยทีเดียวไม่ต้องออกแบบใหม่อีก แต่ถ้าไม่มีนายนิพนธ์ต้องใช้จินตนาการเอาเองโดยใช้ผสมผสานกับลวดลายที่เคยเห็นตามแบบ หรือที่เคยทำมาก่อน

๒. แกะหุ่นไม้ตามแบบ โดยแกะแบบหยาบๆก่อน

๓. แต่งลาย แกะรายละเอียดของหุ่นเช่นแกะหน้าตา เครื่องตกแต่ง

๔. ขัดตกแต่งให้เรียบร้อย

บางครั้งในขั้นการแกะรายละเอียดของหุ่นนายนิพนธ์แล้วจะต้องทำการจัดให้เรียบร้อยก่อนซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลายที่กำลังแกะสลักอยู่ แต่ต้องทำการซ่อมแซมแก้ไขที่แกะผิดพลาดก่อนแล้วจึงขัดเสมอ สำหรับขั้นตอนการแกะที่นายนิพนธ์เห็นว่ายากที่สุดและใช้เวลานานที่สุดคือการคิดลายจากจินตนาการ มีบ่อยครั้งที่คิดลายที่จะแกะต่อไม่ได้ก็ต้องหยุดพักหางานอื่นๆทำแล้วจึงค่อยมาเริ่มต้นใหม่ ปัญหานี้ทำให้การแกะสลักไม้แต่ละชิ้นใช้เวลาไม่เท่ากันซึ่งเวลาที่ใช้นี้นับอยู่กับว่าช่างแกะสลักไม้คิดลายได้หรือไม่ การที่ใช้เวลาไม่สม่ำเสมอนี้ส่งผลให้รายได้ในแต่ละเดือนไม่เท่ากันไปด้วย ขณะที่ผู้วิจัยเข้าศึกษาขั้นตอนการแกะสลักไม้ของนายนิพนธ์นี้นายนิพนธ์กำลังขัดตกแต่งไม้เขวนประตูที่นายนิพนธ์เพิ่งทำให้กับโรงแรมใหญ่โรงแรมหนึ่ง (do not disturb /make my room)

ช่างแกะสลักไม้คนที่สามที่ผู้วิจัยเข้าไปสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการแกะสลักไม้ได้แก่ นายบุญผล พันธูสา ครอบครัวของนายบุญผลมีฐานะค่อนข้างดี ดูจากสภาพบ้านที่มีบริเวณกว้างขวาง ตัวบ้านใหญ่โต นายบุญผลเล่าให้ฟังว่าตนเองเป็นบ้านถวายเป็นมาตั้งแต่เกิดตระกูลพันธูสาเป็นตระกูลเก่าแก่ของบ้านถวายนี้นี้ มีญาติใช้นามสกุลเดียวกันอยู่ในบ้านถวายหลายครอบครัวด้วยกัน นายบุญผลเป็นทายาทคนหนึ่งของพ่อหนานแดงปรมาจารย์หนึ่งในสามของบ้านถวาย นายบุญผลอยู่ช่วยพ่อหนานแดงทำงานไม้แกะสลักมาตั้งแต่เด็กๆดังนั้นจึงได้เรียนรู้กลวิธีการแกะสลักจากพ่อหนานแดงไว้ได้มากกว่าลูกคนอื่นๆ กอรปกับที่มีใจรักงานแกะสลักนี้เป็นทุนเดิมอยู่แล้วจึงตัดสินใจรับทำงานแกะสลักไม้ตั้งแต่เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ สืบต่อจากพ่อหนานแดง ทำชื่อเสียงทางงานไม้แกะสลักทั้งดงามมีคุณค่าทางศิลปะเป็นที่รู้จักของลูกค้ำที่สนใจทางงานด้านนี้เป็นอย่างดี

งานไม้แกะสลักของนายบุญผลมีความละเอียดอ่อน เส้นคมลึก ได้อารมณ์ มีความอ่อนช้อยและซับซ้อนมาก งานชิ้นสำคัญที่เป็นที่ยกย่องชาวต่างประเทศมากคือชิ้นที่แกะเป็นลายมัจฉา และชิ้นที่แกะเป็นลายหัวพญานาค นายบุญผลได้รับเชิญให้ไปแสดงการแกะสลักไม้ในงานประจำปีของประเทศญี่ปุ่นติดต่อกันเป็นเวลาหลายปีแล้ว สำหรับงานไม้แกะสลักของนายบุญผลนั้นมีทั้งชาวไทยและต่างประเทศมาขององ สร้างกันเป็นจำนวนมากจนต้องเข้าคิวรอกันเป็นปีก็มี

เมื่อถามถึงช่วงเวลาที่ใช้ในการทำงานแกะสลักไม้ นายบุญผลเล่าว่าทำงานได้ไม่จำกัดว่าจะเป็นช่วงเวลาใด แต่ต้องดูที่อารมณ์และสมาธิ กล่าวคือถ้าวันใดอารมณ์ดีมีสมาธิไม่มีเรื่องวุ่นวายใจจะทำงานได้ตั้งแต่เช้าจนเย็น ถ้าทำงานแกะสลักในเวลาที่ไม่มียารมณ์จะทำแล้วลายที่ได้จะไม่สวยเท่าที่ควรและที่สำคัญคือเวลาแกะลายเส้นเล็กๆละเอียดมากจะทำลายขาด ทำให้เสีย

หาย ดังนั้นนายบุญผลจะหลีกเลี่ยงทำงานไม้แกะสลักเมื่อไม่มีอารมณ์จะทำ เวลาทำงานนายนิพนธ์ชอบทำตามลำพังคนเดียว มีวิทยุเครื่องเก่าๆเครื่องหนึ่งเป็นเพื่อนฟังเพลงไปเรื่อยๆ ทำงานอยู่ในเพิงไม้มุงจากหลังเล็กๆหลังบ้านไม่ชอบให้ใครมาวุ่นวาย นายนิพนธ์เล่าต่อไปด้วยว่าชอบมีคนมาสัมภาษณ์ถึงขั้นตอนและวิธีการทำงานไม้แกะสลักบ่อยๆ มีการถามคำถามที่ไม่อยากตอบเช่นได้ไม้มาจากที่ไหน มีความเห็นอย่างไรกับการตัดไม้ทำลายป่าเป็นต้น เป็นคำถามที่ทำให้เกิดความรำคาญ บางทีจะถูกหนีไปเฉยๆ ไม่ยอมพูดด้วยก็มี

สำหรับขั้นตอนการทำไม้แกะสลักนั้นมีดังนี้

๑. วางลายบนเนื้อไม้โดยการวาดคร่าวๆด้วยดินสอเขียนลาย ซึ่งการวางลายนี้เท่ากับเป็นการกะแนวลายบนพื้นผิวของไม้ที่มีอยู่ไปด้วยในตัว

๒. แกะสลักตามลายที่วางไว้ เป็นการแกะอย่างหยาบๆก่อนเพื่อให้ได้ลายในภาพรวม ระหว่างการแกะลายจะใช้แปรงปัดเศษไม้เลื้อยออกเป็นระยะๆเพื่อให้สะอาดมองเห็นลายที่จะแกะต่อไปได้

๓. แกะสลักเก็บรายละเอียด ในขั้นนี้จะใส่ลายตามจินตนาการลงไปด้วยโดยดูให้สวยงามประกอบไปกับลายหลักที่วางไว้ ถ้ามีการแกะผิดพลาดจะพยายามหาทางดัดแปลงลายแก้ไขไปเรื่อยๆ ถ้าแกะจนไม้ขาดหรือบางจนไม้หักต้องซ่อมแซมโดยใช้กาวผสมผงขี้เลื่อยอัดแล้วขัดให้ดูเป็นไม้เนื้อเดียวกันกับแผ่นเดิมแล้วแกะลายต่อไป

๔. ขัดไม้ตกแต่งให้เรียบร้อย

สำหรับการถ่ายทอดเทคนิคการแกะสลักไม้ให้ลูกมือตลอดจนผู้ที่ต้องการจะมาฝึกการแกะสลักไม้นั้นนายบุญผลเล่าว่าในขั้นแรกต้องให้เขารู้จักเครื่องมือแต่ละชิ้นสำหรับการทำงานก่อน โดยในขั้นแรกนี้นายบุญผลจะนำเครื่องมือมาให้ลูกศิษย์รู้จักให้ลองใช้และสังเกตรอยฟันของเครื่องมือเวลาตอกลงบนเนื้อไม้ แล้วจึงให้ลูกศิษย์ไปสั่งทำเครื่องมือแต่ละชิ้นโดยนำรอยฟันนี้ไปให้ช่างเหล็กที่รับทำเครื่องมือแกะสลักไม้ดูทำเครื่องมือที่ตรงกับรอยฟัน ซึ่งการเรียนรู้เช่นนี้ทำให้ลูกศิษย์รู้จักว่าจะต้องใช้เครื่องมือใดสำหรับการแกะลายแบบใดและตอนใด จะใช้เครื่องมืออะไรจึงจะเหมาะกับการแกะสลักลายละเอียด และเครื่องมือใดสำหรับลายหยาบ หรือทำลายเส้น นายผลอธิบายว่าปกติแล้วพ่อลงมือแกะสลักไปได้ไม่นานนักทุกคนก็จะสามารถแกะสลักไม้ได้เอง แต่ฝีมือการแกะสลัก ความสามารถในการใช้จินตนาการสร้างสรรค์ลาย เทคนิคการเล่นลายและความสำเร็จของการแกะสลักนั้นขึ้นอยู่กับพรสวรรค์และความอดทน สมาธิของลูกศิษย์แต่ละคน บางคนขยันแต่เรียนแกะไม้มาเป็นปีๆก็ยังไม่มีการพัฒนาฝีมือก็มี

วิธีการสอนของนายบุญผลหลังจากที่ลูกศิษย์รู้จักเครื่องมือแล้วนั้น ในขั้นต่อมาคือให้ไม้ลูกศิษย์ไปช่วยแกะสลักกันคนละท่อน ลงมือแกะตามลายที่นายบุญผลออกแบบให้ ระหว่าง

แกะสลักนวนบุญผลจะให้คำแนะนำไปด้วย ถ้าแกะพลาดก็ต้องช่วยแก้ลายหรือตกแต่งซ่อมให้ ส่วนใหญ่ก็แกะสลักกันได้ดีพอใช้แต่ลายจะไม่คมชัดเท่าตนเอง แต่เมื่อแกะไปนานๆก็จะคมชัดและละเอียดมีลูกเล่นมากขึ้น

นายสิงห์แก้ว โปธา เป็นช่างแกะสลักไม้ของหมู่บ้านถวายนคนที่สี่ที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาขั้นตอนการแกะสลักไม้ และสัมภาษณ์วิธีการถ่ายทอดทักษะการแกะสลักไม้ให้ลูกศิษย์ นายสิงห์แก้วเป็นช่างแกะสลักทำเศียรพระไฉ่ฉางมามีความประณีตซึ่งตัวนายสิงห์แก้วมีความภูมิใจในผลงานของตน ทั้งภรรยาซึ่งเป็นช่างช่วยตกแต่ง ทำสื่ออยู่ที่ร้านเดียวกันนี้เองก็ภูมิใจกับฝีมือของสามี และเล่าเสริมเป็นระยะๆถึงความสามารถและพรสวรรค์ทางด้านนี้ของสามีด้วย เธอกล่าวว่าสามีเรียนรู้การแกะสลักไม้ได้รวดเร็วกว่าเพื่อนรุ่นเดียวกัน และสามารถจดจำแบบได้ดีกว่าคนอื่นๆ

นายสิงห์แก้วเล่าว่าเรียนรู้การแกะสลักไม้และงานไม้จากพี่ชายเมื่ออายุได้ประมาณ ๑๖ ปี (ปัจจุบันนายสิงห์แก้วอายุได้ ๓๖ ปี) ขณะนั้นนายสิงห์แก้วบวชเป็นเณรอยู่ ต่อจากนั้นไปเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยการเข้าไปสมัครเป็นลูกจ้างแกะสลักไม้ในเมืองจันทานูจึงแยกตัวออกมารับงานทำเองที่หมู่บ้านถวาย รับทำงานแกะสลักไม้อยู่ที่บ้านและที่ร้านซึ่งเช่าอยู่ที่ร้านค้าสองฝั่งคลองสำหรับแรงบันดาลใจให้เลือกทำงานอาชีพแกะสลักไม้และงานไม้นี้ นายสิงห์แก้วเล่าว่าทำตามๆกันไป เห็นชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนี้กันก็เลยหันมาจับอาชีพนี้บ้าง อย่างไรก็ตามนายสิงห์แก้วรับว่าทำมาเป็นอาชีพเสริมด้วย

เท่าที่สังเกตการแกะสลักไม้ของนายสิงห์แก้วผู้วิจัยพบว่านายสิงห์แก้วจะแกะสลักเศียรตั้งแต่ช่วงไหล่ขึ้นไป แกะสลักเป็นส่วนลำคอ ใบหน้า จมูก แก้ม คิ้ว ตา ปาก และใบหู ส่วนที่ผมและยอดเศียรจะส่งให้ช่างแต่งสีทำเนื่องจากต้องใช้กลวิธีตกแต่งและรมควันซึ่งนายสิงห์แก้วไม่ได้ทำ จะทำเฉพาะส่วนที่เป็นงานแกะสลักไม้หรือที่เรียกกันว่าทำหุ่น เศียรพระที่นายสิงห์แก้วทำมีสมัยต่างๆ สมัยสุโขทัย เชียงแสนและอยุธยาเป็นต้น เวลาที่ใช้ในแกะสลักไม้นั้นแน่นอนแล้วแต่ว่าจะเป็นงานเร่งด่วนแค่ไหน ถ้าเร่งมากๆจะต้องแกะสลักกันทั้งวันตั้งแต่เช้ามืดจนกินข้าว บางวันต้องแกะสลักกันถึงช่วงเวลาค่ำไปถึงดึกคืนก็เคยทำ ในทำนองกลับกันคือถ้างานไม่เร่งก็จะค่อยๆทำไปตามสบาย เมื่อถามว่าไม้ที่ใช้เป็นไม้ประเภทใดนายสิงห์ตอบว่าเป็นไม้สักที่ซื้อต่อมาจากชาวเขาอีกทีหนึ่ง ตอนนี้อายุไม้แพงมากทำให้ต้นทุนการผลิตไม้แกะสลักพลอยแพงตามไปด้วย

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในการทำเศียรพระของนายสิงห์แก้วนี้ไม่ได้ทำตามลำพังคนเดียวกล่าวคือทำหุ่นแล้วยังต้องส่งไปให้ช่างแต่งสีแต่งเส้นเกษาพระอีกทีหนึ่ง เรื่องนี้นายสิงห์แก้วอธิบายว่าการแกะสลักไม้นี้ทำรายได้ให้ดีกว่าการทำสี และตกแต่งหุ่น นอกจากนี้การตกแต่งหุ่นการทำสียังยุ่งยาก เสียเวลามากดังนั้นแทนที่จะใช้เวลาในการตกแต่งทำสีหุ่นเองจึงนิยมส่งไปให้

ช่างตกแต่งสีรับทำต่อ ส่วนตัวนายสิงห์แก้วเองจะรับแกะสลักทำหุ่นแต่เพียงอย่างเดียว นายสิงห์แก้วเล่าว่าแค่การแกะสลักไม้ทำเศียรนี้ก็ไ้ราคาประมาณเศียรละ ๔๐๐ บาทแล้ว เมื่อถามว่าการจะแกะสลักเศียรพระเป็นสมัยไหนนายสิงห์แก้วใช้อะไรในการตัดสินใจ นายสิงห์แก้วตอบว่าจะดูที่ตลาดผู้ซื้อนิยมเศียรสมัยใด ก็จะแกะสลักไปในสมัยนั้นซึ่งเรื่องนี้ช่างแกะสลักไม้และงานไม้ต้องคอยติดตามข่าวคราวความเคลื่อนไหวของตลาดอยู่ตลอดเวลา ต้องตามให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของความนิยมในท้องตลาด

สำหรับขั้นตอนการแกะสลักไม้ของนายสิงห์แก้วมีดังนี้

๑. ตัดไม้เป็นท่อนๆประมาณท่อนละ ๒๐ นิ้วซึ่งจะสามารถแกะเศียรได้ ๒ เศียร

๒. วางเค้าโครงหุ่นโดยอาศัยประสบการณ์และความชำนาญกะระยะ ประมาณดูว่าส่วนใดควรเป็นช่วงไหล่ ช่วงโอบหน้า ช่วงหน้า และช่วงคอ

๓. วัดระยะส่วนที่เป็นเศียรพระและโอบหน้า จากเศียรถึงคางให้ยาวประมาณ ๗ นิ้วครึ่ง หน้าผากถึงคางยาวประมาณ ๕ นิ้ว ความกว้าง ความหนา และความยาวดูตามความเหมาะสมให้ได้สัดส่วน

๔. เริ่มแกะสลักไม้โดยแกะส่วนที่เป็นจมูกก่อนเป็นอันดับแรกเพราะทำได้ยากมาก และเป็นจุดกึ่งกลางที่สำคัญที่สุดของโอบหน้า ต่อจากนั้นจึงแกะสลักส่วนที่เป็นคิ้ว ตา แก้ม และปาก นายสิงห์แก้วย้ำว่าการแกะสลักปากนี้เป็นส่วนที่ยากที่สุดเนื่องจากจะต้องทำให้ดูอัมเอบ ยิ้มแย้มดูมีบุญบารมีต้องใส่ใจอารมณ์ให้ดูมีเมตตาและในขณะเดียวกันก็ต้องดูแล้วสงบเยือกเย็นอีกด้วย ต่อจากนั้นจึงลงมือแกะสลักส่วนที่เป็นโอบหูทั้งสองข้าง ส่วนที่เว้นไว้คือส่วนที่เป็นเส้นเกศาซึ่งจะต้องส่งให้ช่างตกแต่งสีทำ

๕. หลังจากช่างตกแต่งสีทำเส้นเกศาเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงนำมาตรวจดูความเรียบร้อยอีกทีหนึ่ง อาจจะต้องมีการแก้ไข เดิมส่วนที่ยังดูไม่สมบูรณ์สวยงาม หลังจากนั้นจึงนำไปขึ้นฐานรอการส่งไปจำหน่าย หรือจำหน่ายเอง

อาชีพตกแต่งงานไม้แกะสลัก - ทำสี - ทำเก่า

ขั้นตอนการทำสี ตกแต่งด้วยเส้นสี ประดับกระจกและการทำหุ่นให้ดูเก่าเป็นของโบราณ

อาชีพที่สองที่ผู้วิจัยพบในหมู่บ้านถวายเป็นอาชีพการรับหุ่นไม้แกะสลักมาตกแต่ง ทำสี การตกแต่งนี้นิยมใช้เส้นสีซึ่งเกิดจากการนำสีน้ำมันมาผสมกับปูนขาวและชันให้ได้สัดส่วนกันคล้ายก๊อนดินน้ำมัน แบ่งมากลึงทำเป็นเส้นยาวๆไว้สำหรับขดทำลวดลายบนหุ่นไม้แกะสลักอีกทีหนึ่ง หุ่นแกะสลักหลายแบบต้องใช้กระจกสีแดง สีเขียว หรือลูกแก้วตกแต่งแบบโบราณตามแบบพม่าและขอม นอกจากนี้ยังมีการลงรักปิดทอง หรือทาสีทองขัดด้วยฝุ่นขาวเพื่อให้ดูเก่าอีกด้วย อาชีพการทำสี ตกแต่งหุ่นไม้ด้วยเส้นสี ติดกระจก ลงรักปิดทองและทาสีเก่านี้เป็นอาชีพที่คนชาวบ้านถวายทำกันเป็นส่วนใหญ่ และเป็นที่น่าสังเกตว่าในขณะที่งานอาชีพแกะสลักไม้และงานไม้นั้นเป็นงานที่มีช่างผู้ชายเป็นคนทำ งานในอาชีพตกแต่งหุ่นไม้แกะสลักนี้จะพบว่าคนทำส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้หญิง

แม่หลวงวลีย์ ปิธิ เป็นคนแรกในอาชีพทำสี ตกแต่งหุ่นไม้ด้วยเส้นสี กระจก ลงรักปิดทองและทำเก่าที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาขั้นตอนการประกอบอาชีพนี้ แม่หลวงเป็นภรรยาของพ่อหลวงสุวรรณและเป็นน้องสาวแท้ๆของเจ้าของบ้านที่ผู้วิจัยเข้าไปเช่าอยู่ระหว่างการทำวิจัย แม่หลวงมีโรงงานเล็กๆซึ่งมีลูกจ้างผู้หญิงวัยตั้งแต่สาวจนถึงกลางคนทำงานอยู่ด้วยประมาณ ๘ - ๑๐ คน แบ่งหน้าที่กันทำงานเป็นกลุ่มๆ กลุ่มละ ๒ - ๓ คน ที่โรงงานนี้นอกจากจะรับตกแต่งหุ่นไม้ทำสีหุ่นแล้ว ยังรับทำให้หุ่นดูเก่าเป็นของโบราณอีกด้วย แม่หลวงเล่าให้ฟังว่าเรียนการตกแต่งหุ่นไม้มาจากร้านน้อมสินในเมืองเชียงใหม่ โดยไปฝึกเป็นลูกจ้างหลังจากที่เรียนจบจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม เป็นลูกจ้างเรียนรู้งานอยู่ได้ประมาณ ๔ - ๕ ปีจึงลาออกและกลับมาทำงานเองที่บ้านถวาย ระหว่างการฝึกงานนั้นได้ค่าแรงจากนายจ้างวันละ ๑๒ บาท

ปัจจุบันแม่หลวงรับหุ่นไม้ที่แกะสลักเรียบร้อยแล้วมาจากบ้านหมื่นข้าวและบ้านหนองช้างฟ้า จังหวัดลำพูน เป็นพวกตุ๊กตาดขนาดใหญ่ และเป็นรูปเทวดา นางฟ้าแบบไทยแต่งเครื่องทรงแบบโบราณ หุ่นหลายตัวเป็นรูปองค์พระปางต่างๆ ที่เป็นหุ่นชาวบ้านทางเหนือและชาวพม่าก็มีไม่น้อย แม่หลวงอธิบายว่าหุ่นเหล่านี้จะนำมาตกแต่งทำสีตามความต้องการของลูกค้าที่มาสั่ง หรือตามความนิยมของตลาด ส่วนใหญ่การตกแต่งนั้นจะดูตามแบบของโบราณและตามแบบที่ลูกค้าเอามาให้ดูเป็นแบบ บางทีก็ต้องใช้จินตนาการผสมเข้าไปด้วยเพื่อให้ดูสวยงามซึ่งทำให้การตกแต่งทำสีของแต่ละร้านแต่ละโรงงานมีความแตกต่างกันไป เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว แม่หลวงเล่าว่าเห็นตุ๊กตาหุ่นเหมือนๆกันนั้นที่จริงถ้าพิจารณาดีๆแล้วจะพบลวดลายและเทคนิคการทำที่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่เจ้าของที่ทำจะจำฝีมือของตัวเองได้ เมื่อทำสี ตกแต่งเครื่องทรงเรียบร้อยแล้ว พ่อหลวงจะเป็นคนตกแต่งให้ดูเรียบร้อยสวยงามตลอดจนเป็นคนแต่งหน้า เขียนคิ้ว และปากให้หุ่น

เองเป็นขั้นสุดท้าย ปกติการทำงานของโรงงานนี้จะทำกันทั้งวัน แต่ถ้างานเร่งมากก็จะทำกันในช่วงกลางคืนด้วย การปิดโรงงานนั้นจะปิดยาวปีละหนึ่งครั้งเวลาปิดไม่แน่นอนแต่จะพลาดทุกข้างทั้งหมดไปเที่ยวกันไกลๆเป็นเวลาหลายวันเพื่อพักผ่อนกันให้เต็มที่ ครอบครัวของแม่หลวงนั้นนอกจากจะรับหุ้มน้ำมันและสติกมาดกแต่งทำสีแล้ว ยังมีที่นาของตนเองเอาไว้ทำนาข้าวสำหรับไว้กินไว้ใช้เองในครอบครัวด้วยการซื้อข้าวกินนั้นแพงมากจึงต้องทำนาไว้กินเอง ถ้าปีใดนาข้าวได้ผลดีพอมีเหลือจึงนำออกขาย

ขั้นตอนการทำสีเส้นของแม่หลวงมีดังนี้ :

ใช้สีน้ำมันผสมกับปูนขาวและชัน นำมาผสมกันแล้วปั่นให้เป็นก้อนเช่นน้ำไว้กันสีแห้งแข็ง และจะแช่น้ำไว้จนกว่าจะแบ่งออกมาเป็นก้อนเล็กๆเพื่อนำมาคลึงทำเป็นเส้นยาวๆ หรืออาจจะนำมาตีทำเป็นแผ่นสำหรับหุ้มเศียรพระเพื่อถนอมให้เป็นขดเส้นเกศา เวลาแบ่งออกมาคลึงทำเป็นเส้นจะต้องพรมน้ำตลอดเวลามีฉะนั้นสีจะแห้งแข็งตัว เวลาคลึงก้อนสีผสมนี้จะคลึงบนแผ่นกระดานไม้ขนาดประมาณ ๑๒ x ๑๒ นิ้ว มีแผ่นไม้ขนาด ๓ x ๓ นิ้วเป็นเครื่องมือในการกดคลึงก้อนสีทำเป็นเส้นเมื่อได้เส้นสีขาวตามต้องการแล้วจะนำมาวางผึ่งให้หมาด รอการนำไปใช้จัดทำลวดลายบนตัวหุ่นที่ลงสีทาไว้หมาดๆ เส้นสีจะติดกับตัวหุ่นเพราะสีที่ยังไม่แห้งนี้จะทำหน้าที่เสมือนกาว แล้วช่างจะทาสีทับเส้นสีลงไปอีกทีหนึ่งทำให้เส้นสีติดแน่นกับตัวหุ่นอย่างแน่นหนา

ขั้นตอนการตกแต่งหุ่นไม้ :

เมื่อได้หุ่นตุ๊กตาไม้มาใหม่ๆ แม่หลวงวลียอธิบายถึงขั้นตอนการทำว่า

๑. จะต้องซ่อมหุ่นเหล่านี้เสียก่อนด้วยการใช้กาวผสมผงขี้เถ้าอุดรอยแตกหรือรอยร้าวที่อาจมีอยู่ แล้วจึงขัดให้เรียบ

๒. นำหุ่นที่ซ่อมแล้วไปอบ ร่มควันบนเตาที่ใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิง ทั้งนี้เพื่อไล่ความชื้นออกจากเนื้อไม้กันไม่ให้ไม้เป็นเชื้อรา หรือแตกร้าวทั้งยังเป็นการไล่ตัวมอดที่อาจมีอยู่ในเนื้อไม้

๓. นำหุ่นไปเผาโดยใช้แก๊สเผาให้ไหม้จนออกสีดำประมาณ ๒๐ นาทีซึ่งต้องระวังไม่ให้หุ่นไม้ติดไฟลุกขึ้น ทั้งยังต้องระวังไม่ให้ไหม้เกรียมจนเกินไป การเผานี้เพื่อไล่เส้นไม้ที่มีอยู่ ทำให้เวลาขัดหุ่นไม้แล้วจะได้ไม้ที่เรียบปราศจากเส้นไม้

๔. นำหุ่นไม้ไปซ่อมอีกทีหนึ่ง โดยใช้ปูนผสมกาวทาให้เรียบ

๕. ตากหุ่นให้แห้งอีกประมาณ ๑๕ นาทีแล้วจึงนำมาขัดให้ขาว

๖. ใช้สีน้ำมันทาก่อนติดทำลวดลายด้วยสีเส้น

๗. ติดสีเส้นทำลวดลายตามแบบ

๘. ดิดกระจกสี ถ้าต้องการดิดกระจกแบบนูนจะต้องใช้สีเส้นป็นเป็นก้อนกลมเล็กๆวางเป็นฐานก่อนดิดกระจก จะได้กระจกที่นูนขึ้นจากตัวหุ่นไม้แกะสลัก แต่ถ้าดิดกระจกลงบนสีน้ำมันเลททีเดียวจะได้กระจกที่ราบเสมอเนื้อไม้

๙. ทาสีทับสีเส้นที่ดิดตลอดเลยไว้ ซึ่งจะทำได้สีสันที่สวยงามทั้งยังทำให้สีเส้นนั้นติดแน่นกับตัวหุ่นไม้แกะสลัก

๑๐. ดากหุ่นให้แห้ง

วิธีลงรักปิดทอง :

๑. ลงรักบนบริเวณหุ่นไม้แกะสลักที่ต้องการปิดทอง

๒. พอรักหมาดจึงนำแผ่นทองมาปิดทับ

๓. ใช้แปรงกดและป้ายปิดทองที่ปิดทับหุ่นไม้ ทองจะติดหุ่นเป็นเนื้อเดียวกัน ส่วนเศษทองที่เหลือจะตกลงบนกระดาษหนังสือพิมพ์ที่วางรองหุ่นไม้ไว้

๔. ฆ่าสีทองโดยใช้แอลกอฮอล์ป่นขลากลสีเหลืองทาทัບส่วนผสมนี้จะใช้ขลากลน้อยกว่าแอลกอฮอล์ ทำให้สีทองที่ได้ดูไม่สุกปลั่งเหมือนของใหม่แต่จะมีสีหมอง แต่ดูมีราคาเหมือนของเก่าโบราณ

๕. ทาน้ำมัน vanish ดำและลง wax สีขาวทับเพื่อให้ดูเก่า

อุปกรณ์ที่ใช้ในการแต่งสีเส้นลงบนหุ่นไม้แกะสลัก :

๑. ใบเลื่อยหัก สำหรับใช้ตัดสีเส้นและกลสีเส้นบนหุ่นไม้แกะสลักให้ขดเป็นลวดลายตามแบบ

๒. ขวดแก้วสำหรับทุบและนวดก้อนสีน้ำมันผสมปูนและชัน ให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกัน

๓. ฆ้อนสำหรับทุบสีก้อน

๔. ปลอกปากกา หรือไม้กลวงสำหรับกลสีเส้นที่ดีเป็นแผ่นทำให้เป็นรูปเส้นเกสา ขดบนเศียรพระ

๕. แผ่นไม้กระดานขนาด ๑๒ x ๑๒ นิ้วสำหรับรองสีเส้น

๖. เศษไม้ขนาด ๓ x ๓ นิ้วสำหรับจับสีเส้นกลึง

๗. อ่างน้ำสำหรับแช่ก้อนสีที่ผสมแล้ว

๘. แปรงสำหรับปิดทอง

๙. กระดาษทรายหรือไม้ขัดเสี้ยนหุ่นไม้แกะสลัก

๑๐. แปรงทาสีขนาดต่างๆ

๑๑. กระจกสีต่างๆ และเครื่องตัดกระจกหัวเพชรและกรโกเล็กสำหรับตัดแผ่นกระจกให้ได้รูปและขนาดตามต้องการ

๑๒. ไม้กั้นรูปสั้นๆ สำหรับจับกระจกติดลงบนตัวหุ่นไม้

๑๓. สีน้ำมัน

๑๔. แอลกอฮอล์

๑๕. สี vanish

๑๖. กาวลาเท็กซ์

๑๗. สีน้ำ

๑๘. แผ่นทอง

๑๙. ริก

๒๐. สีชมพูหุ่นไม้แกะสลัก

๒๑. ปูนขาว

๒๒. ชัน

๒๓. ดึงแก๊ส

วิธีการทำหุ่นไม้ให้ดูเก่า : แม่หลวงวลีย์ใช้วิธีทา กาวลาเท็กซ์บนหุ่นไม้แกะสลักบริเวณที่ต้องการให้ดูเหมือนสีเก่าแตกลายแบบธรรมชาติ แล้วจึงทาสีน้ำลงไป เมื่อสีและกาวแห้งแล้วสีที่ทาทับไว้ข้างบนจะแตกดูเหมือนของโบราณ

เมื่อถามถึงปัญหาและขั้นตอนที่ยากที่สุดในการทำงานอาชีพนี้แม่หลวงบอกว่าไม่มีจะมีก็แต่การที่ต้องตกลงเรื่องราคากับผู้ซื้อ โดยเฉพาะผู้ซื้อที่มาจากกรุงเทพฯ ที่ต้องการของดีราคาถูกมากๆ แม่หลวงเล่าถึงราคาค้นทุนที่ต้องไปซื้อหุ่นไม้แกะสลักมา ราคายของที่ใช้ในการทำสีและค่าแรงของคนงาน เล่าถึงว่ากว่าจะทำออกมาได้แต่ละชิ้นใช้เวลาค่อนข้างมากต้องอาศัยความประณีตดังนั้นราคาจึงค่อนข้างตายตัวอยู่แล้วดังนั้นเวลาที่มีคนกรุงเทพฯ มาต่อราคาแม่หลวงจะรู้สึกเสียใจ บางทีต่อราคาเป็นรายชิ้นแล้วเมื่อซื้อจำนวนมากๆ ยังขอต่อราคารวมอีกซึ่งการค้าขายหุ่นไม้แกะสลักนี้ไม่สามารถลดราคารวมได้อีกเนื่องจากต้องคิดราคาค้นทุนเป็นรายชิ้นไป สินค้าแต่ละชิ้นราคาไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับลวดลาย และขั้นตอนการทำ ยกตัวอย่างเช่นหุ่นไม้แกะสลักบางชิ้นสามารถขายได้ในราคาถูกเนื่องจากบางร้านลดขั้นตอนการเอาไม้มาขึงไป ไม่รมควันหุ่นไม้ก่อนซึ่งสินค้าพวกนี้พอใช้ไปได้ระยะหนึ่งจะแตกร้าว และมีตัวมอดเข้าไปทำให้เสียหายแต่พ่อค้าสามารถลดราคาได้มาก

จากการสังเกตเทคนิคการทำงานอาชีพคนแต่งไม้แกะสลัก และทำสีของแม่หลวงวลีย์แล้วทำให้เห็นถึงรายละเอียดและความซับซ้อนยุ่งยากของงานที่ทำ และเข้าใจถึงว่าทำไมผู้ที่ทำ

อาชีพแกะสลักไม้และงานไม้หรือทำหุ่นไม้แกะสลักจึงไม่มีความประสงค์จะรับทำงานตกแต่งไม้และทำสีไม้ไปพร้อมๆกัน แต่จะแยกรับทำแค่การแกะสลักไม้ส่วนการทำสี และตกแต่งงานไม้นั้นจะแยกออกไปให้เป็นอีกอาชีพหนึ่งต่างหาก แต่ก็ยังมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันระหว่างงานสองอาชีพนี้อย่างแยกไม่ได้

นางศรีพรรณ เป็นชาวบ้านถวายเป็นอีกคนหนึ่งที่ทำอาชีพรับตกแต่งไม้แกะสลัก รับทำสี เดินเส้นสีทำลวดลายและลงรักปิดทอง นางศรีพรรณเล่าให้ฟังว่าเธอเป็นช่างตกแต่งไม้แกะสลักและทำสีรุ่นแรกของบ้านถวาย โดยระยะแรกก่อนจะหันมาทำอาชีพนี้เคยเป็นคณงานก่อสร้างต้องทำงานหนักและรายได้ไม่คึกคัก ต่อมาเห็นคนในหมู่บ้านออกไปหางานข้างนอกหมู่บ้านทำและมักจะไปเป็นลูกจ้างอยู่ที่ร้านน้อมสินจึงตามเขาไปบ้าง ได้ไปเป็นลูกจ้างช่วยงานที่ร้านน้อมสินในตัวเมืองเชียงใหม่อยู่จนสามารถทำงานตกแต่งงานไม้แกะสลักได้ชำนาญจึงกลับมาทำงานเป็นอิสระที่บ้านถวาย นางศรีพรรณเคยทำนาเป็นอาชีพเสริมแต่ปัจจุบันไม่ได้ทำแล้วมุ่งทำแต่งานอาชีพตกแต่งงานไม้แกะสลักเพียงอย่างเดียวเนื่องจากมีงานค่อนข้างมากทำไม่ทัน ซึ่งบางครั้งถึงกับต้องจ้างเพื่อนบ้านให้ช่วยกันทำให้ทันทีที่ลูกค้าสั่งมา

จากการสังเกตขั้นตอนการทำงานตกแต่งและทำสีไม้แกะสลักและงานไม้ต่างๆของนางศรีพรรณซึ่งเป็นงานที่ทำตามลำพังอยู่คนเดียวภายในร้านเล็กๆบริเวณร้านค้าสองฝั่งคลองนั้นผู้วิจัยเห็นนางศรีพรรณแม้จะทำงานอย่างสบายๆแต่ก็มีงานทำไม่หยุดมือ อุปกรณ์เครื่องใช้ในการตกแต่งทำสีมีไม่มากเท่าที่เห็นมีผลขี้เลื่อย กาวลาเท็กซ์ ซึ่งส่วนผสมสองอย่างนี้เอาไว้ใช้ซ่อมรอยร้าว และอุดรูเล็กๆบนตัวหุ่นไม้แกะสลักก่อนที่จะทาสี ชัน ปูนขาว แผ่นทอง แอลกอฮอล์ ชลแกลเหลียง แปรงปิดและขัดแผ่นทอง เศษกระเจี๊ยบต่างๆทั้งรูปกลมและสี่เหลี่ยม สีนํ้ามัน

เมื่อถามถึงขั้นตอนที่นางศรีพรรณเห็นว่ายากที่สุดและยุ่งยากที่สุดในขั้นตอนการตกแต่งทำสีงานไม้แกะสลักนี้นางศรีพรรณตอบว่าเป็นขั้นตอนการลงรักปิดทอง เพราะผู้ทำต้องใจเย็นและใช้ความละเอียดมากทำให้แผ่นทองติดหุ่นไม้อย่างทั่วถึง สม่ำเสมอและต้องระวังไม่ให้เหลือเศษมากไปด้วย สำหรับวิธีการตกแต่งสีของนางศรีพรรณนั้นมีดังนี้

๑. อบหุ่นไม้แกะสลักเพื่อไล่ความชื้นในเนื้อไม้ป้องกันเนื้อไม้แตก
๒. ซ่อมหุ่นไม้โดยใช้กาวผสมผงขี้เลื่อยอุดตามรอยแตกร้าว
๓. ออกแบบลวดลายที่จะแต่งบนหุ่นไม้แกะสลัก
๔. เผาหุ่นให้แห้ง กันเชื้อราและตัวมอด
๕. ขัดหุ่นให้เนื้อเรียบ สม่ำเสมอกันไม่มีเสี้ยน
๖. ลงสีพื้นโดยใช้สีน้ำมัน
๗. ใช้เส้นสีเดินทำลวดลายบนตัวหุ่นไม้แกะสลักตามลายที่ออกแบบไว้
๘. ทาสีน้ำมันทับเส้นสี

๕. ตากหุ่นให้แห้ง

๑๐. ล้างสีแดงบนหุ่นไม้แกะสลักบริเวณที่ต้องการจะปิดทอง

๑๑. ปิดทองโดยใช้ทองแผ่น

๑๒. ใช้แปรงกดและปิดแผ่นทองให้เรียบเป็นเนื้อเดียวกับแผ่นไม้

๑๓. ขัดทองโดยใช้เหล็กขัดหยาบผสมขี้เหล็กสีเหลือง

๑๔. คัดกระเจกสีบริเวณที่ออกแบบไว้

๑๕. ตกหุ่นให้แห้ง

๑๖. ขัดหุ่น ตกแต่งดูความเรียบร้อยก่อนนำออกวางขายหรือส่งให้กับร้านที่มาสั่งไว้

เท่าที่สนทนากับนางศรีพรรณ พบว่าการตั้งราคาสำหรับหุ่นไม้แกะสลักที่ตกแต่งทำสีเรียบร้อยแล้วนั้นส่วนใหญ่จะตั้งราคาไว้ใกล้เคียงกันแม้ว่าขั้นตอนการตกแต่งทำสีจะมีความประณีตต่างกันออกไป ดังนั้นลูกค้าอาจจะมองว่าบางร้านค้าสามารถต่อรองราคาแล้วลดลงมาได้มากกว่าอีกร้านหนึ่งในขณะที่หน้าตาของสินค้าดูคล้ายๆกันไม่มีความต่างกัน ยกตัวอย่างเช่นสินค้าของบางร้านใช้เนื้อไม้ที่มีราคาไม่แพงนัก ฝีมือการแกะสลักประณีตปานกลาง ไม่ได้ผ่านการอบรมควันหรือชุบยากันปลวกและมอด ดังนั้นราคาค้นทุนจึงถูกกว่าสินค้าที่ผ่านกระบวนการตกแต่งไม้แกะสลักเป็นอย่างดีทุกขั้นตอนซึ่งสินค้าประเภทหลังนี้ไม่สามารถให้ราคาลดลงได้มากเท่าสินค้าประเภทแรก สินค้าประเภทแรกนี้เมื่อซื้อไปใหม่ๆก็ดูสวยงามดีแต่พอใช้ไปได้ไม่นานจะเกิดรอยร้าว แตก สีหลุดหรือเป็นมอด สินค้าพวกที่ลงรักปิดทองก็เช่นเดียวกัน บางร้านจะใช้สีทองทาแทนการปิดทองซึ่งกรรมวิธีและราคาค้นทุนจะต่างกันมาก แต่ถ้าลูกค้าที่ดูของได้ละเอียดจะมองเห็นถึงความแตกต่างนี้ได้ดีและนางศรีพรรณยังกล่าวเสริมด้วยว่าสินค้าของบ้านฉางจะระมัดระวังเรื่องคุณภาพมากกว่าสินค้าประเภทเดียวกันนี้แต่ทำจากที่อื่น หรือที่เรียกว่าทำเลียนแบบของบ้านฉางแต่นำมาขายแถวบ้านฉางนั่นเอง

นางศรีพรรณยังอธิบายต่อไปด้วยว่าปกติสินค้าที่ทำจากบ้านฉางเองจะไม่ค่อยขายปลีกเป็นชิ้นๆ จะนิยมขายส่งทีละมากๆเป็นร้อยหรือพันตัว ที่ขายปลีกได้นั้นก็นำสินค้าที่ทำเหลือจากที่ขายส่งแล้วมาขายหน้าร้าน ดังนั้นราคาจึงไม่แพงเนื่องจากได้ราคาค้นทุนคืนตั้งแต่ทำขายส่งแล้ว ส่วนใหญ่จะคิดแค่ราคาค้นทุนของวัสดุที่ใช้ในการตกแต่งหุ่นไม้แกะสลักส่วนราคาค่าแรงไม่ได้คิดบวกเข้าไปด้วยแต่อย่างใด การตั้งราคาสินค้าขายปลีกก็ดีหรือการต่อรองราคากับลูกค้ามักจะไม่ค่อยจริงจิงอะไรนัก ถ้าคุยกับทุนก็ขายไป

นางสุขแก้ว พันธุสา นางสุขแก้วเป็นธิดาของพ่อหนานแดงผู้นำอาชีพการแกะสลักไม้และงานไม้เข้ามาสู่หมู่บ้านฉางเป็นรุ่นแรก นางสุขแก้วรับงานตกแต่งไม้แกะสลัก ทำสีไม้อยู่กับ

บ้านซึ่งมีลักษณะเป็นการทำงานอดิเรกภายในครอบครัวมีสมาชิกในครอบครัวซึ่งได้แก่ลูกสาวเป็นต้นมาร่วมลงมือทำด้วยนางสุขแก้วเล่าว่าเรียนการตกแต่งทำสีไม้แกะสลักจากรุ่นปู่และน้ำที่ทำงานนี้มาก่อน เห็นทุกคนทำก็เข้าไปช่วยทำบ้างจนทำได้ชำนาญ นอกจากนี้ยังเห็นคนในหมู่บ้านฉวต่างก็ทำงานอาชีพนี้กันเป็นส่วนใหญ่จึงคิดยึดอาชีพนี้บ้างทั้งยังเป็นอาชีพที่ไม่ต้องออกจากบ้านไปไหนนั่งทำงานอยู่ที่บ้านอย่างสบายๆ มีโรงงานนำหุ่นไม้แกะสลักมาส่งให้ถึงบ้านเพื่อใหช่วยตกแต่งทำสีให้แต่นางสุขแก้วต้องซื้อหาวัสดุอุปกรณ์พวกเครื่องตกแต่ง สี กาว สีน้ำมัน เครื่องหิวเพชรสำหรับตัดกระจกและฯลฯเอง เท่าที่สังเกตการทำงานและการตอบคำถามการสัมภาษณ์ของนางสุขแก้วผู้วิจัยสังเกตเห็นว่านางสุขแก้วมีความสุขที่ได้ทำงานตกแต่งงานไม้แกะสลัก มีอารมณ์ดีนางสุขแก้วเล่าว่านางมีความภูมิใจในผลงานหลายๆชิ้นที่ทำออกมาแต่ไม่ได้เก็บงานเหล่านั้นเอาไว้เนื่องจากต้องส่งคืนให้เจ้าของงานที่มาสั่งเอาไว้ นางสุขแก้วไม่ได้รับทำงานตกแต่งไม้จากลูกค้าเองโดยตรงแต่จะรับงานมาจากเจ้าของโรงงานที่รับใบสั่งมาจากลูกค้าอีกทีหนึ่ง

ขั้นตอนการทำงานตกแต่งและทำสีงานไม้แกะสลักของนางสุขแก้วมีดังนี้

๑. รับหุ่นไม้แกะสลักมาจากเจ้าของโรงงาน
๒. ทำลวดลายด้วยสีเส้นตามแบบที่ทางโรงงานสั่งทำไว้
๓. ติดกระจก
๔. ลงรัก ปิดทอง

จะเห็นได้ว่าขั้นตอนการตกแต่งงานไม้แกะสลักของนางสุขแก้วนั้นจะเป็นงานขั้นตอนเกือบสุดท้ายของการตกแต่ง ทำสีโดยที่ขั้นตอนการอบรมควัน การขัดไม้และซ่อมแซมหุ่นไม้แกะสลักนั้นทางโรงงานจะเป็นผู้ทำ หรือว่าจ้างให้คนอื่นทำก่อนส่งมาให้นางสุขแก้วตกแต่งทำลวดลายประดับกระจก และลงรักปิดทอง

นางกัลยาณี พันธสา นางกัลยาณีเป็นแม่บ้านคนหนึ่งมีฐานะปานกลาง ทำอาชีพงานตกแต่งไม้แกะสลักและทำสี โดยรับหุ่นไม้ที่ทำเรียบร้อยแล้วมาจากโรงงานและทำงานนี้ที่บ้านในขณะที่เลี้ยงลูกไปด้วย การทำงานของนางกัลยาณีนี้นั้นทำตั้งแต่ 9.00 - 16.00 น. โดยประมาณซึ่งในระหว่างที่ทำงานนั้นบางครั้งก็ต้องหยุดเพื่อทำงานบ้านไปด้วย

นางกัลยาณีฝึกทำงานตกแต่งไม้แกะสลักและทำสีไม้จากการไปรับจ้างเป็นลูกมือที่ร้านรับตกแต่งงานไม้แกะสลัก ต่อจากนั้นมาฝึกทำงานนี้เองต่อที่บ้านจนชำนาญสามารถรับงานตกแต่งไม้มาทำเองได้ที่บ้าน โดยรับหุ่นไม้แกะสลักมาจากโรงงานหรือร้านที่ต้องเร่งงานส่งต้องอาศัยแรงงานจากคนในบ้านฉวที่สามารถทำงานนี้ได้ นางกัลยาณีเล่าว่ารับหุ่นไม้มาทำการตกแต่งและทำสี

โดยเจ้าของงานจะให้ค่าจ้างเป็นรายชิ้นแต่เหมาะสมให้เป็นงวดๆ แต่วัสดุอุปกรณ์ในการทำงานทุกอย่างนางกัลยาณีต้องจัดหาเองทางโรงงานไม่ได้ให้

วัตถุดิบที่นางกัลยาณีใช้มีปูนขาว สีน้ำมันและชันซึ่งก็คือการทำสีเส้นนั่นเอง ส่วนขั้นตอนในการทำสีเส้นและทำงานตกแต่งนั้นมีดังนี้

๑. นำปูนขาวมาร่อน แล้วใส่กะละมังไว้
๒. เกลี่ยปูนขาวให้เป็นหลุมนำชันมาโรยตรงกลาง
๓. ใส่สีน้ำมันลงไปกวนให้เหนียวและจับกันเป็นก้อนเหนียว
๔. นำก้อนสีที่ได้มานวดให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกัน แบ่งมาคลึงปั้นเป็นเส้นยาว
๕. นำเส้นสีที่ได้ไปแต่งขดเป็นลวดลายตามแบบ

นางกัลยาณีกล่าวแนะนำด้วยว่าก้อนสีที่ผสมได้แล้วนี้จะต้องเก็บแช่น้ำไว้เพื่อกันไม่ให้สีแห้งแข็ง เวลาจะใช้จึงแบ่งเป็นก้อนเล็กๆ นำมาปั้นคลึงทำเป็นเส้นยาว ส่วนลายที่ใช้ตกแต่งไม้แกะสลักจะเป็นพวกลายดอกเครือ ลายน้ำไหล ลายหนอน และลายขนมเปือกปูน

นางยุพิน ปิธา นางยุพินหรือแม่เลี้ยงยุพินเป็นเจ้าของกิจการค้าขายงานไม้แกะสลักและงานไม้ในหมู่บ้านถวาย เท่าที่สัมภาษณ์และจากการสังเกตพบว่าร้านของนางยุพินผลิตสินค้าไปพร้อมๆกับการค้าขายโดยจะรับซื้อหุ่นไม้แกะสลักอย่างหยาบๆมาจากจังหวัดลำพูนเพื่อเอามาแกะลายละเอียดเพิ่มเติมกับตกแต่งทำสี ทำเก่าแล้วจึงขายออกไปในลักษณะขายส่งมากกว่าขายปลีก สินค้าที่พบในร้านเป็นพวกพระพุทธรูปปางต่างๆ มีขนาดแตกต่างกันไปตั้งแต่องค์เล็กจนถึงองค์เท่ากับคนจริง คนงานที่กำลังทำงานตกแต่งหุ่นไม้แกะสลักมีจำนวนมากทั้งนี้เพราะนางยุพินมีใบสั่งของจากลูกค้าอย่างต่อเนื่อง ถึงกระนั้นบางครั้งยังต้องแบ่งงานกระจายออกไปจ้างให้ชาวบ้านถวายช่วยรับไปทำอีกเพื่อให้งานเสร็จทันกำหนดเวลาที่ลูกค้าต้องการ แล้วให้เป็นเงินค่าจ้างเหมาะสมตามจำนวนของที่นำมาส่งให้ไม่ได้ให้เป็นเงินเดือนเหมือนลูกจ้างที่อยู่ประจำโรงงาน

นางยุพินใช้เวลาที่มีจำกัดอธิบายให้ผู้วิจัยฟังว่าเมื่อเริ่มกิจการงานไม้แกะสลักนี้ก็เริ่มด้วยการทำการค้าขายเลยทีเดียว ไม่ได้ลงมือแกะสลักไม้ หรือตกแต่งไม้เองแต่จะจ้างคนทำแล้วนางยุพินทำด้านธุรกิจแต่เพียงอย่างเดียวแม้จะรู้วิธีการทำอยู่บ้างเนื่องจากเคยเข้าไปรับจ้างฝึกงานอยู่ระยะหนึ่งก่อนกลับเข้ามาทำธุรกิจในหมู่บ้านถวาย

สำหรับขั้นตอนในการตกแต่งทำสีหุ่นไม้แกะสลักที่ร้านของนางยุพินจากการสังเกตและการบอกเล่าของบรรดาคนงานมีดังนี้

๑. รับหุ่นไม้แกะสลักมาจากจังหวัดลำพูน

๒. นำหุ่นมาเผาทำให้ไม้แห้ง ซึ่งขั้นตอนนี้ได้รับการพิถีพิถันเป็นอย่างมากเนื่องจากลูกค้าของนางยุพินจะตรวจความชื้นในเนื้อไม้ก่อนรับไป ถ้าความชื้นมีมากกว่าที่ตกลงกันไว้ลูกค้าจะส่งสินค้าคืน ดังนั้น โรงงานนี้จึงต้องระมัดระวังในเรื่องคุณภาพของสินค้าเป็นอย่างมาก

๓. ลงสีพื้นพวกรองพื้นเพื่อให้ไม้เรียบ และเป็นการซ่อมแซมหุ่นไม้วิธีหนึ่ง คนงานเรียกการลงสีพื้นในขั้นนี้ว่าเป็นการ ลงสี “โป๊ว”

๔. แต่งหุ่นไม้แกะสลักด้วยเส้นสี

๕. ลงรัก

๖. ปิดทอง

๗. ติดกระจก , เม็ดลูกแก้ว

๘. ทำเก่า ซึ่งที่โรงงานนี้ใช้วิธีลง wax ,ขัด, แล้วจึงลงน้ำยา vanish

ลักษณะการตกแต่งไม้แกะสลักที่ร้านของนางยุพินมีลักษณะที่ต่างไปจากร้านอื่นๆอยู่ลักษณะหนึ่งคือแทนที่จะใช้กระจกมาติดเป็นแผ่นกลมหรือสี่เหลี่ยมเล็กประดับหุ่น จะใช้เม็ดลูกแก้วก้อนกลมใสตามแบบศิลปะพม่าโบราณแต่ง ซึ่งเม็ดลูกแก้วนี้ช่างบอกว่าทำกันเองโดยใช้ขูดหนากาไปเผาทำเป็นเม็ด

อาชีพทำธุรกิจค้าขายสินค้าไม้แกะสลักและงานไม้

ขั้นตอนการทำธุรกิจค้าขายในหมู่บ้านถวาย

นางพรรณณี สุเพชร นางพรรณณีหรือแม่เลี้ยงพรรณณีประกอบอาชีพทำธุรกิจค้าขายและส่งสินค้าไม้แกะสลักและงานไม้ออกจำหน่ายทั้งในและนอกประเทศ ร้านของนางพรรณณีตั้งอยู่ในเขตหมู่บ้านหนองแก้วปากทางเข้าหมู่บ้านถวาย แม้ว่านางพรรณณีจะเป็นชาวบ้านถวายและสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนบ้านคันแก้วเช่นเดียวกับชาวบ้านถวายแต่ได้มาซื้อที่ตั้งร้านทำการค้าอยู่นอกหมู่บ้าน ร้านนี้มีชื่อว่าศรารุขซึ่งเป็นชื่อบุตรชายคนโตของนางพรรณณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าร้านศรารุขเคยเป็นแหล่งผลิตสินค้าไม้แกะสลักและงานไม้ต่างๆมาก่อนด้วยโดยรับสินค้าหุ่นไม้แกะสลักมาจากจังหวัดใกล้เคียงมาตกแต่งและทำสีไม้แต่เนื่องจากพบปัญหาย่างยากเรื่องค่าใช้จ่ายในการหาซื้อวัสดุอุปกรณ์ ปัญหาค่าจ้างแรงงาน ปัญหาค่าที่อยู่และอาหารการกินของคนงานและอื่นๆ นางพรรณณีเจ้าของร้านจึงตัดสินใจไม่ทำการผลิตแต่จะใช้การรับซื้องานที่ชาวบ้านทำเสร็จเรียบร้อยแล้วมาจำหน่ายแต่เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามการรับซื้อสินค้านั้นนางพรรณณีจะกำหนดรายละเอียดของสินค้าที่จะรับซื้อไว้ก่อนซึ่งหมายถึงว่าเป็นการให้ชาวบ้านไปช่วยผลิตสินค้าตามที่ลูกค้าสั่งมาแทนร้านศรารุขโดยทางร้านจะรับไปขายต่อให้อีกที

หนึ่งในลักษณะพ่อค้าคนกลาง ด้วยวิธีนี้ชาวบ้านถวายเป็นใจได้ว่าสินค้าที่นำมาจะขายต่อให้นางพรณีได้ และทางร้านเองก็มั่นใจว่าสินค้าที่รับซื้อจากชาวบ้านจะสามารถขายได้แน่นอน ชาวบ้านที่นางพรณีแจกงานแบบเหมาให้ไปทำนั้นมีทั้งคนในหมู่บ้านถวายและที่หมู่บ้านสันผักหวาน บ้านสันทราย บ้านภาคเป็นต้น เท่าที่สังเกตบริเวณร้านศราวุธพบว่าร้านนี้มีสินค้าหลากหลายชนิด ขนาดตั้งแต่เล็กที่สุดจนถึงใหญ่ที่สุดและหลังร้านเป็น โกดังเก็บสินค้ามากมายรอการส่งออกทั้งทำหน้าที่เป็นห้องแสดงสินค้าให้ลูกค้ามาเลือกสั่งตามแบบที่มีอยู่ นอกจากนี้ส่วนหนึ่งของร้านยังได้รับการกันไว้ให้เป็นห้องทำงานของนางพรณีสำหรับการติดต่อเจรจากับลูกค้าทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มาติดต่อเลือกสินค้าหรือสั่งผลิตสินค้าอีกด้วย

นางพรณีเล่าว่าลูกค้าที่มาสั่งสินค้าให้นางพรณีจัดหาและส่งให้มีทั้งชาวเยอรมัน ฝรั่งเศส อิตาลี ฮอลแลนด์ ชาวไต้หวัน และคนไทย รสนิยมการเลือกสีและสินค้านั้นต่างกันกล่าวคือถ้าเป็นชาวตะวันตกจะชอบสีหวานๆ หรือพวกสีเนื้อไม้ออกสีเข้ม แต่ถ้าเป็นพวกไต้หวันหรือคนไทย สีจะออกพวกสีแดงสีทอง หรือตกแต่งด้วยกระจกสีดูฉูดฉาดสะดุดตา

นางพรณีอธิบายให้ฟังว่าการที่รับซื้องานไม้แกะสลักที่สมบูรณ์แล้วจากชาวบ้านทำให้ราคาต้นทุนสูงแต่ก็ไม่เป็นปัญหาเนื่องจากลูกค้าที่มาสั่งมักจะไม่เกี่ยงราคาถ้าสินค้าดีได้มาตรฐาน และการส่งส่วนใหญ่จะเป็นการส่งทีละมากกานับพันๆ ชิ้น สิ่งที่เป็นปัญหาจะเป็นเรื่องของส่งให้ไม่ทันมากกว่าซึ่งนางพรณีบอกว่าเรื่องนี้ถ้าไม่ทันจริงๆ ต้องขอเลื่อนถ้าเลื่อน ไม่ได้ต้องเสียค่าปรับก็มี แต่ที่ไม่ดีต่อร้านเองคือเรื่องเครดิตความน่าเชื่อถือดังนั้นนางพรณีจึงต้องพยายามประสานงาน สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับชาวบ้านเพื่อให้ได้งานทันตามกำหนดเวลา เทคนิคหนึ่งที่นางพรณีใช้คือการรู้ว่าช่วงเวลาใดที่นางสามารถรับงานได้และจะมีงานส่งให้ได้แน่ๆ กล่าวคือถ้าไปรับงานในช่วงที่ชาวบ้านไม่ว่างหรือหน้าเทศกาลที่ชาวบ้านหยุดพักช่วงยาวก็ย่อมส่งงานไม่ทันแน่ๆ นอกจากนี้ยังต้องเข้าใจวัฒนธรรมของชาวบ้าน ชาวบ้านที่มีวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งคือจะหยุดช่วงยาวและหยุดกันทั้งหมู่บ้านหรือหลายๆ หมู่บ้านในช่วงงานศพทั้งนี้เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นญาติกันพี่น้องกัน แม้แต่ชาวบ้านที่หมู่บ้านใกล้เคียงกันก็มักจะมีความเป็นญาติกันไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ดังนั้นจึงจะต้องหยุดช่วยงานศพกันอย่างเต็มที่บางทีหยุดกันเป็นเดือนก็มี ซึ่งการส่งงานในช่วงดังกล่าวจึงเป็นไปได้เพราะไม่มีช่างคนใดมาทำงานเลย แม้แต่นางพรณีเองก็ต้องออกไปช่วยงานศพด้วยเหมือนกันเพื่อแสดงความสนิทสนมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับชาวบ้านมิฉะนั้นจะไม่เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน นางพรณีกล่าวเสริมด้วยว่าในช่วง 2 ปีนี้ชาวบ้านตายกันมากด้วยโรคเอดส์ ซึ่งทำให้การหยุดงานมีบ่อยมาก

นางพรรณิเล่าประวัติส่วนตัวให้ฟังว่า หลังจากเรียนจบชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านต้นแก้วแล้วไปต่อระดับมัธยมศึกษาที่ในตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อเรียนจบได้ไปทำงานที่ร้านนศรเกษมซึ่งขายของโบราณ ทำให้ได้ประสบการณ์ในการซื้อขายและดูของโบราณ ต่อมาจึงคิดทำการค้าขายด้วยตนเองเนื่องจากเห็นว่าเป็นการค้าขายที่ได้กำไรดีมาก สามารถทำกำไรได้ถึง ๒ - ๓ เท่าตัวของราคาค้นทุน นางพรรณิได้ไปเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติมเพื่อจะได้ติดต่อกับลูกค้าชาวต่างประเทศได้สะดวก การค้าขายในช่วงแรกของนางพรรณิเป็นการค้าเล็กๆน้อยๆโดยตั้งแผงบนริมถนนที่ตลาด Night Bazaar รับสินค้าจากหมู่บ้านถวายและพวกสินค้าที่ทำด้วยทองเหลืองมาขายซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีจึงตัดสินใจมาซื้อที่ที่อยู่ปัจจุบันทำเป็นร้านค้าและข้างหลังปลูกบ้านไว้อยู่อาศัย เมื่อค้าขายได้กำไรดีจึงซื้อที่ขายร้านต่อไปอีกจนปัจจุบันมีที่ดินทั้งหมด ๑๖ ไร่เศษ

ลักษณะการค้าขายของนางพรรณิจึงเป็นลักษณะของพ่อค้าคนกลางมากกว่าเป็นช่างแกะสลักหรือช่างตกแต่งทำสี เนื่องจากสินค้าไม้แกะสลักต่างๆของร้านศรวุฑเป็นสินค้าที่รับซื้อมาจากช่าง แกะสลักจากหมู่บ้านถวายหรือจากการแจกหุ่นไม้ไปให้ชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงอาทิเช่นคนที่บ้านสันผักหวาน บ้านสันทราย บ้านกาดเป็นต้น ชาวบ้านเหล่านี้จะรับเหมามาไปทำงานแล้วเสร็จแล้วนำมาขายให้กับทางร้านศรวุฑซึ่งลักษณะเช่นนี้ทำให้ทางร้านศรวุฑไม่ต้องลงทุนอะไรมากนักนอกจากซื้อหุ่นไม้แกะสลักมาจากลำพูนหรือรับใบสั่งมาจากลูกค้าเพื่อนำมาเลือกจัดซื้อสินค้าส่งให้ เท่ากับว่านางพรรณิรับซื้อสินค้าเฉพาะที่มั่นใจว่าสามารถส่งต่อให้ลูกค้าได้แน่นอน สามารถเลือกซื้อเฉพาะสินค้าที่ได้คุณภาพตามที่ลูกค้าต้องการอีกด้วยเพราะนางจะไม่รับซื้อสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน การทำการค้าของนางพรรณิจึงไม่ต้องลงทุนว่าจ้างคนงานเป็นรายเดือน ไม่ต้องกังวลเรื่องกฎหมายแรงงาน ไม่ต้องลงทุนซื้อวัสดุ อุปกรณ์ในการผลิตสินค้า แม้แต่การส่งของไปให้ลูกค้านางพรรณิก็ให้ทางลูกค้าติดต่อกับบริษัทขนส่งเอง

ขั้นตอนการทำอาชีพธุรกิจค้าขายไม้แกะสลักและงานไม้ของนางพรรณิมีดังนี้

๑. รับใบสั่งกำหนดลักษณะของสินค้า จำนวนและเงื่อนไขต่างๆจากลูกค้า
๒. รับเงินมัดจำซึ่งปกติคิด ร้อยละ ๒๐ - ๓๐ ของราคาสินค้า บางทีก็ถึงร้อยละ ๕๐ ก็มี
๓. สั่งทำหุ่นไม้แกะสลักจากลำพูน หรือซื้อหุ่นไม้แกะสลักที่มีอยู่แล้ว
๔. กระจายหุ่นไม้แกะสลักไปให้ชาวบ้านรับตกแต่ง ทำสีตามลักษณะที่ลูกค้าต้องการ
๕. รับซื้อหุ่นไม้แกะสลักที่ทำเรียบร้อยแล้วจากชาวบ้าน
๖. รวบรวมหุ่นไม้แกะสลักให้ได้จำนวนตามที่ลูกค้าสั่ง
๗. แจ้งให้ลูกค้าทราบเพื่อเรียกเก็บเงินที่เหลือและเพื่อให้ลูกค้ามาดำเนินการส่งสินค้าไปบรรจุหีบห่อและจัดส่งให้บริษัทขนส่งต่อไปด้วยตัวของลูกค้าเอง

ในกรณีที่ลูกค้าไม่มารับของตามที่ส่งไปนั้นนางพรรณจะยึดเงินมัดจำทั้งหมด

พ่อเลี้ยงบุญเลิศ จากการสนทนากับพ่อเลี้ยงบุญเลิศทำให้ทราบว่าพ่อเลี้ยงเป็นเจ้าของร้าน เลิศสินซึ่งเป็นร้านขายสินค้าไม้แกะสลักและงานไม้ที่ใหญ่ที่สุดในหมู่บ้านถวาย นอกจากจะขาย ปลีกแล้วยังขายส่งอีกด้วยซึ่งหมายถึงว่าพ่อเลี้ยงมีโรงงานผลิตสินค้าไม้แกะสลักตามใบสั่งของ ลูกค้าทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

นอกจากขายสินค้าไม้แกะสลักทั้งปลีกและส่งแล้ว พ่อเลี้ยงยังรับเหมาผูกเรือนไม้ทั่วประเทศอีกด้วยโดยมีตัวอย่างแบบบ้านทรงไทยลักษณะต่างๆให้ลูกค้าเลือก ทั้งยังมีที่ดินทำเป็นร้านค้าให้ชาวบ้านในหมู่บ้านถวายและชาวบ้านต่างอำเภอเช่าทำการค้าขายสินค้าไม้แกะสลักและสินค้าพื้นเมืองอื่นๆ

พ่อเลี้ยงบุญเลิศเล่าให้ฟังว่าพ่อเลี้ยงเป็นคนบ้านถวายโดยกำเนิด ศึกษาเบื้องต้นที่โรงเรียน บ้านคันแก้วเมื่อเรียนจบแล้วไปศึกษาการทำอาชีพไม้แกะสลักกับพ่อเฮือน เรียนโดยการฝึกทำงาน เป็นลูกมือพ่อเฮือนอยู่ได้ ๗ วันก็สามารถทำงานแกะสลักไม้ได้เป็นอย่างดีจนแม้แต่พ่อเฮือนเองก็ ยอมรับในฝีมือและให้รับงานเองได้เลยทีเดียวแสดงให้เห็นว่าพ่อเลี้ยงเป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ทางด้านนี้ งานที่รับครั้งแรกนั้นสามารถทำส่งให้ร้านเชียงใหม่อาร์ตซึ่งเป็นร้านใหญ่มีชื่อเสียงทางสินค้าไม้แกะ สลัก พ่อเลี้ยงเล่าต่อไปว่าพ่อเลี้ยงจับงานอาชีพนี้ติดต่อกันมานานับ ๑๐ ปีจึงเลิกเนื่องจากการค้าขายเขา ลงลูกค้าเริ่มอึดตัวกับสินค้าประเภทนี้ พ่อเลี้ยงจึงหันมาทำอาชีพอื่นเช่นรับเหมาผูกเรือนไม้ และทำ นานเป็นต้น ต่อมาเมื่อเริ่มมีลูกค้าชาวต่างประเทศหันมาให้ความสนใจกับงานไม้แกะสลักใหม่พ่อ เลี้ยงจึงหันกลับมาทำการค้าขายไม้แกะสลักใหม่แต่คราวนี้ลงทุนทำโรงงานเป็นผู้ผลิตงานไม้แกะ สลักและงานไม้แทนการเป็นช่างแกะสลักแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งยังปรับที่ดินที่มีอยู่เดิมทั้งยังชักชวน พี่น้องที่มีที่ดินอยู่บริเวณใกล้เคียงกันให้เข้าหุ้นเปิดเป็นลานขายสินค้าพื้นเมืองในลักษณะ Bazaar ทำ ร้านค้าเล็กๆเปิดให้เช่าๆค้าขายซึ่งสินค้าพื้นเมืองที่ขายก็ไม่ได้จำกัดว่าจะต้องเป็นสินค้างานไม้แกะ สลักและงานไม้ของบ้านถวาย เมื่อถามถึงจุดประสงค์ของการเปิดลานค้าขายสินค้าพื้นเมืองขึ้นที่ บริเวณปากทางเข้าหมู่บ้านถวายซึ่งทำให้ชาวบ้านถวายหลายคนมองว่าเป็นการดักลูกค้าไม่ให้เข้ามา ในหมู่บ้าน พ่อเลี้ยงกลับมองตรงกันข้ามโดยมองว่าการที่มีลานขายสินค้าเช่นนี้เป็นการเรียกลูกค้า จากในเมืองเข้ามาใกล้หมู่บ้านแทนที่จะปล่อยให้ลูกค้าไปซื้อสินค้าที่ลานค้าขายสินค้าพื้นเมืองที่อื่น อย่างเช่นไปที่ Night Bazaar เป็นต้น และการที่ลูกค้าเข้ามาซื้อสินค้าที่ลานค้าขายของเราทำให้ผล ผลิตจากหมู่บ้านถวายสามารถขนมาขายได้สะดวกขึ้นไม่ต้องเสียค่าจ้างรถให้นำไปส่งยังลานสินค้า ไกลและเป็นการเชิญชวนให้ลูกค้าสนใจเข้าไปชมการผลิตในหมู่บ้านถวายต่อไปได้สะดวกขึ้นด้วย

พ่อเลียงยังกล่าวเสริมต่อไปด้วยว่าปกติแล้วบ้านถวายเป็นเจียบเหงามากถ้าไม่มีศูนย์การค้าหรือลานค้าขายสินค้าของพ่อเลียงช่วยดึงดูดคนเข้ามา

แม้ว่าพ่อเลียงบุญเลิศจะไม่ได้ทำงานอาชีพช่างไม้แกะสลักแล้วก็ตามแต่ก็ยังสนใจและมีใจรักผลิตผลของงานนี้อยู่ เมื่อถามถึงงานไม้แกะสลักที่พ่อเลียงได้ทำและมีความภูมิใจพ่อเลียงตอบว่ามีอยู่ชิ้นหนึ่งเป็นสิ่งที่ภูมิใจกว่าตัวคนสัก ๒ เท่าครึ่ง ในขณะที่เกะนั้นใช้แค่เครื่องมือโบราณยังไม่มีเครื่องทุ่นแรงอย่างเช่นช่างไม้แกะสลักรุ่นใหม่ๆใช้ ดังนั้นจึงนับเป็นงานฝีมือจริง ๆ ต้องการสมาธิและใช้เวลามากซึ่งช่วงที่พ่อเลียงทำงานชิ้นนี้นั้นยังไม่มีธุรกิจซับซ้อนใหญ่โตเช่นทุกวันนี้ดังนั้นจึงสามารถทุ่มเทเวลาให้กับการทำงานนี้ได้เป็นอย่างดีซึ่งพ่อเลียงกล่าวว่าคงไม่มีโอกาสผลิตงานใหญ่เช่นนี้ได้อีกแล้วในสถานะภาพในปัจจุบัน และที่สำคัญที่ประทับใจกับงานชิ้นนี้มากคือเป็นผลงานที่แม่เลียงได้ลงมือช่วยด้วย พ่อเลียงเล่าอย่างชื่นชมและภูมิใจว่าสองคนกับภรรยาช่วยกันเลื่อยไม้ด้วยความอดทนเมื่อทำเสร็จแล้วมีคนมาซื้อไป ต่อมาได้ติดตามไปซื้อกลับมาเนื่องจากเสียดายและปัจจุบันสิ่งนี้อยู่ในความครอบครองของพ่อเลียงและได้ตั้งแสดงไว้ที่หน้าร้านขายปลีกที่ศูนย์สินค้าพื้นเมืองหน้าหมู่บ้านถวายนี้เอง

ขั้นตอนในการทำธุรกิจค้าขายสินค้าไม้แกะสลักและงานไม้ของพ่อเลียงบุญเลิศมีดังนี้

๑. รับใบสั่งของจากลูกค้า
๒. ตกลงเรื่องราคา จำนวนของ ระยะเวลาที่ต้องส่งของให้
๓. เก็บเงินมัดจำประมาณร้อยละ ๔๐ - ๕๐ ของราคาสินค้าทั้งหมด
๔. ลงมือผลิตสินค้าไม้แกะสลักโดยให้ลูกจ้างในโรงงานเป็นผู้ทำติดตั้งงานแกะสลักตกแต่งทำสี ประดับกระจก และ ฯลฯ
๕. รวบรวมสินค้าบรรจุลงหีบห่อแล้วจัดส่งให้ Shipping เพื่อส่งต่อไปลูกค้าหลังจากได้รับการโอนเงินที่เหลือทั้งหมดเรียบร้อยแล้ว

พ่อเลียงธงชัย โปธิ พ่อเลียงเป็นชาวบ้านถวายโดยกำหนดจบการศึกษาระดับประถมศึกษาจากโรงเรียนบ้านคันแก้วเมื่อจบการศึกษาได้ไปศึกษาต่อโรงเรียนพาณิชย์การค้าในตลาดในเมืองแล้วจึงกลับเข้ามาทำอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้ในหมู่บ้านถวาย การฝึกงานในอาชีพงานแกะสลักไม้นั้นพ่อเลียงเล่าว่าเรียนกับบิดาโดยฝึกเป็นผู้ช่วยทำงานต่างๆแล้วแต่บิดาจะให้ช่วยจนสามารถทำการแกะสลักไม้ได้ แต่เดิมนั้นพ่อเลียงทำงานอาชีพแกะสลักไม้อยู่ในหมู่บ้านถวายและขายของให้นักท่องเที่ยวต่อมาเห็นว่านักท่องเที่ยวจะมาไม่บ่อยถึงหมู่บ้านถวายเนื่องจากลูกค้าของคนภายนอกหมู่บ้านมักไว้ก่อนจึงได้ขยับขยายมาซื้อที่ทำร้านค้าที่บริเวณหน้าทางเข้าหมู่บ้านถวายเพื่อดึงดูดลูกค้าเหล่านี้บ้างและทำการค้าที่ร้านนี้จนถึงปัจจุบัน เมื่อทำการค้าในระยะแรกๆนั้นพ่อเลียงทำสินค้าไม้แกะสลัก ๑๐ - ๒๐ ตัวส่งให้ร้านค้าในเมือง สินค้าที่ทำส่วนใหญ่เป็นพวกพระ

พุทธรูปแบบเก่า ปิดทองแบบโบราณซึ่งเนื่องจากสินค้ามีจำนวนน้อยพ่อเลี้ยงจึงลงมือทำเองทั้งหมด ต่อมาเมื่อมีการสั่งสินค้าจำนวนมากๆทำคนเดียวต่อไปไม่ไหวจึงต้องจ้างคนงานมาช่วยทำ บางทีก็ต้องซื้อหุ่นมาแกะสลักและตกแต่งต่อก็มี

พ่อเลี้ยงอธิบายว่าแม้จะมาทำการค้าดักลูกค้าและนักท่องเที่ยวที่ปากทางเข้าหมู่บ้านถวายแด่ ก็พยายามทำให้ลูกค้าทั่วไปรู้จักหมู่บ้านถวาย และเข้าไปท่องเที่ยวชมหมู่บ้านถวายอุดหนุนผลิตภัณฑ์กรรมงานไม้แกะสลักในหมู่บ้านถวายเสมอ สนับสนุนให้มีการปรับปรุงตกแต่งหมู่บ้านให้น่าท่องเที่ยว สนับสนุนให้มีการก่อตั้งร้านค้าสองฝั่งคลองเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเป็นต้นทำให้ในปัจจุบันลูกค้าจะพากันเข้าไปเยี่ยมชมหมู่บ้านถวายไม่ได้แะซื้อของที่ร้านค้าต่างๆที่ตั้งขึ้นดักลูกค้า แถวหน้าหมู่บ้านถวายดังเคยแต่พ่อเลี้ยงก็ไม่ได้หนักใจแต่กลับดีใจแทนชาวบ้านถวาย

ร้านค้าของพ่อเลี้ยงธงชัยเป็นร้านขนาดกลาง ตกแต่งสวยงามเป็นระเบียบสินค้าไม้แกะสลักมีตั้งแต่ขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่หลายๆ ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ลูกค้าชาวต่างประเทศเอาแบบมาให้ผลิตโดยสั่งเป็นจำนวนมากๆซึ่งพ่อเลี้ยงก็จะให้ลูกจ้างภายในร้านช่วยกันผลิตและตกแต่ง พ่อเลี้ยงมีโรงงานขนาดย่อมๆอยู่หลังร้าน มีเตาอบไม้ขนาดใหญ่อยู่ด้วยเพื่อใช้ในการอบผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักและงานไม้พวกเครื่องเรือนชิ้นใหญ่ๆ พ่อเลี้ยงเล่าว่าผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักบางอย่างไม่ได้ทำเองแต่สั่งจากจังหวัดลำพูนแล้วนำมาตกแต่ง ทำสีและทำเป็นของเก่าโบราณที่โรงงานนี้

พ่อเลี้ยงเล่าว่าส่วนใหญ่การค้าขายที่ทำนั้นลูกค้าจะสั่งของโดยดูแบบจากสินค้าที่มีอยู่ภายในร้านบ้าง ออกแบบเองบ้างหรือเอาแบบมาให้ดูแล้วช่วยกันคิดแบบ ต่อจากนั้นจะต่อรองราคากัน โดยคิดเป็นรายชิ้นและสั่งทำกันเป็นทีละร้อยหรือพันๆชิ้น ถ้าของในร้านพ่อเลี้ยงมีไม่พอหรือไม่ได้ทำสินค้าประเภทนั้นก็จะแนะนำให้ไปที่ร้านของคนในหมู่บ้าน เช่นถ้าลูกค้าต้องการสินค้าประเภทเครื่องปั้นดินเผาก็จะแนะนำให้ไปที่โรงงานของพ่อเลี้ยงยุทธนาเป็นต้น บางทีลูกค้าจะสั่งของทาง fax ก็มีแต่จะต้องเป็นลูกค้าที่รู้จักกันดีแต่จะต้องวางมัดจำเป็นเงินสดหรือโอนบัญชีมาเรียบร้อยแล้ว

เมื่อได้แบบและต่อรองราคากันตลอดจนรู้กำหนดเวลาการส่งของเรียบร้อยแล้ว พ่อเลี้ยงจะขอให้ลูกค้าวางมัดจำไว้อย่างน้อยร้อยละ ๔๐ - ๕๐ ของราคาสินค้าก่อน และจำต้องจ่ายงวดสุดท้ายให้หมดก่อนจึงจะส่งของไปให้ ลูกค้าของพ่อเลี้ยงมีทั้งชาวอเมริกัน ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย ได้หวัน เยอรมัน

พ่อเลี้ยงธงชัยได้รับรางวัลดีเด่นด้านศิลปหัตถกรรมประจำปี ๒๕๔๑ จากสถาบันบ้านราช มงคล

. สำหรับขั้นตอนในการทำอาชีพธุรกิจค้าขายไม้แกะสลักและงานไม้ของพ่อเลียงมีดังนี้

๑. ลูกค้านำตัวอย่างสินค้าไม้แกะสลักและงานไม้มาให้ดู แล้วสั่งให้ทำตามแบบ/
ลูกค้าเลือกสินค้าตามแบบที่มีในร้าน

๒. ต่อรองราคา เขียน code สินค้าแล้วให้วางเงินมัดจำ

๓. ผลิตสินค้าให้ลูกค้า หรือรวบรวมสินค้าให้ลูกค้า

๔. ให้ลูกค้าโอนเงินที่เหลือมาให้

๕. ส่งของให้ shipping ส่งของไปให้ลูกค้าโดยให้ลูกค้าจ่ายค่าขนส่งและทำเรื่องเปิด LC
เอง

สำหรับเรื่องปัญหาของการทำธุรกิจค้าขายไม้แกะสลักนั้นพ่อเลียงระบุว่าส่วนใหญ่
เกิดจากการทำหุ่นไม้แกะสลักให้ลูกค้าไม่ทันกำหนดเวลาซึ่งเป็นปัญหามากสำหรับลูกค้าต่าง
ประเทศ พ่อเลียงต้องไปซื้อหาสินค้าหรือว่าจ้างระดมคนงานผลิตสินค้าให้ทันตามกำหนดเวลาไม่
เช่นนั้นจะถูกปรับ ส่วนเรื่องการเจรจาด้วยภาษาต่างประเทศเพื่อการต่อรองราคาหรือการตกลง
เรื่องแบบนั้นพ่อเลียงกลับเห็นว่าไม่เป็นปัญหาเนื่องจากใช้การเขียนตัวเลขต่อรองราคาหรือใช้ภาษา
มือตกลงกันแต่ก็ยอมรับว่าการรู้ภาษาต่างประเทศจะช่วยให้การติดต่อค้าขายสะดวกเร็วขึ้น ใน
ปัจจุบันพ่อเลียงก็กำลังเรียนภาษาต่างประเทศเพิ่มเติมอยู่

ลักษณะคุณค่าทางวัฒนธรรมที่พบในงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานอาชีพที่เกี่ยวข้อง

งานไม้แกะสลักและงานไม้ที่เป็นผลผลิตของชาวบ้านถวายเป็นได้มีคุณค่าเฉพาะในส่วนที่
เป็นสินค้าสำคัญของชาวบ้านที่ทำรายได้ให้แก่หมู่บ้านนี้ปะหละหลายสิบล้านบาทเท่านั้น หากแต่มีคุณค่า
ในเชิงศิลปะทั้งการแกะสลักเป็นลวดลายงดงาม การตกแต่งทำสีประดับลวดลายด้วยเส้นสีและ
กระจกตลอดจนการลงรักปิดทองอย่างงดงามเป็นที่ชื่นชอบของทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ
และที่สำคัญคือมีคุณค่าในเชิงแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมในวิถีชีวิตของชาวบ้านอีกด้วย

๑. วัฒนธรรมทางโครงสร้างเศรษฐกิจแบบเครือข่ายของหมู่บ้านถวาย การที่อาชีพงานไม้
แกะสลักและงานไม้ของชาวบ้านถวายมีความสัมพันธ์กับอาชีพงานตกแต่งไม้แกะสลัก และอาชีพ
ธุรกิจค้าขายไม้แกะสลักทำให้เกิดเครือข่ายทางเศรษฐกิจระหว่างงานอาชีพทั้งสาม เกิดลักษณะ
การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างคนในอาชีพทั้งสามอย่างแยกออกจากกันไม่ออก ชาวบ้าน
ถวายที่ทำงานทั้งสามอาชีพมีการปะทะสังสรรค์กันตลอดเวลาและในลักษณะของการสอดคล้องกัน
เป็นอย่างดีเพื่อให้ได้งานไม้แกะสลักและงานไม้ที่สมบูรณ์ตามแบบที่ลูกค้าต้องการ เมื่อมีการสั่ง
สินค้าไม้แกะสลักชิ้นหนึ่งๆคนในอาชีพทั้งสามจะต้องติดต่อสื่อสารถึงกันเพื่อรับรู้ลักษณะของงาน
ที่จะต้องทำร่วมกันเพราะจะต้องทำงานประสานกันเพื่อให้ได้งานชิ้นนั้นไม่อาจจะทำเพียงลำพังให้

งานนั้นเสร็จสมบูรณ์ได้ในตัวเอง ลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจแบบเครือข่ายเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นเป็นลักษณะที่เข้มแข็งของหมู่บ้านนี้ เพราะถ้าอาชีพใดอาชีพหนึ่งไม่อาจดำเนินต่อไปได้จะส่งผลให้อาชีพที่เหลือต้องพลอยได้รับผลกระทบไปด้วย ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยชี้ประเด็นสภาพความเป็นไปที่กำลังเกิดขึ้นในหมู่บ้านนั้นคือการย้ายออกจากหมู่บ้านของชาวบ้านจำนวนไม่น้อย ทำให้หลายบ้านในหมู่บ้านมีสภาพเป็นบ้านร้างเนื่องจากชาวบ้านย้ายออกไปจากหมู่บ้านเพื่อไปหางานอาชีพอื่นทำนอกหมู่บ้านและได้นำปัญหานี้ขึ้นมาพูดในที่ประชุมหมู่บ้านและได้เสนอให้มีการแก้ไขโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างคนในหลายๆอาชีพจึงได้รับการตอบสนองในเชิงบวกจากชาวบ้าน ทั้งนี้เพราะชาวบ้านคุ้นเคยและยอมรับวัฒนธรรมการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและพร้อมที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในลักษณะเครือข่ายทางโครงสร้างเศรษฐกิจอยู่แล้ว ทั้งยังเห็นด้วยว่าเมื่อเกิดปัญหามันขึ้นจะต้องส่งผลกระทบต่อตนเองด้วยในเวลาต่อมา

๒. วัฒนธรรมการเรียนรู้งานอาชีพแบบสังคมประกิต (Socialization) ชาวบ้านถวายเป็นผู้ทำงานอาชีพทั้งสามคืออาชีพการทำไม้แกะสลักและงานไม้ อาชีพตกแต่งงานไม้แกะสลักและอาชีพธุรกิจค้าขายไม้แกะสลัก โดยใช้ลักษณะสังคมประกิตหรือการเรียนรู้จากการเข้าร่วมปะทะสังสรรค์กับผู้ที่อยู่ในอาชีพนั้นๆ เริ่มตั้งแต่พ่อเฒ่า ปู่เฮื่อน และพ่อหนานแก้วต้นกำเนิดของงานอาชีพเหล่านี้ได้เข้าไปฝึกงานเป็นลูกจ้างทำงานให้กับร้านน้อมสินในเมืองเชียงใหม่กระทั่งมีฝีมือสามารถทำงานอาชีพงานไม้แกะสลักได้เป็นที่พอใจของลูกจ้างถึงกับตามมาส่งงานให้ทำที่หมู่บ้านถวายจึงได้ลาออกจากการเป็นลูกจ้างและหันมารับงานอย่างเป็นอิสระที่หมู่บ้านถวายและเมื่อมีงานมากขึ้นจึงได้ฝึกลูกมือซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านถวายและเป็นลูกหลานให้รู้จักการทำงานในอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ตลอดจนการทำให้อูเป็นไม้เก่าเป็นของโบราณ ลักษณะการถ่ายทอดและการเรียนรู้งานอาชีพงานไม้แกะสลักของชาวบ้านถวายได้ดำเนินรอยตามคนรุ่นแรกๆมาในลักษณะการฝึกเรียนรู้จากคนในอาชีพ และจากการสังเกตดูการแกะสลักไม้และตกแต่งไม้ของผู้ใหญ่ในหมู่บ้านมาโดยตลอด และแม้แต่คนต่างหมู่บ้านหรือแม้แต่ชาวต่างประเทศเมื่อต้องการทักษะความรู้เกี่ยวกับอาชีพงานไม้แกะสลักก็จะมาฝากตัวเป็นลูกจ้างฝึกงานกับคนในอาชีพนี้ในหมู่บ้านถวาย ดังนั้นเด็กๆลูกหลานของชาวบ้านถวายส่วนใหญ่จึงมีพื้นฐานการทำงานไม้แกะสลักและการตกแต่งไม้หรือแม้แต่การทำการค้าขายไม้แกะสลักเนื่องจากทุกคนเคยลงมือช่วยเหลืองานของผู้ใหญ่ในบ้านของตนมาแล้วทั้งสิ้น

วัฒนธรรมการเรียนรู้และการถ่ายทอดฝีมือการแกะสลัก ลวดลายการตกแต่งไม้โดยลักษณะสังคมประกิตทำให้เกิดการถ่ายทอดความชำนาญเฉพาะอย่างซึ่งกันและกันจากครอบครัวหนึ่งไปยังอีกครอบครัวหนึ่ง ดังนั้นสินค้าไม้แกะสลักที่พบในหมู่บ้านถวายจึงมีลักษณะคล้ายคลึง

กันทั้งรูปร่างและศิลปะการแกะตกแต่งไม้ วัฒนธรรมนี้ทำให้ชาวต่างประเทศที่ให้ความสำคัญกับ
ลัทธิศิลปะแบบ ไม้แกะสลักและการตกแต่งงาน ไม้ไม่เข้าใจและไม่พอใจเป็นอย่างมากเนื่องจากไม่
สามารถบังคับให้ชาวบ้านถวายบูชาการถ่ายทอดเทคนิควิธีและรูปแบบให้กันและกันได้ซึ่งชาวต่าง
ประเทศมองว่าเป็นการแอบลอกเลียนต้นแบบหรือล่วงละเมิดลิขสิทธิ์

๓. วัฒนธรรมการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมและความจำเป็น จาก
การศึกษาประวัติของหมู่บ้านถวายทำให้ทราบว่าแต่เดิมชาวบ้านถวายไม่ได้ทำอาชีพงานไม้แกะ
สลักแต่ยึดอาชีพเป็นเกษตรกรมาเป็นเวลานานแล้ว แต่การเปลี่ยนอาชีพจากการเป็นเกษตรกรมา
ทำอาชีพงานไม้แกะสลักและงาน ไม้เริ่มเกิดขึ้นในช่วงต้นปีพ.ศ. ๒๕๐๐ ซึ่งเป็นช่วงที่น้ำท่วม พื้นดิน
แห้งแล้งทำการเกษตรไม่ได้ผลชาวบ้านถวายอดอยากจนต้องหาทางช่วยตัวเองด้วยอาชีพอื่น พ่อ
เลี้ยงจึงช่วยได้ให้สัมภาษณ์ถึงสภาพของหมู่บ้านถวายในช่วงนั้นไว้ดังนี้

ช่วงปี ๒๕๐๐ บ้านถวายของเราแห้งแล้งมาก ยากจนกันมากมีแต่ขโมยและโจร
แถวนี้เป็นทุ่งนาแห้งแล้ง วัวควายหมอมมีแต่หนึ่งแต่กระดุก ตอนนั้นผมกับอาจารย์ใหญ่ยังเป็นเด็ก
น้อยกันอยู่แต่จำสภาพได้เป็นอย่างดี แต่มีใจมุ่งมั่นจะเห็นบ้านถวายเจริญไม่อดยากกันอีก พ่อเป็น
หนุ่มก็ร่วมมือกันกับคนหลายๆคนมีพ่อหลวง บุญธรรม พรหมณีและยุทธานและคนอื่นๆอีกช่วยกัน
หาทางทำให้บ้านเราเจริญขึ้น ช่วยกันสานต่องานอาชีพไม้แกะสลักที่พวกพ่อเฒ่า พ่อหนานแดง
และพ่อโงมาเป็นต้นไปฝึกเป็นลูกจ้างเขา พวกเราต้องหันมาจับอาชีพนี้แทนทำนาที่ไม่ได้ผล ขายก็
ไม่ได้เงินให้หายอดอยาก ถ้าปล่อยไปแบบนี้ชาวบ้านเราจะอยู่ไม่รอด.....

พร้อมกันนี้เมื่อได้รู้ว่าคณะผู้วิจัยมาเพื่อมาศึกษาหาทางเปลี่ยนแปลงสภาพที่ตกต่ำของงาน
อาชีพงานแกะสลักไม้ มาทำให้งานอาชีพนี้พัฒนาขึ้นเพื่อทำให้หมู่บ้านถวายพัฒนาขึ้นพ่อเลี้ยง
จึงได้แสดงการสนับสนุนและเห็นด้วยว่าหมู่บ้านถวายกำลังลำบากเนื่องจากการค้าขายไม้แกะสลัก
เริ่มประสบปัญหาทั้งจากสภาพเศรษฐกิจในระดับมหภาคและการแข่งขันกับพ่อค้าอาชีพเดียว
กันในต่างอำเภอและต่างหมู่บ้านจนทำให้ชาวบ้านถวายหลายคนล้มเลิกอาชีพนี้ไปแล้วดังนั้นถ้า
สามารถหาทางปรับเปลี่ยนงานอาชีพทำให้งานอาชีพนี้พัฒนาขึ้นก็น่าจะเป็นการดี

วัฒนธรรมการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงนี้พ่อโงมาซึ่งเป็นคนรุ่นบุกเบิกงานอาชีพไม้แกะ
สลักได้ให้ความเห็นไว้ดังนี้

ช่วง ๔๐ ปีที่แล้วชาวบ้านถวายยากจนกันมาก ไม่มีจะกินเพราะฝนแล้งเหลือเกิน
ถ้าไม่ออกไปทำงานในเมืองลูกเมียก็อดตาย ต้องขี่จักรยานเก่าๆเข้าไปทำงานในตัวเมือง หน้าฝนก็

ต้องตากฝนไปทำงานทั้งวันๆ ไปเป็นลูกจ้างที่ร้านน้อมสินทำไม้แกะสลัก ซ่อมเครื่องไม้โบราณทำ
ไปๆก็ชำนาญมีลูกค้ามาสั่งมีงานมาส่งให้เลยรับทำอยู่ที่บ้านเราแทน ไม่ต้องเดินทางไกลอีก

จากตัวอย่างข้อมูลข้างต้นทำให้เห็นว่าชาวบ้านถวายเป็นวัฒนธรรมการยอมรับการเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะพัฒนาตัวเองซึ่งวัฒนธรรมนี้อาจจะต่างไปจากหลายๆหมู่บ้านที่นิยมยึดมั่นกับ
วัฒนธรรมดั้งเดิมทั้งไม่ยอมเปลี่ยนแปลงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะทำให้เกิดพัฒนาการก็ตาม
หลักฐานแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการยอมรับการเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม
นั้นยังสามารถเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและลวดลายการแกะสลักไม้และการทำสีไม้
ซึ่งจะมีลวดลายและสีสรรเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของตลาดและตามสมัยนิยมไม่ได้ยึดทำ
แต่ไม้แกะสลักแบบโบราณเหมือนในอดีตแต่อย่างใดเท่านั้น

๔. วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายพอใจในสภาพชีวิตและเศรษฐกิจแบบพอเพียง

จากการศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ทัศนคติการมองการดำเนินชีวิตของชาวบ้านถวายผู้วิจัยพบว่าชาว
บ้านประสงค์จะใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ทำงานสบายๆและมีพอกินพอใช้อยู่ภายในหมู่บ้าน
วัฒนธรรมแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนจากการที่ชาวบ้านถวายส่วนใหญ่พอใจที่จะรับงานจากโรงงาน
มาทำที่บ้าน ใช้เวลาว่างจากการประกอบภาระกิจในครอบครัวทำงานที่ต้องใช้เวลา ใช้ความประณีต
หลายขั้นตอนค่อยๆทำเมื่อทางโรงงานต้องการงานเร่งจึงระดมสมาชิกในครอบครัวมาช่วยกัน ซึ่ง
เหตุการณ์เช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยนักและถ้าเกิดขึ้นทางโรงงานจะต้องอาศัยความสนิทสนมส่วนตัว
ผลักดันให้ชาวบ้านช่วยทางโรงงาน

ประเด็นความพอใจต่อรายได้แบบพอเพียงของชาวบ้านแสดงให้เห็นจากการให้
สัมภาษณ์ของชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ประกอบการค้าขายสินค้าไม้แกะสลักอยู่ที่บ้าน ชาวบ้านเหล่านี้
ต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าการค้าขายนั้นถ้าลูกค้าต่อราคาไม่มากเกินไปนักพอคุ้มทุนที่ลงไปก็จะ
ขายให้ซึ่งน้อยคนนักที่จะคิดรวมค่าแรงของคนลงไปเป็นราคาค้นทุนของสินค้าด้วย รายได้ที่ได้เท่า
ที่สังเกตชาวบ้านได้ใช้ในเรื่องการกินการอยู่แบบพื้นเมือง และการศึกษาของบุตรหลานและที่พอมี
เหลือจะใช้ในการทำบุญที่วัดต้นแก้วซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้าน ส่วนการใช้จ่ายเรื่องเสื้อผ้าเครื่อง
นุ่งห่มก็คิดหรือการสนทนากันและที่อยู่อาศัยแทบจะมองไม่เห็น

นอกจากนี้ชาวบ้านยังให้สัมภาษณ์ด้วยว่าการที่เปลี่ยนอาชีพจากการทำนา และรับ
จ้างเป็นแรงงานรับเหมาก่อสร้าง หรือเป็นลูกจ้างในเมืองมาทำอาชีพงานแกะสลักไม้ หรืองาน
ตกแต่งงานไม้แกะสลักนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่าการทำงาน และการรับจ้างแบกหามนั้นเหนื่อยหนักแรง
และที่สำคัญคือต้องออกไปทำนอกหมู่บ้านต้องใช้เวลาการเดินทาง ถ้าเป็นหน้าฝนยังเดินทางลำบาก

ดังนั้นการเปลี่ยนอาชีพมาเป็นการทำงานอยู่ภายในหมู่บ้านแม้จะได้รายได้ไม่สม่ำเสมอแต่ก็สบายกว่าและพอเพียงกับความเป็นอยู่แล้ว

กระบวนการถ่ายทอดทักษะการทำงานไม้แกะสลัก: เปรียบเทียบการถ่ายทอดตามภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ทั้งอย่างเป็นทางการและจากการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับชาวบ้านฉวส่วนใหญ่โดยเฉพาะกลุ่มที่ประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านไม่ได้ให้ความสำคัญกับการนำทักษะและความรู้เกี่ยวกับงานอาชีพงานแกะสลักไม้และงานไม้เข้าไปสอนในสถาบันโรงเรียนเท่าไรนัก ส่วนใหญ่มองว่าเป็นงานที่เด็กๆ เรียนรู้จากการช่วยทำงานที่บ้านอยู่แล้วและก็ทำกันเป็นอยู่แล้วไม่น่าจะต้องนำไปสอนกันอีก ในขณะที่เมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์ครูโรงเรียนบ้านต้นแก้วที่เคยรับผิดชอบสอนงานไม้แกะสลักและงานไม้ในโรงเรียนก็พบว่าครูเองก็หนักใจกับการสอนวิชานี้เนื่องจากไม่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในงานดังกล่าวมากนัก นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องงบประมาณในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่จำเป็นต่อการเรียนการสอนวิชานี้เป็นอย่างมาก แต่สิ่งที่น่าจะเป็นอุปสรรคใหญ่ที่สุดคือการที่ไม่มีนักเรียนมาเลือกเรียนวิชางานอาชีพนี้ส่วนใหญ่ไปเลือกเรียนเรื่องอาชีพอื่นๆ เช่น เป็นช่างไฟฟ้า ช่างซ่อมรถ เครื่องเห็นว่าจะน่าจะเป็นประโยชน์ในการออกไปประกอบอาชีพในตัวเมืองเชียงใหม่ต่อไป

อย่างไรก็ตามผู้ที่รับผิดชอบการสอนงานไม้แกะสลักซึ่งได้แก่อาจารย์ตำรวจมโหรีให้ข้อมูลว่าเคยมีการเปิดสอนวิชาอาชีพนี้ในพ.ศ. 2534 เมื่อโรงเรียนบ้านต้นแก้วเริ่มเข้าร่วมโครงการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นปีแรก อาจารย์ตำรวจมโหรีให้ฟังว่าขณะนั้นมีนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่หนึ่งแปดคนซึ่งเป็นนักเรียนที่เหลือนอกจากกลุ่มที่ไปศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาแล้วมาเรียนที่โรงเรียนบ้านต้นแก้ว ทางโรงเรียนได้เปิดสอนวิชาการตกแต่งไม้แกะสลักและงานไม้เนื่องจากเห็นว่าเป็นงานอาชีพที่นักเรียนสามารถออกไปหางานทำในหมู่บ้านได้ง่ายที่สุดทั้งยังไม่ต้องใช้งบประมาณในการจัดการเรียนการสอนมากนักจึงได้กำหนดให้นักเรียนทั้งหมดลงเรียนวิชานี้ ในการจัดการเรียนการสอนวิชานี้ในเบื้องต้นอาจารย์ตำรวจมโหรีได้ติดต่อประสานงานกับภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งในที่นี้คือผู้เชี่ยวชาญการตกแต่งงานไม้ที่มีกิจการโรงงานทำเรื่องนี้อยู่โดยตรงเพื่อให้เป็นหลักในการถ่ายทอดทักษะดังกล่าวให้นักเรียนกลุ่มนี้ สำหรับในกรณีโรงเรียนบ้านต้นแก้วนี้บังเอิญได้ครูในโรงเรียนคนหนึ่งคืออาจารย์เพ็ญศรีครูชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งซึ่งเป็นเจ้าของโรงงานตกแต่งงานไม้แกะสลักรับนักเรียนไปให้คนงานช่วยสอนให้

อาจารย์สำรวจพบว่าในปีต่อมาคือพ.ศ. 2535 หลังจากที่วิชาแขนงงานไม้ได้รับการบรรจุให้เป็นงานในกลุ่มวิชาเลือกปรากฏว่าไม่มีนักเรียนในโรงเรียนบ้านต้นแก้วสนใจมาเลือกเรียน และเป็นเช่นนี้มาโดยตลอดทำให้ทางโรงเรียนต้องปิดวิชานี้ลงโดยปริยาย

แม้ว่าการถ่ายทอดทักษะเกี่ยวกับการทำงานไม้แกะสลักและงานไม้ของโรงเรียนบ้านต้นแก้วจะเป็นการประสานงานระหว่างครูผู้รับผิดชอบกับภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งประกอบอาชีพนี้ และเป็นการให้ผู้ประกอบอาชีพเป็นผู้สอนให้นักเรียนโดยตรงเพื่อให้ประสบการณ์ที่ถูกต้องตามวิถีการทำงานของคนบ้านและเป็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงานที่แท้จริงก็ตามแต่ผู้วิจัยพบว่ากระบวนการของการถ่ายทอดและเรียนรู้ทักษะความรู้ที่เกิดขึ้นในกรณีดังกล่าวมีข้อจำกัดที่ทำให้ไม่เหมือนกับการถ่ายทอดและการเรียนรู้ทักษะงานอาชีพที่ทำกันอยู่ในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพนี้หลายลักษณะด้วยกัน

ลักษณะแรก คือการเรียนการสอนตามแบบของโรงเรียนนั้นมีการทำแผนการสอนโดยอาจารย์สำรวจกำหนดขั้นตอนของการทำงานอาชีพตกแต่งงานไม้เป็นแนวทางให้กับนักเรียนทั้งยังมีเกณฑ์ในการประเมินผลงานของนักเรียนทั้งในด้านการทำงานกลุ่มและการทำงานเป็นรายบุคคล นักเรียนจะต้องทำงานเป็นขั้นๆตามกระบวนการทำงานที่วางไว้อย่างเคร่งครัดภายใต้การควบคุมของอาจารย์ซึ่งในการทำงานในชีวิตจริงของชาวบ้านแล้วไม่จำเป็นจะต้องเป็นเช่นนั้น อาจจะมีการข้ามขั้นบ้าง หรือสลับขั้นตอนบ้างซึ่งทั้งนี้แล้วแต่การพลิกผันของเหตุการณ์และกรณีซึ่งคนที่อยู่ในอาชีพนี้หรือเคยทำงานนี้มาก่อนจะรู้ว่าควรจะทำอย่างไร และการฝึกงานของคนในอาชีพนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการฝึกผู้เรียนหรือคนงานที่มีพื้นฐานในการทำงานนี้มาก่อนดังนั้นแม้จะเป็นการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูกเอาเองจนรู้ว่าในกรณีใดที่จะต้องข้ามขั้นใดและขั้นใดควรสลับกันก็ไม่ได้ใช้เวลามากนัก แต่ในกรณีของการฝึกนักเรียนนั้นทางโรงงานไม่ค่อยสะดวกใจให้นักเรียนลองผิดลองถูกเองทั้งนี้เพราะนอกจากจะเป็นการสิ้นเปลืองเวลาของทางโรงงานแล้วยังสิ้นเปลืองหุ่นไม้แกะสลักอีกด้วย

หนึ่งจากการสัมภาษณ์คนงานและอาจารย์เพ็ญศรีเจ้าของโรงงานที่ทางโรงเรียนส่งนักเรียนไปเรียนรู้งานตกแต่งงานไม้แกะสลักผู้วิจัยพบว่าการเตรียมแผนการสอนเกี่ยวกับขั้นตอนการทำงานในอาชีพงานตกแต่งงานไม้ของครูนั้นครูทำขึ้นมาเองจากประสบการณ์และความรู้ของครูทางโรงงานมีส่วนร่วมรับรู้บ้าง ส่วนใหญ่จะตกลงกันเรื่องเป้าหมายหลักของการฝึกงานแล้วทางโรงงานจะฝึกนักเรียนให้ได้ตามเป้าหมายนั้นๆอาจจะไม่ได้ดำเนินไปตามขั้นตอนที่วางไว้ในแผนการสอนของอาจารย์สำรวจ และแม้ว่าอาจารย์สำรวจจะเข้าไปดูการทำงานของนักเรียนบ้างแต่ก็ไม่ได้เป็นผู้ลงมือฝึกหรือสอนให้นักเรียนเองโดยตรง แต่เมื่อถึงขั้นการประเมินผลงานอาจารย์

ตำรวจจะเป็นผู้ตัดสินเพียงผู้เดียวไม่ได้ให้คนงานซึ่งเป็นคนฝึกและสอนนักเรียนมีส่วนร่วมด้วยแต่อย่างใด ในเรื่องนี้แตกต่างไปจากสภาพของการ “ประเมิน” ผลงานของคนงานในอาชีพนี้ซึ่งจะมุ่งเน้นผลงานที่ได้คุณภาพและมาตรฐานตามแบบที่ได้รับใบสั่งจากลูกค้ายเป็นหลักดังนั้นหัวหน้างาน (foreman) ของโรงงานจะเป็นผู้นำงานนั้นไปตรวจหรือจัดการซ่อมแก้ไขก่อนที่จะส่งไปให้ลูกค้าต่อไป

ลักษณะของความไม่ประสานกันระหว่างวิธีการเรียนการสอนซึ่งรวมถึงวิธีการประเมินผลงานและเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลงานของทางโรงเรียนกับวิธีการของทางโรงงานทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับผลผลิตที่นักเรียนทำได้ ผลงานของนักเรียนนั้นอาจารย์เพ็ญศรีเล่าว่าไม่สามารถนำออกขายได้เนื่องจากคุณภาพยังไม่ได้ตามเกณฑ์ของโรงงานดังนั้นจึงนำมาตั้งแสดงไว้ที่โรงเรียนเป็นผลงานของนักเรียนซึ่งถ้าหากการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพตกแต่งงานไม้แกะสลักของโรงเรียนมุ่งจะให้ป็นอาชีพของนักเรียนต่อไปได้จริง ทำให้ทางชุมชนยอมรับฝีมือของนักเรียนและคัดเลือกนักเรียนเข้าทำงานในโรงเรียนต่อไปการจัดการเรียนการสอนและวิธีการประเมินผลคงจะต้องได้รับการศึกษาถึงขั้นตอนรายละเอียดเพื่อพัฒนาให้มีความสอดคล้องกันระหว่างกระบวนการเรียนรู้ระหว่างทางโรงเรียนกับชุมชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่

ลักษณะที่สอง คือเรื่องเป้าหมายของการฝึกที่แตกต่างกันระหว่างการฝึกนักเรียนในโรงเรียนตามหลักสูตร กับการฝึกคนทำงานในสถานประกอบอาชีพ กล่าวคือเป้าหมายของการฝึกนักเรียนอยู่ที่การให้นักเรียนสามารถทำงานนั้นพอได้ มีลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงาน (ขยัน ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ ประณีต เป็นระเบียบไม่รังเกียจการใช้แรงงาน ฯลฯ) และที่สำคัญคือเป็นผู้มีความคิดวิเคราะห์และคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในขณะที่การฝึกคนทำงานนั้นอยู่ที่การให้คนทำงานสามารถผลิตงานได้อย่างชำนาญและรวดเร็ว ได้งานตามแบบที่กำหนดไว้ให้ซึ่งไม่ได้เน้นการฝึกลักษณะนิสัยที่ดีของคนงานเป็นกรณีพิเศษหรือส่งเสริมให้คนงานทำงานสร้างสรรค์ได้ตามใจจนผลิตงานไม่ตรงตามแบบที่ลูกค้าสั่ง ดังนั้นเมื่ออาจารย์ตำรวจส่งนักเรียนไปฝึกงานในโรงงานผลิตไม้แกะสลักและงานไม้ได้ระยะหนึ่งและได้ผลิตงานออกมาให้เจ้าของ โรงงานพิจารณาก็พบว่าทางโรงงานไม่สามารถขายผลผลิตที่นักเรียนทำให้ได้และผลที่ตามมาคือทางโรงงานไม่ได้ติดต่อขอให้นักเรียนไปฝึกงานให้อีกเลยซึ่งเคยเป็นช่วงจังหวะที่ไม่มีนักเรียนมาลงเรียนวิชานี้ด้วยพอดีจึงไม่เกิดปัญหาอะไร สรุปคือในขณะที่เป้าหมายของการฝึกงานอาชีพให้นักเรียนนั้นจุดเน้นอยู่ที่การฝึกนักเรียน แต่การฝึกงานให้คนงานในสถานประกอบอาชีพจุดเน้นกลับอยู่ที่ตัวผลงานและความพึงพอใจของลูกค้ามากกว่า

ลักษณะที่สาม อยู่ที่เกณฑ์หลักในการตัดสินประเมินประสิทธิภาพของผู้เรียน ในขณะที่ยกย่องทักษะการตกแต่งงานไม้ให้กับนักเรียนนั้นทั้งอาจารย์และผู้ประกอบอาชีพงานนี้ จะมุ่งเน้นที่กระบวนการทำงานเป็นทีมของนักเรียน การให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ของสมาชิกในแต่ละกลุ่ม และมุ่งให้นักเรียนแต่ละคนสามารถทำงานทุกขั้นตอนและทุกอย่างจน สำเร็จได้ผลผลิตออกมา แต่สำหรับหลักที่ใช้ประเมินคนทำงานในอาชีพนี้แล้วจะอยู่ที่การทำงาน ในส่วนที่ตนรับผิดชอบอยู่ให้แล้วเสร็จอย่างรวดเร็ว และได้ปริมาณงานตามที่กำหนดให้ซึ่งหมายความว่าคนงานคนหนึ่งๆไม่จำเป็นที่จะต้องสามารถให้ผลผลิตขั้นสุดท้ายออกมาแต่ต้องทำงาน ขั้นที่ได้รับมอบหมายมาให้เสร็จทันเวลาได้ ยกตัวอย่างเช่นในการทำงานตกแต่งงานไม้แกะสลักนั้น คนงานคนที่หนึ่งอาจจะรับผิดชอบทำหน้าที่เผาไม้และขัดไม้ให้เรียบ อีกคนหนึ่งมีหน้าที่ซ่อมอุดรู ไม้ที่แตกหรือเป็นร่อง และอีกคนหนึ่งทำหน้าที่ติดสีเส้นเป็นต้น แต่ละคนก็จะมุ่งทำงานในแผนก ของตนแต่อย่างเดียวไม่ต้องทำทั้งเผาไม้ ซ่อมไม้ไปจนถึงติดสีเส้นและฯลฯทุกงานจนได้ผลผลิตสุดท้ายคือไม้แกะสลักที่ตกแต่งจนดูสวยงามพร้อมที่จะออกจำหน่ายได้ การประเมินการทำงานของ กลุ่มจะเป็นการประเมินผลงานของกลุ่มมากกว่าที่กระบวนการทำงานของกลุ่ม

แต่สำหรับนักเรียนแล้ว นักเรียนคนหนึ่งๆจะต้องสามารถเรียนรู้งานทุกขั้นตอน และจะต้องทำงานนั้นจนสำเร็จได้ผลงานขั้นสุดท้ายมาซึ่งการประเมินจะขึ้นอยู่กับความสามารถใน การทำงานแต่ละขั้นและขึ้นอยู่กับผลงานขั้นสุดท้ายที่ผลิตได้ ทั้งยังมีการประเมินกระบวนการทำ งานกลุ่มของนักเรียนแต่ละคนอีกด้วย

ลักษณะที่สี่ เป็นเรื่องความแตกต่างระหว่างแรงจูงใจในการทำงานตกแต่งงานไม้ แกะสลัก กล่าวคือแรงจูงใจในการทำงานตกแต่งไม้แกะสลักอยู่ที่คะแนนและการยอมรับของครู ต่อผลงานที่ทำแม้ว่าทางสถานประกอบอาชีพจะแบ่งรายได้ที่ได้จากการขายผลผลิตที่ทำได้ให้บ้างก็ เป็นเพียงจำนวนเงินเล็กน้อยและบางครั้งก็ไม่ได้รับเลยเนื่องจากขายผลผลิตนั้นไม่ได้ ดังนั้นจึงอาจ ส่งผลให้นักเรียนที่ไปฝึกงานนั้นไม่เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการเรียนรู้งานตกแต่งงานไม้ ในชีวิตประจำวันนอกจากจะเป็นงานที่ต้องทำเพื่อให้ได้คะแนนผ่าน แต่สำหรับแรงจูงใจที่เข้า ของประกอบการให้กับคนงานนั้นคือการให้ค่าจ้างแรงงานตามจำนวนชิ้นงานที่ให้ทำและการให้ งานทำอย่างต่อเนื่องซึ่งทำให้คนงานต้องขวนขวายเรียนรู้การทำงานให้ได้ทันเวลาและมีคุณภาพที่ดี พอเพื่อจะได้รับการว่าจ้างให้ทำงานนั้นต่อไปอย่างสม่ำเสมอทั้งนี้เพื่อรายได้ที่มั่นคงของครอบครัว

ลักษณะที่ห้า คือความแตกต่างระหว่างเกณฑ์การเลือกนักเรียนเพื่อนำมาฝึกทักษะ การตกแต่งงานไม้แกะสลักกับเกณฑ์การเลือกคนงานมาทำงานในอาชีพงานนี้ ในขณะที่ยกย่อง นักเรียนที่กระตือรือร้นจะดูที่ความสนใจและความสมัครใจ การเลือกคนมาฝึกทำงานในอาชีพนี้

จะดูที่ความอดทน ความมีใจรักไปจนถึงพรสวรรค์ในการทำงานนี้ ดังนั้นการส่งนักเรียนที่ไม่ได้มีคุณสมบัติที่จะฝึกงานได้ตามที่สถานประกอบอาชีพนี้เคยรับยอมทำให้เกิดช่องว่างของการฝึกอยู่ไม่น้อยซึ่งทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประกอบอาชีพนี้จะต้องเป็นผู้ฝึกทักษะให้หนักใจ ยกตัวอย่างเช่นพอใจมาถึงกับเอ่ยปากว่าการทำอาชีพนี้นั้นถ้าคนที่มาขอฝึกงานด้วยไม่อดทน ไม่มีใจรักจริงๆ แล้วพอใจมาจะไม่ถ่ายทอดวิชาให้เพราะฝึกไปเรียนไปก็เสียเวลา เสียของเปล่าๆ แต่ในกรณีของนักเรียนนั้นครูไม่สามารถจะเลือกเช่นนั้น ได้ถ้านักเรียนแสดงความสนใจและต้องการจะเรียนก็ต้องให้ลงเรียน ผลที่ตามมาคือนักเรียนเองก็เบื่อที่จะเรียนและผู้สอนก็เบื่อที่จะสอนทั้งผลงานที่ได้ก็ไม่ได้และไม่เป็นที่ยอมรับของตลาด

จากลักษณะความแตกต่างของการถ่ายทอดทักษะและการเรียนรู้งานตกแต่งไม้แกะสลักตลอดจนเงื่อนไขต่างๆระหว่างคนในอาชีพงานนี้กับสถาบันโรงเรียนทำให้ต้องมีการวิเคราะห์และทบทวนการสร้างหลักสูตรงานอาชีพกันใหม่ ที่ไม่ใช่การมุ่งเน้นวิธีการสร้างหลักสูตรตามหลักทฤษฎีทางวิชาการตามการรับรู้และความเข้าใจของนักวิชาการเป็นเกณฑ์ในการสร้าง ไม่ใช่การสร้างหลักสูตรที่วางข้อกำหนดการฝึกที่มีขั้นตอนที่เข้มงวดไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนรู้ที่แท้จริงของคนทั้งยังไม่เปิดช่องให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (ในกรณีของการออกแบบเอง) และไม่ได้ให้ความสำคัญกับแรงจูงใจที่จำเป็นสำหรับคนที่ประกอบอาชีพนั้นๆ

ข้อเสนอแนะในการสร้างหลักสูตรงานอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้ โดยเฉพาะในกรณีของงานตกแต่งงานไม้แกะสลักคือการนำเอาขั้นตอนการทำงานที่คนในอาชีพนี้กำลังทำอยู่มาเป็นหลักในการสร้าง ทั้งยังต้องนำเอาข้อมูลเกี่ยวกับการถ่ายทอดทักษะความรู้และวิธีการเรียนรู้ทักษะเหล่านี้ของผู้ที่อยู่ในอาชีพและอยู่ในชุมชนมาผสมผสานเพื่อสร้างเป็นเงื่อนไขในการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อให้ได้สมาชิกใหม่ที่สามารถทำงานในอาชีพนั้นได้จริงและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคมคนทำงานในอาชีพนั้นด้วย

อย่างไรก็ตามข้อที่ควรคำนึงถึงเป็นอย่างมากสำหรับการจะสร้างหลักสูตรงานอาชีพให้กับชุมชนหนึ่งๆก็คือการพิจารณาถึงความต้องการและความจำเป็นของงานอาชีพนั้นด้วยว่าเป็นความต้องการและความจำเป็นที่แท้จริงของชาวบ้านหรือไม่ อย่างเช่นในกรณีของชาวบ้านถวายนั้นผู้วิจัยพบว่าอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้แม้จะเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านถวายที่นำรายได้มาหาผลาญสู่ชาวบ้านแต่ชาวบ้านกลับมองว่าการเรียนรู้อาชีพนี้ไม่จำเป็นต้องให้สถาบันโรงเรียนเป็นผู้จัดให้ การเรียนรู้โดยใช้ระบบปกติวิสัย (informal education) จากคนในครอบครัวและจากสังคมนรอบๆตัวอาจจะเพียงพอกับการเรียนรู้และการทำอาชีพนี้ของคนในหมู่บ้านถวาย หลักสูตรที่ชาวบ้านถวายต้องการกลับเป็นอาชีพที่จะดึงดูดให้คนจากสังคมภายนอกเข้ามาสัมผัสทำ

ความรู้จักกับผลผลิตของงานไม้แกะสลักและงานไม้ของชาวบ้านถวายเป็นอาชีพ ทำให้คนทั่วไปได้รับรู้วิถีชีวิตการต่อสู้และความภูมิใจของการทำอาชีพช่างแกะไม้และตกแต่งไม้ที่ชาวบ้านถวายได้ทำต่อเนื่องกันมาตั้งแต่พ.ศ. 2500 จนถึงปัจจุบัน และทำให้ชาวบ้านถวายสามารถใช้อาชีพนี้เป็นแนวทางในการทำให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนให้กับหมู่บ้านถวาย นอกจากนี้ผู้สร้างหลักสูตรจะต้องให้ความสำคัญกับโครงสร้างทางวัฒนธรรมทั้งสี่ประการของชาวบ้านถวายซึ่งได้แก่ วัฒนธรรมทางโครงสร้างเศรษฐกิจแบบเครือข่ายของชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน การเรียนรู้แบบสังคมประชิด วัฒนธรรมการยอมรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน และวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายพอใจในความเป็นอยู่อย่างเพียงพอ ทั้งนี้เพื่อให้ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่จะสร้างต่อไปให้สอดคล้องกับลักษณะที่กล่าวมาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งจะส่งผลให้เป็นหลักสูตรที่ชาวบ้านสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนบ้านถวายได้อย่างแท้จริงต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- สำลี ทองธิว. การเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ปลาตะเพียน , ๒๕๒๖
- สำลี ทองธิว. หลักการและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรงานอาชีพ. โครงการตำราและ
เอกสารทางวิชา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๐
- สำลี ทองธิว. กระบวนการเผยแพร่ชุดการสอนสำหรับโรงเรียน ๑๖ แห่งในจังหวัดอยุธยา
งานวิจัยในโครงการของฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๕
- สำลี ทองธิว. การพัฒนาการสอนอ่านโดยใช้ฟอร์ทไฟล์โอการสอนอ่านเพื่อพัฒนาทักษะทาง
การอ่านของนักเรียนประถมศึกษาและเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางวิชาชีพครูของนิสิต
ปริญญาโทสาขาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. งานวิจัยใน
โครงการวิจัยงบประมาณแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๔๐ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กระทรวงศึกษาธิการ. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการระหว่าง ๒๔๓๕-๒๕๐๓
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คุรุสภา , ๒๕๓๕
- สำนักงานกฤษฎาตรี. เอกสารการศึกษาฉบับที่ ๖ : แผนการศึกษาแห่งชาติ.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกฤษฎาตรี
- สำนักงานกฤษฎาตรี. แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ ๓/๒๕๑๕-๒๕๑๕ .
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกฤษฎาตรี, ๒๕๑๕

ภาษาอังกฤษ

- Brady,L "Community practicum : the integration of experience". Journal of Teaching Practices
US1(2), 1987
- Zeichner, K "Preparing reflective teachers: an overview of instructional strategies in preservice
teacher education, International Journal of Education Research. 11, 1987
- Laws, K. & Horsley,M. "Practicum experiences in the Cook Islands, South Pacific Journal of
Teacher Education, 16(2)
- Rogers.Everett M. and Svenning. Lynne "Change in Small Schools" paper Presented at a Natl.
Working Conference of N. FIRE, Denver, 1969

ภาคผนวก

ก. รายงานการประชุม ผู้บริหารหมู่บ้าน (20 สิงหาคม 2541)

(ถอดจากแถบบันทึกเสียง)

ข. บัญชีรายชื่อและหมายเลขประจำบ้านของประชากร

ค. แบบบันทึก ข้อมูลภาคสนาม

ภาคผนวก ก.

**รายงานการประชุมผู้บริหารหมู่บ้านถวาย
(ถอดความจากเทปบันทึกเสียง)**

วันที่ 20 สิงหาคม 2541

อาจารย์มานพ: อาจารย์ล้ามาทำวิจัยในโรงเรียน

หมู่บ้านและท้องถิ่นของเราในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับแกะสลัก คือบ้านเรามีความเข้มแข็งและจะทำอย่างไรให้ความเข้มแข็งคงทนต่อไป เรื่องความเป็นอยู่ เรื่องเศรษฐกิจในท้องถิ่นจะทำอย่างไรให้มันเข้มแข็ง ให้ความรู้ไว้ให้ได้โดยร่วมกับโรงเรียนต้นแก้วในโอกาสนี้จะใช้เวลาศึกษาระยะแรก 6 เดือน และระยะที่ 2 อีก 2 ปี ขณะนี้มาเข้าบ้านของคุณระชนีและจะต้องฝากพี่น้องบ้านเราทุกคนว่าถ้าอาจารย์และผู้ช่วยตลอดทั้งตัวผมถ้าได้ไปสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการวิจัยในบ้านเรานั้นก็คงต้องขอความร่วมมือและขอให้ช่วยให้ข้อมูลที่แท้จริง ในโอกาสนี้ขอแนะนำพี่น้องชาวบ้านให้อาจารย์ได้รู้จัก ท่านแรกคือ พ่อหลวงสุวรรณ โปธิ ปีที่แล้วได้เป็นผู้ใหญ่บ้านดีเด่นของจังหวัดเชียงใหม่ ตำแหน่งหน้าที่คือเป็นกรรมการอบต. คนต่อไปคือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และเป็นโฆษกประจำหมู่บ้าน คุณวิโรจน์ ตอนนี้กำลังทำธุรกิจเกษตรหลายร้อยไร่และเป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ทำตู้ข้าวเส็กๆ คนที่มานี้เป็นช่างทำตู้ขึ้นต่อไปคือคุณสมพล เป็นอบต. ทำธุรกิจแกะสลัก คุณก้องคำ เป็นหัวหน้าเขต 7 คุณบุญชัย พันธูสา เป็นอบต.มีส่วนผลักดันในการพัฒนาหมู่บ้านและตำบลอย่างมาก คุณอินสม คี คำป้อ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คุณอนันต์ วิชัยศรีเป็นหัวหน้าเขต 3 ทำธุรกิจ antique คุณอนันต์ เป็นกรรมการหมู่บ้าน คุณประจวบ คุณประพันธ์ เป็นกรรมการหมู่บ้าน คุณบุญปิ่น ศรีวิไล เป็นหัวหน้าเขต 4 คุณอนันต์ ชัยชนะ คุณเจริญ มะจันทร์ เป็นกรรมการหมู่บ้าน คุณบุญเลื่อน เป็นกรรมการหมู่บ้าน คุณอินตาเป็นกรรมการ 2 ฝั่งคลอง คุณเดือนเพ็ญ เป็นหัวหน้าเขต 9 คุณบัวจันทร์ เป็นหัวหน้าเขต 2 คุณอัญชัน เป็นประธานกลุ่มสตรีแม่บ้าน คุณระชนี คุณบรรยง เป็นกรรมการหมู่บ้าน พ่อเลี้ยงรงค์ชัยนักธุรกิจใหญ่ ที่ไปที่มาของวันนี้คือ เมื่อประมาณ 6 เดือนที่แล้ว รศ.ดร.ล้า ได้มาที่โรงเรียนและเล่าว่าท่านรู้จักบ้านถวายเป็นความต้องการที่จะรู้ต่อไปเกี่ยวกับความเป็นไปเป็นมาและอยากจะพัฒนาทำให้หมู่บ้านเข้มแข็ง ต่อไปจะได้ฟังเหตุผลจากท่านอาจารย์ ถ้าหากว่ามันเป็นสิ่งที่คิดว่าเราจะทำอะไรให้หมู่บ้านของเราซึ่งเคยมีความเจริญและเข้มแข็งมาก่อน ถ้าหากว่าต่อไปเศรษฐกิจภาพรวมของประเทศไทยซึ่งในขณะนี้กำลังเป็นหนี้เขาอยู่ 4 ล้านล้านบาทที่ปีเราจะใช้หนี้ได้หมด ความอ่อนแอของประเทศไทยเศรษฐกิจก็อ่อนไปเรื่อย ๆ จึงคิดว่าน่าจะมีการศึกษาว่าทำอย่างไรจึงจะถูกทิศทาง ให้เหมือนกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ให้กินอยู่ที่พอเพียง ช่วยตัวเองได้ยืนได้ด้วยลำแข้งของตนเองเราจะมียุทธวิธีใด ขณะนี้อาจารย์ได้ทำเรื่องของการสร้างหลักสูตรเกี่ยวกับการเรียนการสอนและจะทำวิจัยในหมู่บ้านของเราตอนเช้าเราได้มีความคิดร่วมกันว่าเราน่าจะทำหมู่บ้านของเราให้เข้มแข็งและยืนได้ด้วยลำแข้งของตนเองพวกนายทุนที่เข้ามาในหมู่บ้านของส่วนมากจะขนเงินจากหมู่บ้านของเราไป ใครจำได้บ้างว่ามีเงินไหลเข้าหมู่บ้านเราเป็นจำนวนเท่าใด สมมติว่าได้ร้อยล้านแล้วบ้านเราได้ถึงร้อยล้านไหม มันจะเหลือแค่ 10-20 ล้านบาทนอกนั้นเขาก็เอาไปหมดเราจะทำอย่างไรให้เราได้เป็นเจ้าของเราโดยแท้และทำให้บ้านเราอยู่อย่างมั่นคง ผมได้สนทนากับอาจารย์เมื่อเช้านี้ว่า ถ้าเราเข้าไปก้าวเดียวเราจะเสียเปรียบเขาเราจะทำอย่างไรให้เร็วที่สุดโดยลำพังพี่

น้องบ้านเราคิดที่จะทำแต่เราไม่สามารถที่จะทำได้ การที่จะโยกโยกพาแขกข้างนอกมาหรือบอกคนข้างนอกให้รู้จักบ้านเราเป็นเรื่องยาก เพราะฉะนั้นจะต้องมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย อาจารย์ได้นำเสนอว่าถ้าพี่น้องบ้านเราร่วมมือกันมันพอจะมีทางเพราะอาจารย์ท่านเป็นคนกว้างขวางในการประชาสัมพันธ์ก็ใช้อินเตอร์เน็ต homepage มีวิธีการโฆษณาแบบใหม่ และในเชิงธุรกิจปัจจุบันนี้การที่จะค้าขายโดยจะให้รถบัสเข้ามาเหมือนเมื่อก่อนนั้นคงยากแล้วแต่ควรจะเป็นแบบทำอย่างไรจึงจะได้กำไรโดยไม่ต้องลงทุนมากซึ่งในส่วนนี้ก็อยากจะขอคำแนะนำจากท่านอาจารย์ และหากพวกเรามีอะไรก็สามารถสนทนาแลกเปลี่ยนกัน ในส่วนตัวผมนั้นพร้อมที่จะสนับสนุนเต็มที่ได้ทุกเมื่อถ้าไม่คิดธุระอื่น ผมเคยพูดกับพวกเราหลายครั้งแล้วรวมทั้งที่เคยพูดที่ศาลาว่าบ้านเราจะทำธุรกิจใหญ่ไม่ได้ มันคงจะได้แค่นี้เพราะรถใหญ่ ๆ เข้าไม่ได้ เครือข่ายโยกโยกของเราค่อนข้างแคบเราจะมีวิธีใดที่จะดึงคนข้างนอกเข้ามาแบบที่เราจะได้กำไรมากหรือแบบที่เรามันคงก็อยากจะเชิญท่านอาจารย์ได้บอกกล่าวและชี้แนะให้แก่พี่น้องชาวบ้านถวายเป็นด้วย

รศ.ดร.ลาลี: เท่าที่ดูและศึกษาบ้านถวายเป็นมานานแล้ว จริง ๆ แล้วติดตามมาตั้งแต่ปี 31 แล้วไปต่างประเทศกลับมาอีกที 10 ปี ให้หลังรู้สึกที่บ้านถวายเงียบมาก เข้ามาที่แทบจะไม่มีคนมาก็แปลกใจในขณะเดียวกันไปที่จังหวัดอื่นก็ยังพูดถึงบ้านถวายแล้วก็อ้างบ้านถวายตลอดว่าของนี้ส่งมาจากบ้านถวายแต่ดูแล้วก็ไม่ค่อยเป็นบ้านถวายเท่าไรเขาจะขายอย่างเดียว ขายชื่อบ้านถวาย กลับมาที่นี้ก็เห็น 2 ฟังคลองมีคนมาเดินดู มีรถเข้ามาแต่ดูแล้วมันไม่เป็นเรื่องของการค้าขายจริงจังเท่าใดนัก ที่คนเข้ามาดูและได้ถามเขาเขาบอกว่าสวย 2 ฟังคลองเนี่ยสวยและไม่มีที่อื่นเป็นจุดดึงดูดแต่ไม่เป็นธุรกิจจากตรงนี้จึงมาคิดว่าจะจะเป็นจุดขายจุดหนึ่งได้ เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธุรกิจได้ นั่นก็คือ ไม่ว่าจะเป็นคนญี่ปุ่นหรือเป็นคนออสเตรเลียหรือคนไทยที่เป็นนักศึกษาเข้ามา อยากจะมาสักยวติชีวิตของคน 2 ฟังคลองมากกว่าประกอบกันไปกับชื่อของด้วย ทีนี้ถ้าหากเราทำให้จุดนี้เป็นจุดที่เป็นการท่องเที่ยว ก็จะมีทัวร์ เช่น ทัวร์นักศึกษายวติชีวิต ซึ่งก็ตรงกับราชการหรือที่ ในหลวงท่านกำลังสนับสนุนอยู่ นั่นก็คือยวติชีวิตชาวบ้าน เอาจุดนี้มาเป็นจุดขายซึ่งที่อื่นไม่มี เขาทำไม่ได้ถ้าเป็นทางธุรกิจหรืออุตสาหกรรมเขาก็ไม่มียวติชีวิตคนให้ดูทีนี้คนที่เข้ามาจะเอารถเข้ามาไม่ได้เราจะมีที่จอดรถให้ ถ้าสมมติว่าเราทำเราปรึกษากันว่าเป็นจักรยานพาเข้ามาดูในหมู่บ้านเรา มากินอยู่และถ้าจะมาหาความสะดวกว่าต้องมาพักอยู่กับเรา มีบ้านของเราให้พัก กินอยู่ที่นี้และมีเป้ 1 ใบเดินดูยวติชีวิตชาวบ้านด้วยและชื่อของด้วย ถ้าใครอยากจะทำไร่หรือมาศึกษาเราก็มีให้ทำ ให้ลองเรียนมันจะเป็นธุรกิจที่ที่อื่นทำไม่ได้เพราะเขาไม่มีหมู่บ้านแบบนี้เลยก็แน่ใจ แน่แน่นอนว่าทางการจะต้องมาออกข่าว ต้องมีคนมาศึกษา มาทำข่าว มาเป็นสารคดีมากมาย ทีนี้คนที่เขาเที่ยวถ้าปล่อยให้คนข้างนอกเข้ามาเดินเที่ยวอย่างเดียวเขาอาจจะไม่ได้รู้จักบ้านถวายที่แท้จริง ทางที่ดีที่สุดต้องมีคนนำเที่ยวและคนนำเที่ยวที่ดีสุดก็คือพวกเราเอง ทุกอย่างมันจะครบวงจรอยู่ในหมู่บ้านเรา คนก็จะเข้ามาอันนี้มันก็เป็นการนำทรัพยากรข้างนอกมาถมให้กับเราแทนที่จะมาดึงของเราออกเพราะเขายวติชีวิตเราออกไปไม่ได้ คนที่

จะนำเที่ยวได้ดีที่สุดก็คือพวกลูกหลานของพวกเรา ก็คงจะต้องอาศัยทางโรงเรียน ทางอาจารย์มานพ จะมีหลักสูตรฝึกนักเรียนลูกหลานพวกเราให้เป็นไกด์ ซึ่งไกด์เราฝึกให้ในหลักสูตร ได้รายได้จากไกด์มาก็แบ่งเป็น 3 ส่วน มันคงไม่มากแต่เด็กเขาก็ดีใจที่เขาได้รายได้ ส่วนหนึ่งก็ให้โรงเรียน ส่วนหนึ่งก็กลับมาบำรุงหมู่บ้านเรา ส่วนหนึ่งเด็กก็เอาไป มันจะเป็นวิถีชีวิตที่เป็นของพวกเขาจริง ๆ นี่ก็เป็นหลักสูตรเรื่องของการท่องเที่ยวได้จุดหนึ่ง ไม่มากแต่ก็เพียงพอที่เราจะกระตุ้นชีวิตให้กับชุมชน เราเราคงจะไม่รุ่งโรจน์เหมือนกับเมื่อปี 31 ซึ่งมันเป็นเศรษฐกิจฟองสบู่ เขามาเขาเอาเงินมาให้แต่มันไม่ทั่วถึงทุกคน แต่ถ้ามาแบบนี้จะได้ทั่วถึงทุกคนทั้งหมู่บ้าน เด็กทุกคนจะได้รับที่นี่ก็อยากจะเรียนปรึกษาพวกเราว่าความคิดอันนี้เราจะช่วยกันแต่งเติมอย่างไร

อาจารย์มานพ: จากแนวคิดนี้ ผมเองได้ฟังแล้ว มันก็เข้าท่าถ้าเราทำได้ มันก็ไม่ยากอะไร เราก็อยู่อย่างนี้สมมติว่าเราทำอย่างนี้ได้ สิ่งที่เราจะได้มานั้นสมมติว่าที่เราพาพวกพ่อหลวง ผู้ช่วยและอบต. ไปที่ บางแสน จ. ชลบุรี กำหนดปีจะมีรถจักรยานให้เขาขี่เที่ยว หากเราทำแบบนั้นบ้างโดยให้นักท่องเที่ยวจอดรอไว้ที่หัวบ้านและให้เขาขี่จักรยานมานอนในหมู่บ้าน ซึ่งบ้านว่างในหมู่บ้านเราก็มีหลายที่เราก็จะได้ค่าเช่าบ้านสมมติคนละ 100/คน/คืน เดือนหนึ่งจะมาก็คณะไม่รู้ และยังได้ค่าเช่ารถอีกและเรายังมีร้านอาหารและขายของให้เขาอีก รายได้ที่เราจะได้ก็จะเป็นรายได้ที่เกี่ยวข้องกับบ้านเราโดยตรง คือแทบจะได้มีต้นทุน ต้นทุนน้อย เรียกว่ามีรายได้เสริม ที่นี้ต้องถามว่ามันจะเป็นไปได้หรือไม่อย่างไร หรือเป็นเพียงแต่คำพูดก็อยากจะเรียนถามท่านอาจารย์ว่าจะมีวิธีการอย่างไร

รศ.ดร.ธานี: ตอนแรกก็จะเป็นนักศึกษา ก่อน มีทั้งปริญญาโท ปริญญาตรี ปริญญาเอก จากกรุงเทพ จากจุฬาฯ จากพวกช่างไม้ คงจะต้องเป็นนักศึกษา นักเรียน ที่ที่บ้านคืนละร้อยอาจจะหนักไปสำหรับเด็ก เรามองว่าแรก ๆ เราจะคิดเล็กไม่แพงนัก แล้วเขาก็มาดึงเอาคนจำนวนเยอะ พอมากขึ้น มากขึ้น เราก็คิดเขาตอนหลัง แต่ในตอนแรกเราดึงดูเขามาก่อน พุดไปแล้วตอนนี้เรื่องของวิถีชีวิตชาวบ้านกำลังเป็นจุดขายทุกคนก็อยากเล่นเรื่องวิถีชาวบ้าน อยากมาดูวิถีชาวบ้าน เพราะฉะนั้นตอนนี้ขณะที่ยังไม่มีใครเขาเล่นถ้าเราเปิดให้เขาเข้ามาศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้าน น่าจะมีคนเข้ามาได้มากกว่า จะเป็นทัวร์นิสิตนักศึกษาแต่ทางนี้ก็ต้องเตรียมหาคนนำเที่ยวให้ได้ก่อน เราต้องฝึกเด็กของเราให้ได้ก่อน

อาจารย์มานพ: มาถึงตอนนี้ก็อย่างที่อาจารย์และผมได้เล่าสู่พวกเราฟัง พวกเราแต่ละคนมีความคิดเห็นอย่างไร ไม่ใช่เราจะทำวันนี้พรุ่งนี้ แต่คงจะต้องมีการวางแผนกันก่อน

พ่อหลวง: อาจารย์ครับ ครั้งแรกที่ผมได้เป็นพ่อหลวงนั้น ความตั้งใจของผมก็คืออยากจะทำหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นจุดขายสินค้าหัตถกรรมอีกแหล่งหนึ่งผมค้นตั้งแต่ปี 31 มีการจัด

งานกัน โดยมีอำเภอเป็นเพียงพี่เลี้ยงเท่านั้น ค้นมาจนถึงปี ปีนี้ก็เป็นปีที่ 9 ที่ 10 แล้ว บางครั้งมันก็
ห่อ จดมุ่งหมายจริง ๆ คืออยากจะให้หมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีอาจารย์หลายคนที่มาสัมผัส
หรือมาถามผมว่าอยากจะมาเที่ยว วิธีชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างไร มีอีกท่านหนึ่งบินมาจากประเทศ
ญี่ปุ่น เป็นคนไทย มาถามผม ผมก็ไม่ได้บอกว่าผมเป็นพ่อหลวง แต่ผมถามเขาว่าท่านมาจากไหน
เขาก็บอกว่าเขาบินมาจากประเทศญี่ปุ่น อยากจะมาดูวิถีชีวิตของชาวบ้าน การทำมาหากินของชาว
บ้านเป็นอย่างไร ผมก็ถามเขาว่าท่านคิดว่าเป็นอย่างไรที่ผมเอาจุดนี้ที่ 2 ฝั่งคลองเป็นจุดขาย เป็นที่ร่
มน้ำอีกที่หนึ่ง ที่ใช้น้ำในคลองเป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เขาก็ถามว่าน้ำนี้มาจากไหน ทำไมถึงใส
สะอาด ส่วนน้ำที่กรุงเทพฯ บางที่มันก็ขุ่นบางที่มันก็ดำบางที่เขาเอาลูกหลานมาเห็นน้ำก็โศกเลย
อยากจะเล่นน้ำ ผมถามเขาว่าดีไหมมีเขาตรงนี้เป็นจุดขาย เขาบอกว่าดีมากแต่อยากจะเห็นวิถีชีวิต
การดำเนินชีวิตของชาวบ้านว่าเขาทำอะไร เขาอยู่กันอย่างไร แต่ผมก็พาเขาไปดูการแกะสลัก การ
แกะสลักที่ไม่มีอาจารย์สอน คือสอนไปตามขั้นตอน สอนไปตามพี่ตามน้อง อย่างพี่ชายผม เมื่อก่อน
ผมเป็นแค่เณร ผมบวชได้แค่ 4 พรรษา ผมยังทำอะไรไม่เป็นผมก็มาบิ๊บบผมก็มาเรียนกับพี่ชาย เอาพี่
ชายมาเป็นครูฝึก ผมบอกอาจารย์ที่มาสัมภาษณ์ผมว่า พวกผมไม่มีโรงเรียนสอนในการแกะสลัก แต่
ผมเป็น โดยพี่โดยน้อง เป็นโดยการมาทำงานด้วยกัน เมื่อก่อนบ้านเราไม่มีอะไรจะกินแต่มาดีขึ้นเมื่อ
เรามีอาชีพแกะสลักเสริม แต่มันจะไปขัดกับการอนุรักษ์ป่าไม้หรือไม่ผมไม่ทราบ คือบางคนมาซื้อ
มาได้ฟังผมก็ห่อห่อเหมือนกันเขาบอกว่า “เฮ้ พวกเราช่วยกันซื้อ ช่วยกันทำลายป่า เฮ้ ช่วยกันซื้อ
ช่วยกันซื้อ” ผมฟังแล้วก็ห่อเหมือนกันมันมีหลายขั้นตอน บางทีผมแนะนำให้เขาส่งเสริมบ้านผม
เช่น ป่าไม้บ้าง คนอื่น ๆ บ้าง เขาก็มองอีกด้านหนึ่งเหมือนกับช่วยทำลายป่า ที่องค์สมเด็จพระราชินีท่าน
อนุรักษ์ไม้แต่บางทีถ้าโฆษณาไปมันจะขัดกับท่านหรือไม่ บางทีเราโฆษณาไปบิ๊บบหรือเมื่อก่อนนี้ที่
เราให้สัมภาษณ์หรือแถลงข่าวการแกะสลัก มีคนถามผมว่าท่านเอาไม้มาจากไหน เป็นการทำลายไม้
หรือไม่ ที่เขาไม่สนับสนุนผมไม่แน่ใจ วันที่ 2-4 เขาเชิญผมไปสัมมนาที่โรงแรมแถว ๆ น้ำตกห้วย
แก้ว เขาแบ่งประเภทเป็นประเภทไม้ธุรกิจประเภทไม้สร้างบ้าน ประเภทไม้ธุรกิจนี้หลายคนจะเชิญ
พวกเราไปสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องไม้และผมก็ไม่แน่ใจอีก บางทีจะพูดยาวก็กลัว พวกเราทำไม้บางทีก็
มีไม้สักบ้าง ไม้ขนุนบ้าง ไม้ไม่หวงห้ามพวกไม้ฉำฉาหรือจามจุรีเราจะทำหนักกว่า บางทีฟังคุณไป
อีกแบบหนึ่ง บางทีคนที่อนุรักษ์เขาก็บอกว่าช่วยกันซื้อ ช่วยกันทำลายป่า ผมยังงงอยู่ว่าที่ท่านมา
พิจารณาหรือที่ท่านดูแล ผลเลยอยากจะถามว่ามาเพื่อประโยชน์ของหมู่บ้าน หรือในเชิงอนุรักษ์
หรือในเชิงที่จะสร้างสรรค์ หรือในเชิงที่จะป้องกันไม่ให้ทำลายป่า ผมบอกตรง ๆ ว่าบ้านผมนี้บาง
ครั้งก็มีปัญหา บางครั้งก็ไม่มีปัญหา ที่ผมโดนมาปัญหาก็หลายขั้นตอน เพราะบางทีคนจากกรุงเทพฯ
ก็มาถามผมเลย บางทีก็มีหนังสือเข้ามา ผมรับตลอด บางทีเขาก็มาถามผมว่าเอาไม้มาจากไหน บางที
ผมก็ตอบเลียง ๆ ว่าเอามาจากสวนส้ม เป็นต้นส้มที่ตายซาก ตายแห้งแล้ว ทำอะไรก็ได้ก็ตัดมา คือ
ช่วยชาวบ้านอีกแรงหนึ่งให้มันงานทำเขาก็บอกว่าดี ตอนนี้นั้นไม่ใช่เป็นอย่างนั้นแล้ว ต้นไผ่ขนาด
ประมาณ 12 นิ้ว เขาก็ตัดมาทำ ผลสุดท้ายผลก็ไปตกที่จังหวัดลำพูนอีกดีเฉลี่ยก็ไล่กันไป เมื่อก่อน

นั่นเราทำจริง ๆ คือ เอาไม้มาตัดแต่ไม้แห้งแล้ว คือไม้แห้งที่ตายซาก เมื่อก่อนก็เอามาแค่ทำฟืนเอามา
หุงหาอาหารเฉย ๆ อย่างนี้เป็นเชิงอนุรักษ์หรือเปล่าผมไม่แน่ใจ เพราะผมโค่นมาหลายขั้นตอนจริงๆ
ทั้งตำรว ทั้งป่าไม้ เพราะผมเป็นประธานชมรม ไม้แกะสลักหมู่บ้านฉวาง เขาก็เลยถามมาผมก็ตอบ
กันไปเลียงบ้างตรงบ้าง มันมีหลายแบบหลายตอน ผมก็ยังไม่แน่ใจว่าอาจารย์มาในเชิงอนุรักษ์หรือ
เชิงสร้างสรรค์ เพราะผมไปที่ไหนก็โค่นทุกครั้ง เรื่องนี้ก็ฝากอาจารย์ด้วยว่าเป็นระบบนี้หรือเปล่า แต่
ในเชิงธุรกิจเราก็อยากให้บ้านเราเจริญ ให้ลูกหลานคิดว่าทุกท่านที่จบปริญญาก็ดองงานเป็นร้อยเป็น
พัน แต่พวกเราไม่มีโรงเรียนสอนไปตามพี่ตามน้อง ใครอยากทำก็ทำไป สอนกันทีละเล็กละน้อย
พอฝีมือดีขึ้นไปตามนั้นฝีมือดีหน่อยก็ได้มากหน่อย เป็นไปตามฝีมือ นี่ก็เป็นเชิงอีกแบบหนึ่ง บาง
ทีเราจัดงานหัตถกรรมขึ้นมาบางคนมาเที่ยวก็ว่าดี น้ำใสดี สะอาดดี ร่มรื่นดี บางคนก็บอกว่าไม่ดี
ก็อยากจะฝากอาจารย์พิจารณาไว้ว่าจะทำอะไรให้พวกเราเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งเศรษฐกิจ
ที่จริงพวกผมก็นำเงินตราต่างประเทศเข้ามาเยอะจริง ๆ เช่น บริษัท packing air cargo v-pack เขาขน
ออกทุกวันส่งนอก บางทีเขาก็ถามว่าถ้าไม่หมดคุณจะทำมาจากไหนอีก เขาถามเชิงนี้เหมือนกับว่า
คุณทำลายไม้หมดแล้วคุณจะทำที่ไหนมาใช้อีก บางทีก็ตอบเลียง ๆ ไปบางทีก็ตอบว่าถ้าไม้หมด ถ้า
ในเชิงอนุรักษ์เราก็จะทำให้ครบวงจร พวกเราจะช่วยกันปลูก บางทีมันก็ไปตามธรรมชาติของมัน
เมื่อไม้หมดเราก็จะเอาดินขึ้นเป็นลักษณะไม้แกะสลัก ทำสีก้ายๆ พวก antique ทั้งหมดนี้ก็คือความ
เป็นมาที่เขาถามผม

อาจารย์มานพ : รศ.ดร.สำลีเป็นนักวิชาการ เป็นนักการศึกษาไม่ใช่ นักอนุรักษ์และก็ไม่ใช่นักธุรกิจ
อยากจะเรียนถามพ่อหลวงว่าจากแนวคิดของอาจารย์ที่ได้เล่าไปพ่อหลวงคิดว่าจะทำได้ไหม

พ่อหลวง : รายการนี้ผมก็เห็นด้วย ที่แรกตั้งใจว่าถ้าเงินผมเยอะ ผมจะทำเป็นรถพ่วงแล้วมีหัวลาก
คล้าย ๆ กับรถราง รถไฟ และให้นักท่องเที่ยวขึ้นรถและก็นับเหมือนกับรถอีแต่น พานักท่องเที่ยว
รอบหมู่บ้านซึ่งว่าอันนี้เป็นบ้านนาตา บ้านนาอันนั้น ความตั้งใจของผมเป็นอย่างนั้นในตอนแรกทีนี้
ผมไม่ใช่ นักวิชาการทำไปก็ล้มไป

รศ.ดร.สำลี : มาถึงตรงนี้ก็ใจตรงกันกับพ่อหลวงที่ว่า เราคิดเป็นจักรยาน พ่อหลวงคิดเป็นรถอีแต่น
แต่ทีนี้พ่อหลวงคงมีธุรกิจยุ่งมากมาย คง จะพาไปเที่ยวไม่ได้ อันนี้ก็ส่งผ่านมาที่นักเรียนที่เราจะ
สร้างหลักสูตรให้นักเรียน ให้นักเรียนเป็นคนพาเที่ยว พาไปรู้จักว่านี่บ้านพ่อใจมา บ้านลุง บ้านน้ำ
บ้านป่า แล้วเด็กลูกหลานเราก็จะรู้สึกภาคภูมิใจ เพราะตอนนี้ลูกหลานเราจะออกไปข้างนอกหมด
แล้วจะไม่ยอมอยู่แล้ว จะคืนรนออกไป เพราะฉะนั้นเราต้องฝากอนาคตไว้ที่ลูกหลานพวกเรา แต่ถ้า
ลูกหลานของเราไม่รู้จักพวกเราเลย ไม่สามารถที่จะอธิบายความภาคภูมิใจอย่างที่คุณพ่อหลวงมี : เราเอา
เขาไว้ไม่อยู่ มีอยู่ทางเดียวคือเราจะให้โรงเรียนถ่ายทอดความภาคภูมิใจอันนี้ไว้ พวกเราทุ่มเทไปเท่า

ไหร่ จากที่คอยอยากเมื่อก่อนอย่างที่พ่อหลวงเล่าให้ฟังอันนี้ซาบซึ่งมาก สร้างมาได้ถึงขนาดนี้แล้ว ลูกหลานเราออกไปหมดแล้วเราจะเหลืออะไร เพราะฉะนั้นเราจะต้องให้เขารักและสู้เหมือนกับที่ พวกเราเคยสู้มา บ้านถวายเป็นต้องอยู่ต่อไปอยู่ต่อไปโดยเขาต้องนำเที่ยวไปแล้วเขาจะเกิดความซาบซึ่ง แล้วเขาก็จะไม่ไปไหนเขาก็จะอยู่กับพวกเรา บ้านถวายที่เขาต้องมาคู่กัน เป็นชีวิตที่ไม่มีใครเขาเอาของเราไปได้ แต่เรื่องเศรษฐกิจเท่าที่ศึกษามาพบว่าที่แรกเลยก็ไม่ได้แะไม้ใหญ่แต่เป็นการซ่อมไม้ซ่อมของโบราณที่ฝึกฝีมือกันมาเสร็จแล้วก็มาแะ ซึ่งซื้อไม้เก่า ไม้บ้านเขามาแะคือเป็นช่าง เป็นศิลปินเห็นอะไรก็แะสลัก ที่นี้หลัง ๆ ถึงได้มีไม้อื่นมาให้แะ ซึ่งตรงนี้ผู้วิจัยก็ไม่ได้สนใจไม่ได้คิดถึง คิดถึงแต่แต่จะทำอย่างไรถึงจะทำให้เอกลักษณ์ของที่นี่คงอยู่และยังคิดต่อไปว่าถ้าวันหนึ่งไม่มีไม้หรือเกิดปัญหาอะไรขึ้น ซึ่งพวกเราไม่รู้ ทำไม่ได้ ก็เชื่อว่าด้วยความสามารถที่เคยอยู่กันได้มาสามารถที่จะพลิกแพลงเอาดินมาปั้น ซึ่งก็เห็นแล้วมีดินและทำได้เหมือนไม้ ซึ่งอันนี้ที่เมืองนอกเขาก็ทำเหมือนจริง ๆ ดูไม่ออกเลยว่าเป็นไม้หรืออะไรแต่เขาใช้พลาสติกทำเขาไม่ได้ใช้ดินเขาก็ทำมาแล้วที่เมืองนอกเขาเจอปัญหานี้มาก่อนเพราะกฎหมายเขารุนแรงกว่าเราเยอะเขาทำไม่ได้เขาใช้พลาสติกทำ แต่เห็นแล้วว่าพวกเราใช้ดินทำ อันนี้ก็เป็นความคิดริเริ่มซึ่งเราคงไม่ยอมอดตายหรือไม่ยอมอดอยากอีกแล้ว ซึ่งมันเคยทำได้แล้ว จากเมื่อก่อนทำมาแล้วก็เปลี่ยนมาฝึกทำไม้จนได้และทำจนมีชื่อเสียงโด่งดังขึ้นมา แสดงว่าพวกเรามีความคิดที่จะอยู่รอด และตอนนี้ไม้โซ่อยู่รอดแบบธรรมดาแต่เป็นการอยู่รอดแบบเศรษฐกิจไม่คิดแล้ว ก็เลยต้องขอชี้แจงว่าไม่ได้มานุรักษ์หรือมาแบบนักธุรกิจ แต่มาแบบนักวิจัย เพราะฉะนั้นผลที่ได้ก็คือถ้าสามารถทำให้ที่นี่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แท้จริง เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบที่พ่อหลวงพูด ภาษาพวกเราเขาเรียก eco tourism ถ้าเป็นแบบนี้ได้เมื่อไหร่ นั่นก็คือให้ช่างนอกเขาเข้ามาเที่ยวในบ้านเราแบบที่เหมือนกับพวกเรา เอาเงินมาคอกอยู่ที่พวกเราทุกคนนั่นก็คือผลสำเร็จของนักวิจัย เราก็จะอยู่จนกว่าจะเห็นภาพนั้นขึ้นมา ก็ต้องช่วยกัน จะเป็นแห่งแรกและเป็นแห่งเดียว และตอนที่ไปพูดขอทำเรื่องนี้ขึ้นมามันก็ตรงกับแพชชั่นของที่ทางในเมือง เขากำลังคิดกันอยู่ นั่นก็คือเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งที่จะทำให้ท้องถิ่นเข้มแข็งด้วยตัวของเขาเอง เดียวสิ้นเดือนนี้นักวิจัยก็จะมากันใหญ่ จะมาขอ ดู ข่าวก็น่าจะเริ่มมาทำ ซึ่งผู้วิจัยก็ค่อนข้างตกใจ เพราะเพิ่งเริ่ม เราเพิ่งเริ่มมาไม่กี่ครั้ง แต่ด้วยโอเคอันนี้และความโด่งดังของบ้านถวายทำให้ทุกคนอยากจะมาดูอยากจะมาศึกษา ซึ่งถ้าอยากจะมาตอนนี้ เราเตรียมตัวรับให้เป็นลักษณะธรรมชาติที่สุดของเรา คิดว่าน่าจะเป็นแหล่งเดียวและเป็นแหล่งแรกที่ทำได้แบบนี้ บ่อสร้างมีแค่โรงงานแห่งเดียวเขาไม่มีชีวิตให้ดู ไม่มี 2 ฝั่งคลอง เมื่อเข้าไปตลาด ใครจะมาอยู่ที่นี่ต้องไปตลาดที่นี่ ตลาด 2 ฝั่งคลองไปซื้อผักซื้ออะไรมา คนจะเที่ยวหมู่บ้านเราต้องมาเช่าบ้านของเราตรงนี้ ต้องหาบ้านเช่าต้องไปจ่ายตลาด และต้องมาทำกับข้าวกินกัน ต้องนั่งรถอีแต่นของพ่อหลวง เอาลูกศิษย์ของอาจารย์มานพพาเที่ยว เงินจะตกอยู่กับพวกเราทุกบ้านจริง ๆ แต่ต้องไม่เกินไป ต้องพอเพียง พออยู่ได้ คือเราต้องให้การศึกษากับคนข้างนอก ต้องให้เขารู้ว่าชีวิตอยู่ได้ถ้าหากว่าเราไม่ต้องการอะไรมาเราต้องอบรมสั่งสอนพวกข้างนอกด้วย เพราะตอนนี้พวกข้างนอกเขางก เขาจะเอาแต่เงิน มาที่นี้ก็มีมาต่อรองไม่นึกว่า

ของมันทำด้วยความยากลำบาก กว่าจะได้แต่ละชิ้นนาน เขาไม่เข้าใจ แต่พอเขาออกไปขายเขาขาย
แพง อย่างนั้นทำให้เราเสียกำลังใจ และเอาไม้อะไรก็ไม่รู้และบอกว่ามาจากบ้านถวายเป็นตลอด ทำให้
ทางการเขามองว่าบ้านถวายเอาไม้มาจากไหนแต่ดูแล้วมันไม่น่าจะใช้ไม้ที่นี่

พ่อหลวง : มันโคตรตรงนี่ครับ เหมือนกับที่บ้านเราเป็นแหล่งทำลายไม้ใหญ่โตมาก ตำรวจยังบอกว่า
เขาไม่เห็น

รศ.ดร.สำลี : ไม่มีอะไรแต่เขาไปอ้าง
เราต้องเขียนประวัติว่า.....

พ่อหลวง : เขาทำเหมือนกับพวกเราใหญ่มาก ล้มไม้ใหญ่ ทำธุรกิจใหญ่

รศ.ดร.สำลี : พวกเฟอร์นิเจอร์ใหญ่ๆ ก็บอกว่ามาจากบ้านถวาย
เราก็ตกใจมันไม่น่าจะใช้แต่เห็นที่ลำพูนเยอะ

อาจารย์มานพ: หมายความว่ารายการนี้จะพิสูจน์ให้คนที่เข้ามาศึกษาได้รู้จริงว่าเราไม่ได้ทำแบบนั้น

รศ.ดร.สำลี และเขาจะเห็นความรักใคร่ เป็นพี่เป็นน้อง เป็นญาติกันหมดของที่นี่ เป็นกลุ่มบ้านถวาย
ซึ่งมีเอกลักษณ์ไม่เหมือนที่ไหนและเราก็ต่อสู้กันมาเราต้องเขียนประวัติว่าเราต่อสู้กันมาอย่างไร
และตอนนี้เราก็เป็นห่วงว่าลูกหลานเราจะทิ้งเพราะมันเริ่มร้าง ออกไปกันหมดเลยอยากจะชี้แจงพ่อ
หลวง

อาจารย์มานพ: ท่านอื่นมีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง พ่อหลวงได้นำเสนอความทุกข์ความยากและ
ความอัดอั้นใจของเขาที่เกี่ยวข้องเรื่องแกะสลักและอาจารย์ก็ได้บอกแนวคิดที่ว่า.....

ชาวบ้าน 1 : ผมขออนุญาตเสริมอีกนิดนะครับว่าจุดประสงค์ที่มาพูดกันวันนี้ก็คือ จะให้บ้านเราเป็น
แหล่งท่องเที่ยว ก็เป็นโอกาสที่ดีที่พวกเราที่มาในวันนี้เป็นผู้นำหมู่บ้านทุกท่านและผมอยากจะเรียบ
เรียงตามที่ฟังมาคือ ท่านอาจารย์แนะนำเอาไว้ว่า จุดประสงค์นั้นคือ เราจะทำอย่างไรพัฒนาหมู่บ้าน
ของเราให้ก้าวไกลหรือเป็นที่รู้จักของคนข้างคน คือเดี๋ยวนี้เขาพัฒนากันไปแล้วไม่ว่าจะเป็น internet
หรือ homepage ต่าง ๆ มาถึงที่อาจารย์สำลีพูดว่าจุดประสงค์ใหญ่ก็คือ อยากจะทำหมู่บ้านของเราให้
เป็นธุรกิจแล้วให้คนข้างนอกมาศึกษาวิถีชีวิตสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ก็คือจะมีจักรยานตามที่ตรงกับพ่อ
หลวงก็คือมีรถอีแต่นี่ตรงกัน มีบ้านเช่าและมีโคตซึ่งมาจากเด็กนักเรียนในหมู่บ้านของเรา รวมแล้ว

เป็นธุรกิจแบบนี้แล้วก็มาถ่ายทอดจากพ่อหลวงอีกที คือพ่อหลวงไม่ได้เป็นทฤษฎี แต่เป็นภาคปฏิบัติที่พ่อหลวงโดนมาทุกวันนี้คือเป็นผู้นำหมู่บ้าน ผมยอมรับว่าท่านเป็นผู้นำหมู่บ้านที่เป็นนักพัฒนาเวลาที่คนข้างนอกเข้ามา เหมือนกับตอนนี้จะมาศึกษา พ่อหลวงก็คิดไปว่าการมาศึกษาครั้งนี้ชุดใหม่จะมีผลเสียหายต่อหมู่บ้านเราหรือไม่ แต่สุดท้ายแล้วถ้าทำให้หมู่บ้านเราเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือเป็นที่รู้จักทั่วไป เป็นที่ยอมรับของพวกเราทุกคน พ่อหลวงก็คงจะพอใจในจุดนี้ก็คงเป็นที่มาที่ไปของที่พ่อหลวงพูดว่า เมื่อศึกษาแล้วจะทำให้บ้านเราเสียหายหรือไม่ เหมือนกับที่พ่อหลวงว่าถ้าเขาศึกษาว่าเราเอาไม้จะไผ่มาทำ สมมติว่าจริง ๆ นักเรียนจะเป็นคนพาไปไปบ้านพ่อใจมา พ่อใจมาเอาไม้จากที่ไหนมาทำ มันก็ต้องศึกษาวิถีชีวิตไปซะใหม่ เราก็ต้องตอบว่า จริง ๆ แล้วตามข้อมูลที่ผมคาดคะเนคือ จริง ๆ แล้วคนบ้านเราที่เกาะที่หมู่บ้านของเรา คือ ไม้หมากสภาพ เป็นพวกครกไม้ส่วนใหญ่ประมาณ 50% ไม้ฉำฉา 40% ไม้สักแค่ 10% นี่คือการประมาณ จริง ๆ แล้วก็อย่างที่พ่อหลวงพูดว่า เราไปซื้อหุ่นจากลำพูนมาทำ จด ๆ นี่ผมก็ยังสงสัยว่าทำให้บ้านเราพัฒนาขึ้น ผมว่าประสบความสำเร็จแน่

อาจารย์มานพ : ตามเจตนาของผมและอาจารย์จะมองในแง่ของการพัฒนา

ชาวบ้าน 2 : อาจารย์ครับ นักวิจัยกับนักอนุรักษ์จะมาร่วมกันได้ไหมครับ คล้าย ๆ กับที่อาจารย์มาสำรวจแล้วนักอนุรักษ์พวกสิ่งแวดล้อม ลองเข้ามาสัมผัสในหมู่บ้าน เอา 2 กลุ่มนี้เข้ามาเลย

ชาวบ้าน 3 : ที่อาจารย์เขาเข้ามานี้เป็นนักวิชาการ เป็นนักศึกษาทั้งปริญญาโท ปริญญาเอก

ชาวบ้าน 2 : ไม่ใช่ครับ สมมติว่าอย่างนักอนุรักษ์เนี่ย คือว่าเราไปทำลายป่าที่ไหนแล้วลองดูสภาพในหมู่บ้านจริง ๆ เอา 2 กลุ่มนี้เข้ามาได้ไหมครับ

อาจารย์มานพ : .ในช่วงนี้เขาเป็นนักวิจัยก่อนนะ มาศึกษาหาข้อมูลในบ้านเราเพื่อพัฒนาไปสู่ความเจริญในเรื่องของนักอนุรักษ์นี่คงจะยังไม่เจอ

รศ.ดร.ถนัด : คือตัวเราเป็นครู คือไม่รู้จักพวกป่าไม้

ชาวบ้าน 2 : คืออยากให้ดังเข้ามาครับ ให้มาร่วมกัน

อาจารย์มานพ : อยากให้ดังเข้ามา ให้มาพิสูจน์

รศ.ดร.ลำลิ : คงต้องทบทวนเพราะว่าไม่รู้จัก ตอนนี้เป็นครูค่ะ อยู่ทางวิชาการ เพราะฉะนั้นต้องเป็นเรื่องของโรงเรียนกับบ้านกับหมู่บ้านก่อนส่วนนักอนุรักษ์นี้เรา.....

อาจารย์มานพ : ยังไม่เอาเข้ามาละ

กิริณี : นักอนุรักษ์เขาต้องมาแน่ ๆ ถ้าเราสามารถทำให้หมู่บ้านเราเจริญและมีคนอื่นเข้ามา มาก ๆ แล้วเขาก็จะไปพูดกันข้างนอกว่า จริง ๆ แล้วมันไม่ได้เป็นอย่างที่เขารู้จักกันเพราะได้มาดูแลที่นี่ เมื่อพวกนักอนุรักษ์ได้ยินเขาก็ต้องอยากมาพูดแล้วว่าเป็นจริงอย่างที่มันพูดกันหรือไม่ เพราะตอนนี้ทุกคนก็ยังไม่เคยสัมผัสวิถีชีวิตของพวกเรา เขาก็พูดกันไปเรื่อยเปื่อย ดังนั้นเขามาแน่ ๆ ถ้าเราพัฒนาหมู่บ้านเราได้

ชาวบ้าน 4 : คนเราก็เป็นอย่างนี้แหละ ต้องการให้เขาเข้ามาแต่พอเจอแล้วก็วิ่งไปหลาย

ชาวบ้าน 5 : คนที่อยากให้เราเข้ามาพูดคุยง่าย ๆ ก็คือป่าไม้

ชาวบ้าน 6 : คือเมื่อก่อนอาจารย์บอกว่าบ้านผมเป็นพวกไปซื้อไม้เถา แต่พวกป่าไม้บอกว่าถ้าไม้เถามันอยู่แบบเดิมเขาไม่จับ ไม้เถาด้านมาแปรรูปเขาจับ คือ จะเถาจะไหม้เขาไม่สนเขาจับหมด ดังนั้นถ้าอาจารย์จะพาคนมานะ บางคนเขาก็กลัว ถ้าบอกว่าพวกรุ่นนี้เขาจะไปบ้านคุณนะ ตอนนี้นะแค่ทุกวันนี้ถ้าได้ยินเสียงรถมานะเขาก็ตกใจจะวิ่งไปหลบกันอยู่

อาจารย์มานพ : นี่มันเป็นปัญหาในแง่กฎหมาย

ชาวบ้าน 6 : พวกหนึ่งก็อยากจะตั้ง พวกหนึ่งก็อยากจะเก็บ

ชาวบ้าน 7 : คือถ้าตั้งมันก็จะเป็นอย่างอื่นหนึ่ง ทุกวันนี้มันดังกรับ ดังอยู่แล้วแต่เป็นดังแบบทำลายอย่างที่เราเคยพูดแหละครับว่าบ้านผมซื้อไม้เถา ไม้เถามันเป็นไม้ที่หมดสภาพ ตำรวจบอกว่าไม้มันเถาไม่มีใครจับหรอก แต่คุณมาแปรรูปสภาพจับ ปัญหามันอยู่ตรงนี้

พ่อเลี้ยงทรงชัย : ก็อย่างที่ป่าไม้เขาวางจะครับว่าถ้าไม้มันอยู่ในสภาพเถาของมันไม่เป็นไร แต่ถ้าคุณมาแปรรูปสภาพถือว่าเป็นของใหม่มีความคิด

รศ.ดร.ลำลิ : ไม้นี้เป็นไม้ฉำฉาหรือไม้อย่างคะ

พ่อเลี้ยงธงชัย : มันจะมี 3 ลักษณะครับอาจารย์คืออย่างที่บ้านเรานี้ที่เน้นศิลปะจริง ๆ จะเป็นพวกไม้เก่า ไม้สักที่หมดสภาพที่เอามาทำเป็นลวดลายที่เป็นงานศิลปะจริง ๆ ของบ้านเรา แต่ที่ ลำพูนจะเป็นงานเสริม จะเป็นพวกรูปสัตว์ รูปตุ๊กตาไม้ต่าง ๆ ที่ลูกค้าต้องการ แต่ที่บ้านเราจริง ๆ เน้นงานศิลปะที่เป็นไม้เก่า บ้านถวายเป็นต้นเพราะตอนนี้มันมีบริษัท packing หรือส่งออกตอนนี้มีอยู่ 3-4 บริษัท เพราะของออกจากบริษัท อย่างเช่น แอลโอเซียนบ้านถวาย กาวิ้น packing บ้านถวาย aircargo บุญทัศน์บ้านถวาย อย่างของที่ลูกค้าจะ load ไปเมืองนอกบางทีมาจากกรุงเทพฯ ก็มา load ที่นี้มันก็เลยดัง แต่ในวิถีชีวิตของบ้านเราก็คือจะเป็นอย่างที่อาจารย์เห็น ที่มันดังมันเป็นลักษณะนี้ คือมีทั้งผลลบและบวกอยู่ด้วยกัน งานที่อาจารย์มาทำ คืออาจารย์เป็นครู อาจารย์จะมาปลูกฝังสิ่งที่บ้านเรามีและให้ลูกหลานได้สืบทอด คืออาจารย์ไม่ได้เป็นผู้ที่มานูรัย แต่อาจารย์มาเพื่อปลูกฝังให้ลูกหลานของเรารักสิ่งที่บ้านเรามีอยู่ ตอนนี้ที่จะปลูกฝังได้ก็คือรุ่นที่มีอยู่ที่โรงเรียนต้นแก้ว พวกที่ออกจากโรงเรียนต้นแก้วไปแล้วเราจะทำไม่ได้แล้วเพราะเขาจะต้องเดินทางไปข้างหน้าอย่างที่อาจารย์ยุ้นั้นผมเห็นด้วยที่จะปลูกฝังให้เด็กในพื้นที่บ้านรักพื้นที่บ้านท้องถิ่น แต่ถ้ามาคุยกันนี้ถ้าพวกเราหรือคณะกรรมการทุกคนเห็นดีที่อยากให้อาจารย์มาส่งเสริมดังนี้ก็ต้องหาวิธีเริ่มแผนการขึ้น ถ้าคณะกรรมการบ้านเราทุกคนเห็นด้วยว่าเราอยากจะส่งเสริมให้เด็กหรือปลูกฝังให้ลูกหลานของเรารักในวิถีชีวิตของบ้านเราคืออย่างไค่อย่างทัวรป่าที่เขาอยากไปสัมผัสกับกระเหรี่ยงคอยาว เขาจะไปตั้งแต่วันนี้และเขาก็จะไปค้างคืนที่โน้นแหล่งเขาก็จะเป็นจุดขายอย่างนี้ คืออาจารย์ก็อยากจะมาทำลักษณะนั้นกับบ้านของเราเพื่อจะให้เขามีเวลาสักคืนมาสัมผัสกับชีวิตบ้านเรา ก็จะค่อนข้างออกที่ละน้อยอาจารย์ไม่ได้เกี่ยวข้องกับพวกส่งออกท่านจะมาปลูกฝังอย่างนี้อย่างเดียว

รศ.ดร.ลำลี : ให้มาดูการแกะสลักไม้ด้วย

พ่อเลี้ยง : ที่พี่ชายผมพูดนั้นก็อีกแบบหนึ่งครับคือการส่งเสริม แต่ที่มีปัญหานั้นมากก็คือไม้มันเป็นผลพวงเหมือนกับเราพาไปเที่ยวแล้วเขาได้เห็นบ้านถวายแล้วเขามีเพื่อเป็นตำรวจ แล้วไปบอกเพื่อนว่าเห็นในบ้านถวายแกะไม้ทำโรงเลื่อยและบอกให้เพื่อนมาจับบางที่เขาไม้เก่ามาแปรรูปเขาจับไม่ได้แต่มาเจอเครื่องจักรมี 3 แรงก็มาจับเครื่องจักรอีก คือตอนนี้เรามาแก้ปัญหาหรือว่ามาอ่านปัญหามาบรรยายปัญหาให้อาจารย์ฟัง ผมพาไปเที่ยวบ้านต่าง ๆ แต่เจ้าของบ้านไม่ยอมให้ไปมันจะเป็นปัญหา แต่ที่อาจารย์กำลังทำอยู่นี้มันดีที่สุดอยู่แล้ว ดีมาก ๆ แต่มันมีทั้งลบทั้งบวกมันมีทุกอย่างที่จะเกาะเอาเงินตรงนี้ มวนุดเอาเงินจากบ้านเราไป แม้แต่บ้านถวายศรีไม้งามเป็นคนที่ไหนก็ไม่รู้มาใช้ชื่อว่าบ้านถวายศรีไม้งาม ซึ่งเป็นคนละตำบลกันและแม้แต่โทรศัพท์มาตั้งอยู่ที่ตำบลหนองแก้วก็ใช้ชื่อว่าโทรศัพท์บ้านถวาย พวกเราก็ได้บอกถึงลักษณะของปัญหาว่ามันเป็นอย่างนี้ แต่ถ้าลักษณะที่อาจารย์บอกจะไม่มีปัญหาลงหลังมันดีมาก ๆ 3-4 วันก่อนผมไปเที่ยวที่ปางช้างที่บ้านกาดสันป่าตอง ผมเห็นน้ำก็ไม่เยอะเขาทำเพื่อง่ายจากไม้ 10 ท่อน พานักท่องเที่ยวฝรั่งดันก็มาอย่างทุกฤดู

ต้องแพกันมาตามธรรมชาติ แพละ 200 บาท ถ้ามา 10-20 แพละเป็นเท่าไร ผมยังคิดว่าถ้าหมู่บ้านผมมีสักลำเหมือนหนึ่งผมเอานะ ที่อาจารย์บอกว่ามีรถจักรยานมันก็คล้าย ๆ กันอีก ถ้าเราให้เขาปั่นจักรยานไปเที่ยวแล้วถ้าหากมีคนหนึ่งมีพ่อเป็นตำรวจหรือที่พ่อเป็นป่าไม้แล้วเขาไปบอกพ่อเขาว่าเห็นที่บ้านถวายเป็นโรงเลื่อยกันใหญ่โตจะเป็นการดีหรือไม่ดี ตรงนี้เป็นข้อที่ผมสงสัย

พ่อเลี้ยงธงชัย : ผมขอเสริมหน่อยครับ ผมก็รู้สึกเสียใจอยู่เรื่องหนึ่งคือหลังจากงานหัตถกรรม นักจัดรายการคนหนึ่งชื่อเอ๋มร้อยได้มาหาผม 2 ครั้งและบอกว่าเขาอยากจะทำสารคดีเกี่ยวกับบ้านถวายคือเกี่ยวกับขาสะกิดแบบว่าเด็กในบ้านเราที่กะสลักเป็นเขาไม้ไปมั่วสุมกับขาสะกิดหลังจากเลิกเรียนจะมากะสลัก ผมก็แนะนำเขาว่ามีอยู่หลายคน คนหนึ่งเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยพายัพ หลังจากเลิกเรียนแล้วเขาก็จะมากะสลักและเขาก็เป็นคนที่มีฝีมือดีด้วย บางคนก็เรียนที่ราชภัฏหลังจากเลิกเรียนเขาก็มากะสลักพวกเขาเป็นคนดีด้วยสามารถหาเงินใช้ได้เองโดยไม่ต้องขอจากพ่อแม่ เขาก็มาถ่ายทำ 2-3 ครั้งและยังบอกว่าบ้านถวายนี่จริง ๆ เป็นแหล่งที่ช่วยเหลือเด็กนักเรียนไม่ให้ไปมั่วสุมกับขาสะกิดแต่ในตอนท้ายของภาพยนตร์สารคดีนี้เขากลับพูดว่า พวกคุณเห็นไหมของสวยๆเหล่านี้ที่พวกคุณช่วยกันซื้อ พวกคุณช่วยกันทำลายป่าทั้งนั้น ผมได้ยินผมก็รู้สึกไม่สบายใจว่าทำไมเขาต้องทำอย่างนั้น เขาทำกับเราแบบนี้ทำให้เราได้ทั้งลบและบวก ตอนแรกมาทำให้เราดีใจว่าเขาเห็นว่าบ้านเราดีมีการช่วยเหลือเด็ก ๆ แล้วมาสรุปตอนท้ายว่าเราเป็นคนทำลายป่า ผมฟังแล้วไม่สบายใจจริง ๆ นี่ถ้าเจอจะต้องต่อว่า แต่ผมไม่มีหลักฐานที่จะตอบโต้เขาเท่านั้นเอง ที่นี้ผมบอกตรง ๆ เลยว่าถ้าใครมาติดต่อแบบนี้อีกผมคงไม่พาไปแล้วเขาทำให้เราได้ทั้งดีทั้งเสีย

รศ.ดร.สำลี : ถ้าอย่างนั้นเอาแบบนี้ได้ไหมเดี๋ยวเรามาวางแผนที่ เรามาสร้างแผนที่เหมือนกับ 2ฝั่งคลองว่าแนวทางที่เราจะพาเขาไปทัวร์นี้เราจะลัดเลาะไปทางไหนบ้าง เราคงจะให้ดูการกะสลักไม้จริง ๆ เพราะเด็กที่เราฝึกมาที่โรงเรียนคงฝึกเฉพาะเรื่องของวิธีการกะสลักไม้ ทำให้มันเป็นงานฝีมือได้อย่างไร เราต้องการจะให้เด็กของเราภูมิใจในศิลปะการกะสลักไม้และพูดเก่งสามารถที่จะทำให้คนเขาชื่นชมหมู่บ้านของเราได้ คือเราจะวางแผนที่จะพาไปทัวร์ตรงไหนไม่ใช่ว่าปล่อยให้เขาไปเอง ไม่ใช่ว่าเขาจะไปดูบ้านไหนก็ไปแบบนั้นไม่ได้ เราจะต้องมานั่งคุยกันก่อนว่าเราจะวางแผนที่อย่างไร และเราก็ฝึกนักเรียนของเรา เช่น โชว์บ้านของนายบุญผลว่าแกะเก่งส่งไปญี่ปุ่นได้หรือบ้านพ่อหนานแดงเราสามารถจะวางแผนที่ได้เพราะนี่คือหมู่บ้านของเรา เรารู้ว่าเราจะให้ไปทางไหนต้องไปที่ 2 ฝั่งคลองแม่น้ำ และเราก็จะพาไปที่ไหน พาไปดูตลาดไหม จะไปที่ไหนบ้างแต่เราจะไม่ให้เขาไปเองเราจะบอกจุดไว้ เราจะต้องมีวิธีหลบหลีกเพื่อคนที่เขาไม่เข้าใจจะได้ไม่ต้องเอาเราไปว่าและเขาว่าบางทีมันก็ไม่เป็นความจริงหรือเขาเข้าใจผิดเราจะไม่พอใจเปล่า ๆ ไม่สบายใจเปล่า ๆ เรากำหนดของเราได้ อันนี้ต้องปรึกษากับพ่อหลวงกับอาจารย์ใหญ่ ช่วยกัน พวกเราช่วยกันว่าตรงไหนดี

พ่อหลวง: กราบอันนี้ไม่มีปัญหา มันมีปัญหาคือว่าพวกนักศึกษาส่วนใหญ่หัวรุนแรง ไม่รู้ว่าชาวบ้านหากินอะไร นักศึกษา นักเรียนเนี่ยยังหาเงินไม่ได้ตอนที่เรียนหนังสืออยู่ แต่พวกเราหาเงินเองทุกซั๊กได้เงินมาจากไหนก็รู้ แต่เชิงอนุรักษ์อาจารย์ก็สอนว่าพวกเราต้องอนุรักษ์ป่าไม้ไว้อย่างนั้นอย่างนี้ถูกต้องไหมครับที่สอนกันมามีลักษณะเป็นทฤษฎี บางทีเขามาผมก็ถามเขาก่อนเลยว่ามาจากไหน โรงเรียนไหน ถามเพื่ออะไร มาเพื่ออะไร ทำวิทยานิพนธ์หรือ ทำเพื่ออะไร ถามเขาก่อนที่จะตอบคำถามอื่นและก่อนที่ผมจะพาเขาไป ก็อย่างที่ว่าผมบอกสรุปแล้วคือพื้นเราลงดิน เราดงก็ไม่ได้ ไปตามนี้ ไปถามนายอำเภอว่าจะดีไหม นายอำเภอก็กล้า ๆ กลัว ๆ อยู่ ไปถามป่าไม้วัดจะเอาไหม ป่าไม้วัดว่าไม่ได้ ป่าไม้ก็เน่อยู่แล้วป่าไม้ก็ต้องปราบ หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ของเชียงใหม่ก็ลงข่าวชัดป่าไม้ทางดงว่าส่งเสริมพวกเราอีก

กิริณี: ก็ก่อนที่จะให้คนอื่นมาทัวร์เราอาจจะต้องมีการปูพื้นก่อนว่าไม้นี้เราไม่ได้ไปตัดมาเราต้องให้ความรู้ตรงนี้กับคนที่มาเที่ยวก่อนไม่ได้หมายความว่าพามาดูเขาแกะแต่เพียงอย่างเดียวแล้วก็ให้เขากลับถ้าเป็นแบบนี้แน่นอนเขากลับไปเขาก็ต้องว่าเราตัดแน่ ๆ ดังนั้นเราต้องมีการปูพื้นกันให้ดีกว่าคือต้องให้นักเรียนศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการทำงานไม้มาก่อนถึงจะสามารถนำเที่ยวได้

พ่อหลวง: ไม้แต่ละท่อน ถ้าเป็นนักศึกษาก็จะบอกว่า 1 วง 1 ปี อันนี้ใหญ่ขนาดนี้โอ้โฮ 100ปี เสียขายจัง

อาจารย์มานพ: เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ความจริงผมอยู่ใกล้อย่างนี้ก็ยังไม่ค่อยรู้ปัญหานี้ ก็รู้ผิวเผินก็ตามที่พวกเราได้นำเสนอปัญหาตั้งหลายเรื่อง อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนที่ลึกซึ่งเกี่ยวกับกฎหมายในส่วนของการวิจัยครั้งนี้ อาจารย์ก็คงได้ปัญหาของการวิจัยเพิ่มและมีประโยชน์มากมายมีคุณค่ามาก

พ่อหลวง: คือผมอยากรู้ว่าท่านมาวิจัยแบบไหน เชิงอนุรักษ์หรือเชิงธุรกิจ

อาจารย์มานพ: อันนี้ไม่ใช่เชิงอนุรักษ์ ไม่ใช่เชิงธุรกิจ

พ่อหลวง: กราบ ผมเข้าใจแล้ว

อาจารย์มานพ: เข้าใจแล้วนะ

รศ.ดร.ลำไย: ก็เพิ่งรู้แหละ ไม่รู้ว่าจะเจอปัญหาอย่างนี้

พ่อหลวง :อีก2-3วันก็มีคนมาเชิญผมไป ผมก็ยังคิดอยู่ว่าจะไปดีหรือไม่ดี ผมก็ไม่แน่ใจ คำถามว่าไม่เสร็จงานนี้จะให้ปลูกอะไร เมื่อปีที่แล้วมีนักท่องเที่ยวนอกจากภูเก็ตหรือเปล่าผมไม่แน่ใจมีป่าไผ่นำมาเขาพูดกันว่าที่พวกเราปลูกไผ่นะไม่ต้องกลัวไม่ได้ขาย บ้านถวายเขาแกะให้หมด เอ้อ ! คนหนึ่งก็ว่าดี ๆ อีกคนก็ว่าตัดเอาไปเถอะพ่อ มันมีทุกรูปแบบ

อาจารย์มานพ :ในเจตนาของอาจารย์นี้ก็คือทำให้บ้านเราเข้มแข็ง และก็นึกภาพว่าจะทำอะไรให้บ้านเรามั่นคง มีการช่วยเหลือเอื้องานกันแต่สิ่งที่ลึกกว่านั้นก็คือปัญหาเรื่องกฎหมายเพราะบางที่ทัวร์ที่มานั้นอาจจะแฝงไปด้วยสิ่งเหล่านี้และชาวบ้านกลัวในเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นการนำเสนอในวันนี้เพียงแค่เป็นแนวคิดส่วนจะเป็นไปได้หรือไม่อย่างไรนั้นก็อยู่ที่บ้านเราว่าจะรับได้ทางอาจารย์ก็พร้อมที่จะสนับสนุนแล้วโรงเรียนเราก็พร้อมที่จะลุยเต็มที่ อันนี้คือวิธีการที่จะร่วมกัน

ชาวบ้าน 1 : การท่องเที่ยวในหมู่บ้านเรานี้มันขาดคนที่เก่งภาษาซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องอธิบายให้แขกต่างประเทศเข้าใจให้รู้อย่างถ่องแท้ของสาเหตุที่มาจากคนเขามาแล้วไม่รู้เรื่องสักอย่าง ไม่มีใครอธิบาย ไม่มีใครพูดเก่ง จุดนี้เป็นจุดบอดอีกจุดหนึ่ง

รศ.ดร.สำลี :ต้องมีคนอธิบายให้เข้าใจ แก่ภาพพจน์ให้ได้เหมือนกับฝรั่งมาทำวิจัยที่เมืองไทยมาขอข้อมูลจากจุฬาฯไปเสร็จแล้วก็เอาไปเปลี่ยนหมดเลยว่าเมืองไทยเสียหายหมดเลยอย่างนี้มันก็คล้าย ๆ กันฝรั่งมาขอข้อมูลจากมหาวิทยาลัยเกษตรทำไปทำมาขโมยพันธุ์ข้าวหอมมะลิไปเอาไปปลูกและบอกว่านี่เป็นของเขา คือมันก็เสี่ยงก็ต้องระวัง

อาจารย์มานพ :มันเป็นเรื่องที่จะเย็บคออ่อน เพราะฉะนั้นการนำเสนอก็คือเป็นแนวคิดที่บ้านเราทำได้ไหมมาถึงตรงนี้แล้วคงจะเป็นปัญหาที่เราจะต้องขบคิดกันว่าเราจะพัฒนาบ้านเราให้เข้มแข็งยั่งยืนต่อไปอย่างไรหรือว่าเราจะปล่อยให้มันเป็นไปอย่างนี้ ต่างคนต่างหลบต่างซ่อนแอบได้แอบไป

ชาวบ้าน 7 :มันอยู่ที่ว่าบ้านเราจะรับได้หรือไม่แค่นั้น

อาจารย์มานพ :ก็ต้องไปพูดกัน เอาเป็นว่าปลายเดือนกันยายนอาจารย์จะพาคณะวิจัยมา

รศ.ดร.สำลี :สัก 2-3 คน

อาจารย์มานพ :สัก 2-3 คนอยู่ต่อไปก็จะเป็น 20 คน 30 คน

พ่อหลวง : รู้ทั้งที่แล้วก็มิ้นักวิชาการระดับดอกเตอร์ ปริญญาโทและปริญญาเอกมาทีแรกผมก็ไม่รู้ว่าเขาเป็นใคร ผมก็บอกว่าผมจบแค่ป.4พอเขาจะกลับเขาก็แนะนำตัวผมก็ไม่รู้จะพูดอย่างไรผมก็ได้แต่สวัสดีแล้วก็มาเขาจะเอาไปวิจัยดีหรือไม่ดีก็ไม่รู้ ผมก็บอกไปว่าเราก็กะกันอย่างนี้แหละก็ล้มลุกคลุกคลานมา เมื่อก่อนก็ยากจนแต่เราก็มีคนอยู่ 3-4 คนที่เป็นปรมาจารย์ของเราคือพ่อใจมา พ่อหนานแดง และก็พ่อเฮือนพาพวกเราดำเนินชีวิตแนวนี้ ทำให้พวกเรามีชื่อเสียงและทำรายได้เข้าหมู่บ้านที่เขาบอกจะเอาไปวิจัยอะไรผมไม่รู้แต่อย่างที่ผมบอกว่าคุณต้องถามเขาก่อนว่าเขาทำอะไรอะไร แม้แต่นักแต่งเพลงก็มา เขาจะมาว่าไม้งานนี้ 1 ปี หรือ 2 ปีแต่ความคิดของอาจารย์ดีมาก ๆ ที่จะทำให้พวกเราเป็นแหล่งท่องเที่ยวและทำรายได้เพื่อลูกเพื่อหลาน ปริญญาที่จบไม่จบก็ไม่มีอะไรกินแม้แต่ธนาคารก็ทิ้งบอกว่าจะให้มานั่งเป็นคณะกรรมการในหมู่บ้าน ธนาคารปีละให้สอบเป็นอบต.บ้าง เนี่ยผมไม่แน่ใจนะเพราะไม่ได้ติดตามในวิทยุแต่ผมก็จะพยายามให้พวกเราพออยู่พอกิน

อาจารย์มานพ :

ผมและรศ.ดร.สำลีได้นำเสนอไปแล้วก็ได้พบกับปัญหา กลับเข้ามาซึ่งก็เป็นสิ่งที่พวกเราต้องระวังด้วยที่นี้มันจะดีหรือมันจะร้ายหรือว่าเราจะรับได้อย่างไรนั้นคงจะค่อยคิดค่อยสร้างค่อยปรับกันอีกที จะทำอะไรให้มันดีต่อไป เราคิดว่าเราจะปล่อยให้บ้านเราเป็นตัวอย่างที่เขาพากันเป็นล่ำรถบัส อย่างนั้นหรือว่าเราจะอยู่กันอย่างนี้ค่อยให้เขามาเป็นครั้งคราวเป็นลูกค้าประจำก็จะขึ้นอยู่กับบ้านเราที่จะกำหนดชะตาชีวิตของบ้านเรา ของลูกหลานเราต่อไป ในส่วนของผมนั้นมีความหวังตลอดว่า จะทำอะไรจะให้โรงเรียนเราเข้มแข็ง พูดย่าย ๆ ทุกวันนี้หัวใจของทางคงก็คือบ้านถวายเป็นที่ ทำให้ทางคงเจริญ พ่อบ้านเราเริ่มอ่อนตัวลง ที่อื่นก็อ่อนตัวไปด้วย ฉะนั้นเราต้องหนีตัวเราไปสู่อีกจุดหนึ่ง เราจะปล่อยตรงนั้นให้เป็นกาลกิณีของบ้านเราหรือเราก็คงต้องศึกษากันต่อไป ถ้าผมหรือดร.สำลีจะมาบอกให้เราทำอย่างนั้นอย่างนี้ก็คงยากอยู่เหมือนกันคงจะเป็นเพียงคนให้ข้อมูล พร้อมทั้งจะร่วมสนับสนุน จุดที่จะทำให้เกิดปัญหาก็คงเป็นอย่างที่พวกเราเล่ามา

พ่อหลวง : แม้แต่พ่อค้าที่เข้ามาค้าขายก็มีนักสืบทอดเข้ามา ผมดูรูปร่างหน้าตามันแล้วมันไม่เหมือนพ่อค้าเลยเขาคุยจ้องจับผิด ดูรูปร่างหน้าตาทั้งหมดจด มือเท้าก็สะอาดสะอาดอันผมรู้แล้วว่าไม่ใช่พ่อค้า แล้วก็จริงเพราะหลังจากนั้น 3 วัน ป้าไม้ก็เข้ามา จับไม่ได้ก็เอาเครื่องจักร เอาเครื่องจักรไม่ได้ก็จะเอาเงินอีก ไปก็ไม่ไปทำท่าจะแะพวกเราก็อารมณ์ใจกันเอาเงินให้มันเป็นบ่อหนึ่งที่เขาดูดจากเราไปเพราะถ้าเป็นเรื่องขึ้นมาพวกเราจะต้องขึ้นโรงขึ้นศาล เสียเวลาอีกยอมเสียแบบนี้ดีกว่า สุดท้ายก็ต้องมีการส่งส่วยถ้าไม่ส่งก็จะมาจับตลอดไม่ต้องทำงานอะไรแล้วแค่ได้ขึ้นเสียว่าเนื้อ! ก็จะปิดประตูกันดังปังแล้ว แล้วผมมาถามเรื่องใบไม้ ผมเคยถามในที่ประชุมว่าใบไม้แค่ใบละ 2,000 ทำไมผมต้องเสีย 12,000 ถึงจังหวัดแค่ใบละ 2,000 กินกันเป็นแถว คนบ้านเราไม่มีปัญหาอาหารอก

12,000 คือ ทำกันนิดเดียว เมื่อเอาไป 12,000 ปู่ 3 เดือนมาตรวจว่าถูกต้องหรือไม่ บ้านเราถ้าเอาตาม ลูกก็ไม่มีกิน

พ่อเลี้ยงธงชัย : ถ้าขั้นนั้นมันต้องเป็นธุรกิจใหญ่โตถึงจะเลี้ยงกันได้ อย่างชาวบ้านเนี่ย บางทีออมไว้ได้ 40,000-50,000 มาโดยจับเสีย ก็หายไปหมดไม่เหลือสักบาท มันเป็นอย่างนี้ครับอาจารย์เราก็คเลยกลัว ๆ กลัว ๆ กัน บางคนก็ทำไปแบบไม่สบายใจ ผมก็เน้นไปทางไม้ฉำฉาเหมือนที่อาจารย์ได้ไปเห็นที่บ้านผม

อาจารย์มานพ : นี่คือปัญหา

พ่อเลี้ยงธงชัย : มันเป็นปัญหาที่แก้ไขยาก

อาจารย์มานพ : ก็อย่างที่พ่อเลี้ยงธงชัยได้นำเสนอว่า ในขณะที่เก็บสะสมเงิน ได้ก็ต้องส่งส่วยคือเก็บได้ 40,000-50,000 ก็ต้องเอาไปเสียให้ตำรวจ 30,000-40,000 เลยไม่ได้อะไร

พ่อหลวง : บางครั้งในคณะพวกเรา บางครั้งผมก็ต้องเป็นนักเลง ต้องเป็นไฉเป็นกัน ชัดไปเลย ต้องแข็งซึ่งจริง ๆ แล้วในก้นนิดเดียว เราต้องขู่ไว้ก่อนว่าค่อยเป็นค่อยไป เค้าเป็นเค้า มันมีรูปแบบหลายอย่างที่เรารู้

รศ.ดร.สำดี : ถ้าสมมติว่าเราเปิดทัวร์แบบนี้ คนข้างนอกมาเริ่มเข้าใจกันแล้วก็มาโดนเงินเรา เราก็ออกอากาศเลย ถ่ายวิดีโอเลยที่เราถูกทำแบบนี้ ให้เผยแพร่ไปทั่วโลกเลย

ชาวบ้าน : มันก็ไม่ได้หรอก เพราะเครื่องจักรเราผิดกฎหมาย

รศ.ดร.สำดี : ให้เห็นว่าเขารังแกเรา

พ่อหลวง : มันก็ไม่ได้หรอก เพราะตามกฎหมายเขาจะเล่นเราทุกแห่งทุกมุม เล่นเราทุกอย่าง

พ่อเลี้ยงธงชัย : ขั้นแรกเขาจะให้เราทำให้อุบัติตามกฎหมายตั้งแต่เอาไปประกอบการมาชาวบ้านเขาก็เอาไม่ได้ถ้าสมมติว่าจะทำ อย่างน้อยเขาจะให้เครื่องทุนแรงหรือเครื่องฝ่าไม้แรงไม่เกิน 3 แรง มันก็ฝ่าไม้หรือทำอะไรก็ได้มันไม่พอแต่ถ้ามีใหญ่ก็จับ มันลำบากนะอาจารย์ มันมีทั้งดีทั้งเสียคู่กันไปหมด

รศ.ดร.ลำไย: ไม่นึกว่าจะเจอแบบนี้

อาจารย์มานพ: ผมก็นึกไม่ถึงครับ

รศ.ดร.ลำไย: นึกว่าสร้างหลักสูตรแล้วมา.....

พ่อหลวง: ที่แรกเจตนาของผมก็อยากจะทำแบบอาจารย์ ผมคิดว่าถ้าผมมีเงินก้อนหนึ่งผมอยากจะทำรถพ่วงรถอีแต่นใช้รถไถตาก มีการเปิดเพลงพื้นเมือง ซึ่งให้เขาคว่านี่บ้านผม นี่บ้านพ่อตา แม่ยาย เป็นลักษณะแบบนี้ นักวิจัย นักศึกษามาเยอะ เขาชอบมาตั้งคำถาม สมมติว่าไม่มีเกาะเป็นท่อน ท่อนละประมาณแค่นี้ ถ้าเกาะ 100 คนมันจะหมดไปก็ท่อน มันมีทั้งบวกทั้งลบ มันจะดีหรือไม่ดีก็แล้วแต่อาจารย์พิจารณา

ชาวบ้าน 8: บางคณะที่มาทำวิจัย เขาถามแบบที่พ่อหลวงพูดเมื่อกี้ เขาถามละเอียดมากจนเราตอบไม่ได้ต้องปิด ต้องเลี่ยงเลย

พ่อเลี้ยงธงชัย: บางครั้งถามแบบจะค้นหาความจริง ถามให้เราจนแบบจะจับผิดเราด้วยครับ อาจารย์

ชาวบ้าน: ผมก็เคยโดนเหมือนกัน ผมไม่พอใจผมลูกหนีเลย ผมไม่ชอบคำถามกันแบบนี้

พ่อหลวง: อย่างที่อาจารย์เห็นถ้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวมันก็จะเป็นอย่างนี้ ถ้าจะพาเขามาดูอีกมุมหนึ่งมันก็จะเป็นอย่างนี้ บางครั้งมีพ่อค้าขายเสื้อผ้าเข้ามาเร่ขายแต่เขา سود สายเหลือเกิน เขาเขาไม่ขายเสื้อแต่จะมองไปตามชอกตามมุมตามพื้นบ้าน

อาจารย์มานพ: เขาไม่เจตนาจะขาย

พ่อหลวง: เขาไม่อยากจะขายเสื้อ ขายก็ได้ไม่ขายก็ได้แต่เขาจ้องไปเรื่อย ๆ ไปดูว่าบ้านนี้มีอะไรบ้าง อี 2-3 วันก็แล้วพามาแล้ว มาแล้วไม่มีอะไรก็จะหาให้มีส่งเสริมหัตถกรรมตรงเน้นที่ท่องเที่ยวแต่ทำไม ท.ท.ท. ไม่ช่วยบ้านผม ผมไม่ใช่ประเทศไทยหรือมันก็ติดอยู่ตรงนี้อีก ท.ท.ท. จะมาช่วยก็กลัวตรงนี้

พ่อเลี้ยงธงชัย : ที่เรารีดงานกันมานี้ ท.ท.ท. ไม่เคยมาดูแลเลย มีแต่ที่สันกำแพงที่มีงานรุ่มร่ามนั่นแหละที่เขาไปดูแล แต่บ้านเรารีดงานมา 10 ครั้งแล้ว ท.ท.ท. ไม่เคยมาดูแลไม่เคยมาส่งเสริมพวกเราเลย

พ่อหลวง : บ้านถวายไม่ใช่ประเทศไทยหรือถึงไม่มาช่วย ไม่มีบอะไรเลยหรือ

พ่อเลี้ยงธงชัย : แต่พูดถึงตอนนี้ก็งานไม้จะไม่ได้ดีกว่าสินค้าอื่น เท่าที่ผมดูรูปการณ์แล้วตอนนี้งานไม้จะไปได้ดี เป็นสินค้าส่งออกได้ดีพอสมควร

พ่อหลวง : เมื่อวันก่อน ท.ท.ท. โทรมาถามว่าบ้านถวายจะจัดงานหรือเปล่า เขาจะส่งปฏิทินเข้ากรุงเทพฯ ที่ท.ท.ท. กรุงเทพฯ ผมก็นึกดีใจ เขาจะมาอย่างไรผมก็ไม่รู้ ผมก็กล้า ๆ กลัว ๆ อยู่เหมือนกัน

พ่อเลี้ยงธงชัย : เมื่อก่อนเคยมีครั้งหนึ่ง สมัยท่านนายอำเภอเจริญ เองศิลป์ ตอนนั้นท่านก็สนับสนุนเต็มที่ เอาชื่องานของบ้านถวายเข้าปฏิทินโลกได้ปีหรือ สองปีก็หายไปเลยหายจากปฏิทินไปเลย ไม่มีเลยออกจากปฏิทินไปเลย

พ่อหลวง : ทางเหนือเราเป็นแหล่งต้นน้ำ มันจะเป็นผลพวงหรือเปล่าที่พวกเราอยู่ทางเหนืออยู่แล้วจะเป็นเหตุให้ป่าไม้หรือป่าทำให้น้ำแห้งหรือเปล่า

พ่อเลี้ยงธงชัย : แต่ไม้ที่เราใช้กันส่วนมากจะไม่เป็นไม้ประเภทหวงห้าม อย่างไม้จามจุรีจะเป็นไม้ที่อยู่ตามสวนตามไร่นาของชาวบ้าน สมัยก่อนเขาจะปล่อยครั้งไม้จามจุรีจะครบเพราะสมัยนั้นเป็นสมัยแผ่นเสียงชาวบ้านจะไม่ขาย จะปล่อยครั้งอย่างเดียวแต่ตอนนี้แผ่นเสียงเป็นพลาสติกไปหมดก็เลยไม่มีใครปล่อยครั้งก็ขายเอามาทำเป็นแบบนี้เอามาทำเฟอร์นิเจอร์ไม้จำพวกบ้าง เอามาแกะเป็นรูปสัตว์ต่างๆ

พ่อหลวง : คราวที่แล้วที่เห็นออกหนังสือพิมพ์ว่าโดนจับไม้ว่าเอาไปส่งที่ไหน ก็บอกว่าส่งบ้านถวาย จริง ๆ แล้วก็ส่งในโรงแรมใหญ่โตในเชียงใหม่ ไม้ท่อนเบ้อเริ่มเลยบอกว่าเอามาส่งบ้านถวาย ซึ่งเราไม่รู้เรื่องแล้วเราก็ตอน คราวก่อนมีป่าไม้มาจากกรุงเทพฯ ผมก็เอาป้ายที่ทำการผู้ใหญ่บ้านของผมลง เพราะอะไร เข้ามาถามเรื่อย ๆ ผมเฝ้าคิดว่าไม่มีเวลาที่จะทำงานของท่าน ท่านมาจากไหน พ่อหลวงอยู่ไหนครับ ไม่อยู่ครับนี่เขาถามผมนะ มาทำไมครับมาทำไม มาจากกรุงเทพฯ ก็ลักษณะนี้ถ้าพูดกันได้พูดกันไป เขาบอกว่าผมดูจริง ๆ แล้วไม่มีอะไรเลยบ้านถวายแต่ชื่อเสียงดังมากนี่ผมมาจากกรุงเทพฯ เจ้านายให้มาดูแล เพราะชื่อเสียงในการทำลายของเราดังมาก แม้แต่ในหลวง

ของเรา ราชนีของเราก็น่ารักๆ ไม้ผมบอกตรง ๆ มันก็อึดอัด โฆษณาอะไรก็ได้ อย่างท่านมาเที่ยว ท่านก็มาที่บ้านอุทธรณ์ พระเทพฯ ก็มา

พ่อเลี้ยงธงชัย : อย่างช่วงนี้ก็มีเฟอร์นิเจอร์วงล้อเกวียน พวกของเก่าออกเยอะมากเลยและของพวกนี้มันเป็นไม้สักด้วย ที่เขากลัวว่าจะเป็นตรงนี้ก็ได้อีก คือบางทีมันหมดไปแล้วเขาก็กลัวว่าชาวบ้านจะเอาไม้ใหม่มาทำให้เก่าอีก มันบอกไม่ถูก คือทั้งป้องกันทั้งส่งเสริมครับ

พ่อหลวง : พวกเราก็คือประเทศไทย ทำให้ใหม่ทำให้เก่าทำได้ทุกอย่าง อะไรหมดเราเอาใหม่มาตัดให้มันเก่า พุดตรง ๆ ก็คือไม้ใหม่บ้างเอามาทำให้มันเก่า เพราะไม้เก่ามันหมดไปก็มี เราก็เอามาทำให้มันเก่าแบบนี้พุดกันตรง ๆ คือสลับไปสลับมาแบบนี้แหละ มันก็ไม่แน่ค้าขายเนี่ยบางคนทำให้ใหญ่โตก็ทำให้ใหญ่กว่าเรา มีพร้อมทุกอย่าง ป้องกันมีพี่ชายเป็นปลัดมีน้องชายเป็นตำรวจ

พ่อเลี้ยงธงชัย : ถ้าอาจารย์ไปเห็นที่สุสานลักษณะอาจารย์จะตกใจ พวกเฟอร์นิเจอร์พวกนี้ที่โรงงานเกือบจะครึ่งบ้านถวายเป็นไปหมดเลย ที่สันกำแพงนะครับ มีทั้งไม้สัก ๆ เลือยให้คนดูเลยแต่เขาคงถูกต้องและเขาทำเปิดเผยด้วยใหญ่โตมากเลย ในโรงงานนั้นมีประมาณ 10,000 ชิ้น

รศ.ดร.สำลี : แล้วเราจะทำอย่างไรกันดี

พ่อเลี้ยงธงชัย : บ้านเรานะหรือครับ มันลำบากนะครับ ก็อย่างที่อาจารย์ได้ทราบปัญหานั้นแหละ

รศ.ดร.สำลี : แต่เราอยู่อย่างนี้ก็ลำบากนะเพราะว่าเด็กของเราแย่ เราต้องทำอะไรสักอย่างมันต้องมีอะไรสักอย่างที่มาเจอจุดพอดี

พ่อเลี้ยงธงชัย : ต้องแก้ไขปัญหาก่อนที่มันจะลุกลามใหญ่โต

พ่อหลวง : ปัญหาที่มีผมไม่เคยพูดให้ใครฟัง

รศ.ดร.สำลี : ที่นี้เราต้องมาคิดแล้วว่าจะทำอย่างไรดี

พ่อหลวง : จริง ๆ ผมก็อยากทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ไปเห็นปางช้างมันก็ไม่แค่นี้ เอามาล่องแพฝรั่งเขาก็ล่องไป ก็ได้เงิน ผมก็ถามว่าเป็นใครบ้างเขาทำกันเป็นทีม เป็นพ่อหลวงบ้าง ผู้ช่วยบ้างก็ตัดแพกันไปล่องน้ำไป ซึ่งก็มีทั้งฝรั่งทั้งคนไทย แบบนี้ช้างก็มี ฝรั่งช้างก็ตากแดดแอบแดดไปในป่า

พ่อเลี้ยงธวัช : คือใจจริงของอาจารย์ก็อยากให้นำมาในลักษณะนั้น อยากทำวิจัยและอยากให้ชาวบ้านเราทำให้แขกดู จะได้ส่งเสริมและอนุรักษ์ไปในตัว

รศ.ดร.สำลี : ก็จะได้ทั้งงานแกะสลักไม้ ได้นำเที่ยว ได้หลักสูตร

อาจารย์มานพ : พอมาทิ้งตรงนี้ ตรงนี้ว่าเปิดไม้ได้

พ่อหลวง : ได้ไม้ไซ้ไม่ให้เปิดได้ แต่เรามาบอกปัญหาก่อน

รศ.ดร.สำลี : เราจะได้พยายามดูไม่ให้มันไปทางนี้มากไปหรือไปทางนี้มากไป คือมันต้องมีทางทำที่เราต้องมาช่วยกัน

อาจารย์มานพ : แล้วท่านอื่นมีใครที่จะนำเสนอปัญหาทั้งหลายที่เราจะได้รวบรวมไว้ไหม

ชาวบ้าน 1 : อาจารย์จะเอาคำตอบด้วยหรือเปล่า

รศ.ดร.สำลี : โอ้! ยัง ยัง ยังให้ได้คิดกันก่อนก็ได้

ชาวบ้าน 1 : ผมก็เข้าใจความในของอาจารย์ ว่ามีความตั้งใจสูงที่จะพัฒนาอย่างที่พูดไว้ ที่นำเสนอในคืนนี้ คือจะทำให้บ้านเราเจริญรุ่งเรือง อาจารย์จะจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวและพ่อหลวงก็บอกว่าให้ศึกษาคนที่มาด้วยว่าเป็นใคร ทางน้องเขาก็บอกว่าจะต้องปูพื้นของไกด์หรือนักเรียนเวลาจะตอบให้ถูกต้อง และผมว่ามันน่าจะมีปัญหาที่แก้ไขได้ถ้าเราจะทำให้จัดนี้ อันแรกก็จะเริ่มตั้งแต่ว่าอาจารย์จะพาใครมาก็ต้องสอบถามแนวความคิดที่จะมาศึกษาก่อนว่าจะมาในแนวไหน ถ้าอาจารย์พามา ก็จะรู้ะครับและทางนี้ก็จะ.....

อาจารย์มานพ : เรียกว่าการันตีได้

ชาวบ้าน 1 : ครับ การันตีได้ และก็มาถึงไค้ ซึ่งก็เป็นเด็กนักเรียนของอาจารย์มานพ ซึ่งไค้ฉันเราก็จะปูพื้นไว้แล้ว ต้องมีข้อมูลที่จะสามารถอธิบายได้ และแผนการท่องเที่ยวแทนที่เราจะพาเขาไปคูที่เราทำไม้สัก 100% เราก็ไม่พาไปแต่เราจะพาไปคูคนที่เขามีฝีมือแบบนายบุญผลหรือนายชัย หรือพาไปคูที่เขาทำด้วยไม้เก่าคือไม้ที่หมดสภาพไปทำอย่างอื่นไม่ได้แล้ว คือใช้ฝีมือจริง ๆ นี่ก็เป็นแผนที่เราจะพาไปนะครับ และแต่ละสถานที่เราอาจจะทำไม้ไว้เลยว่าจุดนี้เราสามารถที่จะพาเข้าไปได้

เสาร์ที่ 29 สิงหาคม 2541

สถานที่ : บ้านเจ้รัชนี้

ผู้ถอดเทป : กรินทร์

ภาคผนวก ข.
บัญชีชื่อและหมายเลขประจำบ้านของ
ประชากรในหมู่บ้านถวาย

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล	เพศ	อาชีพ
1	นายสมบุรณ์ ทอนทะขร	ช	รับจ้างแต่งสี
	นางสาววิรัชญา ทอนทะขร	ญ	
	นางอุณ ทอนทะขร	ญ	
1/1	นางบัวเขียว ทอนทะขร	ญ	ค้าขายไม้-รับแต่งสี
	นายอคุลย์ ทอนทะขร	ช	
1 /2	นางสาวนริสา ทอนทะขร	ญ	รับจ้างแต่งสี
2	นางนวล กาวิละ	ญ	รับจ้างแต่งสี (ร้านยูพา)
2/1	นายสุวิทย์ กาวิละ	ช	แกะสลัก/แต่งสี
	นางผ่องศรี กาวิละ	ญ	
3	นายคำมูล ญาติจอมอินทร์	ช	แกะสลัก (มีร้าน)
	นางเป็ง ญาติจอมอินทร์	ญ	
3/1	นายสุธรรม ญาติจอมอินทร์	ช	
	นางจันทร์ทิพย์ ญาติจอมอินทร์	ญ	ข้าราชการบำนาญ (มีร้านให้เช่า)
4	นายดา ชีรัง	ช	
	นางอำไพ ชีรัง	ญ	
4/1	นายพรเทพ ชีรัง	ช	แต่งของ/อยู่ซ่อมรถ
	นางวัชร ชีรัง	ญ	
5	นางบัวจัน รังทะนีย์	ญ	รับจ้างแกะสลัก
	นายทวีศักดิ์ รังทะนีย์	ช	รับจ้างแกะสลัก
	นางจรรวณ รังทะนีย์	ญ	
	นางสาวบัวจันทร์ รังทะนีย์	ญ	
6	นายบัณฑิต กาวิละ	ช	รับจ้างแต่งของ
6/1	นางรัชนี เมืองแก้ว	ญ	
	นายปิง เมืองแก้ว	ช	
7	นายวิชาญ หลวงตน	ช	ร้านขายไม้ (เคยแกะสลัก)
	นางเกษร หลวงตน	ญ	
	นางสาวจรรณี หลวงตน	ญ	
8	นางคำ ดีคำบ้อ	ญ	แต่งของ
	นางมาลี เต๊ะจ๊ะใหม่	ญ	

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล	เพศ	อาชีพ
8	นายจันทร์ เต๊ะใหม่	ช	แกะสลัก,มีร้าน แกะสลัก,มีร้าน มีร้านขายไม้แกะสลัก,ไม่แกะเอง มีร้านขายไม้แกะสลัก,ไม่แกะเอง แกะสลัก แกะสลัก แต่งของ,มีร้าน แกะสลัก,แต่งของ แกะสลัก,แต่งของ เกษตรกร+จ้างแต่งของ แกะสลัก+รับจ้าง แกะสลัก+รับจ้าง มีร้านขายไม้ มีร้านขายไม้ ขายไม้,แต่งของ
8/1	นายอินสม คีคำป้อ	ช	
	นางวันเพ็ญ คีคำป้อ	ญ	
9	นายวิจิต ดันจ้อย	ช	
	นางอัญชัญ ดันจ้อย	ญ	
9/1	นายบุญผล พันธูสา	ช	
	นางสุขแก้ว พันธูสา	ญ	
10	นายสม บุตรดวงดีบ	ช	
	นายเกรียงไกร บุตรดวงดีบ	ช	
	นางบัวเขียว บุตรดวงดีบ	ญ	
	นายนิคม บุตรดวงดีบ	ช	
10/1	นายจันทร์ บุตรดวงดีบ	ช	
	นางเรือนคำ บุตรดวงดีบ	ญ	
11	นายอ้าย ดุ่นทอง	ช	
	นายคำ ดุ่นทอง	ช	
	นางสาวอังคณา ดุ่นทอง	ญ	
11/1	นายนคร ดุ่นทอง	ช	
	นางสุณี ดุ่นทอง	ญ	
12	นางบัวจัน ดุ่มอินทร	ญ	มีร้านขายไม้ มีร้านขายไม้ อุบโยคิน ใจอินทร์ ใจอินทร์ ใจอินทร์ วงค์ไชย วงค์ไชย ทอนทะษร ทอนทะษร
	นางนงค์คราญ อุบโยคิน	ญ	
13	นางเรือน ใจอินทร์	ญ	
	นางสาวแก้วมุล ใจอินทร์	ญ	
13/1	นายทอง ใจอินทร์	ช	
	นายแก้ว พันมุล	ช	
	นายจรัล ใจอินทร์	ช	
13/2	นางสุณี วงค์ไชย	ญ	
	นายศรีทอน วงค์ไชย	ช	
14	นายหมื่น ทอนทะษร	ช	
	นางคำ ทอนทะษร	ญ	

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล	เพศ	อาชีพ
14	นางสาวบัวเขียว ทอนทะนร	ญ	ขายไม้,แต่งของ
15	นางบัวแก้ว ไชยวุฒิ	ญ	เคยขายไม้/ปัจจุบันออกไปแล้ว
	นางไพล บุตรควงดีบ	ญ	เคยขายไม้/ปัจจุบันออกไปแล้ว
	นายสำราญ ไชยวุฒิ	ช	เคยขายไม้/ปัจจุบันออกไปแล้ว
16	นายทิม สุวรรณจันทร์	ช	ขายไม้,มีร้านแกะสลัก
	นางอาภรณ์ สุวรรณจันทร์	ญ	ขายไม้,มีร้านแกะสลัก
16/1	นายจารึก จีรัง	ช	
	นางจันทร์แรม จีรัง	ญ	ค้าขายไม้,แกะสลัก
17	นายสมบุญ รวงรู้ม	ช	
	นายปิ่น รวงรู้ม	ช	รับจ้างแต่งของ
	นางสาวสอยดาว รวงรู้ม	ญ	
	นายวิไล บ้านทา	ช	
18	นายหมื่น บุตรไชย	ช	
	นางแก้ว บุตรไชย	ญ	รับจ้างแต่งของ
	นางนิตยา อินหมอย	ญ	
	นายสมาน อินหมอย	ช	
19	นางมูล กันทะวงศ์	ญ	
	นายเพชร กันทะวงศ์	ช	รับจ้างแต่งของ
	นายอินคำ คาสีมูล	ช	
	นางนงคราญ คาสีมูล	ญ	
20	นายอิน บุตรควงดีบ	ช	เกษตรกร,รับจ้างแต่งของ
	นางวิไล บุตรควงดีบ	ญ	เกษตรกร,รับจ้างแต่งของ
21	นายศรี ริสนา	ช	รับจ้างแต่งของ
	นางบัวผัน ริสนา	ญ	รับจ้างแต่งของ
	นายเถิง ริสนา	ช	รับจ้างแต่งของ
	นางสาวลัดดา ริสนา	ญ	รับจ้างแต่งของ
	นายนิรันดร์ ริสนา	ช	รับจ้างแต่งของ
22	นางบัวแก้ว บุตรชัย	ญ	เกษตรกร,รับจ้างแต่งของ
	นายคำมูล บุตรชัย	ช	มีร้านของตัวเอง

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล		เพศ	อาชีพ
22	นางสาวกัลลยา	บุตรชัย	ญ	เกษตรกร,รับจ้างแต่งของ มีร้านของตัวเอง “ “
	นางสาววราลักษณ์	บุตรชัย	ญ	
	นายพงษ์เทพ	บุตรชัย	ช	
	นายสมพล	สุดแก้ว	ช	
23	นางแสง	วิญญารัตน์	ญ	รับจ้างแต่งของ
	นางบัวคำ	สุกใส	ญ	
	นายปรีคำ	สุกใส	ช	
24	นายจันทร์	แดงปะละ	ช	รับจ้างแต่งของ
	นางสาวคำแพง	แดงปะละ	ญ	
	นางป้อ	แดงปะละ	ญ	
24/1	นายสิงห์คำ	แดงปะละ	ช	
	นางธรรมเนียม	แดงปะละ	ญ	รับจ้างแต่งของ,เกษตรกร,มีร้าน
25	นายวิโรจน์	บุญทา	ช	
	นางจันทวล	บุญทา	ญ	
	นายปรกรณ์	บุญทา	ช	
25/1	นายทร	วงศ์อินทร์	ช	ประกอบของที่ทำจากไม้ เช่น ทำศาลพระภูมิ เคยมีร้าน ,ล้ม
	นางมาลัย	วงศ์อินทร์	ญ	
26	นางบัวถา	พันธุศาสตร์	ญ	รับจ้างแต่งของ,แกะสลัก
	นายพงษ์ศักดิ์	พันธุศาสตร์	ช	
	นางอัญชัญ	พันธุศาสตร์	ญ	
27	นางสาวพรรณี	มูลรัมย์	ญ	ขายสี,อุปกรณ์ตกแต่ง ขายอาหาร
28/1	นายคำมูล	อินตาเขียว	ช	
	นางสาวทองสุก	วงศ์ชมภู	ญ	รับจ้างแต่งของ,แกะสลัก
	นางสาวเสาร์แก้ว	อินตาเขียว	ญ	
29	นางคำคำ	วิสนา	ญ	
	นายนิยม	ดีคำป้อ	ช	
	นางสาวจันทร์ศรี	หลวงเขียว	ญ	
29/1	นายชาตรี	พงษ์จันทร์เขียว	ช	
	นางสาวมาลาแก้ว	ทองคำ	ญ	

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล	เพศ	อาชีพ
29/2	นายนิกร ดิคำป้อ	ช	มีร้าน,ตกแต่งของ
	นางบัวคำ ดิคำป้อ	ญ	มีร้าน,ตกแต่งของ
30/1	นายสิงห์แก้ว มะจันทร์	ช	แต่งของ ,มีร้าน
	นางจันทร์ดี มะจันทร์	ญ	แต่งของ,มีร้าน
32	นายทา อินทมาตร	ช	รับจ้างแต่งของ
	นายสอน อินทมาตร	ช	“
	นางจัน อินทมาตร	ญ	“
32/1	นางสาวคำ อินทมาตร	ญ	“
	นายอนันต์ ญาณะดาล	ช	“
32/2	นายอ้าย อินทมาตร	ช	“
33	นายเผือก พงษ์จันทร์เขียว	ช	รับจ้างแต่งของ
	นางคำเอ๋ย พงษ์จันทร์เขียว	ญ	“
	นายประพันธ์ พงษ์จันทร์เขียว	ช	“
	นายสมบูรณ์ ทาโน	ช	
34	นายจำลอง จันทรจัน	ช	พนักงานไฟฟ้า+รับจ้างแต่งของ
	นางศรีพุด จันทรจัน	ญ	
35	นายเจริญ มะจันทร์	ช	มีร้าน,รับแต่งของ
	นางศรีวรรณ มะจันทร์	ญ	มีร้าน,รับแต่งของ
	นางสาวกรรณิกา มะจันทร์	ญ	มีร้าน,รับแต่งของ
37	นางเป้ง โปธา	ญ	
	นางกัญญา เทพด้าย	ญ	แต่งของ
	นายประพัฒ โปธา	ช	
	นายพันธ์ทิพย์ เทพด้าย	ช	
37/1	นายสุวรรณ โปธิ	ช	
	นางวลี โปธิ	ญ	
37/2	นายเพ็ญ ริสนา	ช	เกษตรกร,ขายของชำ
	นางสาววิไล กาวิละ	ญ	
38	นายดา พันธุศาสตร์	ช	
	นางสาวชวนพิศ นามปวง	ญ	

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล	เพศ	อาชีพ
38/1	นายสันติ ปวงมณี นายใจมา อินแก้ว นายสุรพล อินแก้ว นางดา ธิมา นายสุรพันธ์ อินแก้ว ส.ค.ค.สมบูรณ์ สงวนศิลป์	ช ช ช ญ ช ช	แต่งของ,มีร้าน,เป็นตำรวจ แต่งของ,มีร้าน,เป็นตำรวจ
38/2	นางแห่นัน พันธุ์ศาสตร์ นายชื่น นามปวง นายพิชัย นามปวง	ญ ช ช	ขายอาหาร
39	นายคำ พันธุ์ศาสตร์	ช	ผลิตวัสดุที่ทำจากไม้(กระบวย)ชิ้นเล็ก
40	นางยอดเรือน สงวนศิลป์	ญ	แต่งของ
41	นายปิ่น กันธิยะ นางคำ กันธิยะ นายเสน่ห์ โพธิ์ปิ่น นางมาลีวรรณ โพธิ์ปิ่น	ช ญ ช ญ	เกษตรกร,มีร้าน,แต่งของ
41/1	นางสาววันทนา มอยคิละ นายประพันธ์ กันธิยะ	ญ ช	มีร้าน
42	นายคู่ย์ บุตรคงคืบ นายสน บุตรคงคืบ นางวันดี บุตรคงคืบ	ช ช ญ	แต่งของ,ขายของชำ “ “
42/1	นายอาทิตย์ ปิ่นยี่ นางนงคราญ ปิ่นยี่	ช ญ	
43	นายสุรพล ศรีวิสัย นางอำพร ศรีวิสัย	ช ญ	มีร้าน,แกะสลัก “
44	นางมูล โปธาตน นางสุธรรม มูลรังสี นายประจวบ มูลรังสี	ญ ญ ช	แต่งของ แต่งของ
45	นางมูล จอมแปง นายนคร บุตรชัย	ช ช	ขาม

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล		เพศ	อาชีพ
46	นายด้อย	พันธุ์ศาสตร์	ช	แกะสลัก
46/1	นายทับทิม	พันธุ์ศาสตร์	ช	แกะสลัก
	นางสาวรุ่งกาญ	ไชยลังกา	ญ	
46/2	นายปิ่นแก้ว	บุตรดวงดี	ช	
	นางสาวอำพร	เป็งเพย	ญ	
47	นางศรีพรรณ	ดวงจันทร์	ญ	ขายสี,และอุปกรณ์แต่งของ
	นายอินสอน	ดวงจันทร์	ช	
	นางจันแก้ว	บุตรชัย	ญ	
47/1	นายอ้าย	บุตรชัย	ช	
	นางอุไร	กันธะวงษ์	ญ	แต่งของ
48	นายคำ	บุญสร้าง	ช	“
	นางคำมา	บุญสร้าง	ญ	“
48/1	นายปิ่น	บุญสร้าง	ช	“
	นางถูน	บุญสร้าง	ญ	“
48/2	นางมานัส	บุญสร้าง	ญ	แต่งของ
	นางคำหน้อย	บุญสร้าง	ญ	แต่งของ
	นายเรือน	บุญสร้าง	ช	
50	นายแก้ว	รังทะยี่	ช	ไม่ทำงาน ไม่สมประกอบ
51	นายปิ่น	รังทะยี่	ช	แต่งของ
	นายสร	รังทะยี่	ช	แต่งของ
	นายพจน์	ปุ่น้อย	ช	
	นางคำ	บัวขาว	ญ	
52	นายศรีตา	พญาดัง	ช	
	นางศรีพรรณ	พญาดัง	ญ	มีร้าน,แกะสลัก
	นายมานพ	เรือนเหล็ก	ช	
	นางสาวอำไพ	พญาดัง	ญ	
	นางสาวอำพร	พญาดัง	ญ	
	นายสมศักดิ์	สืบจากดี	ช	
53	นายสุปิน	ศรีวิสัย	ช	แกะสลัก ,แต่งของ

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล		เพศ	อาชีพ
	นางมยุรี	ศรีวิสัย	ช	แกะสลัก,แต่งของ
54	นายหลวง	บุตรปันแก้ว	ญ	
54/1	นายจวงจันทร์	บุตรปันแก้ว	ช	
	นายจันทร์ทิพย์	บุตรปันแก้ว	ช	แต่งของ,มีร้าน
55	นางศรีพร	นามสูง	ญ	
	นายสมบุรณ์	นามสูง	ช	
	นายสุเมฆ	เดชาคำ	ช	
	นางสมจิตร	เดชาคำ	ญ	
	นายสังคม	นามสูง	ช	
56	นายสม	ริสนา	ช	เกษตรกร,ทำนา
	นางมูล	ริสนา	ญ	เกษตรกร,ทำนา
57	นายแก้ว	สมดีบ	ช	แต่งของ
58	นายจันทร์	สมดีบ	ช	เกษตรกร,แต่งของ
	นางหล้า	สมดีบ	ญ	เกษตรกร,แต่งของ
	นางสาวพลับพลึง	สมดีบ	ญ	
	นายเกษม	สมดีบ	ช	
	นางสาววรรณดี	พรมจักร์	ญ	
58/1	นายสมศักดิ์	พงษ์ภมร	ช	แต่งของ,แกะสลัก
	นางจันทร์	พงษ์ภมร	ญ	แต่งของ,แกะสลัก
58/2	นายอนันต์	กาวิละ	ช	
	นางเพ็ญ	สมดีบ	ญ	
59	นางสมศรี	ช่างสุภาพ	ญ	
60	นางบัวคำ	พันธุ์ศาสตร์	ญ	แต่งของ,พนักงานไฟฟ้า
	นายสวัสดิ์	พันธุ์ศาสตร์	ช	“
	นางอำพร	พันธุ์ศาสตร์	ญ	“
60/1	นายอนันต์	ไชยะชนะ	ช	ช่างเชื่อม, แต่งของ
	นางเพียร	ไชยะชนะ	ญ	“
61	นายชม	กันทะวงศ์	ช	แต่งของ
	นายคำเอ๋ย	กันทะวงศ์	ช	“

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล	เพศ	อาชีพ
61/1	นายสุริยัน	ช	(ลูก) ช่างไฟฟ้า, แต่งของ
	นางชนกรณ	ญ	
	นางสาวนงคัมข	ญ	
62	นายมานพ	ช	แต่งของ, เกษตรกร
	นางคำมา	ญ	
	นางสาวจันทร์ออน	ญ	
62/1	นางอำพร	ญ	มีร้านไม้, แต่งของ
	นายประสาน	ช	
	นายสุทัศน์	ช	
62/2	นางนารีรัตน์	ญ	แต่งของ, เกะสลัก, มีร้าน
	นางกนกวรรณ	ญ	
	นายประพันธ์	ช	
62/3	นายสม	ช	เกะสลัก, แต่งของ
	นายดิบ	ช	
	นายประดิษฐ์	ช	
62/4	นางสาวสมพร	ญ	แต่งของ
	นายวัง	ช	
	นางใส	ญ	
63	นางสาวดวงรัตน์	ญ	เกะสลัก, แต่งของ
	นายชำนาญ	ช	
	นางคำน้อย	ญ	
64	นายอนุชา	ช	“
	นางพร	ญ	
	นายบุญชัย	ช	
65	นางกัลยาณี	ญ	“
	นายแก้ว	ช	
	นางแก้ว	ญ	
65/1	นายชานนท์	ช	ราชการครู, แต่งของ
	นายถาวร	ช	
	นายถาวร	ช	
66	นายถาวร	ช	มีร้าน, เกะสลัก, แต่งของ
	นายถาวร	ช	
	นายถาวร	ช	
66/1	นายถาวร	ช	“
	นายถาวร	ช	
	นายถาวร	ช	

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล	เพศ	อาชีพ
67	นางอำไพ นันไชย	ญ	แต่งของ,มีร้าน
	นางสาวอัมพร นันไชย	ญ	
	นางคำปิ่น วิชัยศรี	ญ	
	นายอนันต์ วิชัยศรี	ช	
	นายสายัณห์ วิชัยศรี	ช	
67/2	นางสุดสวาท วิชัยศรี	ญ	มีร้านให้เช่า
	ส.อ.มนตรี ชีรัมย์	ช	
	นางคณินนิตย์ ชีรัมย์	ญ	
68	นายศรีวรรณ พันธุศาสตร์	ช	แต่งของ
	นางศรีลา พันธุศาสตร์	ญ	
69	นายดา วิญญารัตน์	ช	“
	นางดี วิญญารัตน์	ญ	
	นางสาวดาว วิญญารัตน์	ญ	
	นายประดิษฐ วิญญารัตน์	ช	
	นายสิทธิ วิญญารัตน์	ช	
69	นางสาวนงนุช สมบูรณ์ชัย	ญ	เกษตรกร,แต่งของ
	นายก้องคำ ทอนทะนร	ช	
	นางสาวคำปิ่น วิญญารัตน์	ญ	
70	นายเย็น บุตรเทพ	ช	แต่งของ
	นางเพ็ญศรี บุตรเทพ	ญ	
	นายชำนาญ ใจแก้ว	ช	
70/1	นางบุญเลื่อน ศรีน้อย	ญ	แต่งของ
	นางสาวธารินี ศรีน้อย	ญ	
	นางสาวจุฑามาศ ศรีน้อย	ญ	
70/3	นายบุญช่วย เลื่อมใจหาญ	ช	“
	นางนงนุช เลื่อมใจหาญ	ญ	
	นางสุดารัตน์ พันธุศาสตร์	ญ	
70/4	นายนิมิตร พันธุศาสตร์	ช	แกะสลัก
	นายก้องคำ ทา โน	ช	
71	นายก้องคำ ทา โน	ช	แต่งของ,แกะสลัก

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล		เพศ	อาชีพ
72	นางสาวสาย	แปงจันทร์เขียว	ญ	แต่งของ,แกะสลัก
	นายคืบ	บุตรดวงคืบ	ช	“
	นายจรูญ	บุตรดวงคืบ	ช	“
	นายสมบูรณ์	บุตรดวงคืบ	ช	“
	นางมาลา	บุตรดวงคืบ	ญ	“
73	นายประเสริฐ	วิญญารัตน์	ช	“
	นางหอม	วิญญารัตน์	ญ	“
	นางสาวอุบลรัตน์	วิญญารัตน์	ญ	“
	นายจันทร์	วิญญารัตน์	ช	“
74	นางสาวอัญชลี	บุตรชัย	ญ	
	นางยาใจ	บุตรชัย	ญ	
	นายชุมพล	อารีะวงศ์	ช	
74/1	นายสงวน	บุตรชัย	ช	แกะสลัก,แต่งของ
	นางนิภาพร	บุตรชัย	ญ	“
74/2	นายอุดม	ปิ่นฟอง	ช	
	นางบัวจันทร์	ปิ่นฟอง	ญ	
75	นายนิพนธ์	วิญญารัตน์	ช	
	นางอัมพร	วิญญารัตน์	ญ	แกะสลัก,แต่งของ
76	นางดา	บุตรป้อน	ญ	“
	นายปิ่น	บุตรปิ่น	ช	แต่งของ
	นางสาวพัฒ	บุตรปิ่น	ญ	
77	นายหลวง	ทาโน	ช	
	นายชัย	ทาโน	ช	แกะสลัก,แต่งของ
	นางแดง	ทาโน	ญ	
77/1	นายอนุชาติ	บุญหมื่น	ช	
	นางมาลี	บุญหมื่น	ญ	
78	นายสมบูรณ์	มะจันทร์	ช	
	นางบุญศรี	มะจันทร์	ญ	แต่งของ
79	นายอินสน	อินทมาส	ช	

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล		เพศ	อาชีพ
81	นางดี	อินทมาส	ญ	แต่งของ
	นางสมจิตร	อินทมาส	ญ	“
	นายดา	พันธุสา	ช	“
	นายเกียง	พันธุสา	ช	เกษตรกร
	นางสายฝน	เกตุคำ	ญ	“
82	นายประสิทธิ์	พันธุสา	ช	
	นายอ้าย	อินทมาตร	ช	
	นางคำ	บุตรคำมา	ญ	
	นางสาวราตรี	อินทมาตร	ญ	
	นายชัยรัตน์	กำอินตะ	ช	
82/1	นางสมพิศ	ศรีบุญเรือง	ญ	
82/2	นายอนันต์	อินทมาตร	ช	แกะสลัก
83	นางสาวแสงเดือน	รองรุ่ง	ญ	แกะสลัก
	นายแดง	พันธุสา	ช	แกะสลัก
	นางวรรณ	บุญรัตน์	ญ	แต่งของ
	นางเรือนคำ	พันธุสา	ญ	แต่งของ
	นายจำนงค์	ริสนา	ช	“
84	นางชุ่ม	ริสนา	ญ	
	นางจันทร์ทิพย์	อุเต็บ	ญ	
	นายนรินทร์	อินมอญ	ช	มีร้าน
	นางกนกพราน	อินมอญ	ญ	
	นายชูชาติ	เต๊ะจ๊ะกัน	ช	แกะสลัก, แต่งของ
86	นายสมาน	เต๊ะจ๊ะกัน	ช	“
	นางสมพิศ	เต๊ะจ๊ะกัน	ช	
	นายแก้ว	กันระวงษ์	ช	
	นางคำ	กันระวงษ์	ญ	
	นางสาวนงคราญ	กันระวงษ์	ญ	
87	นายจรัส	แก้วสม	ช	แต่งของ
	นางทองใบ	กันระวงษ์	ญ	“

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล		เพศ	อาชีพ
88	นายสิงห์คำ	ดีคำป้อ	ช	แต่งของ
	นางอุสา	ดีคำป้อ	ญ	“
88/1	นายสมพร	ดีคำป้อ	ช	
	นางผ่องศรี	เมืองเจริญ	ญ	
89	นางเอี้ย	สุวรรณจันทร์	ญ	แกะสลัก
	นายประสิทธิ์	สุวรรณจันทร์	ช	“
	นางสาวนิจวรี	สุวรรณจันทร์	ญ	“
	นายจรัญ	มะโนเรือง	ช	
90	นางคำแปง	เดชะกัน	ญ	แกะสลัก,มีร้าน,แต่งของ
	นายวิมาลย์	เดชะกัน	ช	“
	นายบุญมี	เดชะกัน	ช	“
	นายวสันต์	เดชะกัน	ช	“
91	นางศรีทูน	แดงปะละ	ญ	เกษตรกร,แกะสลัก,แต่งของ
	นายอุ่นเรือน	แดงปะละ	ช	“
	นายทินกร	แดงปะละ	ช	“
	นายนพดล	แดงปะละ	ช	“
91/1	นายอินทร	นันทไชย	ช	“
	นางสุธรรม	นันทไชย	ญ	“
91/2	นายอุทิศ	แดงปะละ	ช	“
	นางธิดา	แดงปะละ	ญ	“
92	นางยุพิน	โปธาคน	ญ	แต่งของ,มีร้าน
	นางสาวฉัฐกฤดา	โปธาคน	ญ	“
	นายปิ่น	โปธาคน	ช	“
93	นายรัตน์	สมดืบ	ช	“
	นางสาวลัดดา	สมดืบ	ญ	
	นายชม	สมดืบ	ช	
94	นายคำ	หน่ออินตา	ช	
	นางเอี้ย	หน่ออินตา	ญ	
	นางกาญจนา	มะโนเรือง	ญ	

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล	เพศ	อาชีพ
95	นายบุญตรี มะโนเรือง	ช	แกะสลัก, แต่งของ
	นางคำมูล บุตรควงคืบ	ญ	
	นายตา บุตรควงคืบ	ช	
	นายประพันธ์ บุตรควงคืบ	ช	
	นางสาวนิภา บุตรควงคืบ	ญ	
96	นางพูน ญาติจอมอินทร์	ญ	แกะสลัก, แต่งของ
	นายสม ญาติจอมอินทร์	ช	
	นายสรพงษ์ ญาติจอมอินทร์	ช	
97	นายจงจิตร บุตรควงคืบ	ช	แกะสลัก, แต่งของ
98	นายปิ่น บุตรควงคืบ	ช	
	นางสาวนงคราญ บุตรควงคืบ	ญ	
99	นายอนัน ทาโน	ช	
	นางพิสมัย ทาโน	ญ	
	นางไพรินทร์ คุ่มอินมร	ญ	
	นายบุญเลิศ คุ่มอินมร	ช	
	นายพิทักษ์ คุ่มอินมร	ช	
	นายสิทธิชัย คุ่มอินมร	ช	
	นางสุทธีณี คุ่มอินมร	ญ	
	นายเพ็ญ ทอนทะขร	ช	แต่งของ, แกะสลัก
99/1	นางบัวผัน ทอนทะขร	ญ	
100	นางบัวเรียว โปธิ	ญ	ธุรกิจไม้แกะ
	นายธงชัย โปธิ	ช	
100/1	นายทองคำ แก้วมา	ช	แกะไม้
	นางจันแก้ว วิญญารัตน์	ญ	
101	นายเลื่อน วิญญารัตน์	ช	“
	นางหล้า ญาติจอมอินทร์	ญ	
103	นายวิเชียร ญาติจอมอินทร์	ช	“
	นางบัวผัน ควงรุ่ง	ญ	
	นางคำเอื้อ แดงปะละ	ญ	

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล	เพศ	อาชีพ
103	นางสาวรส ดวงรุ่ง	ญ	แกะสลัก,แต่งของ,มีร้าน
104	นายทองดี กาวิละ	ช	
	นางเป้ง กาวิละ	ญ	
	นายสุเทพ หยงวรรณ	ช	
105	นายปิ่น ศรีวิสัย	ช	แกะสลัก,แต่งของ
	นางจันแก้ว ศรีวิสัย	ญ	
	นายชัชวาลย์ ศรีวิสัย	ช	
106	นายสมบุรณ์ รังทะนีย์	ช	แกะสลัก,แต่งของ
	นางเกี้ยงคำ ทาโน	ญ	
	นางสาวอำพา รังทะนีย์	ญ	
107	นางอรอรอน ญาติจอมอินทร์	ญ	มีร้าน
	นายขงบุตร ญาติจอมอินทร์	ช	
108	นายสมบุรณ์ กาวิละ	ช	ช่างไม้,แต่งของ,แกะสลัก
	นางยอดเรือน กาวิละ	ญ	
	นายชูพงศ์ กาวิละ	ช	
109	นายหมื่น กาวิละ	ช	เกษตรกร,แต่งของ,แกะสลัก
	นางจันทร์ พันธุศาสตร์	ญ	
	นางสาวธิดิพร สิทธิสิงห์	ญ	
110	นางจันทร์สม หน่อจันทร์แก้ว	ญ	แต่งของ,เกษตรกร
	นายประพัฒน์ หน่อจันทร์แก้ว	ช	
	นายจันทร์ ทาโม	ช	แกะสลัก,แต่งของ
110/1	นายเกษมพันธ์ หน่อจันทร์แก้ว	ช	
	นางบัวบาน หน่อจันทร์แก้ว	ญ	เกษตรกร,แต่งของ
111	นายสม บุตรชัย	ช	
	นางบัวเขียว บุตรชัย	ญ	“
	นางมูล พรหมมา	ญ	
112	นายสมบัติ บุตรเทพ	ช	ช่างปั้น,(งานศิลป์ในวัด), แต่งของ “
	นางจันทร์สม บุตรเทพ	ญ	
113	นายเพชร หลวงดี	ช	

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล	เพศ	อาชีพ
113	นายสว่าง หลวงดี	ช	แกะสลัก,เกษตรกร
	นางอ้วน บุตรดวงดี	ญ	
114/1	นายเกษม ขุนคง	ช	แกะสลัก,แต่งของ
	นางสาวดาวเรือง บุตรดวงดี	ญ	“
115	นายสิงห์แก้ว โปธา	ช	แกะสลัก,แต่งของ,เกษตรกร
	นางวรรณเพ็ญ โปธา	ญ	
115/1	นายนิค โปธา	ช	แกะสลัก,แต่งของ,เกษตรกร
	นางกฤษณา กันทะน้อย	ญ	
116	นางคัน อินทมอย	ญ	แต่งของ,เกษตรกร
	นายนวล อินทมอย	ช	“
	นางบัวคำ อินทมอย	ญ	“
	นายมรกต อินทมอย	ช	“
116/1	นายสิงห์คำ รินยานะ	ช	เกษตรกร,แต่งของ
	นางจันทร์หอม รินยานะ	ญ	
117	นางมูล ทาโน	ญ	แต่งของ
	นายอ้าย ทาโน	ช	
	นางป้อ อินทะมาตร	ญ	“
117/1	นายประพัฒ บัวขาว	ช	
	นางสาวอำพร อ้นแก้ว	ญ	แต่งของ
119	นางพน โพธิ์ล้ำ	ญ	
120	นายสมนึก สุจา	ช	ช่างไม้,แต่งของ
	นางคำ สุจา	ญ	
	นายเจริญ สุจา	ช	“
	นางสาวกฤตยา สุจา	ญ	
	นางสาวรำพึง ประทุมทอง	ญ	ขายอุปกรณ์ตกแต่ง
121	นายอดิศักดิ์ รวงรุ่ง	ช	
121/1	นางอารีย์ รวงรุ่ง	ญ	มีร้านให้เช่า
121/2	นางอารีย์ หน่อแก้ว	ญ	
121/3	นายสมบูรณ์ แสงอังกูมาลี	ช	มีร้านขายไม้แกะสลัก

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล	เพศ	อาชีพ
121/4	นางมัลลิกา ทองเพชรนิล	ญ	แกะสลัก,แต่งของ
122	นายคืบ ริสนา	ช	
	นางแสงเอ๋ย ริสนา	ญ	
123	นายสมเพชร ศรีวิสัย	ช	
	นางวิไล ศรีวิสัย	ญ	
124	นายสมพล มะจันทร์	ช	
	นางสุพิน มะจันทร์	ญ	ขายอาหาร
125	นายมา บุตรปิ่นแก้ว	ช	
	นางบัวจันทร์ บุตรปิ่นแก้ว	ญ	
126/1	นางเกียงคำ ปัญญามัง	ญ	
	นายชาติรี ปัญญามัง	ช	
126/2	นายบุญส่ง รังทะนีย์	ช	แกะสลัก,แต่งของ
	นางลัดดา รังทะนีย์	ญ	
127	นายบรรจง คำขวง	ช	
	นางมาลัย คำขวง	ญ	
128	นายอธิศิต นันไชย	ช	
	นางพร นันไชย	ญ	
129	นายกิตติรัตน์ แดงปะละ	ช	เกษตรกร,แกะสลัก,แต่งของ
	นางทองใบ กองปะละ	ญ	
150	นายวันดี โปธิ	ช	
151	นายยุทธนา อุปโยคิน	ช	
151/1	นายสิงห์คำ รังทะนีย์	ช	
	นางอารีย์ รังทะนีย์	ญ	
151/2	นายอินดา บุตรดวงดีบ	ช	แกะสลัก,แต่งของ,เกษตรกร
	นางจันทร์ทิพย์ บุตรดวงดีบ	ญ	
131/3	นายบุญพิทักษ์ กันธิยะ	ช	
	นางบุษสิริน กันธิยะ	ญ	
131/4	นายมงคล บุตรดวงดีบ	ช	
	นางสาวศิริพร ศรีบุญเรือง	ญ	

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล	เพศ	อาชีพ
131/5	นายจำรูญ ไชยวงศ์	ช	
	นางนงเยาว์ ไชยวงศ์	ญ	
132	นายจรัส อินทนนท์	ช	แต่งของ,เกษตรกร
	นางทองใบ อินทนนท์	ญ	“
132/1	นายมานพ ทองคำ	ช	ช่างไม้,แต่งของ
	นางสาวซ้อน อินทะมาตร	ญ	“
133/1	นายอนันต์ คีโต	ช	มีร้าน,(ธุรกิจ)
	นางเบญจวรรณ คีโต	ญ	“
134	นายปิ่น ดวงดีบ	ช	แกะสลัก,แต่งของ
	นางอำพล ดวงดีบ	ญ	“
	นายนพดล ดวงดีบ	ช	“
135	นางยุพิน บุตรชัย	ญ	“
136	นายอินตา เชื้อจันทร์ทา	ช	แต่งของ,เกษตรกร
	นางสาวสมพร เทพวงศ์	ญ	
137	นายนิยม อัครมะ	ช	มีร้าน(ธุรกิจ) แกะสลัก
	นายอดิสร เมืองเกียง	ช	
138	นายอินสอน หน่อแก้ว	ช	ธุรกิจ,มีร้าน
139	นายเพ็ญ บุตรชัย	ช	
	นางสาวขวัญจิตร หน่อคำ	ญ	เกษตรกร,แต่งของ
140	นายโสภณ สะพังค์	ช	
	นางสาวรุ่งนภา เขียวฟู	ญ	
141	นางไฮ จันทรแก้ว	ญ	
	นางดาวเรือง จันทรแก้ว	ญ	
	นายแดง จันทรแก้ว	ช	
	นางบัวจันทร คำมาพร	ญ	
	นายสนิท จันทรแก้ว	ช	
143	นายทวี โปธิ	ช	
	นางวรรณเขตต์ โปธิ	ญ	แกะสลัก,ธุรกิจ,มีร้าน
144	นายมังกร หน่อจันทร์สม	ช	

เลขหมาย ประจำบ้าน	ชื่อ-สกุล		เพศ	อาชีพ
144	นางสาวโสพล	พวค์มอน	ญ	แกะสลัก,แต่งของ
145	นายนิพล	พงษ์จันทร์เขียว	ช	“
	นางสุนีย์	พงษ์จันทร์เขียว	ญ	“
21	นายรัชชัย	จาปัญญะ	ช	“
	นายณรงค์	หน่อถา	ช	“

ภาคผนวก ก.

แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม

แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม

เลขที่ _____

ใช้ประกอบ/อธิบาย : เทป หมายเลข _____

ภาพหมายเลข _____

อื่น _____

ชื่อผู้เก็บข้อมูล _____

สภาพแวดล้อม/เหตุการณ์ช่วงเก็บข้อมูล _____

ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์/ผู้ถูกสังเกต (informant) _____

ที่อยู่ _____

ชื่อผู้ที่ร่วมอยู่ในสถานที่นั้นด้วย _____

รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพครอบครัวของ informant (ขนาด/สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม)

ภูมิหลังของครอบครัว _____

รุ่นของการสืบทอดงานอาชีพ/รุ่นการฝึกงานอาชีพ _____

การย้ายถิ่นที่อยู่/เหตุผล _____

ต้นกำเนิดของการฝึกงานอาชีพ (สายใคร ใครเป็นผู้แนะนำ ทำไมจึงเลือกสายนี้ ฯลฯ)

วิธีการเรียนรู้งานอาชีพ (เรียนกับใคร ที่ไหนเมื่อไร กับใคร อย่างไร ใช้เวลาเท่าไร ได้คำตอบแทนหรือไม่ มีแรงบันดาลใจอย่างไร ฯลฯ)

ความสัมพันธ์เชื่อมโยงสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างแหล่งฝึกงานอาชีพ (ถ้ามี)

งานอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากงานแกะสลักไม้และงานไม้

ผลงานชิ้นสำคัญ

รายละเอียดของลักษณะงานแกะสลักและงานไม้ที่ทำ

ใช้เวลาทำในตอนใด ช่วงใด ที่ไหน กับใคร

วัตถุดิบที่ใช้ (คืออะไร ได้มาจากไหน มีใครเกี่ยวข้องบ้าง)

ข้อสังเกตอื่น ๆ เกี่ยวกับตัว informant (บุคลิกลักษณะ การพูด ทักษะคิดแนวความคิดเรื่องงานอาชีพและเรื่องทั่วไป ปฏิกริยาต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน การเตรียมตัวรับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปฏิกริยาที่มีต่อผู้ช่วยวิจัยที่เป็นครูในท้องถิ่น)

การนำผลิตภัณฑ์ที่ได้ไปใช้ (เพื่อการจำหน่าย เพื่อใช้เอง ฯลฯ)

แบบบันทึกข้อมูลภาพถ่าย

ชื่อผู้ถ่ายภาพ _____

บันทึกรายละเอียดที่เกี่ยวข้องของเลขที่ _____

วันที่ _____ สถานที่ _____ เวลา _____

สถานการณ์/เหตุการณ์ช่วงบันทึกภาพ _____

ภาพที่ _____

ເງື່ອນ

.....

[illegible]

.....

แบบบันทึกข้อมูลเทปบันทึกเสียง

ชื่อผู้บันทึก _____

เทพเลขที่ _____

ชื่อเทป (informant/events) _____

บันทึกรายละเอียดเลขที่ _____

ภาพประกอบเลขที่ _____

ข้อมูลที่บ้านพักโดยย่อ _____

(Cassette size - in minutes)	momo	Stero	
------------------------------	------	-------	--

(Cassette size -in minutes _____momo _____Stero _____)